

Aktualizacja

Transgraniczna koncepcja działań i rozwoju Euroregionu POMERANIA na lata 2007 – 2013 (EHK)

Wersja końcowa, sierpień 2006

Bearbeitung durch ARGE:

W.O.W. Kommunalberatung und Projektbegleitung GmbH/Döllinger Architekten
Inregia AB Stockholm

Inros Lackner AG Rostock

Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej Województwa Zachodniopomorskiego Szczecin

Zleceniodawca:

Związek Komunalny Europaregion Pomerania, stowarzyszenie zarejestrowane
Ernst-Thälmann-Straße 4
D-17321 Löcknitz

We współpracy z

Związkiem Komunalnym Skanii
Baravägen 1
S-221 00 Lund

Stowarzyszenie Gmin Polskich
Euroregionu Pomerania
Al. Wojska Polskiego 164
PL-71-335 Szczecin

Zleceniobiorca

Zespół roboczy składający się z:

W.O.W. Kommunalberatung und
Projektbegleitung GmbH/Döllinger Architekten
Louis-Braille-Straße 1
16321 Bernau bei Berlin

Inregia AB (Nordregio)
Warfvinges väg 29
S-102 29 Sztokholm

Inros Lackner AG
Rosa-Luxemburg-Straße 16/18
18055 Rostock

Regionalne Biuro Gospodarki Przestrzennej
Województwa Zachodniopomorskiego Szczecin
PL-70-383 Szczecin

Zespół opracowujący:

Dr Margrit Milschefsky (łącznie z
koordynacją)

Margit Streblow
Rita Ehrig

Michael Viehhauser
Jörg Neubauer

Hartmut Kressin
Prof. Schönknecht

Piotr Kowalski
Irena Stróżyńska

Propozycja struktury

Aktualizacja

Transgraniczna koncepcja działań i rozwoju EUROREGIONU POMERANIA na lata 2007 – 2013 (EHK)

	Strona
1. Rozdział wprowadzający	6
1.1 Zadania i rola EHK 2007 – 2013 dla zrównoważonego rozwoju Euroregionu POMERANIA	6
1.2 Charakterystyka członków, położenie obszaru oraz przedstawienie uwarunkowań z zakresu gospodarki przestrzennej	7
1.2.1 Członkowie i położenie	7
1.2.2 Zestawienie ważniejszych warunków wyjściowych z zakresu gospodarki przestrzennej	10
1.3 Specyfika euroregionu, nowe wymagania rozwojowe, w szczególności w kontekście już występujących przemian demograficznych	13
1.4 Polityka transportowa Unii Europejskiej i jej znaczenie dla Euroregionu POMERANIA	20
2. Podsumowująca ocena wyników i potencjałów współpracy transnarodowej w okresie 2000 – 2006	22
2.1 Wyniki inicjatywy wspólnotowej INTERREG III A	22
2.2 Wybrane projekty INTERREG III B mające charakter wspomagający w stosunku do realizacji celów koncepcji działań i rozwoju	25
2.2.1 Ogólny przegląd	25
2.2.2 Wyniki wybranych projektów finansowanych z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B jako podstawa aktualizacji Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013	27
2.3 Podsumowująca ocena wyników potencjałów priorytetów Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2000 do 2006	32
2.3.1 Stabilizacja i rozwój gospodarki w zgodzie z poprawą infrastruktury okołobiznesowej	32
2.3.2 Poprawa infrastruktury transportowej i technicznej zgodnie z wymogami gospodarki i w celu podniesienia jakości życia mieszkańców	44
2.3.2.1 Dostępność ponadregionalna	44
2.3.2.2 Regionalne połączenia komunikacyjne	48

	Strona	
2.3.3	Rozwój turystyki i infrastruktury turystycznej	53
2.3.4	Ochrona i utrzymanie przyrody i krajobrazu	57
2.3.5	Transgraniczna koordynacja - współpraca w celu rozwoju infrastruktury społecznej i kulturalnej, usług społecznych i oferty kulturalnej	62
3.	Podsumowująca analiza SWOT podregionów	65
3.1	Region Skania	66
3.2	Część POMERANII w Meklemburgii-Pomorzu Przednim i w Brandenburgii	76
3.3	Województwo Zachodniopomorskie	91
4.	Priorytety współpracy transgranicznej w Euroregionie POMERANIA okresie 2007 – 2013	102
4.1	Modyfikacja założeń programowych i funkcji docelowych w rozwoju Euroregionu na lata 2007 do 2013	102
4.2	Obszary działań Euroregionu POMERANIA na okres 2007 – 2013	108
4.3	Kompleksy działań, kluczowe strategie i projekty kluczowe wg obszarów działań	109
4.3.1	Obszar działań I: Rozwój i modernizacja gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem MŚP – rozwój turystyki jako znaku rozpoznawczego regionu	109
4.3.2	Obszar działań II: Wsparcie nauki, technologii, edukacji i podnoszenia kwalifikacji przy intensyfikacji współpracy multidyscyplinarnej pomiędzy gospodarką a placówkami badawczymi	129
4.3.3	Obszar działań III: Transgraniczny rozwój infrastruktury komunikacyjnej i poprawa regionalnych połączeń transportowych	141
4.3.4	Obszar działań IV: Zachowanie i odtwarzanie bogactwa przyrodniczego w Euroregionie oraz poprawa ochrony środowiska	153
4.3.5	Obszar działań V: Dywersyfikacja i rozwój terenów wiejskich	165
4.3.6	Obszar działań VI: Dalszy rozwój transnarodowej koordynacji i współpracy regionalnej w obszarze społecznym, kulturalnym i technicznym	175
4.4	Priorytety i harmonogram ich realizacji	183

	Strona
5. Wykaz możliwości finansowania i priorytetów wsparcia	184
5.1 Cele polityki strukturalnej na lata 2007 – 2013	184
5.1.1 Treści propozycji rozporządzeń dotyczących polityki spójności	184
5.1.2 Dalsze zapisy dotyczące instrumentów finansowych wdrażających cele polityki spójności w latach 2007 – 2013	188
5.2 Inne możliwości wsparcia	190
5.2.1 Wsparcie dla rolnictwa – rozporządzenie EFR	190
5.2.2 Włączenie programu LEADER do funduszu EFR	192
5.2.3 Sektor wytwórczy i infrastruktura (wsparcie w ramach Zadań Wspólnych)	193
5.2.4 Możliwości finansowania w Skanii	196
6. Zalecenia dotyczące wdrażania programów na poziomie narodowym	198
6.1 INTERREG III pomógł stworzyć stałe struktury współpracy	199
6.2 Współpraca transgraniczna jako proces generujący wartość dodaną	200
6.3 Przyszłe potrzeby – wizje, koncepcje, ramy, odniesienia	202
6.4 Kryteria wyboru projektów w oparciu o założone cele	204
6.5 Przebieg procedury	205
Załącznik	
Zestawienie	207
1 Umowa o Przystąpieniu Związku Gmin Skanii do Euroregionu Pomerania	1 – 15
2 Ludność i powierzchnia członków Euroregionu Pomerania	16 – 18
3 Prognoza demograficzna 2003 do 2020	19 – 20
4 Struktura wiekowa	21 – 29
5 Dane o turystyce	30 – 32
6 Obszary ochrony przyrody i krajobrazu w Województwie Zachodniopomorskim	33
7 Zagospodarowanie gleb	34 – 35
8 Chronione parki, rezerваты i obszary przyrody	36 – 42
9 Zestawienie - Ocena istniejących opracowań planistycznych studiów koncepcji dokonana w ramach prac nad Koncepcją Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013	43 - 48

1. Rozdział wprowadzający

1.1 Zadania i rola EHK 2007 - 2013 dla zrównoważonego rozwoju Euroregionu POMERANIA

Euroregion POMERANIA w celu średnio- i długookresowego wsparcia rozwoju strukturalnego i skoncentrowanego wykorzystania potencjałów regionalnych postanowił opracować i wdrożyć zintegrowaną transgraniczną koncepcję działania i rozwoju na lata 2000-2006 jako wspólny instrument realizacyjny.

Wspólne działania są ukierunkowane na wypracowanie i implementację zintegrowanych rozwiązań w takich obszarach działań jak polityka, gospodarka i kultura. Rozwiązania mają służyć zrównoważonemu rozwojowi regionu, szczególnie w celu zmniejszenia słabych stron i uporania się z nimi przez ukierunkowane strukturalne wyposażenie regionu, które powinno nastąpić w sposób kompleksowy.

Mając na uwadze istniejące ukierunkowanie Wspólnoty Europejskiej **na lata 2007-2013** zadanie polega na dostosowaniu istniejącej koncepcji działań i rozwoju do celów i nowych warunków oraz jej **aktualizacji** na lata 2007 - 2013.

Propozycje rozporządzeń UE są ukierunkowane na to, aby działania

- w sposób bardziej precyzyjny były ukierunkowane na **priorytety strategiczne** UE, w szczególności na Program Lisboński i program z Göteborga w kontekście konkurencyjnej i zrównoważonej, opartej na wiedzy strategii gospodarczej i zatrudnienia.
- bardziej koncentrowały się na regiony najbardziej zacofane.

Najważniejsza przesłanka lisbońskiego partnerstwa na rzecz wzrostu i zatrudnienia jest ukierunkowana na **sprostanie wyzwaniom, z którym konfrontowane są obecnie społeczeństwo, gospodarka i środowisko Europy.1.1**

Strategiczne założenia dla współpracy transgranicznej zorientowane są na ukierunkowanie tejże współpracy na wzmocnienie konkurencyjności, m.in. przez wsparcie transferu wiedzy i knowhow, rozwój transgranicznej przedsiębiorczości, kształcenie szkolne i zawodowe oraz potencjały ochrony zdrowia, integrację transgranicznego rynku pracy, wspólne zarządzanie środowiskiem i reagowanie na wspólne zagrożenia.

Aktualizacja koncepcji działań i rozwoju na lata 2007 - 2013 jako koncepcja strategiczna obejmuje zasadnicze cele artykułujące wspólną wolę w oparciu o wspólne wyniki w Euroregionie.

W niniejszej **aktualizacji** scharakteryzowana jest **potrzeba dalszego działania**, uporządkowana wg obszarów i kompleksów działań, które mają zasadnicze znaczenie dla zrównoważonego rozwoju Euroregionu.

¹ Mitteilung der Kommission, Gemeinsame Maßnahmen für Wachstum und Beschäftigung: Das Lissabonner Programm der Gemeinschaft, Brüssel 20.07.2005 KOM (2005) 330 endgültig, Seite 2

Tym samym stworzona jest ukierunkowana na wyniki podstawa współpracy podmiotów polskich, niemieckich i szwedzkich w Euroregionie.

Aktualizowana koncepcja działania i rozwoju na lata 2007 - 2013 uwzględnia zaistniałe zmiany

- w obrębie Euroregionu Pomerania, w szczególności w konsekwencji **członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej w UE** i wynikające z tego szanse rozwojowe dla całego obszaru;
- rozszerzenia Euroregionu o **powiaty Mecklenburg-Strelitz, Demmin i miasto Neubrandenburg**;
- w ramach UE z uwagi na perspektywę finansową 2007-2013 dla funduszy strukturalnych, w szczególności wymagania stawiane celowi 3 jako programowi zastępującemu wsparcie z INTERREG-u.

Aktualizacja jest ukierunkowana na taką koncepcję działania, która jest możliwa do realizacji, jest praktyczna, wspiera rozwój Euroregionu Pomerania i jest ukierunkowana na poprawę jakości życia obywateli.

Aktualizacja stanowić będzie jednocześnie podstawę do sformułowania programu operacyjnego partnerów w celu wykorzystania funduszy strukturalnych UE przy realizacji konkretnych przedsięwzięć w poszczególnych podregionach.

Opracowanie dokumentu nastąpiło w ramach intensywnego procesu przebiegającego wg zasady oddolności (**bottom-up**), w ramach którego członkowie Euroregionu i inne podmioty regionalne i lokalne składały swoje propozycje, które następnie były przedmiotem dyskusji w ramach konstruktywnej wymiany poglądów.

1.2 Charakterystyka członków, położenie obszaru oraz przedstawienie uwarunkowań z zakresu gospodarki przestrzennej

1.2.1 Członkowie i położenie

Członkami euroregionu POMERANIA są

- po stronie polskiej miasto Szczecin oraz Stowarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu „Pomerania” zrzeszający 114 gmin i miast;
- po **stronie niemieckiej** Związek Komunalny Euroregion Pomerania, stowarzyszenie zarejestrowane, które zrzesza 8 powiatów i 3 miasta wydzielone;
- po **stronie szwedzkiej** Związek Gmin Skanii, w którym współdziałają 33 gminy.

Dane dotyczące członków, liczby mieszkańców, powierzchni i gęstości zaludnienia przedstawione są w załączniku 2.

Tym samym w Euroregionie na **powierzchni 49.747 km²** zamieszkuje około **3,9 mln mieszkańców**. **Średnia gęstość zaludnienia** w euroregionie wynosi więc **78 mieszkańców/ km²**.

Euroregion jednoczy dzisiaj partnerów, którzy w poprzednich stuleciach i dziesięcioleciach częściowo rozwijali się w zasadniczo różnych warunkach. Wynikające z zależności historycznych różnice rozwojowe stanowią nadal charakterystykę euroregionu.

- (1) Polski subregion, całe **Województwo Zachodniopomorskie**, położone jest w północno-zachodniej Polsce. Przez subregion ten przebiegają ważne osie komunikacyjne północ-południe oraz z Europy Zachodniej w kierunku Europy Wschodniej.

Powierzchnia wynosi **22.900 km²** przy **1.696.000 mieszkańców** oraz **gęstości zaludnienia** wynoszącej **74 mieszkańców/km²** przy dużych różnicach między obszarami miejskimi – 1000 mieszkańców/km² i obszarami wiejskimi – 30 mieszkańców/km².

Hierarchię sieci osadniczej tworzą 61 miast i 3.173 miejscowości. Szczecin, jako stolica województwa liczy 414.000 mieszkańców – bardziej szczegółowe dane **w załącznikach 2 do 7**.

- (2) **Region Skania** liczący **11.400 km²** i **1,16 mln mieszkańców** (gęstość zaludnienia 102 mieszkańców/km²) i Malmö, Lund, Helsingborg i Kristianstad jako największymi miastami. Tworzy on południową część Szwecji. Skania obejmuje 33 gminy liczące średnio trochę ponad 35 000 mieszkańców. Tylko niektóre małe z tych gmin liczą sobie mniej niż 10 000 mieszkańców.

Dzięki swoim autonomicznym i daleko idącym możliwościom ustanawiania podatków gminy szwedzkie mają bardzo silną samodzielną pozycję w szwedzkim systemie administracyjnym gminy posiadają również daleko idącą autonomię w systemie planistycznym.

Przez Skanię przebiegają trasy tranzytowe między Skandynawią a Europą Środkową, zarówno w transporcie towarów, jak i pasażerskim. Wielkość ładunków przewożonych drogą morską, drogami kołowymi i kolejowymi są bardzo wysokie i odpowiadają mniej więcej wielkości całego tranzytu przez Alpy. Region dysponuje dobrą i gęstą infrastrukturą komunikacyjno-transportową, która jest w stanie przejąć na siebie to natężenie przewozów.

Centrami gospodarczymi Skanii są między innymi miasta wzdłuż południowo-zachodniego wybrzeża. Skania nacechowana jest dużymi, w dużym stopniu rolnymi obszarami częściowymi oraz przez szereg bardzo atrakcyjnych obszarów przyrodniczych.

- (3) **Niemiecki subregion** składa się z powiatów: Uecker-Randow, Wschodnie Pomorze Przednie, Północne Pomorze Przednie, Rugia, Demmin, Meklemburgia-Strelitz oraz miast wydzielonych Greifswald, Stralsund i Neubrandenburg na Pomorzu Przednim oraz powiatów Barnim i Uckermark w kraju związkowym Brandenburgia.

Również przez ten subregion przebiegają ważne osie transportowe z północy na południe i z kierunku wschód-zachód.

Część powiatu Barnim należy do metropolitalnego obszaru Berlina.

Powierzchnia niemieckiej części euroregionu wynosi **15.447 km²**, a **liczba mieszkańców 1.045.979** przy średniej **gęstości zaludnienia 67,71 mieszkańca/km²** w niemieckim regionie częściowym.

Główne lokalizacje gospodarcze, to miasta Greifswald, Stralsund, Neubrandenburg, Prenzlau, Schwedt nad Odrą i Eberswalde, poza tym region jest silnie nacechowany obszarami wiejskimi, słabą strukturą ekonomiczną i zdominowany przez gospodarkę rolną.

1.2.2 Zestawienie ważniejszych warunków wyjściowych z zakresu gospodarki przestrzennej

Historycznie powstała struktura osadnicza generuje w euroregionie Pomerania specyficzne struktury i funkcje poszczególnych obszarów w kontekście hierarchii sieci osadniczej, która została szczegółowo wyjaśniona w Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2000 do 2006.

Zarówno w kraju związkowym Brandenburgia, jak i w Meklemburgii-Pomorzu Przednim czynione są przygotowania do przeprowadzenia zmian w podziale hierarchii sieci osadniczych bądź do wprowadzenia reformy administracyjnej, celem osiągnięcia bardziej skutecznych struktur. Procesy te nie są jeszcze zakończone tak, iż nie mogły zostać wprowadzone do aktualizacji Koncepcji Rozwoju i Działania 2007 – 2013.

W szwedzkim planowaniu regionalnym system hierarchii sieci osadniczej w układzie miejscowości centralnych nie jest stosowany.

Jako **kategorie przestrzeni**² rozróżnia się wewnątrz regionu:

- **Wiejski obszar rozwojowy**, jako dominującą w Euroregionie kategorię przestrzeni;
- **Obszary porządkowe na terenie ścisłych powiązań** z miejscowościami o charakterze centralnym wyższej rangi w układzie hierarchii sieci osadniczej. Tutaj należy z uwagi na ich szczególne znaczenie wymienić:
 - Obszar ścisłych powiązań z metropolią Berlina;
 - Obszar ścisłych powiązań o znaczeniu ponadregionalnym Szczecinem, w szczególności dla polsko-niemieckiego pogranicza;
 - Obszar ścisłych powiązań z miejscowościami centralnymi w układzie hierarchii sieci osadniczej **Malmö i Lund**;
- Ścisłe i szerzej ujęte **polsko-niemieckie pogranicze** na przebiegu rzeki Odry, które ma rosnące szanse na zaistnienie jako **wspólny obszar gospodarczy**.
- Obszar powiązań z **centrum** o znaczeniu regionalnym **Koszalinem**, z powiązaniem gospodarczymi, z jego otoczeniem oraz z ruchem mieszkańców z otoczenia miasta do pracy w nim.

Układ osi istniejący w euroregionie obejmuje osie na kierunku wschód-zachód, jak i na kierunku północ-południe.

² Porównaj Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu Pomerania na lata 2000 – 2006, pkt 3.1.2.2,s.17 ff.

Osie te są połączone z osiami ponadregionalnymi, a częściowo z osiami o wymiarze europejskim.

Patrz rysunek przedstawiający ponadregionalne osie transportowe na mapie euroregionu.

To w szczególności właśnie te **ponadregionalne osie** mają wyjątkowe znaczenie dla trwałego rozwoju euroregionu. Wzdłuż tych osi należy zagwarantować dobrą infrastrukturę transportową.

Wraz z ukończeniem budowy autostrady federalnej nr 20 nastąpiła znacząca jakościowa poprawa połączeń wschód-zachód.

Jako **osie ponadregionalne** funkcjonują:

• **Osie wschód - zachód:**

- oś Hamburg – Lubeka – Rostock – Stralsund – Sassnitz/Mukran – droga morską do Pribałtyki
- oś Hamburg -Lubeka – Rostock – Pasewalk – Szczecin (dalej jak poniżej)
- oś Hamburg -Lubeka – Schwerin – Pasewalk – Szczecin – Koszalin – Gdańsk – Kaliningrad – Klaipeda – Talin – St. Petersburg bądź – Szczecin – Stargard – Bydgoszcz – Warszawa

• **Osie północ - południe:**

- oś drogi morskiej Skandynawia - Pribałtyka– Sassnitz/Mukran – Stralsund - Greifswald – Anklam – Pasewalk - Berlin
- oś drogi morskiej Skandynawia - Pribałtyka – Sassnitz/Mukran – Stralsund - Greifswald/Grimmen – Demmin – Neubrandenburg/Neustrelitz – Berlin
- oś drogi morskiej Skandynawia - Pribałtyka – Świnoujście – Szczecin – Berlin
- oś drogi morskiej Skandynawia - Pribałtyka – Świnoujście – Szczecin – Gorzów - Zielona Góra – Jelenia Góra –(Czechy, obszar Adriatyku)
- Koszalin – Szczecinek – Płńa – Poznań – Leszno – Katowice

Źródło: Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu Pomerania na lata 2000 – 2006, s. 24

Dwie dalsze ważne osie transportowe, które stykają się z euroregionem, to połączenie wzdłuż wybrzeża między Szlezwikiem - Holsztynem i wschodnimi obszarami Morza Bałtyckiego oraz połączenie wchód-zachód między Berlinem a Warszawą.

Znaczący potencjał w rozwoju euroregionu tworzą poza tym **porty morskie**, jako multimodalne węzły wraz z otoczeniem bezpośredniego wybrzeża. Są to Sassnitz/Mukran, Świnoujście/Szczecin, Kołobrzeg, Malmö, Ystad, Trelleborg, wraz z ich znaczącymi impulsami rozwojowymi.

Istniejące w euroregionie **osie regionalne** łączą ze sobą przede wszystkim miejscowości centralne rangi średniej w układzie hierarchii sieci osadniczej i gwarantują połączenie obszarów wiejskich z osiami ponadregionalnymi. Stwarzają one uwarunkowania do wewnątrzregionalnej wymiany i są podstawą mobilności jego mieszkańców, tym samym przyczyniają się w dużym stopniu do stabilizacji

sytuacji na obszarach wiejskich. Dostępność miejsc pracy, placówek edukacyjnych, społecznych i kulturalnych pozostaje ważnym wskaźnikiem tworzenia równych warunków życiowych.

Poza korzystnym układem osi ponadregionalnych konieczne są dla rozwoju centrów gospodarczych, turystycznych i osadniczych wydajne regionalne trasy transportowe, które łączą się z osiami ponadregionalnymi, ale łączą też ze sobą obszary wewnątrz euroregionu. Szczególnie ważną kwestią jest przy tym **dalsza rozbudowa na kierunku wschód-zachód** (transport, kolejowy, drogowy, morski, lotniczy).

Wraz z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej i innych państw wschodnioeuropejskich w Unii Europejskiej wyraźnie zmieniło się położenie euroregionów, z czego zrodziły się nowe potencjały rozwojowe.

- Poprzednio położenie na obrzeżach bądź patrząc na polską część euroregionu, do tej pory poza Unią Europejską; w tej chwili euroregionu położony jest w większym stopniu **w centrum rozwoju** basenu Morza Bałtyckiego o znaczących szansach na przyszłość.

Źródło: Raport końcowy Koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu Pomerania na lata 2000 – 2006

- **Szczecin** może się w coraz większym stopniu profilować jako centrum transnarodowego **regionu powiązań miasto-otoczenie**.
- Europejskie metropolie Kopenhaga i Berlin to dla euroregionu stykanie się z **rynkami wzrostu**.

- **Region cieśniny Öresund**, którego składową jest region Skania, po ukończeniu stałej przeprawy przez cieśninę Öresund rozwija się jako dobrze prosperujące centrum gospodarcze, którego efekty synergii należy wykorzystać w Euroregionie.
- Poprzez silniejszą współpracę z **obszarem Pribaltiki** można uzyskać dla regionu ważne potencjały rozwojowe.

1.3 Specyfika euroregionu, nowe wymagania rozwojowe, w szczególności w kontekście już występujących przemian demograficznych

W okresie programowania 2007 – 2013 wspólne zadanie polegać będzie na tym, aby w zmienionych warunkach ramowych,

- Jeszcze bardziej uczynić euroregion otwartym na świat regionem w Europie regionów takim, który dalej rozbudowuje swoje funkcje i zadania w basenie południowego Bałtyku;
- Zwiększyć jego konkurencyjność poprzez świadome wykorzystanie jego specyfiki:
 - Większy rozwój terenów wybrzeża w połączeniu z zapleczem;
 - Identyfikacja regionalnych centrów wzrostu oraz wspieranie ich rozwoju w oparciu o odpowiednie efekty synergii dla otoczenia;
 - Wykorzystanie wewnętrznych potencjałów obszarów wiejskich, w szczególności bogactwa przyrodniczego jako potencjału wzrostu w zakresie turystyki;
 - Zwiększenie stopnia powiązań transnarodowych między prosperującymi obszarami gospodarczymi jako siły rozwojowej dla całego euroregionu.
- Dalszej pracy nad rozbudową **wspólnego obszaru gospodarczego Odry, regionu wybrzeża i Zalewu Szczecińskiego** w połączeniu z obszarem metropolitalnym Berlina i regionem cieśniny Öresund w oparciu o zalecenia Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z września 2004 r.

Zalecenia te mówią o zagwarantowaniu widocznych i wiarygodnych dla obywateli postępów rozwojowych w częściowo nieuprzywilejowanym rejonie granicznym poprzez taki **wspólny obszar gospodarczy**. Chodzi przy tym pilnie o wspieranie rozwoju gospodarczego i infrastrukturalnego tego wspólnego regionu.

Głównymi celami są przy tym:

- Zwiększenie atrakcyjności dla inwestorów;
- Świadome wspieranie innowacji;
- Modernizacja i rozbudowa transgranicznych uwarunkowań transportowych i komunikacyjnych oraz stworzenie nowych przejść granicznych;

- Skoordynowana aktywizacja gospodarcza i szybka poprawa możliwości komunikowania się;
- Specjalne wsparcie turystyki poprzez tworzenie struktur turystycznych, które przyjmą na siebie w większym stopniu rolę siły napędowej dla wzrostu gospodarczego;
- Dalsze zagospodarowywanie jako region kultury.

Zaleca się przyznać priorytet „wsparciu i wzmocnieniu regionalnego wzrostu gospodarczego, zatrudnienia i zdolności innowacyjnej regionu, którego północno-południową osią jest Odra”³, to znaczy, aby traktować Odrę jako środek transgranicznego obszaru gospodarczego.

Wynikają z tego wspólne transgraniczne zapotrzebowania na rozbudowę infrastruktury, a w szczególności:

- Transgranicznej infrastruktury kolejowej i drogowej oraz dróg żeglugowych, rozwoju wydajnych połączeń wschód-zachód, przywrócenia bezpośredniego połączenia kolejowego Hamburg-Szczecin, przy skróceniu czasu przejazdu;
- Konieczność rozbudowy sektora dróg wodnych śródlądowych (Odra/droga wodna HoFriWa);
- Poprawa dostępności ponad granicami państw: rozwijanie drogi Via Hanseatika jako połączenia zachód-wschód, usprawnienie linii kolejowej Berlin-Szczecin, obwodnica zachodnia Szczecina ze stałą przeprawą na wysokości Police-Święta.

Likwidacja deficytów w infrastrukturze transportowej i popieranie lokalizowania potencjałów gospodarczych, to ważne katalizatory ukształtowania się wspólnego obszaru gospodarczego, jako części składowej euroregionu.

Działalność euroregionu polega na rozpatrywaniu regionu zawsze jako całości, likwidacji istniejących różnic, zastępowania ich większą konkurencyjnością i uzupełniania koniecznych do tego systemów.

Rozwój infrastrukturalny zostaje przy tym nadal zadaniem pierwszoplanowym.

Dla trwałego rozwoju euroregionu decydujące znaczenie ma **rozwój demograficzny**. Konsekwencjami **przemian demograficznych** (spadek liczby urodzeń, malejąca liczba ludności, „zmniejszanie się”) dotknięte są **regiony wiejskie o niskiej gęstości zaludnienia**, a więc przede wszystkim niemiecka część POMERANII.

Przy czym rozwój demograficzny w poszczególnych subregionach i gminach przebiega w ramach ogólnie zarysowujących się trendów w sposób wielce zróżnicowany.

I tak w pobliżu miejscowości centralnych wyższych rzędów w hierarchii sieci osadniczej charakterystyczna jest tendencja rozwojowa w kierunku zmniejszającej się liczby ludności w samej miejscowości i wzrostu liczby ludności w jej otoczeniu bądź w

³ Zalecenia szczecińskie Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej do Spraw Współpracy Regionalnej i Przygranicznej z września 2004 r.

obszarze powiazań (np. Schwedt nad Odrą). Jednak również same miejscowości centralne z uwagi na pewne preferencje lokalizacyjne wykazują pozytywną tendencję rozwojową, na przykład centrum średnie Bernau na obszarze ścisłych powiazań z Berlinem (w okresie czasu od 1990 r. do 2003 r. liczba ludności zwiększyła się do 140,3 %, to znaczy od 24.510 do 34.379 mieszkańców – na obszarze oddziaływania po reformie administracyjnej, źródło Krajowy Urząd Środowiska Brandenburgii, Referat Obserwacja Przestrzeni).

Prognozy demograficzne stanowią ważną podstawę rozwojową. Poniższe zestawienie pokazuje istniejące prognozy (porównaj załącznik 3) dla roku 2020:

Rozwój demograficzny w euroregionie 2003/2004 do 2020

powiat/ miasto wydzielone województwo region	Stan ⁴ 2003/2004	Prognozy demograficzne ⁵ na lata			
		2010	2015	2020	zmiana 2004/2003 w stosunku do 2020 (%)
Meklemburgia - Pomorze Przednie⁶					
Demmin	88 277	78 548	71 430	63 308	71,72
Meklemburgia-Strelitz	84 559	80 585	75 700	68 881	81,46
Północne Pomorze Przednie	113 842	106 812	99 130	89 081	78,25
Wschodnie Pomorze Przednie	111 056	104 575	97 828	88 716	79,88
Rugia	72 169	67 890	64 318	59 570	82,54
Uecker-Randow	78 794	68 324	61 361	53 597	68,02
Greifswald	52 669	49 707	51 400	53 812	102,17
Neubrandenburg	68 451	58 951	55 966	53 379	77,98
Stralsund	58 847	54 767	55 013	55 867	94,93
Brandenburgia⁷					
Barnim	175 861	179 220	177 850	174 290	99,11
Uckermark	141 454	131 980	127 290	121 380	85,81
Zachodniopomorskie⁸	1 696 100	1 688 200	1.675.800	1.656.200	97,65
W tym:					
miasto Szczecin	414 000	405 800	393 900	377 800	91,26
miasto Koszalin	107 900	106 400	103 500	99 700	92,40
Skania	1 160 919	1 212 743	1 249 677	-	107,64⁹
Kristianstad	75 592	77 943	79 523	-	105,20
Malmö	269 142	281 097	291 048	-	108,14
Lund	101 423	107 456	111 089	-	109,53

Liczba ludności w Skanii wzrastała w ostatnich 20 latach stale i trend ten nadal się utrzymuje. Obecne stopy wzrostu przede wszystkim z uwagi na ludność sprowadzającą się z samej Szwecji, jak i spoza Szwecji utrzymują się na poziomie 0,5%

⁴ Każdorazowo na dzień 31.12. danego roku

⁵ Źródło danych: Krajowy Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego (2005): III Prognoza krajowa (rok bazowy 2002), Schwerin, każdorazowo na dzień 31.12. danego roku

⁶ Źródło danych: Krajowy Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego 2005, Schwerin

⁷ Podstawowe dane: Krajowy Urząd Przetwarzanie Danych i Statystyki Brandenburgii (wydanie 2006r.): Prognoza Demograficzna Brandenburgii na lata 2005 - 2030

⁸ Materiał z Urzędu Marszałkowskiego Województwa Zachodniopomorskiego

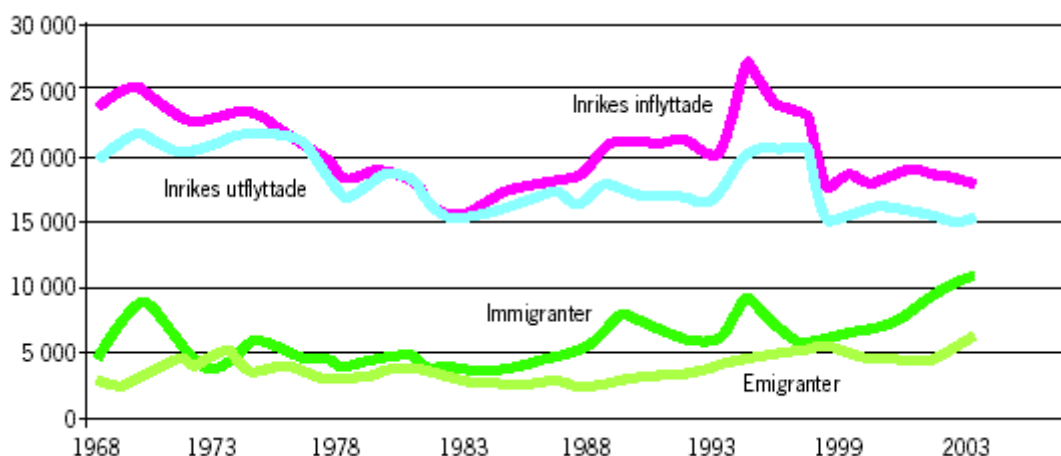
⁹ Źródło danych: Region Skania / SCB; Prognoza demograficzna nur bis 2015 / dostępne dane, zmiany procentowe w układzie rok 2004 do 2015.

rocznie. Sprowadzanie się ludności z Danii wzrosło przy tym jako zjawisko w sposób znaczący. Struktura wiekowa odpowiada mniej więcej średniej dla Szwecji.

W Skanii stale rośnie przeciętna oczekiwana długość życia, z tym, że rośnie liczba zgonów, a to z uwagi na coraz bardziej starzejące się społeczeństwo. Liczby urodzeń wahały się w ostatnich 20 latach bardzo. W roku 2003 po raz pierwszy od roku 1997 odnotowano więcej urodzeń, niż zgonów.

Przez długi okres czasu rozwijała się tylko zachodnia część regionu. Rosnące ceny mieszkań, poprawa infrastruktury, a tym samym ułatwienia dojazdów do pracy spowodowały, iż wzrosty dotyczą w tej chwili całego regionu.

Układ ruchów migracyjnych w Skanii w ciągu ostatnich dziesięcioleci

Legenda: Inrikes inflyttade = przyprowadzki wewnątrz Szwecji, Inrikes utflyttade = wyprowadzki wewnątrz Szwecji, Immigranter = imigranci, Emigranter = emigranci

Reasumując można powiedzieć, iż wyzwania demograficzne dla Skanii charakteryzują się:

- Coraz większym nadmiernym starzeniem się ludności
- Stabilizacją przyrostu naturalnego
- Kompensacją wewnątrzregionalnych dysproporcji, silniejszymi przyrostami migracyjnymi wzdłuż wybrzeża i w południowo-zachodniej części Skanii
- Stabilizacją liczby ludności w mniejszych wiejskich gminach

Przemiany demograficzne w niemieckiej części euroregionu określane są przez następujące trendy:

- **Deficyt liczby urodzeń bądź zbyt niskie wskaźniki urodzeń w stosunku do potrzeby reprodukcji ludności**, ponieważ nie można wyrównać brakujących roczników matek. Są one częściowo liczebnie o 40 do 50% niższe, niż wymaga tego poziom stabilnego rozwoju demograficznego, a tym samym istnieją wyraźne wyższe liczby zgonów niż urodzeń;
- **Migracje**, w części ścisłego obszaru powiazań (powiat Barnim) jeszcze dodatnie saldo migracyjne. Według prognozy demograficznej Kraju Związkowego Brandenburgia stan na marzec 2006 r. dane prognozowane dla powiatu Barnim zostały skorygowane in plus. Do 2010 r. oczekuje się dalszego wzrostu (przeprowadzki z Berlina, migracja wewnętrzna), a po tym roku liczba ludności będzie maleć do 2020 r., a następnie jej poziom będzie niższy, niż w 2004 r. Wysoki poziom migracji z obszarów wiejskich, z uwagi na nadal istniejącą tendencję migracji ze wschodu na zachód (oferta miejsc pracy). W powiecie Uckermark w dużym stopniu obszarze wiejskim w okresie prognozowanym liczba ludności zmaleje z

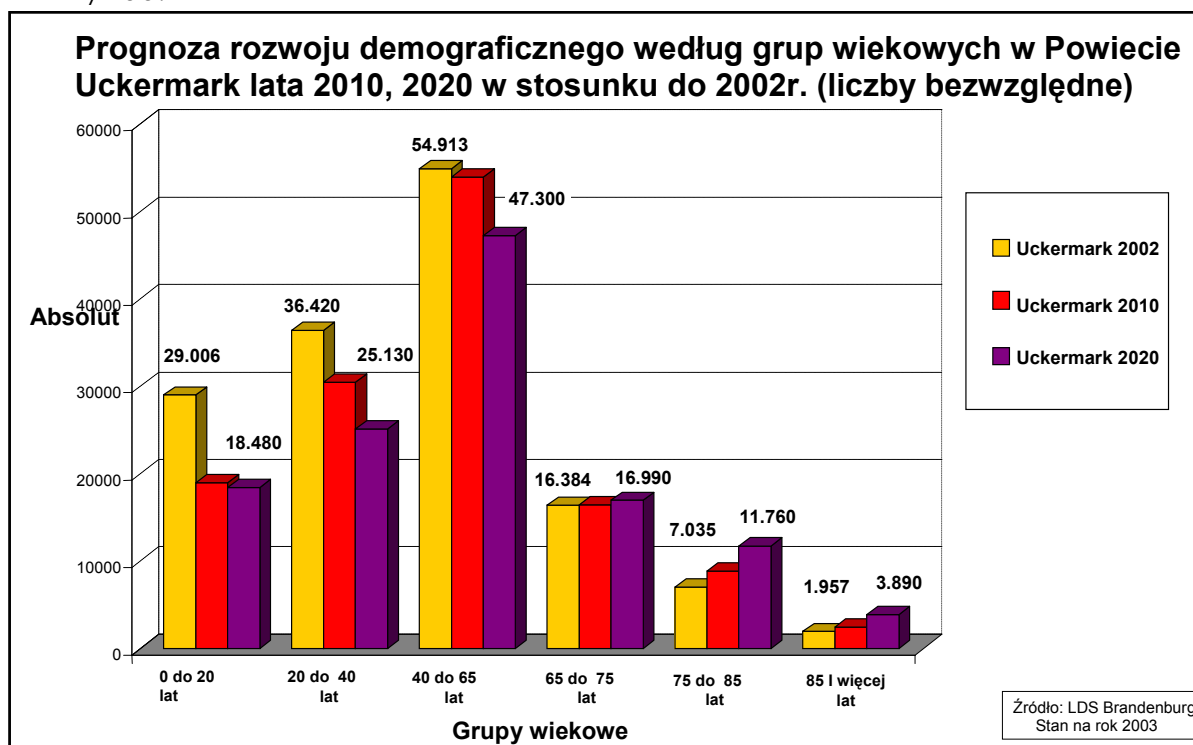
powodów ruchów migracyjnych o 7100, co stanowi w porównaniu z innymi powiatami Kraju Związkowego Brandenburgia najwyższy stopień migracji.

- W trzeciej regionalnej prognozie demograficznej Meklemburgii-Pomorza Przedniego¹⁰ uwzględniono 4 strumienie migracyjne w rachunkach (migracje zewnętrzne, wewnętrzne, regionalne i powiatowe). Łączne salda migracji dla należących do euroregionu powiatów i miast wydzielonych pokazują, iż występują wyraźnie widoczne zmiany salda migracji w stosunku do roku 2002 w miastach hanzeatyckich Greifswald i Stralsund, w Neubrandenburgu. Negatywne saldo roku 2002 stanie się saldem dodatnim;
- Straty spowodowane migracją w powiatach Demmin, Meklemburgia-Strelitz, Wschodnie Pomorze Przednie, Rugia i Uecker-Randow w roku 2020 będą na zdecydowanie niższym poziomie, niż w roku 2002.

Poza tym ocenia się, iż z uwagi na bardzo znaczące przemiany struktury wiekowej od roku 2008 wystąpią odczuwalne spadki w procesach migracji zewnętrznej (wyprowadzanie się poza granice Kraju Związkowego Meklemburgia-Pomorze Przednie), ponieważ od tego roku roczniki lat 90-tych XX wieku wejdą w przedział wiekowy 18-30 roku życia, a cechują się one niskim wskaźnikiem urodzeń.

- **Starzenie się społeczeństwa** poprzez dłuższą oczekiwaną długość życia. Udział osób powyżej 65 roku życia bardzo wzrośnie, w niektórych obszarach częściowych w roku 2020 co 4 mieszkańców będzie zaliczany do grupy seniorów.

Przykład:

Źródło: LDS, Zakres obszarowy rok 2003, wykres pochodzi ze streszczenia studium „Przedsięwzięcia modelowe na rzecz stabilizacji obszarów wiejskich w trakcie przemian demograficznych”, stan na październik 2005 r.

Zgodnie z powyższym, w powiecie Uckermark w roku 2020 udział poszczególnych grup wiekowych w całej populacji będzie przedstawiał się w następujący sposób:

¹⁰ Rozwój przestrzeni w Meklemburgii-Pomorzu Przednim, seria informacyjna Najwyższej Instytucji Planowania Krajowego nr 11 12/2005, Ministerstwo Pracy, Budownictwa i Rozwoju Kraju

0 do 20-latkowie	Jeszcze 14,96 %	W stosunku do 2002r 19,91 %
20 do 40-latkowie	20,34 %	24,99 %
40 do 65-latkowie	38,28 %	37,69 %
65 do 75-latkowie	13,75 %	11,24 %
75 do 85-latkowie	9,52 %	4,83 %
85 i więcej lat	3,15 %	1,34 %

Taką samą sytuację odnotować należy w odnośnych powiatach euroregionu z terenu Kraju Związkowego Meklemburgia-Pomorze Przednie.

Miasto / powiat / struktura wiekowa	2002 w %	2020 w %	Zmiany 2020 do 2002 w punktach procentowych
Miasto hanzeatyckie Greifswald			
poniżej 20 lat	18,8	18,6	./ 0,2
ponad 20 do poniżej 60 lat	58,8	56,2	./ 2,6
ponad 60 lat	22,4	25,2	+ 2,8
Miasto hanzeatyckie Stralsund			
poniżej 20 lat	17,5	17,0	./ 0,5
ponad 20 do poniżej 60 lat	54,2	53,0	./ 1,2
ponad 60 lat	28,3	30,0	+ 1,7
Neubrandenburg			
poniżej 20 lat	19,4	16,5	./ 2,9
ponad 20 do poniżej 60 lat	58,1	48,1	./ 10,0
ponad 60 lat	22,5	35,4	+ 12,9
powiat Demmin			
poniżej 20 lat	20,8	14,9	./ 5,9
ponad 20 do poniżej 60 lat	54,0	45,9	./ 8,1
ponad 60 lat	25,2	39,2	+ 14,0
powiat Meklemburgia-Strelitz			
poniżej 20 lat	20,6	14,4	./ 6,2
ponad 20 do poniżej 60 lat	55,6	47,5	./ 8,1
ponad 60 lat	23,8	38,1	+ 14,3
Powiat Północne Pomorze Przednie			
poniżej 20 lat	18,4	14,3	./ 4,1
ponad 20 do poniżej 60 lat	56,6	47,2	./ 9,4
ponad 60 lat	25,0	38,5	+ 13,5
powiat Wschodnie Pomorze Przednie			
poniżej 20 lat	20,0	14,9	./ 5,1
ponad 20 do poniżej 60 lat	54,9	46,1	./ 8,8
ponad 60 lat	25,1	39,0	+ 13,9
powiat Rugia			
poniżej 20 lat	19,9	15,4	./ 4,5
ponad 20 do poniżej 60 lat	55,3	48,1	./ 7,2
ponad 60 lat	24,8	36,5	+ 11,7
powiat Uecker-Randow			
poniżej 20 lat	19,8	13,2	./ 6,6
ponad 20 do poniżej 60 lat	54,8	44,1	./ 10,7
ponad 60 lat	25,4	42,7	+ 17,3

Źródło: Cykl informacyjny Nadrzędnego Urzędu Krajowego, 12/2005

Rozwój demograficzny, w szczególności drastyczny spadek liczby ludności ma wpływ na wydajność i zdolność do funkcjonowania wielu dziedzin infrastruktury publicznej. I tak na przykład planowanie przestrzenne i planowanie krajowe już zapoczątkowało działania dostosowawcze do tych procesów kurczenia się, a to dostosowanie polega na daleko idących zmianach w systemie hierarchii sieci osadniczej zapisanym w nowym Krajowym Programie Rozwoju.

Również prognozy dotyczące **województwa zachodniopomorskiego** mówią o spadku liczby ludności. W roku 2020 województwo będzie liczyło o około 40.000 mieszkańców mniej. Liczba ludności w mieście Szczecinie będzie podobnie jak w całym województwie stale maleć, przy czym jednak tendencje te będą jeszcze silniejsze.

Zmiany w strukturze wiekowej w województwie

Rok	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
2002	22,6 %	63,7 %	13,7 %
2010	17,8 %	66,3 %	15,9 %
2020	15,9 %	60,6 %	23,5 %

Źródło: Projekt Interreg „Łuk Szafirowego Bałtyku”, Sprawozdanie końcowe „Powiązania z sieci hierarchii sieci osadniczej między wschodnią Meklemburgią-Pomorzem Przednim a miastem Szczecin”, wrzesień 2004, S. 115

Według tego opracowania liczba ludności w wieku produkcyjnym wzrośnie do roku 2010 o 3,5 %, ale następnie w okresie 2010 do 2020 spadnie o 5,7 %.

(porównaj również załącznik 4 dotyczący struktury wiekowej)

Problemy i zadania wynikające z przemian demograficznych, to poza kwestiami rozwoju ekonomicznego, między innymi również zapewnienie podstawowej opieki medyczno-społecznej oraz zabezpieczenie zasobów naturalnych, krajobrazu przyrodniczego i kulturowego w rozumieniu dobrych uwarunkowań ramowych i miękkich czynników lokalizacji inwestycji.

Jako **konsekwencję przemian demograficznych** przede wszystkim na obszarze polskim i niemieckim identyfikuje się głównie:

- Zmiany w ukształtowaniu **infrastruktury** (mieszkania, systemy zaopatrzenia i utylizacji, komunikacja publiczna, zamknięcie szkół, usługi publiczne i prywatne znikają z terenu i koncentrują się w centrach);
- Poważne **zmiany struktury społecznej**, zabezpieczenie utrzymania kompetencji społecznych i **kompetencji edukacyjnych**, w szczególności przeciwdziałanie możliwym tendencjom spadku poziomu wykształcenia;
- Rosnący **popyt** na usługodawców, którzy podwyższają **jakość życia** seniorów w przystosowanych do potrzeb seniorów formach mieszkalnictwa, usługach świadczonych blisko miejsca zamieszkania, rozszerzenie zakresu opieki ambulatoryjnej, świadczenia zdrowotne, odpowiednia do wieku struktura oferty turystycznej, jako podstawa dla **nowych miejsc pracy**.

Wyjątkowo pilna potrzeba działania daje możliwości **stworzenia nowych innowacyjnych rozwiązań** w przyszłym obchodzeniu się z konsekwencjami przemian demograficznych.

Nowe formy zapewnienia edukacji, wczesnodziecięca opieka i wychowanie, opieka medyczna oraz odpowiednie do wieku odbiorców ukształtowanie infrastruktury, mobilność i dostępność infrastruktury technicznej oraz prewencyjne planowanie przy uwzględnieniu i zabezpieczaniu kapitału społecznego są niezbędne dla przyszłego funkcjonowania rozwoju regionalnego.

Załączki takich działań dla poziomu decyzji politycznych zostały opracowane dla Kraju Związkowego Brandenburgia. Zawierają one¹¹ między innymi:

- Długofalowo założony wzrost **wskaźnika aktywności zawodowej**, tzn. redukcja bezrobocia poprzez celową rozbudowę infrastruktury i wsparcie inwestycyjne oraz poprzez otwieranie perspektyw dla młodzieży w regionie, to zasadnicze uwarunkowania stabilizacji sytuacji demograficznej;
- Ukierunkowana dokładnie na określony cel koncentracja na **przyszłościowych branżach ekonomicznych**, umocnienie profili regionalnych biegunów wzrostu gospodarczego tworzących miejsca pracy oraz nowe ukierunkowanie polityki aktywizacji gospodarczej w ujęciu „by wzmacniać silne strony” oraz inicjowanie **programów wzrostu dla średnich przedsiębiorstw**;
- Wykorzystanie wartościowych potencjałów rozwojowych takich, jak parki przyrody, parki regionalne, rezerwy biosfery celem **rozwijania sił samorozwoju**, a tym samym celem stabilizacji sytuacji socjoekonomicznej oraz podwyższenia atrakcyjności tego obszaru jako miejsca aktywności gospodarczej i zamieszkiwania.

Przemiany demograficzne dają szansę aktywizacji nowych obszarów rozwojowych, w szczególności również dla obszarów wiejskich. Jednocześnie wymagany jest uwrażliwienie przedsiębiorstw na kwestie związane z sytuacją demograficzną oraz na wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw tak, aby mogły stawić czoła konsekwencjom przemian demograficznych.

1.4 Polityka transportowa Unii Europejskiej i jej znaczenie dla Euroregionu POMERANIA

Komisja Unii Europejskiej potwierdza w strategicznych wytycznych Wspólnoty na lata 2007 - 2013, iż stworzenie efektywnej i bezpiecznej infrastruktury transportowej jest nieodzownym warunkiem rozwoju gospodarczego. Poza zasadniczą opinią o konieczności dalszego rozwoju i rozbudowy transeuropejskich sieci transportowych w rozszerzonej Wspólnocie, szczególne znaczenie przypisane ma być transgranicznym projektom oraz wyposażeniu infrastrukturalnemu w najmniej rozwiniętych regionach i państwach. Jako racjonalne uznaje się budowę regionalnej infrastruktury transportowej w regionach o szeroko rozproszonej bazującej na małych jednostkach strukturze ekonomicznej i osadniczej.

Strategiczne wytyczne Komisji Unii Europejskiej na lata 2007 - 2013 zawierają następujące zasady:

- Poziom i rodzaj przewidywanych do wsparcia inwestycji infrastrukturalnych powinny wynikać z kryteriów obiektywnych.

¹¹ Przemiany demograficzne w Brandenburgii – odnowa w oparciu o własne siły, Kancelaria Stanu Brandenburgii, sprawozdanie 2, maj 2005 r.

- Zasada trwałości ekologicznej powinna być połączona ze staraniem wspierania alternatywnych i multimodalnych gałęzi transportu jako przeciwwagi dla dominacji transportu drogowego.
- Szczególna uwaga przywiązywana będzie do modernizacji sieci kolejowej.
- Dodatkowo do inwestycji w infrastrukturę transportową należy zatroszczyć się o uporządkowane zarządzanie transportem i komunikacją, aby sprostać bezpieczeństwu i zrównoważonemu przyjaznemu środowisku podziałowi potoków przewozowych na poszczególne gałęzie transportu.

W uzupełnieniu do powyższego w wytycznych stwierdza się, iż:

- Na plan pierwszy wysuwać mają się połączenia transgraniczne;
- Ważne są inwestycje uzupełniające w połączenia na sieci podporządkowanej tak, aby obszary miejskie i wiejskie mogły wykorzystać szanse oferowane przez nadrzędne sieci transportowe;
- Należy poprawić połączenie transportowe obszarów izolowanych z transeuropejskimi sieciami transportowymi celem wsparcia rozwoju regionalnego;
- Żegludze morskiej krótkiego zasięgu należy poświęcić więcej uwagi.

W materiałach wydanych przez Komisję Europejską w lipcu 2005 r. dotyczących transeuropejskich sieci transportowych ze wskazaniem „Pierwszoplanowych sieci TEN i projektów 2005”, wyjaśniono jednocześnie wyobrażenia dotyczące perspektyw finansowych. Perspektywy finansowe przewidują znaczący wzrost budżetu na priorytetowe sieci TEN w połączeniu z uwagą, iż większa część tego budżetu będzie udostępniona na odcinki transgraniczne. Komisja proponuje, aby w przypadku odcinków transgranicznych zwiększyć dotychczasowe maksymalne wsparcie ze środków pomocowych Unii Europejskich z 20 % do 50 %.

Należy jednak stwierdzić, iż wśród 30 priorytetowych osi i projektów Transeuropejskich Sieci Transportowych jedynie Skania jako jedyny obszar częściowy euroregionu odnajduje tam swoje połączenia.

2. Podsumowująca ocena wyników i potencjałów współpracy transnarodowej w okresie 2000 - 2006

2.1 Wyniki inicjatywy wspólnotowej INTERREG III A

Możliwości wykorzystania wsparcia w euroregionie w kończącym się okresie programowania bazują na Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2000 – 2006 i wynikającym z niej „Programie Regionalnym dla Polsko-Niemieckiego Pogranicza na Obszarze Krajów Związkowych Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia i Województwa Zachodniopomorskiego” maj 2004r.

Jako podstawowe priorytety¹² rozwoju regionalnego na obszarze polsko-niemieckiego pogranicza zdefiniowano:

- Priorytet A: Rozwój gospodarczy i kooperacja
- Priorytet B: Poprawa infrastruktury technicznej i turystycznej
- Priorytet C: Środowisko
- Priorytet D: Rozwój obszarów wiejskich
- Priorytet E: Podnoszenie kwalifikacji i działania na rzecz zatrudnienia
- Priorytet F: Współpraca międzyregionalna, inwestycje na rzecz kultury i spotkań Fundusz Małych Projektów
- Priorytet G: Szczególne wsparcie dla regionów graniczących z państwami kandydującymi
- Priorytet H: Pomoc techniczna

W przedłożonej w październiku 2005 r. „Aktualizacji Oceny Śródkresowej INTERREG III A 2000 – 2006” ocenia się, iż w priorytetach **kooperacja gospodarcza, rozbudowa infrastruktury przygranicznej, współpraca w zakresie turystyki, podnoszenie kwalifikacji oraz współpraca regionalna** program wykazuje dużą skuteczność.

Według obecnego stanu wdrażania dostępne dla strony polskiej i niemieckiej środki z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A zostaną w całości wykorzystane.

Cel **priorytetu A „Rozwój gospodarczy i kooperacja”** polega na zwiększeniu wydajności euroregionu, szczególnym wspieraniu działań transgranicznych, które stymulują **małe i średnie przedsiębiorstwa**, stabilizują **przedsiębiorstwa przemysłowe i inne zakłady** w poszczególnych fazach rozwojowych, to znaczy w zakresie innowacyjności przedsięwzięć tradycyjnych i produktów niszowych, przy szczególnym wykorzystaniu **współpracy transgranicznej w układzie podziału pracy** (działanie A-1) oraz wspieranie kooperacji transgranicznej między placówkami badawczymi i przedsiębiorstwami (działanie A-2).

Należy stwierdzić, iż w ramach tego priorytetu osiągnięto bardzo dobre wyniki. Ocena śródkresowa na dzień 31.12.2004 mówi o tym, iż w projektach kooperacji wzięło udział 4.700 przedsiębiorstw oraz iż przeprowadzono 1.350 rozmów doradczych.

¹² JPD 2000 – 2006 Dla Polsko-Niemieckiego Pogranicza na Obszarze Krajów Związkowych Meklemburgia-Pomorze Przednie/Brandenburgia i Województwa Zachodniopomorskiego, maj 2004

Wspierano dwa projekty, których przedmiotem było wykorzystanie **technologii informatycznych i komunikowania się** w administracji. Placówki naukowe i centra technologiczne z Greifswaldu, Szczecina i Koszalina kooperują w ramach sieci w zakresie badań nad plazmą.

Wyniki związane z kreowaniem uzgodnionego **marketingu wewnętrznego i zewnętrznego** w dużym stopniu zawdzięczać można pracy Centrów Serwisowo-Doradczych w Schwedt/O., Pasewalku i Anklam. Do grudnia 2004 r. przeprowadzono 165 działań promujących lokalizacje inwestycyjne i 65 działań z zakresu marketingu turystycznego. 90 przedsiębiorstw podjęło stosunki kooperacyjne z polskimi partnerami.

Priorytet B ukierunkowany jest na dalszą **poprawę transgranicznej służącej gospodarce infrastruktury**, ponadregionalne i wewnątrzregionalne transportowo-komunikacyjne zagospodarowanie regionu celem poprawy dostępności oraz stworzenia uwarunkowań infrastrukturalnych dla transgranicznej oferty turystycznej i strategii marketingowych.

Środkami tymi wspierano kooperację w technice medycznej, pierwszą i drugą fazę telemedycznej **sieci opieki onkologicznej, budowę nowej i rozbudowę istniejącej infrastruktury drogowej** (40 km nowowyprowadzonych i rozbudowanych połączeń drogowych; 12,3 km ścieżek wędrówek rowerowych i pieszych), poprawę **infrastruktury portowej** oraz stworzenie około 300 **miejsc noclegowych** i 15 polsko-niemieckich produktów turystycznych w zakresie podróży i wycieczek.

W **priorytecie C „Środowisko“** wspierane są działania na rzecz zachowania **przyrody i krajobrazu**, konserwacji krajobrazu w celu zachowania atrakcyjności krajobrazu kulturowego regionu. Elementem są tutaj również ochrona przed klęskami żywiołowymi, ochrona przed awariami przemysłowymi i ochrona przeciwpowodziowa.

Według przedłożonej ewaluacji śródkresowej do końca 2004 r. skuteczność tego priorytetu osiągnięta została tylko częściowo. Jednym z powodów takiego stanu rzeczy jest to, iż niektóre merytoryczne przedmioty wsparcia mogą być finansowane również z innych programów pomocowych.

W **priorytecie D „Rozwój obszarów wiejskich“**, który ukierunkowany jest na działania służące przeciwdziałaniu **deficytom strukturalnym na obszarach wiejskich** osiągnięto wysoki stopień wykorzystania środków. Przy tym środki koncentrowano w dużym zakresie na projektach, które wymagały wysokiego finansowania. Dotyczy to działań budowlanych na budynkach o głównie turystycznie formie użytkowania oraz turystycznego zagospodarowania placówek kulturalnych.

Ocenia się, iż **zakres tematyczny rolnictwo**, ożywienie historycznych centrów wsi jest w ramach wykorzystania wsparcia **reprezentowane poniżej możliwego poziomu**. Należy przy tym uwzględnić, iż te zakresy wsparcia w większym stopniu mogły być współfinansowane z możliwości, jakie daje Europejski Fundusz Gwarancji i Orientacji Rolnej oraz Inicjatywa Wspólnotowa **Leader+**.

W **priorytecie E, podwyższenie kwalifikacji i działania na rzecz zatrudnienia**, wspierano takie projekty, jak telelearning, promocja przedsiębiorczości, nauczanie języków obcych, współpraca placówek edukacyjnych i gospodarczych. Na dzień

sporządzenia ewaluacji śródkresowej przeszkolono bądź doszkolono prawie 3.300 osób.

Priorytet ten w sposób wyjątkowy odzwierciedla charakter transgraniczny.

W **priorytecie F, współpraca interregionalna**, realizowane projekty przyczyniają się do większej integracji społeczeństwa pogranicza, w szczególności poprzez intensywną współpracę w zakresie młodzieży i kultury. Jednocześnie bezpośrednio w działania te włączona jest administracja komunalna i regionalna. W priorytecie tym umocowany jest Fundusz Małych Projektów, przy pomocy którego można było skutecznie zainicjować wiele transgranicznych działań i kooperacji.

W oparciu o raport z ewaluacji i ocenę partnerów **transgraniczna kooperacja ukierunkowana na projekty i tematy** oceniona jest jako skuteczna, a **kontynuację wsparcia finansowego po obu stronach pogranicza w okresie czasu 2007 do 2013** uważa się **za niezbędną**.

Na podstawie oceny okresu programowania 2000 – 2006 można dla euroregionu **wyciągnąć następujące wnioski:**

- (1) Poprzez przystąpienie Polski do Unii Europejskiej oraz otwarcie Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A dla całego pogranicza **wzmocniono współpracę wewnątrz euroregionu**.
- (2) Dla ustalenia kwalifikowalności wsparcia wewnątrz euroregionu w odniesieniu do środków Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A **JPD** jest skutecznym instrumentem. Zalecenia ewaluacji śródkresowej polegają na tym, aby osiągnąć w ramach budowania projektów większą **transgraniczną wartość dodaną** oraz tak współpracować z wnioskodawcami, aby **transgraniczny charakter projektów** był jeszcze większy.
- (3) Wysoką wagę przywiązuje się do wytworzenia wspólnych struktur po obu stronach granicy. Propozycje dotyczące gremiów decyzyjnych i dalszego toku rozwojowego na poziomie euroregionu ocenia się jako zadania, które będzie można wdrożyć w perspektywie długookresowej¹³.

¹³ op. cit., s. 3, Wdrażanie głównych zaleceń ewaluacji śródkresowej, stan na październik 2005

2.2 Wybrane projekty INTERREG III B mające charakter wspomagający w stosunku do realizacji celów koncepcji działań i rozwoju

2.2.1 Ogólny przegląd

Euroregion stał się ważnym miejscem **lokalizacji międzynarodowych sieci kooperacji**, a to na podstawie wykorzystania Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B dla basenu Morza Bałtyckiego. Przy czym udział w projektach skoncentrowany był na określonych obszarach cząstkowych i tematach, urzędach i instytucjach regionalnych, uniwersytetach, miastach i gminach. Praca przy projektach pokazała, iż bliskość fizyczna państwa sąsiedniego wzmacnia gotowość do kooperacji.

Sam euroregion w kilku projektach był bezpośrednim partnerem, tak jak to miało miejsce np. w projektach BALTIC+, Łuk Szafirowego Bałtyku (South Baltic Arc).

Poniższe zestawienie pokazuje najważniejsze projekty finansowane w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B:

Obszar	Tytuł	Partner wiodący	Liczba partnerów	Przedmiot
Bałtyk	BALTIC+	Region Skania, Szwecja	21	Platforma polityczna na rzecz strategii rozwoju przestrzennego, rozwój obszarów wiejskich i sieci miast, podjęcie wyzwań związanych z regionalną i lokalną dostępnością, projekty pilotażowe
Bałtyk	Baltic Gateway	Region Blekinge, Szwecja	38	Integracja dróg wodnych w basenie południowego Bałtyku w ramach sieci TEN, TINA oraz korytarzy paneuropejskich
Bałtyk	South Baltic Arc / Łuk Szafirowego Bałtyku	Ministerstwo Pracy, Budownictwa i Rozwoju Kraju Związkowego Meklemburgia – Pomorze Przednie	9	Koncepcje i działania rozwojowe przedsięwzięcia pilotażowe w basenie Południowego Bałtyku, wzmocnienie centrów, poprawa połączeń komunikacyjnych
Bałtyk	SuPortNet II	Oslojodinfo, Norwegia	21	Działania rozwojowe i marketingowe w sieci portów łodzi sportowych
Bałtyk	BALT COAST	Ministerstwo Pracy, Budownictwa i Rozwoju Kraju Związkowego Meklemburgia – Pomorze Przednie	25	Metody i przykładowe projekty zintegrowanego zarządzania strefą pobraża wraz z graniczącymi z nimi strefami morskimi, zarządzanie w sytuacji konfliktów między różnymi formami użytkowania
Bałtyk	EUROB EUROB II	Niemieckie Zrzeszenia Mieszkalnictwa, Urbanistyki i Gospodarki Przestrzennej, stow. zarejestrowane	27 34	Stworzenie transnarodowej trasy kulturowej architektury gotyckiej, połączenie zachowania zabytków z ich gospodarczym, turystycznym wykorzystaniem; dalszy rozwój i instytucjonalizacja transnarodowej trasy

Obszar	Tytuł	Partner wiodący	Liczba partnerów	Przedmiot
CADSES	ODERREGIO	Wspólny Departament Planowania Krajowego Berlina i Brandenburgii	6	Sporządzenie transnarodowo uzgodnionego programu działania na rzecz prewencyjnej, opartej o działania gospodarki przestrzennej ochrony przeciwpowodziowej dla całej zlewni Odry

Źródło: Federalne Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Rozwoju Miast, „Rozbudowa Wschodu w Europejskiej Sieci”, o skuteczności współpracy transnarodowej w rozwoju przestrzennym (INTERREG III B) dla wschodniemieckich krajów związkowych Republiki Federalnej Niemiec, rok 2006

Współpraca w ramach projektów finansowanych z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B otworzyła przed euroregionem następujące, odnoszące się do projektów impulsy rozwojowe:

- (1) Współkreowanie i włączenie w **strategiczne koncepcje i działania rozwojowe, budowę platform politycznych** w ramach współpracy w przekraczających granice państwowe strefach rozwojowych w basenie południowego Bałtyku („BALTIC+“, „Łuk Szafirowego Bałtyku“);
- (2) Poprawa transnarodowej regionalnej i lokalnej dostępności poprzez usprawnienie połączeń komunikacyjnych i ich wykorzystanie na rzecz rozwoju regionalnego. Integracja dróg wodnych w basenie południowego Bałtyku („Baltic Gateway“, „BALTIC+“, „Łuk Szafirowego Bałtyku“);
- (3) **Alternatywy rozwojowe dla obszarów wiejskich**, wykorzystanie doświadczeń w restrukturyzacji gospodarki rolnej i leśnej wraz ze wskazaniem alternatywnych źródeł dochodu („BALTIC+“, „High Quality Tourism“);
- (4) Przyjazne przestrzeni i środowisku rozwijanie **transnarodowej sieci dróg dla turystyki wodnej**, ich wykorzystanie jako czynników ekonomicznych i na rynku pracy („SuPortNet“, „BALTIC+“);
- (5) Tworzenie know-how na rzecz zintegrowanego rozwoju strefy побереża, ochrony przeciwpowodziowej, rozwoju dorzeczy rzek („BALT COAST“, „Oderregio“);

Poprzez współpracę w projektach i wymianę doświadczeń powstają możliwości **przyjmowania zaawansowanych doświadczeń** w gospodarczym i politycznym kształtowaniu procesów rozwojowych w regionie w stale zmieniających się warunkach.

Kompetencje merytoryczne w różnych dziedzinach – wykorzystywanie instrumentów planistycznych, połączenie ze sobą nauki i gospodarki, innowacji i oświaty, udostępnianie infrastruktury społecznej – stają się większe poprzez pozyskiwanie nowych wiadomości i wyciąganie wniosków w współpracy transnarodowej.

Powstawanie **transnarodowych sieci** między administracją samorządową, urzędami, placówkami naukowymi i uniwersytetami wzmacnia konkurencyjność poprzez różnorodne kontakty gospodarcze, co daje również korzyści w globalnej konkurencji.

Poprzez **osobiste sieci** powstałe w ramach pracy przy projekcie tworzy się zaufanie, jest ono następnie wzmacniane oraz buduje się zdolność do współpracy między ludźmi wychowanymi w odmiennej tradycji i mentalności.

2.2.2 Wyniki wybranych projektów finansowanych z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B jako podstawa aktualizacji Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013

Projekt finansowany z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B „Łuk Szafirowego Bałtyku“ / „South Baltic Arc“

The South Baltic Arc Region

Projekt obejmuje strategiczną strefę rozwojową o dużym znaczeniu basenu południowego Bałtyku wraz z obszarami cząstkowymi euroregionu POMERANIA. W projekcie wzmocniono kooperację między działaczami regionalnymi na rzecz likwidacji dysproporcji między regionami oraz utworzono wzorzec kierunkowy planowania gospodarczego i transportowego wykraczającego poza granice państw. Przy czym centralną rolę odgrywał projekt „Via Hanseatica” oraz jego długofalowe wdrażanie jako ważnego połączenia transportowego dla Meklemburgii-Pomorza Przedniego i dla całego basenu południowego Bałtyku. Badano, na ile poprawa infrastruktury transportowej wzdłuż tego korytarza może wywołać efekty rozwoju regionalnego.

Wynikiem studium wykonalności są analizy potencjału i poszczególnych lokalizacji inwestycyjnych dla dużych terenów przemysłowych i komercyjnych. Aby rozwijać ich potencjał sporządzono plany zagospodarowania przestrzennego.

Do najważniejszych dających się zastosować również w innych regionach wyników należy stworzenie **wspólnej metodologii do sprawdzenia oddziaływania na przestrzeń celem oceny efektów inwestycji** w infrastrukturę transportową **z punktu widzenia gospodarki regionalnej**. Powstały również zharmonizowane transgraniczne strategie rozwojowe.

Częścią składową projektu jest ekspertyza dotycząca **transgranicznych powiązań między miastem Szczecin** a dwoma centrami nadrzędnymi w hierarchii sieci osadniczej Stralsundem/Greifswaldem bądź Neubrandenburgiem, miastami Stargard Szczeciński i Swinoujście oraz przygranicznymi centrami średnimi Anklam, Pasewalk, Ueckermünde i Wolgast. Badano przyszłą rolę Szczecina jako wspólnego centrum zarówno dla polskiego regionu Pomorza Zachodniego, jak również dla niemieckiego regionu Pomorza Przedniego. Badania te przeprowadzono w oparciu o zróżnicowane scenariusze przy różnych założeniach rozwojowych.

Projekt finansowany z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B „BALTIC+“

W projekcie „BALTIC+“ wypracowano wspólne podejście strategiczne i instrumenty dla monitoringu obszaru działania, który w dużym stopniu pokrywa się z obszarem euroregionu. Zasadniczo obejmują one 4 strategie kluczowe:

- (1) Stworzenie **trwałych ram politycznych** dla współpracy transnarodowej celem wsparcia ukształtowania się wspólnej tożsamości tego regionu;
- (2) Zbudowanie **transnarodowej platformy celem rozwijania tego regionu jako regionu turystycznego** poprzez **transgraniczne zarządzanie wspólnymi projektami kluczowymi** w zakresie obszarów przyrodniczych, krajobrazu kulturowego i obiektów o wartości architektonicznej oraz historycznej, jak i rozbudowa infrastruktury celem połączenia obszarów turystycznych z głównymi korytarzami transportowymi cieśnina Öresund – Szczecin – Berlin;
- (3) Połączenie obszaru metropolitalnego region cieśniny Öresund – Berlin/Brandenburgia / wybrzeże Meklemburgii-Pomorza Przedniego i obszar gospodarczy Szczecina celem **transnarodowego wykorzystania mocnych stron i szans dla rosnącej integracji** wewnątrz obu rozwijających się funkcjonalnych regionów, z jednej strony regionu cieśniny Öresund, a z drugiej strony polsko-niemieckiego pogranicza wraz z powiązaniem ze sobą większych centrów urbanistycznych i obszarów wiejskich między i wewnątrz regionu Baltic+, również w połączeniu z lepszym podłączeniem do transeuropejskich sieci transportowych;
- (4) **Innowacyjne projekty na rzecz wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw, rozbudowa** regionalnej infrastruktury celem wykorzystania innowacyjnych kompetencji i tworzenie transnarodowych sieci na obszarach wiejskich jako podstawa pośredniczenia w kontraktach i przekazywania małym i średnim przedsiębiorstwom informacji wraz ze współpracą transnarodową i budową klastrów.

Jako instrumenty tego monitoringu zdefiniowano:

- Ustanowienie regularnie przeprowadzanych konferencji regionalnych;
- Organizacja forów politycznych;
- Ustanowienie rady politycznej celem włączenia osób ponoszących odpowiedzialność polityczną w transnarodowe procesy rozwojowe;
- Rozbudowa skutecznego zarządzania.

W ramach priorytetu „Restrukturyzacja rolnictwa i gospodarki leśnej“ (Pakiet roboczy 2) wykształciły się skuteczne transnarodowe sieci między rolnikami, producentami żywności i producentami surowców oraz podmiotami świadczącymi usługi. Sieć ta ma służyć wypromowaniu nowych przedsiębiorstw i produktów.

Poprzez sieć transnarodowych warsztatów, spotkań studyjnych, programów zarządzania i treningu przekazywano doświadczenia, nawiązywano kontakty między różnorodnymi podmiotami i tworzone podstawy do kontynuowania tej kooperacji poprzez utworzone sieci przy monitoringu ze strony stowarzyszenia „Die Region Odermündung“/“Region ujścia Odry” (Regionen aktiv/Regiony aktywne).

W priorytecie **rozwój turystyki** tworzone koncepcje, pomysły i strategie wdrażania do rozwoju specjalnych form agroturystyki oraz zainicjowano projekty pilotażowe.

Zaliczyć do nich można między innymi:

- Załączki koncepcji stworzenia **centrum kompetencji produktów regionalnych**, sprzedaży bezpośredniej oraz **agroturystyki**;
- Rozwój i pilotażowe wypróbowanie **systemu informacji turystyki wodnej** (DIGAB) oraz jego pilotażowe testowanie w 3 marinach oraz;
- Zainicjowanie powołania „**Institutu Rozwoju Morskiego**“ z siedzibą w Berlinie i Szczecinie, celem wspierania transnarodowej kooperacji w zakresie gospodarki morskiej, usieciowienia akwenów turystyki wodnej i krajobrazów rzecznych oraz pośredniczenia w transnarodowej kooperacji gospodarczej.

Wyniki projektu „BALTIC+“ stanowią dający wsparcie wkład w ukształtowanie euroregionu jako regionu turystycznego z transgraniczną ofertą turystyczną, która częściowo w sposób pilotażowy została wdrożona.

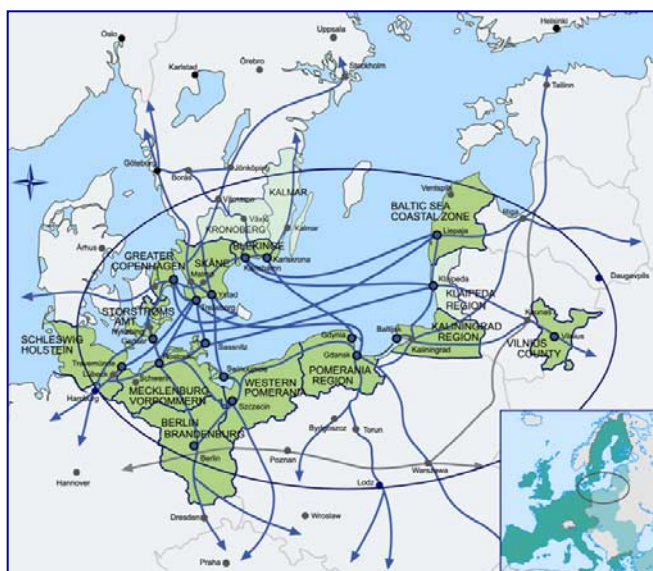
Celem większego **wsparcia małych i średnich przedsiębiorstw** utworzone podstawy koncepcyjne budowy działających transgranicznie centrów serwisu i coachingu dla 4 branż (usługi inżynierskie, technologie informatyczne i teleinformatyczne, opieka medyczna, turystyka bez barier) z konkretnymi lokalizacjami.

W ramach projektu przeprowadzono kilka badań dotyczących **infrastruktury transportowej**, w szczególności w kontekście usprawnienia ważnego **połączenia komunikacyjnego Berlin – Szczecin – Ystad**, odnośnie **połączenia porów z zapleczem**, odnośnie **dostępności transportowej ważnych obszarów turystycznych** oraz odnośnie problemów organizacji **komunikacji publicznej**, w szczególności na terenach o niskiej gęstości zaludnienia.

Przedłożone wyniki prac stanowią podstawę dla dalej idących kompleksowych badań dotyczących planowanych transnarodowych i regionalnych przedsięwzięć infrastrukturalnych (drogi kołowe, kolejowe, wodne, przejścia graniczne) oraz odnośnie ustalenia działań priorytetowych w kontekście transgranicznym, z uwagi na rosnące potoki transportowe.

„BALTIC GATEWAY“

„BALTIC GATEWAY“ jest projektem dotyczącym transportowo-komunikacyjnego łączenia regionów basenu południowego Bałtyku celem stworzenia bardziej wydajnych rozwiązań transportowych, skutecznego zintegrowania dróg wodnych basenu południowego Bałtyku z transeuropejską siecią transportową oraz na rzecz wykorzystania koncepcji „Motorways of the Sea“ (Autostrady morskie), jako alternatywy dla korytarzy lądowych.

W ramach tego projektu decydenci z zakresu polityki regionalnej sformułowali wspólne oświadczenie polityczne dotyczące międzyregionalnej kooperacji w zakresie transportu. W oparciu o to oświadczenie istniejące potencjały mają być wykorzystane do obsługi międzynarodowych szlaków handlowych o znaczeniu globalnym, wspierane mają być europejskie, narodowe i regionalne cele transnarodowej kohezji transportowej i przestrzennej oraz wspierana ma być lepsza koordynacja inwestycji publicznych.

W ramach niniejszego projektu opracowano w odniesieniu do konkretnych produktów studium mówiące o chłonności tego obszaru i jego możliwościach przyjęcia wzrostu potoków towarowych i o jego możliwościach przetadunkowych w portach do roku 2015.

Szczególne elementy stanowią rozbudowa transportu kontenerowego oraz budowa terminali kontenerowych, jak i badania w ramach projektów twinningowych dotyczące określonych portów.

Projekt „BALTIC GATEWAY+“ będzie konkretyzował cele interregionalnej kooperacji w zakresie transportu w tzw. „Programie szybkiego startu”.

Głównie inwestycyjne projekty finansowe w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A oraz poprzez współtworzone i silnie umocowane w regionie projekty finansowane z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B, współpraca transgraniczna

oraz transnarodowa, usieciwienie i kooperacja znajdują się na dobrej drodze rozwoju.

Wynikające z tego dla euroregionu potencjały nie zostały jeszcze w pełni wykorzystane. W ważnych dziedzinach Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2000 do 2006 sprostano głównym celom euroregionu w sposób szczególny w formie kilku wyróżniających się projektów.

Szczególne znaczenie dla rozwoju regionu ma w szczególności w odniesieniu do wypracowanych w ramach projektu „BALTIC+” strategii rozwiązań i projektów pilotażowych, wprowadzenie ich w trwałe wdrożenie w oparciu o realizację projektów finansowanych z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III.

Należy przy tym „dokładniej zdefiniować współpracę transnarodową w projektach oraz jej wartość dodaną, w większym stopniu wdrażać ją w układzie eksperymentalnym oraz przekazywać wiedzę o niej innym poziomom i podmiotom w lepszy sposób ...”¹⁴.

¹⁴ Federalne Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Rozwoju Miast w raporcie „Rozbudowa wschodu – w europejskiej sieci”, 2006, s. 44

2.3 Podsumowująca ocena wyników potencjałów priorytetów Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2000 do 2006

2.3.1 Stabilizacja i rozwój gospodarki w zgodzie z poprawą infrastruktury okołobiznesowej

W ramach niniejszego priorytetu **przyznawano szeroko zakrojone wsparcie gospodarce** przede wszystkim **małym i średnim przedsiębiorstwom** celem **trwałego zabezpieczenia istniejących i nowych miejsc pracy i nauki zawodu**.

Podczas wspierania poszczególnych działań koncentrowano się na rozwojowych branżach i dziedzinach oraz na zabezpieczeniu już istniejącej struktury gospodarczej.

I tak środki z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A skoncentrowano na:

- Stabilizacji i rozwoju **obszarów przemysłowych i działalności gospodarczej o szczególnych szansach rozwojowych** – dziedziny innowacyjne, dziedziny tradycyjne oraz produkty niszowe – przy szczególnym pełnym wykorzystaniu potencjałów współpracy transgranicznych opartych na podziale pracy;
- **Kooperacji między placówkami badawczymi** i przedsiębiorstwami komercyjnymi celem wdrożenia wyników badań i wzmocnienia potencjałów innowacyjności;
- Rozwoju uzgodnionego **marketingu wewnętrznego i zewnętrznego** regionu w dziedzinach gospodarki o szczególnych potencjałach rozwojowych i w odniesieniu do zasadniczych kompetencji.

Strukturę potencjału gospodarczego w euroregionie wspierają głównie przedsiębiorstwa sektora produkcji zlokalizowane w powstałych historycznie miejscach, które dostosowują się do przemian strukturalnych i są w stanie przetrwać na rynku, przy czym zarówno w polskiej, jak i w niemieckiej części euroregionu wiele przedsiębiorstw nie przetrwało tego procesu.

Dlatego też w sposób ukierunkowany na opisany cel należy celem stabilizacji gospodarczej podążać nowymi ścieżkami. W ostatnich latach w coraz większym stopniu kierowano swoją uwagę na wykorzystanie gospodarczych atutów regionu, na wzmacnianiu **regionalnych zakresów kompetencji**, jako ważnych elementów budowy sukcesu, na wykorzystaniu potencjału placówek ekonomicznych i uniwersyteckich, ale również na potencjale regionów wiejskich.

W coraz większym stopniu pojawia się świadomość tego, iż te regionalne zakresy kompetencji oraz tworzenie klastrów mogą na tle gospodarki charakteryzującej się małymi i średnimi przedsiębiorstwami (MŚP) wyzwolić potencjał innowacyjny. W ten sposób można wspierać tworzenie i zbyć nowych produktów.

W **polskiej i niemieckiej części euroregionu** kontynuowany był zapoczątkowany w roku 1990 proces **restrukturyzacji** w połączeniu z kontynuacją **określenia lokalizacji i perspektyw gospodarczych** w warunkach konsekwencji, jakie niesie za sobą coraz większa globalizacja i w dążeniu do zintensyfikowania **powiązań gospodarczych wewnątrz euroregionu**.

Pełne członkostwo **Rzeczypospolitej Polskiej** w Unii Europejskiej daje nowe szanse i jest jednocześnie nowym wyzwaniem, także dla przedsiębiorstw. We wszystkich trzech częściach euroregionu zarysowują się nadal **różne warunki konkurencyjności**, celem sprostania **wymogom** na międzynarodowych rynkach.

Wewnątrz samego regionu nadal jednak różne poszczególne subregiony w różny sposób przyczyniają się do wytwarzania wartości ekonomicznych.

Produkt krajowy brutto państw Unii Europejskiej

Państwo	Produkt krajowy brutto na mieszkańca w euro			
	1995 ¹⁵		2004 ¹⁶	
	bezwzględnie	% w stosunku do średniej UE	bezwzględnie	% w stosunku do średniej UE
UE	19.833	-	22.300	-
Niemcy	21.648	109,2	26.856	120,4
W tym				
Meklemburgia – Pomorze Przednie	13.894	70,1	18.219	81,7
Brandenburgia	14.725	74,2	18.888	84,7
Szwecja	19.552	98,6	31.000	139,0
Polska			5.100	22,9

Źródło: 1995 r. Rocznik statystyczny Meklemburgii-Pomorza Przedniego 1998, za Koncepcją Rozwoju i Działania Euroregionu Pomerania na lata 2000 – 2006, s. 47, w przeliczeniu na EURO (1,95583), 2004 Krajowy Statystyczny Urząd Meklemburgii-Pomorza Przedniego: Rozwój gospodarczy Meklemburgii-Pomorza Przedniego w roku 2004; Federalny Urząd Statystyczny 2005: Unia Europejska 2005

W odniesieniu do poszczególnych subregionów w euroregionie należy odnotować następujące wyniki:

W regionie cząstkowym **Pomorza Przedniego** z jego potencjałami badania na najwyższym poziomie, w szczególności w **Greifswaldzie** i **Stralsundzie** (onkologia, przemysłowe biokatalizatory, technika informatyczna i telekomunikacyjna, technika szerokopasmowa, techniki diagnostyczne, biotechnologie i inne) oraz przy **bliskości do obszaru gospodarczego Bałtyku** posiada **wydajne otoczenie** i ponadprzeciętny stopień pozyskiwania nowoczesnych technologii takich, jak fizyka plazmy, procesy fuzji, energie odnawialne, aż po wynikające z tych technologii wdrożenia i produkty.

Greifswald połączony z Rostockiem stał się **bioregionem**. Wraz z powołaniem do życia **BioConValley sp. z o.o.** powołano też do życia sprawne struktury dalszego rozwoju tej lokalizacji biotechnologii wraz z powiązaniem transnarodowymi. Placówka ta jest współinicjatorem zrzeszenia **Life-Science-Verbundes „Scan BALT”**, zrzeszenia naukowców, przedsiębiorstw państw basenu Morza Bałtyckiego, które zajmuje się usieciowieniem badań, rozwoju i kształcenia w zakresie Life-Science w całym basenie Morza Bałtyckiego.

¹⁵ 1995: 15 państw UE, 2004: 25 państw UE

¹⁶ Źródło danych: Urzędy statystyczne krajów związkowych: Bilans łączny gospodarki narodowej krajów związkowych, na stronach: <http://www.vgrdl.de/>. Otwarcie pliku w dniu: 24.03.2006; Federalny Urząd Statystyczny: Unia Europejska 2005, na stronie: <http://www.destatis.de/download/d/veroe/euun.pdf>. Otwarcie pliku w dniu: 24.03.2006

Tym samym Greifswald i jego otoczenie stanowi **jeden z biegunów wzrostu** rozwijający się jako znaczący region technologiczny, czego wynikiem są rozległe sieci łączące w sobie kompetencję, kooperację i orientację na przyszłość.

Gospodarka morską z bardzo nowoczesnymi stoczniami w **Stralsundzie, Wolgastie, Barth**, z morskim centrum technologicznym, w szczególności dla małych i średnich przedsiębiorstw uzupełniającą produkcję kooperantów i zintegrowanymi usługami oraz nowoczesnym wydajnym **portem logistycznym Sassnitz/Mukran**, jako jednym z większych kolejowych portów w Niemczech o dużych rezerwach mocy stanowi kolejny **ważny czynnik ekonomiczny** tego regionu częściowego.

Dla potencjałów obszarów częściowych o niskiej gęstości zaludnienia i zbliżonej do stanu naturalnego przyrodzie – powiaty Uecker-Randow, Demmin, części Wschodniego Pomorza Przedniego – z silnym charakterem rolniczym, miejscowo udział zatrudnionych w rolnictwie wynosi do 50%, w coraz większym stopniu stworzono rozwiązania, które zwiększają stopień kreacji wartości z produkcji rolnej, wzmacniają gospodarkę żywnościową jako drugi stopień przetwórstwa, celem zapewnienia zbytu dla głównych produktów rolnictwa. W ramach przeprowadzonego łączenia potencjałów w centrach kompetencji w **Neubrandenburgu** utworzono centrum **technologii żywności**. **Wyższa Szkoła Zawodowa w Neubrandenburgu** jest przy tym ważnym partnerem naukowym.

Poza istniejącymi lokalizacjami komercyjnymi na strukturalnie słabych obszarach wiejskich wymienionych powiatów przewidziane są obszary głównej lokalizacji gałęzi gospodarki związanej z produkcją. Dotyczy to na przykład w powiecie Wschodnie Pomorze Przednie terenów przy porcie Vierow, Lubminer Heide i terenu opcjonalnego Spółka Akcyjna BAB Gützkow oraz Anklam Południe/Wschód.

Kraj związkowy Meklemburgia-Pomorze Przednie¹⁷ zdefiniował dla przyszłego rozwoju gospodarczego następujące **obszary wzrostu**: przemysł morski, przemysł żywnościowy, przemysł drzewny, biotechnologie i technika medyczna (Life Science), technologie informatyczne i komunikowanie się, pozyskiwanie energii odnawialnych, turystyka i gospodarka zdrowotna w powiązaniu z **ofensywą technologiczną** celem zwiększenia udziału produktów innowacyjnych. Przy czym należy poprawić możliwości, jakie mają przedsiębiorstwa zajmujące się badaniem i rozwojem poprzez **rozbudowę infrastruktury technologicznej** i wzmacniania kompetencji w ukierunkowanych na przyszłość obszarach technologii poprzez usieciwienie gospodarki i nauki.

Rozwój gospodarczy obszaru częściowego **Uckermark–Barnim** jest w szczególności determinowany przez potencjał miast Schwedt/O., Eberswalde i Prenzlau.

Schwedt/O. jest **głównym punktem lokalizacji określonych branż** w Kraju Związkowym Brandenburgia, a są to takie branże wzrostu jak przetwórstwo ropy naftowej/biopaliwa, obróbka i przetwórstwo rud metali, logistyka. Jest to centrum chemicznego przemysłu podstawowego i przetwórczego oraz centrum produkcji papieru (ponowne wykorzystanie makulatury).

Od roku 2004 wraz z pozyskaniem na teren rafinerii w Schwedt/O. odpowiedniego inwestora, Schwedt/O. staje się największym w Niemczech centrum produkcji biopaliw. Istniejące już instalacje do produkcji biopaliw, bioetanolu i biodiesla

¹⁷ Sprawozdanie o gospodarce Ministerstwa Gospodarki Meklemburgii-Pomorza Przedniego 2004 r.

przetwarzają około 600.000 ton żyta rocznie i około 500.000 ton nasion rzepaku rocznie.

Na całym terenie **Uckermark-Barnim** swoje miejsce znalazły **regionalne lokalizacje związane z przemysłem energii odnawialnych**, w szczególności metody i urządzenia pozyskiwania energii z biomasy – jest to jeden z głównych zakresów rozwoju technologicznego na tym terenie (m.in. Prenzlau).

Do takiej sytuacji przyczyniają się liczne średnie przedsiębiorstwa, które połączyły swoje know-how w sieci NEMO bądź BarUm111. W lutym 2005 r. zapoczątkowano nowe działania z zakresu pozyskiwania energii z biogazu w **projekcie „Klaster biogazu w Prenzlau”**. Jest to przyszłościowa dziedzina nowego rozwoju.

Dalszymi przyszłościowymi dziedzinami dla terenu **Uckermark zidentyfikowano obróbkę metali i stali, gospodarkę żywnościową, gospodarkę drzewną, logistykę, ekonomikę zdrowotną i społeczną**.

W **części euroregionu powiatu Barnim** występują **kompetencje branżowe**, przede wszystkim w zakresie ekonomiki zdrowia, technologii środowiska, technik funkcjonalnych w budynkach (techniki zabezpieczeń) i z całego zakresu gospodarki drzewnej o odpowiednim know-how. Jest to dobra podstawa dla przyszłego rozwoju gospodarczego.

W **Eberswalde** kolejnym **regionalnym biegunie wzrostu** ponadregionalne znaczenie mają port, branża samochodowa, żywność, przetwórstwo drewna, przemysł metalurgiczny i papierniczy i Wyższa Szkoła Zawodowa w Eberswalde jako centrum naukowe uzupełnione o Centrum Nauki Barnim oraz Park Technologiczno-Przemysłowy w Eberswalde.

W Koncepcji Innowacyjności Kraju Związkowego zapowiedziane zostało dalsze rozbudowywanie transferu technologii, wprowadzanie innowacyjnych instrumentów finansowania i strategii pozyskiwania inwestorów ukierunkowanych na innowacyjność. Należy również wzmocnić współpracę z Berlinem.

Związane z tym jest **nowe ukierunkowanie¹⁸ działań z zakresu aktywizacji gospodarczej w Brandenburgii**. Punktem odniesienia mają być przy tym **struktury średnich przedsiębiorstw**, o szczególnym znaczeniu są tu przede wszystkim branże wzrostowe, które należy wspierać, aby w ten sposób wysyłać do innych średnich przedsiębiorstw sygnały wzrostu. Sygnały te mają docierać zarówno do istniejących przedsiębiorstw, aby działać na nie stabilizująco, jak i do inwestorów z danych branż kompetencyjnych, którzy chcieliby się tu osiedlić.

Decydującymi **kryteriami dla branżowych obszarów kompetencji** są:

- „ponadregionalna orientacja;
- kooperacja placówek badawczych i szkół wyższych;
- wspólne tworzenie nowych produktów i wchodzenie na nowe rynki;
- powiązania wzdłuż łańcucha kreacji wartości przy zaopatrzeniu i zbycie;
- znaczenie dla kreacji wartości w Kraju Związkowym Brandenburgia;
- szanse rozwojowe w danej branży“.

¹⁸ Ministerstwo Gospodarki Kraju Związkowego Brandenburgia, Roczne sprawozdanie o stanie gospodarki, 2005, s. 24

Dla **rozwoju gospodarczego Skanii** ważne są przede wszystkim branże Life Science, przemysł żywnościowy, funkcjonal food, biotechniki i biomedycyna oraz telekomunikacja, gospodarka drzewna, przemysł opakowań, gospodarka portowa i magazynowa.

Przedsiębiorstwa koncentrują się głównie w regionie Malmö-Lund (element regionu cieśniny Öresund) i w miastach Helsingborg i Kristianstad.

Wiele przedsiębiorstw cechuje nadal dynamiczny rozwój.

W **Medicon Valley** pracują firmy duńskie i firmy ze Skanii, uniwersytety i szkoły wyższe oraz placówki komunalne. Jest tutaj kompletny łańcuch technologiczny biotechnologii, technik medycznych, farmacji, higieny społecznej, publicznej ekonomii zdrowia. Uzupełniony jest on przez badania biotechnologiczne i medyczne, które realizowane są we współpracy z placówkami badawczymi w Greifswaldzie.

W okresie programowania 2000 do 2006 **region cieśniny Öresund** ustabilizował się. Wraz z otwarciem mostu przez cieśninę Öresund w roku 2000 wzmocniono siłę gospodarczą i konkurencyjność tego regionu.

Przemysł i najsilniejszy przyrost ludności koncentruje się w Skanii Zachodniej. Największy przyrost ludności odnotowuje przy tym Malmö. Istnieją starania doprowadzenia do zrównoważonego rozwoju regionu.

Szczególnie duże znaczenie ma dla Skanii **gospodarka morska i portowa**. Portami o znaczeniu ponadregionalnym są Trelleborg, Ystad, Malmö, Helsingborg, Åhus (Kristianstad) oraz porty o znaczeniu regionalnym Simrishamn i Landskrona. Porty Malmö i Kopenhaga ustaliły ze sobą wspólną koncepcję rozwoju portów.

95 % transportów towarowych kolejowych i duża część transportu towarowego samochodowego między Szwecją a polską realizowana jest w relacji Ystad – Świnoujście. Najważniejsze połączenie z niemiecką częścią euroregionu funkcjonuje poprzez Trelleborg do portu Sassnitz/Mukran.

Regionalny program rozwoju regionu Skania z roku 2004 przedstawia wizję ustanowienia dynamicznego, trwale rozwijającego się w dłuższej perspektywie czasowej regionu. Najważniejszymi celami są wzrost, atrakcyjność, trwałość i zrównoważenie. W roku 2006 program został po raz pierwszy poddany ocenie wynikowej. (Źródło: www.skane.se/utvecklingsprogrammet)

Zasadniczym biegunem wzrostu gospodarczego w **Województwie Zachodniopomorskim jest aglomeracja Szczecina** z potencjałem przede wszystkim w zakresie **gospodarki morskiej** (budowa okrętów, logistyka), **gospodarka portowa i magazynowa** we współpracy ze Świnoujściem.

Dla strategii lokalizacyjnej euroregionu ważnym jest, aby tak wykorzystać potencjał polskiej metropolii portowej, aby zrealizować na tej podstawie **wspólne korzyści lokalizacyjne**, to znaczy dla miasta Szczecina, jak i dla **całego regionu w „jego pasie oddziaływania”**. Poprzez wykorzystanie transferu technologii, ale i też takich działań gospodarki, jak ekonomia zdrowia, edukacja oraz poprzez wzmocnienie Szczecina jako centrum wspólnego obszaru gospodarczego na polsko-niemieckim pograniczu.

Dalsze znaczące centra przemysłowe, to podstawowy i przetwórczy przemysł chemiczny w Policach i w Szczecinie (nawozy sztuczne, farby, lakiery) oraz przemysł żywnościowy (Szczecin, Stargard, Świnoujście, Koszalin), przetwórstwo drewna (Goleniów) i przetwórstwo papieru (Szczecin, Kliniska) oraz ogólna budowa maszyn, przetwórstwa metali i sektor energetyczny, jak i innowacyjne centra na bazie Politechniki Szczecińskiej, Uniwersytetu Szczecińskiego i Politechniki Koszalińskiej. Poza tym istnieją raczej drobne struktury gospodarcze w kooperującym z tymi głównymi działami przemyśle tak, iż różnorodność i dywersyfikacja są dla tego subregionu charakterystyczne.

W odniesieniu do całego euroregionu zatrudnienie w poszczególnych gałęziach gospodarki wygląda następująco:

Tabela Zatrudnienie według działów gospodarki

Powiat, miasto wydzielone	W sumie (w 1000)	Dział gospodarki				Dienstleistungen ²⁰	
		Rolnictwo, leśnictwo, rybactwo		Sektor produkcyjny ¹⁹		1000	
		1000	%	1000	%	1000	%
Miasto hanzeatyckie Greifswald	27,8	0,5	1,8	3,7	13,3	23,6	84,9
Miasto hanzeatyckie Stralsund	32,2	0,2	0,6	4,4	13,7	27,6	85,7
Północne Pomorze - Przednie	36,7	2,7	7,3	6,7	18,3	27,3	74,4
Wschodnie Pomorze Przednie	38,9	2,0	5,1	6,6	17,0	30,3	77,9
Rugia	30,1	1,3	4,3	4,0	13,3	24,8	82,4
Uecker-Randow	28,5	1,5	5,3	4,4	15,4	22,6	79,3
Demmin	28,4	3,0	10,6	6,9	24,3	18,5	65,1
Meklemburgia-Strelitz	28,1	2,7	9,6	5,0	17,8	20,4	72,6
Neubrandenburg	46,1	0,2	0,4	7,1	15,4	38,8	84,2
Barnim (2003)	61,1	2,0	3,3	12,7	20,8	46,4	75,9
Uckermark (2003)	50,6	4,2	8,3	12,3	24,3	34,1	67,4
Brandenburgia (2004)	1015,0	39,9	3,9	231,0	22,8	744,1	73,3
Meklemburgia- Pomorze Przednie (2004)	710,5	31,2	4,4	134,9	19,0	544,4	76,6
Skania*	498,6	11,2	2,2	120,1	24,1	359,3	72,1
Zachodniopomorskie	476,3	43,1	9,1	131,8	27,7	299,9	63,0

Źródło: Niemcy: Federalny Urząd Statystyczny rok 2005; Ogólny bilans gospodarki narodowej niemieckich krajów związkowych; grupa robocza obliczenie poziomu zatrudnienia dla federacji krajów związkowych rok 2005; zatrudnienie w latach 1991-2004./Sprawozdania statystyczne. Urząd Statystyczny Meklemburgii-Pomorza Przedniego, 3 maja 2006 r. (stan na rok 2004). Źródło Polska: Wojewódzki Urząd Statystyczny w Szczecinie, 2006: Rynek Pracy. Źródło Szwecja: Statystyczne Biuro Centralne (SCB). Ujęta w rejestrach statystyka rynku pracy (RAMS), zatrudnienie w miejscu pracy

- 1) Sektor produkcji wraz z budownictwem
- 2) Usługi wraz z handlem i transportem

¹⁹ Wraz z przemysłem przetwórczym i budownictwem.

²⁰ Wraz z handlem, gastronomią, hotelarstwem, transportem, usługami finansowymi, wynajmem, usługami okobiznesowymi, usługami publicznymi i prywatnymi.

W euroregionie **rolnictwo i leśnictwo** stanowią nadal bardzo znaczącą gałąź generującą źródła dochodu dla ludności oraz będące **podporą** rozwoju **obszarów wiejskich** i to mimo tego, iż zatrudniają one coraz mniej siły roboczej. Są one ważnym czynnikiem kooperacyjnym dla turystyki i usług.

W niemieckich częściach euroregionu w koncepcjach rozwojowych definiuje się częściowo obszary priorytetowe dla rozwoju rolnictwa. Ukształtowało się nowoczesne rolnictwo, o strukturach wielkości gospodarstw w głównej mierze dających konkurencyjność pracujących w oparciu o coraz większe zapotrzebowania na kapitał i wiedzę.

Struktury gospodarstw rolnych Skanii i w Województwie Zachodniopomorskim determinowane są przez małe i średnie gospodarstwa.

Przy czym w **Województwie Zachodniopolskim średnia wielkość gospodarstwa rolnego i nasycenie maszynami jest wyższa, niż średnia ogólnopolska.**

Po przystąpieniu do Unii Europejskiej polskie rolnictwo znajduje się w procesie restrukturyzacji, z którego wynikają znaczące szanse rynkowe.

Region Skania dysponuje wysoce żyznymi glebami. Rolnictwo w regionie jest dobrze rozwinięte i wydajne o wysokim stopniu wykorzystania techniki i dobrze rozwiniętych pozarolniczych źródłach generowanie dochodu, np. w agroturystyce. Produkcja rolna Skanii, to ponad 1/3 całości produkcji rolnej Szwecji, a w odniesieniu do szwedzkiej produkcji żywności udział ten wynosi ponad 45%. Ponad 90 tysięcy mieszkańców Skanii jest bezpośrednio lub pośrednio związanych z gospodarką rolną i leśną.

Szczególnie wspierane są w rolnictwie małe i średnie przedsiębiorstwa. Wysoki stopień wykorzystania techniki w rolnictwie niesie za sobą jednak zagrożenia (ubóstwo gatunków, przenawożenie wód, wysokie zużycie energii).

Uprawa ekologiczna wypracowała sobie stopniowo w euroregionie coraz większe znaczenie jako chroniąca środowisko i zasoby forma gospodarki rolnej, to znaczy gospodarowanie w zgodzie z naturą.

W ramach finansowanego z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B projektu „Baltic+” w sieci kooperacji intensywnie wymieniano się doświadczeniami strony polskiej, niemieckiej i szwedzkiej w zakresie upraw ekologicznych. Doświadczenia te zebrano w opracowaniu pod tytułem „Przewodnik po rolnictwie ekologicznym” wraz z prezentacją przykładowych gospodarstw z terenu euroregionu. Zgodnie z wypowiedziami z tego opracowania **udział upraw ekologicznych** w odniesieniu do powierzchni²¹ wynosi:

²¹ Źródło: Opracowanie Przewodnik po rolnictwie ekologicznym, grudzień 2005, s. 6

Region	Udział w %	W porównaniu z całym państwem	Udział w %
Brandenburgia / Meklemburgia – Pomorze Przednie	8,7 / 7,7	Niemcy	4,3
Województwo Zachodniopomorskie	0,8	Polska	0,3
Region Skania	2,8	Szwecja	6,8
		Europa (25 państw)	3,4

Uprawy ekologiczne znajdują wsparcie w aktualnych działaniach Komisji Europejskiej. I tak w czerwcu 2004 r. Komisja opublikowała plan działania na rzecz dalszego rozwoju upraw ekologicznych.

W wyżej wymienionym opracowaniu zestawiono transnarodowe doświadczenia w odniesieniu do przejścia na uprawę ekologiczną w zakresie uprawy roślin, produkcji zwierzęcej, ogrodnictwa, wymogów rynkowych i produkcji żywności ekologicznej. Podano również konkretne instrukcje postępowania.

W niemieckiej części euroregionu w ramach Inicjatywy Federalnej „**Aktywne regiony – wieś kreuje przyszłość**” ustanowiono 3 regiony modelowe. Ich praca ukierunkowana jest na to, w jaki sposób lepiej w przyszłości przyznawać wsparcie obszarom wiejskim w oparciu o następujące priorytety: większa orientacja na potrzeby konsumentów, rolnictwo przyjazne przyrodzie i środowisku, zwiększenie kreacji wartości z produktów rolniczych, a dla całości obszarów wiejskich ważne jest poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodów w powiązaniu z tworzeniem nowych miejsc pracy.

W regionach modelowych projektu „Aktywne regiony” w formie sieci współpracy nawiązały podmioty odpowiedzialne za politykę w tym zakresie w poszczególnych gminach i powiatach oraz podmioty pozarządowe. Ich celem jest skuteczne wdrażanie trwałej strategii pozyskiwania wartości dodanej w samych regionach poprzez zamknięcie regionalnych zamkniętych obiegów gospodarczych, na przykład w formie uszlachetniania i sprzedaży bezpośredniej, budowy marek regionalnych, włączenia do tych procesów usług w zakresie sektora turystyki i gastronomii, kooperacji między miejscowymi rolnikami, rzeźnikami, hotelarzami i regionalnymi urzędami do spraw turystyki.

Zestawienie dotyczące 3 regionów modelowych w regionie

Region modelowy	Powiaty	Cechy	Cele / wyniki
Barnim-Uckermark 1.900 km ² 57.000 mieszkańców 30 mieszkańców/km ²	Barnim, Uckermark	Nienaruszona przyroda, atrakcyjny krajobraz, sieci regionalnych produktów i usług z rezerwatu biosfery, dostęp do Berlina	Budowa łańcuchów kreacji wartości dodanej, np. odnawialne energie, sieci pomagające wejść na rynki, łączenie produktu i rolnictwa, rozbudowa funkcji pomostu do rynku berlińskiego
Pojezierze Meklemburskie 5.810 km ² 325.502 mieszkańców 57 mieszkańców/km ²	Demmin, Meklemburgia-Strelitz, (Jezioro Müritz), Neubrandenburg	Znany poza granicami potencjał przyrodniczy, konkurencyjne struktury w rolnictwie	Zwiększenie poziomu łańcuchów kreacji wartości ekonomicznej, tworzenie nowych produktów: na bazie produktów regionalnych (łubin, rzepak), w Varchentin tworzenie zagrody biomasy wraz z centrum konsultacji i doradztwa, transparentna produkcja w gospodarstwie Bollewick, odpowiednie przedstawianie życia na wsi, konferencje regionalne jako ukierunkowane na projekty, podejście do zagadnień rozwoju regionalnego
Ujście Odry 3.534 km ² 199.704 Mieszkańców 57 mieszkańców/km ²	Wschodnie Pomorze Przednie, Uecker-Randow	Duży potencjał przyrodniczy, wysoki udział ekologicznego zagospodarowania ziemi, skuteczne gospodarstwa rolne	Uprawiający ziemię jako podmioty procesu kreacji wartości ekonomicznych, mobilizacja potencjałów regionalnych poprzez rozwój technologii, edukację, i usieciwienie użytkowania gleby, sprostanie wymogom reformy polityki rolnej Unii Europejskiej

W regionie „Region ujścia Odry”/ „Die Region Odermündung Stow. zarejestrowane“ poza sprawami zarządzania regionalnego w formie centrum konsultacji i usług w zakresie innowacyjnych metod produkcji w uprawie roślin stworzono projekty w zakresie przejrzystego chowu zwierząt oraz ukierunkowanego na potrzeby konsumentów centrum edukacji i podnoszenia kwalifikacji na terenie jednego z gospodarstw ekologicznych.

Z inicjatywy Powiatowej Organizacji Rolników powiatu Uecker-Randow powołano do życia **Regionalne Centrum Współpracy Polsko-Niemieckiej w Zakresie Rolnictwa**, które utrzymuje ścisłą współpracę z „Regionalnym Centrum Doradztwa Rolniczego i Rozwoju Obszarów Wiejskich w Barzkowicach/Zachodniopomorskie”.

Wyrazem funkcjonującej współpracy transgranicznej są wspólne Dni Rolnika. 16.11.2005 r. w Löcknitz odbyło się **2 Polsko-Niemieckie Spotkanie Rolników** przygotowane przez Powiatową Organizację rolników powiatu Uecker-Randow, Izbą Rolną Województwa Zachodniopomorskiego oraz Związek Komunalny Pomerania Stow. Zarejestrowane. W spotkaniu tym wzięło udział około 400 polskich, niemieckich i szwedzkich rolników.

Pomimo tego, iż w okresie programowania 2000 – 2006 podjęto znaczące starania o poprawę **sytuacji na rynku pracy** w polskiej i niemieckiej części euroregionu i nie udało się **zredukować bardzo wysokiego bezrobocia**.

Euroregion wykorzystywał wprawdzie celowo środki na podwyższenie poziomu kwalifikacji siły roboczej, jako ważnego czynnika lokalizacji decydującego o postanowieniach gospodarki. Na tle wysokiego bezrobocia strukturalnego, zainicjowano w uzupełnieniu do istniejących instrumentów polityki rynku pracy działania podwyższenia kwalifikacji dla osób zatrudnionych, które również wspierają kooperację zagraniczną (telelearning, promocja przedsiębiorczości, nauka języków obcych).

Zestawienie stóp bezrobocia w euroregionie

Powiaty, miasta wydzielone	grudzień 2005	Luży 2006	Powiaty miejskie i wiejskie	grudzień 2005	Luży 2006
Miasto hanzeatyckie Greifswald	18,3 %	20,6 %	Koszalin	18,8 %	19,0 %
Miasto hanzeatyckie Stralsund	18,7 %	23,3 %	Szczecin	14,1 %	14,2 %
Neubrandenburg	18,5 %	20,4 %	Swinoujście	19,0 %	19,9 %
Północne Pomorze Przednie	22,3 %	25,8 %	Białogardzki	35,4 %	37,7 %
Wschodnie Pomorze Przednie	24,6 %	26,6 %	Choszczeński	35,3 %	36,0 %
Rugia	21,3 %	24,3 %	Drawski	38,2 %	38,5 %
Uecker-Randow	24,4 %	27,4 %	Goleniowski	27,7 %	27,6 %
Demmin	22,1 %	28,9 %	Gryficki	35,6 %	36,2 %
Meklemburgia-Strelitz	19,9 %	25,0 %	Gryfiński	30,4 %	30,5 %
Barnim	15,7 %	18,7 %	Kamieński	33,7 %	34,4 %
Uckermark	22,6 %	24,8 %	Kołobrzeski	18,7 %	19,4 %
Dla porównania			Koszaliński	36,4 %	36,9 %
Brandenburgia	18,3 %	19,2 %	Łobeski	41,8 %	40,8 %
Meklemburgia – Pomorze Przednie	20,4 %	21,9 %	Myśliborski	28,0 %	27,5 %
Republika Federalna Niemiec	12,4 %	13,5 %	Policki	22,0 %	22,2 %
			Pyrzycki	32,9 %	32,9 %
Skania	6,0	5,7	Stawiński	33,3 %	34,4 %
Malmö	5,5	5,3	Stargardzki	31,4 %	31,7 %
Lund	3,8	3,5	Szczecinecki	34,9 %	34,5 %
Helsingborg	4,7	4,5	Świdwiński	39,0 %	40,1 %
Kristianstad	6,1	5,1	Wałecki	30,8 %	31,5 %
Dla porównania Skania	5,6	5,2	Zachodniopomorskie łącznie	25,6 %	26,0 %

Źródło: Urzędy statystyczne federacji i krajów związkowych rok 2006: Regionalna Dyrekcja Federalnego Urzędu Pracy na okręg Belin-Brandenburgia rok 2006: miesięczne statystyki dotyczące rynku pracy;

Dane polskie: GUS 2005/ 2006

Źródło Szwecja: Państwowy Urząd Rynku Pracy (AMS), dane z rejestrów

Po **stronie niemieckiej** daje się przy tym zauważyć wyraźne zróżnicowanie w układzie północ-południe. Jeżeli rozpatrzemy szeregi czasowe rozwoju zjawiska bezrobocia, należy stwierdzić, iż mimo postępów osiągniętych w strukturze gospodarki i wsparciu finansowym pierwotnego i wtórnego rynku pracy, nie udało się osiągnąć trwałych efektów poprawy sytuacji na pierwotnym rynku pracy, ani redukcji wysokiego bezrobocia wśród młodzieży.

Reformy Hartz IV, praca za 1-Euro w dużych częściach regionów stanowią stały element życiorysu pracowniczego oraz socjalnych stosunków międzyludzkich. **Rosnące bezrobocie** jest od lat najważniejszym problemem rozwojowym tego subregionu.

Po **stronie polskiej** struktura bezrobocia charakteryzuje się wyraźną różnicą w układzie zachód-wschód. W miastach Szczecin, Świnoujście i Koszalin bezrobocie jest znacząco niższe, niż średnia w województwie.

W **Skanii bezrobocie** jest znacząco **niższe** i wynosi 5,5%. Bezrobocie w regionie od około 5 lat utrzymuje się na takim samym poziomie. Jednak lepiej rozbudowana infrastruktura i lepsza oferta usług w zachodniej części regionu przyczynia się do nierównomiernego podziału szans na rynku pracy. Ponieważ zasadnicza część ludności i miejsc pracy znajduje się na zachodzie, występuje tam zdecydowanie szersza paleta ofert miejsc pracy. Jednocześnie również można tutaj zauważyć trochę wyższą stopę bezrobocia. Jednak najwyższy wzrost bezrobotnych odnotowano w ostatnich latach we wschodniej części regionu.

2.3.2 Poprawa infrastruktury transportowej i technicznej zgodnie z wymogami gospodarki i w celu podniesienia jakości życia mieszkańców

2.3.2.1 Dostępność ponadregionalna

Jeżeli chodzi o dostępność ponadregionalną euroregionu, to można mówić o **pewnej poprawie, jednak nie o zasadniczych zmianach**. Na kierunku północ-południe główne potoki transportowe przebiegają przez porty promowe Trelleborg, Ystad, Sassnitz i Świnoujście na północy oraz węzły komunikacyjne na obszarze Berlina po stronie niemieckiej oraz po stronie polskiej na obszarze na południe i wschód od Szczecina.

Dostępność Skanii wraz z oddaniem do użytku połączenia stałego przez cieśninę Öresund – poza regionem – uległa ona znaczącej poprawie, w szczególności w odniesieniu do połączeń Trelleborg – Lund – Malmö.

Na kierunku wschód-zachód wraz z ukończeniem w 2005 r. budowy autostrady A 20 poprawie uległa dostępność zachodnio- i północnoniemieckich obszarów, a sieć drogowa w ten sposób doświadczyła również poprawy jakościowej.

Autostrada **A 20** oraz nowa grobla na Rugię między autostradą A 20 a Stralsundem znacząco poprawiła dostępność kilku miast i terenów osadniczych na Pomorzu Przednim i we Wschodniej Meklemburgii. Jednocześnie również zwiększyła się międzynarodowa konkurencyjność **osi transportowej Skania-Berlin**. Jednak w odniesieniu do wyżej wymienionej osi, nadal istnieje potrzeba podjęcia działań w zakresie jej rozbudowy.

W odniesieniu do osi komunikacyjnej **Berlin-Szczecin** w zakresie budowy dróg występuje na autostradzie A 11 nadal potrzeba odrobienia zaległości. Również komunikacja kolejowa na tej osi transportowej nie doświadczyła żadnych znaczących usprawnień.

W rozbudowie i poprawie ponadregionalnych osi transportowych w euroregionie (patrz rysunek), osiągnięto szczególne sukcesy na osiach północ-1 i zachód-1.

Jeżeli chodzi o transport ponadregionalny, to w polskiej części euroregionu główne połączenia stanowią drogi ekspresowe **S 3** i **S 6** oraz szczeciński węzeł transportowy. Według istniejących badań jako wydajne rozwiązanie dla przygranicznego korytarza transportowego w rejonie Szczecina potrzebna jest jego **zachodnia obwodnica** w powiązaniu ze stałą przeprawą przez Odrę na północ od Schwedt jako element trasy Via Hanseatica.

Dla sieci **połączeń kolejowych** w regionie do dyspozycji jest w pierwszym rzędzie linia kolejowa **Sassnitz – Stralsund – Pasewalk – Berlin**, która zaliczana jest do połączeń kolejowych o znaczeniu europejskim. W Berlinie łączy się ta linia z priorytetowym projektem TEN nr 1. Tym samym oferowane jest wysokiej klasy połączenie kolejowe z Bałtyku do Adriatyku bądź do basenu Morza Śródziemnego. Dla odcinka z **Sassnitz do Berlina jako pilnie konieczne uważa się nadal rozbudowę całości odcinka do parametrów prędkości 160 km/h**.

W Angermünde linia ta dzieli się na połączenie do Szczecina, które ma być rozbudowane do parametrów prędkości 120 km/h.

Kolejne odgałęzienie linii Sassnitz – Berlin w Ducherow ma prowadzić poprzez Kamin na Uznam i do Świnoujścia. Udało się osiągnąć zapisanie tego działania w Federalnym Planie Dróg.

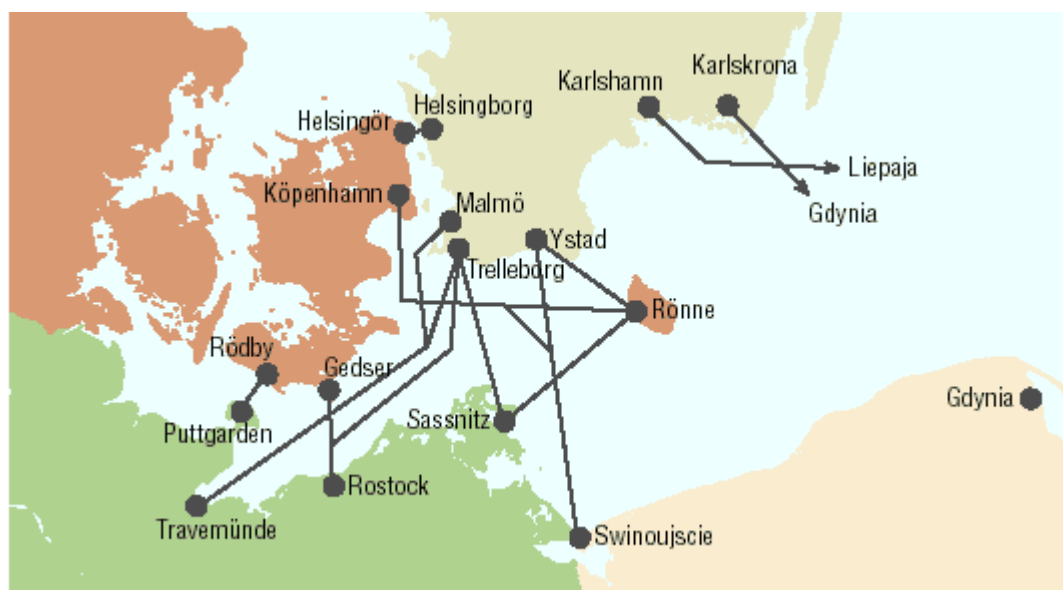
Rysunek: Ponadregionalne osie transportowe w euroregionie POMERANIA

Na kierunku wschód-zachód istnieje połączenie kolejowe **z Hamburga przez Schwerin, Rostock do Stralsundu**, które będzie rozbudowywane w ramach **działania priorytetowego nr 1** oraz **z Hamburga poprzez Schwerin, Neubrandenburg, Pasewalk do Szczecina**, które do tej pory pomyślane jest jedynie dla ruchu pociągów regionalnych.

Potencjał obu odcinków tras kolejowych jeszcze w żaden sposób nie został do końca wykorzystany, można tu więc myśleć o przeniesieniu ruchu z innych gałęzi transportu.

Drogą wodną żegluga dociera do kilku portów w euroregionie: Malmö, Trelleborg, Ystad, Sassnitz/Mukran, Świnoujście, Szczecin.

Poprzez największe porty w Skanii (Trelleborg, Helsingborg, Malmö i Ystad) realizowane jest 20,5% szwedzkiego transportu i prawie 18% importu. Przetadowana ilość ładunków wynosiła w roku 2002 w portach południowej Szwecji prawie 13 mln ton (SIKA, 2002). Jeżeli doliczy się do tego wywóz szwedzkich towarów przez przeprawę przez cieśninę Öresund, to 50% handlu międzynarodowego odbywa się przez Skanię. Na mapce poniżej przedstawione zostały połączenia promowe z portów południowej Szwecji.

Port w Świnoujściu dysponuje największym terminalem przetadunków dla suchych towarów masowych (10 mln ton) i najnowocześniejszy polski terminal promowy z 5 nabrzeżami, możliwościami przetadunków w systemie Ro-Ro i możliwościami prowadzenia ruchu pasażerskiego.

Port w Szczecinie odległy jest o 65 km od otwartego morza, jest portem uniwersalnym, dla wszystkich rodzajów towarów masowych i drobnicy (odległość do Berlina wynosi 140 km). Rosnąca wymiana handlowa między państwami Północnej Europy, Niemcami a Europą Zachodnią pozwala na wzrost znaczenia portów Szczecina i Świnoujścia. W tym celu przewidziana jest budowa nowego terminalu kontenerowego i utworzenie Zachodniopomorskiego Centrum Logistycznego.

Port w Kołobrzegu spełnia w sieci portów polskiej sieci portów euroregionu rolę uzupełniającą w odniesieniu do transportu pasażerów (głównie w kierunku na Bornholm) i towarów.

Port Sassnitz/Mukran oferuje stosunkowo szeroką paletę możliwych form użytkowania, zarówno od strony wody, jak i na portowych terenach rezerwowych.

Port w Stralsundzie uchodzi za tradycyjną bramę Pomorza Przedniego na Bałtyk i ma szansę umocnienia bądź pozyskania pozycji jako trójmodalny port logistyczny oraz port, do którego wpływają statki pasażerskiej i rzecznej żeglugi rejsowej bądź mniejsze statki morskiej żeglugi rejsowej pasażerskiej.

Dodatkowo do portów Sassnitz i Stralsund na wybrzeżu Pomorza Przedniego bądź wybrzeżu Zalewu Szczecińskiego kilka mniejszych portów oferuje z dużym sukcesem swoje usługi. Zaliczają się do nich również porty rzeczne Schwedt/O. i Eberswalde. W grupie tych portów należy przede wszystkim wymienić port Greifswald i Wolgast.

W Ueckermünde port przemysłowy Bernshof przewidziany jest dla przeładunku towarów i należy go również przewidywać jako miejski port żeglugi pasażerskiej dla wycieczek statkiem do Świnoujścia i Szczecina. Nadal trwają starania o poprawę dostępności tego portu od strony lądu.

Znaczącym potencjałem w gospodarce portowej, jak i popierania przyjaznych środowisku rodzajów transportu, lepsze wykorzystanie **drogi wodnej między Bałtykiem, Odrą, drogi wodnej Hohensaaten-Friedrichsthaler-Wasserstraße oraz kanału Odry-Haweli**. To tradycyjne połączenie z Berlinem poprzez drogę wodną do Szczecina i przy spełnieniu pewnych warunków dalej na wybrzeże Pomorza Przedniego jest w porównaniu z innymi gałęziami transportu w chwili obecnej niekonkurencyjne. Należy pilnie zająć się przedsięwzięciami w zakresie rozbudowy tych połączeń, zgodnie z zaleceniami Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej z września 2004 r.

Z uwagi na rozszerzenie niemieckiej części euroregionu POMERANIA, również rzeka Piana jako federalna droga wodna na odcinku od Malchin do Anklam stanowi uzupełnienie infrastruktury transportowej euroregionu.

Liczne kąpieliska nadbałtyckie między półwyspem Fischland i wyspą Uznam posiadają mola, do których w tej chwili rzadko zawijają statki żeglugi kąpieliskowej i statki rzecznej żeglugi rejsowej pasażerskiej.

W sumie niemiecka część euroregionu oferuje znaczący, jednak do tej pory w żaden wystarczający sposób niewykorzystany potencjał, zarówno dla wewnątrzniemieckiej żeglugi, jak i dla rejsów zagranicę.

Dobrze rozbudowane i wydajne porty Sassnitz i Świnoujście są potencjałem i już dziś również poprzez potencjalną rozbudowę, w szczególności dla transportu bałtyckiego w ramach faworyzowanych przez Unię Europejską autostrad morskich, jako alternatywy dla ruchu drogowego w układzie wschód-zachód. W tych ewentualnych połączeniach żeglugowych tkwią znaczące potencjały dla rozwoju gospodarki regionalnej i nowe możliwości znalezienia zatrudnienia.

Dostępność polskiej i niemieckiej części euroregionu w układzie **transportu lotniczego** stanowi nadal trudny problem. W obu częściach euroregionu funkcjonuje kilka lokalizacji portów lotniczych bądź lądowisk. Jednak za wyjątkiem Goleniowa żadna z

tych lokalizacji nie prowadzi połączeń międzynarodowych w liniowym ruchu lotniczym. Najbliżej położonymi portami lotniczymi oferującymi połączenia liniowe są Berlin-Tegel, Hamburg-Fuhlsbüttel i Kopenhaga-Kastrup oraz z ograniczoną ofertą Rostock-Laage i Szczecin-Goleniów.

Pozostałe położone w regionie lotniska i lądowiska mają znaczenie dla lotnictwa biznesowego i sportowego. Lotnisko Garz-Heringsdorf zaliczane jest już w międzyczasie do najważniejszych „bram” do uznamskiej turystyki kąpieliskowej, a to poprzez loty charterowe. Kolejne potencjały wynikają z większego wykorzystania samolotów mogących lądować na wodzie, przede wszystkim jako swoistej usługi turystycznej.

Dostępność Skanii w układzie narodowym i międzynarodowym oaz transkontynentalnym jest doskonała poprzez porty lotnicze Strup i Kastrup (Dania). Po spadającym popycie odnotowanym w ubiegłych latach lotnisko Strup koło Malmö w roku 2005 odnotowało ponownie wzrost pasażerów. W roku 2005 z lotniska w Strup skorzystało prawie 1,8 mln pasażerów, z czego 0,65 mln korzystało z lotów międzynarodowych, a 1,12 mln wewnątrz kraju (źródło: www.lfv.se).

Niemiecka część euroregionu generalnie charakteryzuje się dobrą dostępnością ze wszystkich kierunków. Jedynie na wyspie Uznam występują w porównaniu z innymi niemieckimi subregionami jeszcze deficyty w zakresie dostępności.

Dotyczy to w szczególności brakującego jeszcze połączenia kolejowego przez most w Karnin, tak samo dostępność trójkąta miast Ueckermünde – Torgelow – Eggesin charakteryzuje się jeszcze brakami. Brakuje tutaj szczególnie dobrego połączenia ze Szczecinem.

Szwedzka część euroregionu, Skania jest z jednej strony dobrze dostępna poprzez porty promowe w Trelleborg i Ystad i to ze wszystkich kierunków basenu Morza Bałtyckiego. Po drugie, jeszcze lepiej dostępna jest Skania poprzez stałą przeprawę poprzez cieśninę Öresund i kursujące jeszcze dodatkowo promy do Danii. To doskonałe połączenie funkcjonuje również na kierunkach z Europą Środkową i Zachodnią.

Dla **polskiej części** należy zaplanować długofalowo poprawę infrastruktury transportowej wzdłuż wybrzeża Morza Bałtyckiego oraz do położonych w południowej i środkowej części Polski regionów.

2.3.2.2 Regionalne połączenia komunikacyjne

Jedną ze znaczących dla euroregionu **osi wschód-zachód** prowadzi przez **miasta Pomorza Przedniego** bądź Neubrandenburga **do Szczecina**. Nowa autostrada A 20 stanowi w ruchu kołowym wysokiej jakości połączenie transportowe, jednak jej przebieg ukierunkowany jest bardziej na kierunek północ-południe do Berlina, niżli do Szczecina. Dlatego też konieczne są uzupełnienia w sieci drogowej Pomorza Przedniego w układzie wschód-zachód.

W okresie realizacji Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2000-2006 zakładano liczne działania na rzecz poprawy **infrastruktury transportu drogowego**, zarówno dla ruchu ponadregionalnego, jak i regionalnego. Z przedsięwzięć tych w niemieckiej części euroregionu zrealizowano między innymi:

- Ukończenie autostrady A 20 na terenie Pomorza Przedniego
- Budowa nowych obwodnic miast
 - Greifswaldu
 - Anklam
 - Stralsundu
- Budowa nowego mostu na Rugię z autostrady A 20 do Stralsundu
- Budowa drugiej grobli na Rugię
- Budowa drogi między Altfähr a Bergen

Poprzez bezpośrednie połączenie autostradowe bądź krótkie drogi dojazdowe do autostrady A 20 wyraźnie **poprawie uległo dostępność** następujących miast: **Grimmen, Greifswald, Jarmen, Neubrandenburg, Straßburg, Pasewalk, Prenzlau.**

Poprzez połączenie drogą szybkiego ruchu z autostrady A 20 koło Stralsundu i poprowadzenie ruchu poprzez drugą groblę na Rugię, można mówić już o znaczącej poprawie połączenia z zapleczem portów w Stralsundzie i portu promowego w Sassnitz. Ukończenie tych przedsięwzięć z zakresu budowy dróg jest pilnie oczekiwane i zapowiedziane na rok 2007.

Jeżeli chodzi o poprawę **transgranicznego ruchu drogowego** między polską a niemiecką częścią euroregionu, to z przewidzianych działań zrealizowano bądź rozpoczęto następujące:

- Rozbudowa przejścia granicznego Lubieszyn – Linken
- Rozbudowa autostrady federalnej A11 Berlin – przejście graniczne Kołbaskowo-Pomellen (w budowie)
- Budowa nowej obwodnicy w ciągu drogi B2 dla miejscowości Schwedt
- Przejazd przez miejscowość Gartz w ciągu drogi B2 (po nowej trasie)
- Budowa nowej obwodnicy w miejscowości Passow w ciągu drogi B 166
- Budowa nowej obwodnicy miasta Eberswalde w ciągu drogi B 2 (w chwili obecnej trwa postępowanie planistyczne)

Tym samym poprawie uległy warunki dla transgranicznego polsko-niemieckiego ruchu drogowego, przede wszystkim na południowych terenach euroregionu. Spośród planowanych na terenie na północ od linii Szczecin - Neubrandenburg nowych transgranicznych połączeń drogowych, nie udało się zrealizować żadnego. Spośród zawartych już w Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2000-2006 – jeszcze niezrealizowanych przedsięwzięć należy wymienić:

- Przedłużenie linii UBB z Ahlbeck do Świnoujścia i dalej przez Garz do lotniska Garz-Zirchow
- Otwarcie przejścia granicznego Świnoujście - Garz
- Otwarcie przejścia granicznego Dobieszczyn - Hintersee
- Nowe przejście graniczne na północ od Schwedt
- Ustanowienie polsko-niemieckich linii autobusowych i żeglugowych między miastami i centrami turystycznymi.

Między poszczególnymi subregionami w euroregionie komunikacja odbywa się poprzez zdefiniowane przejścia graniczne, w szczególności poprzez dobrze przygotowane przejścia Kołbaskowo - Pomellen i Lubieszyn - Linken. Najważniejszymi przejściami granicznymi pomiędzy Skanią a kontynentalną częścią euroregionu są wydajne porty promowe Trelleborg i Ystad z jednej strony oraz Sassnitz i Świnoujście z drugiej strony.

Transport przechodzący przez **przeście graniczne Krajnik Dolny – Schwedt** musi przejeżdżać przez centrum miasta. Stanowi to dla mieszkańców duże obciążenie ekologiczne, a dla ruchu wewnątrz miasta stanowi duże utrudnienie.

Budowa **zachodniej obwodnicy Szczecina** przyniosłaby ze sobą poważne skrócenie czasu przejazdu dla ruchu transgranicznego.

Transgraniczny **transport kolejowy** prowadzony jest przez przejścia graniczne w **Grambow i Tantow, (Szczecin-Gumieńce)**. Te przejścia funkcjonują obecnie w pełni i wystarczają do obsługi obecnego ruchu kolejowego.

Dla lokalnego ruchu granicznego do dyspozycji są jeszcze następujące przejścia graniczne o ograniczonych możliwościach realizacji odpraw granicznych: Blankensee/Buk, Schwennenz/Bobolin, Rosow/Rosówek oraz Mescherin/Gryfino. Jednak przeważnie prowadzące do tych przejść granicznych drogi są mało wydajne i nie gwarantują dobrej jakości realizacji ruchu drogowego.

W kontekście rozbudowy transgranicznej turystyki rowerowej²², w szczególności w kontekście tworzenia tematycznych tras rowerowych pożądanym jest tworzenie dalszych przejść granicznych; jednak przy uwzględnieniu interesu ochrony przyrody, np. Friedrichstal – Widuchowa (piesi/rowerzyści), Stolpe – Bielinek (piesi/rowerzyści).

Dla żeglugi po Zalewie Szczecińskim i dla turystyki przewidziane jest przejście graniczne Altwarp-Nowe Warpno.

Dla transgranicznej żeglugi kąpieliskowej i wycieczkowej, która faktycznie znacząco może przyczynić się do wsparcia turystyki transgranicznej zarówno wzdłuż wybrzeża, jak i wzdłuż Odry, należy stworzyć lepsze warunki techniczne i organizacyjne na nabrzeżach, które mogłyby funkcjonować jako punkty odpraw granicznych.

Wewnętrzne zagospodarowanie obszaru euroregionu oraz zapewnienie mobilności musi stwarzać mieszkańcom obszarów wiejskich możliwość korzystnego udziału w komunikacji transgranicznej.

W niemieckiej części euroregionu następujące obszary osadnicze znajdują się w pewnym położeniu brzegowym i ubocznym w stosunku do głównych osi transportowych, a tym samym nie są uprzywilejowane w układzie komunikacji transgranicznej.

Na Pomorzu Przednim tereny osadnicze wokół:

- Ueckermünde, Torgelow, Eggesin
- Ferdinandshof, Friedland
- Uznam, Wolgast, Anklam

Na terenie Uckermark: obszary osadnicze wokół Templin; Lychen
Wyspa Rugi i półwysep Fischland, Darß, Zingst

Na terenie Wschodniej Meklemburgii obszary osadnicze wokół:

- Feldberg, Neustrelitz
- Stavenhagen, Malchin

²² Transgraniczne zagospodarowanie pod kątem turystyki rowerowej w powiatach Uecker-Randow i Uckermark w układzie z Rzeczpospolitą Polską, opracowanie w ramach projektu finansowanego IW INTERREG III B projektu „BALTIC+”, grudzień 2003

W odniesieniu do wyżej wymienionych obszarów osadniczych należy dążyć do korzystnego połączenia dobrej jakości z autostradami A 20 i A 11. **Obszary osadnicze na południe od wybrzeża Zalewu Szczecińskiego potrzebują nowej regionalnej osi transportowej wschód-zachód**, która prowadzi z kierunku północnego-zachodu do Szczecina. W tym celu wykonano już badania natężenia ruchu, które pokazują możliwości usprawnienia dotychczasowego połączenia drogowego z Altentreptow przez Friedland, Torgelow do przejścia granicznego Dobieszczyn - Hintersee. W kierunku zachodnim można by rozbudowywać taką regionalną oś komunikacyjną wschód-zachód dla euroregionu w Altentreptow poprzez Stavenhagen do Malchow.

Brakuje również regionalnych osi wschód-zachód z Neustrelitz przez Prenzlau do Schwedt bądź z Fürstenberg przez Templin i Angermünde do Schwedt, które wchodzi w rachubę jako uzupełnienie transgranicznej oferty infrastruktury komunikacyjnej.

Jako szczególnie pilną w aspekcie turystyki transgranicznej należy jednak postrzegać regionalną **oś komunikacyjną wzdłuż wybrzeża z Wolgastu bądź z Anklam i Ducherow do Świnoujścia** i dalej po stronie polskiej przez Wolin do Kołobrzegu bądź Koszalina. Jednak w tym przypadku z powodu ochrony środowiska należy preferować transport kolejowy jako konkurencyjną alternatywę dla transportu drogowego.

Główny problem Świnoujścia największego miasta w regionie miast Uznam/Wolin o rosnącym potencjale turystycznym polega na „autentycznym” położeniu na wyspie, tzn. na braku dostępności w układzie transportu drogowego i kolejowego. Rozwój wyspy Uznam i Wolin jako wspólnego transgranicznego obszaru zamieszkałego przez około 60.000 mieszkańców wymaga połączeń komunikacyjnych, które zapewniają mobilność w regionie, zarówno mieszkańcom, jak i turystom.

Regiony polskie, których dostępność transportowo-komunikacyjna powinna ulec poprawie z uwagi na duże odległości do głównych korytarzy transportowych, to przede wszystkim powiaty świdwiński, łobeski, watecki i choszczeński.

Ta oś wzdłuż wybrzeża posiada już na kierunku zachodnim bądź północnym pewne załączki rozwiązań, które można by kontynuować do Barth i Ribnitz-Damgarten z jednej strony i do Rugii z drugiej strony. **Tym samym zaistniałaby szansa stworzenia regionalnej transgranicznej osi turystyki kąpieliskowej z półwyspu Fischland bądź wyspy Rugii do Koszalina.**

W **Skanii** wschodnie części regionu są w mniejszym stopniu połączone z głównymi osiami transportowymi. Priorytet przyznaje się poprawie warunków na drodze E 22 z Lund do Kristianstad.

Zapewnienie mobilności w euroregionie wymaga dalszego rozwoju drogowej i kolejowej komunikacji publicznej oraz innych form zapewnienia mobilności dostosowanych do struktur regionalnych, w szczególności na obszarach o malejącej liczbie ludności. Przy czym w regionie Skania dostępność w układzie komunikacji publicznej jest już bardzo zaawansowana. Transgraniczny transport publiczny drogowy i kolejowy napotyka na liczne problemy, które da się rozwiązać tylko stopniowo.

Jako przykład godny wymienienia może posłużyć sytuacja Uznamskiej Kolejki Kąpieliskowej UBB, która zamierza wychodząc z Uznamu obsługiwać pozostałą część wybrzeża Pomorza Przedniego i Rugii jako kolej Pomorza Przedniego.

Zaznaczone w Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2000⁷ - 2006 orientacyjne cele i zaproponowane tam działania na rzecz poprawy infrastruktury transportowej okazały się słuszne i ukierunkowane na przyszłość. Udało się zlikwidować deficyty, ale mimo wszystko, jeżeli chodzi o braki, to jest jeszcze kilka takich bardzo odczuwalnych. Dotyczy to w pierwszym rzędzie kontynuacji, usprawniania i rozbudowy **transportu kolejowego**. Nie osiągnięto widocznych postępów w poprawie **połączenia drogami wodnymi śródlądowymi między Szczecinem a Berlinem** przy uwzględnieniu połączenia do portu w Schwedt. Kolejnym priorytetem pozostają brakujące połączenia wschód-zachód oraz nadal niewystarczające połączenie poszczególnych obszarów osadniczych i terenów turystycznych z wydajnymi głównymi osiami transportowymi oraz z miastami o charakterze centrów nadrzędnych w hierarchii sieci osadniczej.

Ustanowienie dalszych połączeń między polsko-niemieckim obszarem pogranicza w euroregionie odpowiada ustaleniom powziętym i na poziomie rządowym, a służy celom integracji euroregionu.

2.3.3 Rozwój turystyki i infrastruktury turystycznej

Działania i przedsięwzięcia na rzecz rozwoju turystyki zajmowały w Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2000 - 2006 wysoką pozycję, ponieważ chodziło o wzmocnienie efektów ekonomicznych i oferty miejsc pracy.

Z uwagi na mieszankę między atrakcyjną przyrodą, „dającą się dotknąć” historią i tradycją oraz z uwagi na bogatą ofertę kulturalną, starania ukierunkowane są na dalsze wzmocnienie odnoszącej się do konkretnych tematów i przeznaczonych dla konkretnych grup docelowych form turystyki, w szczególności w następujących segmentach:

- **Turystyka morska** na obszarach wybrzeży euroregionu, łącznie z wybrzeżem zatok i zalewów oraz we współpracy sieciowej z działaniami podejmowanymi na rzecz turystyki na wodach śródlądowych;
- **Turystyka aktywna w oparciu o bogactwo krajobrazu** (kąpiele, wędrówki, wędrówki rowerowe, spływy wodne, jazda konna, sport, wędkarstwo, żeglarstwo, nurkowanie, sport lotniczy i inne trendy dyscypliny sportu);
- **Turystyka przyrodnicza** przy wykorzystaniu niepodzielonych dużych obszarów krajobrazowych parków przyrody w wielu obszarach cząstkowych charakterystycznych dla obszaru euroregionu w połączeniu z obserwacją przyrody i możliwościami edukacji ekologicznej;
- **Agroturystyka** (urlop na wsi, „praca i życie w wiejskiej zagrodzie“ w połączeniu z ofertą turystyki aktywnej);
- **Turystyka sanatoryjna prozdrowotna i wellness** (o rosnącym znaczeniu dla grupy docelowej osób powyżej 50 roku życia);
- **Turystyka kulturalna i edukacyjna** (atrakcje kulturalne, muzea, wystawy, historyczne śródmieścia, duże wydarzenia, dworki/pałace).

Turystyka okazała się być w dobiegającym końca okresie programowania jednym z najbardziej znaczących filarów rozwoju gospodarczego w euroregionie, a w wielu obszarach cząstkowych stała się wręcz siłą napędową gospodarki. Przyczyniło się do tego celowe wykorzystanie potencjału przyrodniczo-przestrzennego, w zgodzie z interesem przyrody i turystyki. Rozbudowa obiektów turystycznych (hotele, gastronomia), tworzenie i rozbudowa infrastruktury turystycznej oraz renowacja zespołów historycznych w miejscach, w których głównie odbywa się turystyka.

Szczególne wartości miały przy tym budowa warunków infrastrukturalnych, w szczególności również warunków dla oferty transgranicznej i strategii marketingowych.

W centrum działań infrastrukturalnych znajdują się:

- **Rozbudowa międzynarodowych, regionalnych i lokalnych ścieżek wędrówek pieszych i rowerowych**, np.:
 - Koncepcja sieci 4 szlaków z czteroma uzgodnionymi sieciami docelowymi o długości 1000 km ścieżek do wędrówek pieszych, 380 km międzynarodowych i

regionalnych ścieżek i wędrówek, 2050 km szlaków konnych i 125 km szlaków wodnych, które jest realizowane etapami. Spośród regionalnych ścieżek turystycznych zrealizowano ścieżkę okrężną regionu Uckermark oraz ścieżkę Odry-Haweli – tu pozostało do zrealizowania jeszcze kilka odcinków cząstkowych. Koncepcja szlaków wędrówek wodnych została częściowo zrealizowana na kanale Finow²³.

- **Tworzenie, wspieranie i promowanie turystyki aktywnej w polsko-niemieckim regionie wysp Uznam-Wolin** poprzez rozwój sieci transnarodowych szlaków, zaznaczanie i znakowanie ścieżek i tras;

Nadal przy koncyptowaniu i planowaniu infrastruktury ścieżek rowerowych uwzględnia się jej znaczenie dla miejscowej ludności z punktu widzenia dostępności miejsc pracy i placówek usługowych. Szczególne znaczenie ma przy tym aspekt transgranicznego prowadzenia szlaków, np. na terenie Parku Narodowego „Dolina Dolnej Odry” i polskiego parku krajobrazowego.

W projekcie „BALTIC+” opracowano **7 tras tematycznych** na polsko-niemieckim pograniczu, ustalono ich przebieg, obecny stan i wymogi inwestycyjne. Poza tym sporządzona została wspólna mapa szlaków wędrówek powiatów Uecker-Randow i polickiego.

Wspólna oferta turystyczna w oparciu o istniejące ścieżki rowerowe została opracowana w formie rozkładanego folderu pod tytułem „**Ścieżki rowerowe zabytków technicznych/atrakcji w regionie POMERANIA**” składające się z 4 tras:

- Bernau – Eberswalde – Oderberg – Angermünde – Schwedt nad Odrą. – Gryfino;
- Anklam - Szczecin – Police;
- Greifswald – Wolgast – Peenemünde – Świnoujście – z połączeniem promowym do Ystad do znajdującej się w przygotowaniu trasy rowerowej „Zabytki techniczne w Skanii”, kontynuacja przez Kołobrzeg do Koszalina“;
- Świnoujście - szlak wzdłuż wybrzeża do Kołobrzegu – Koszalina.

Tymi szlakami transnarodowymi połączone są ze sobą w sieci turystyka aktywna, edukacyjna i kulturalna.

- Infrastruktura dla **turystyki morskiej**, w szczególności turystyki sportów wodnych na akwenach Bałtyków, wód zatok i zalewów;

Aby nadać Pomorzu Przedniemu reputację akwenu sportów wodnych morskich o znaczeniu ponadregionalnym i przyjaznego klientom zwiększono liczbę miejsc postojowych dla łodzi i poprawiono ofertę infrastrukturalną w portach żeglarskich i marinach, przy nabrzeżach dla łodzi sportowych. Dotyczy to w szczególności następujących głównych akwenów:

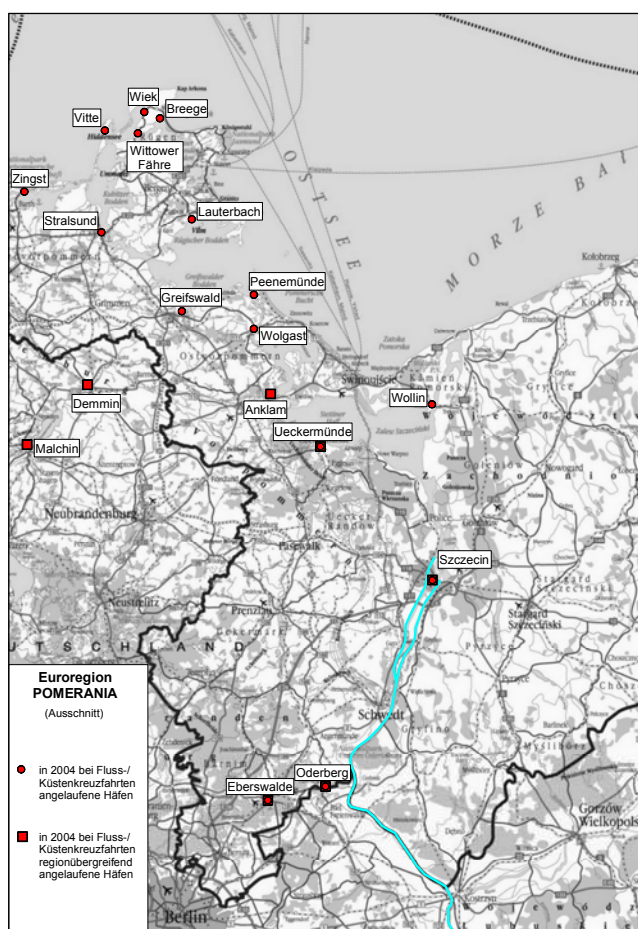
- Wyspa Rugia, Stralsund i Zatoka Greifswaldzka (np. poprzez środki INTERREG III A – budowa nabrzeży w porcie Lauterbach, port muzealny Greifswald);
- Uznam;

²³ Badanie rozwoju powiatu i rozwoju gospodarki dla terenu powiatu Barnim jako podstawa aktualizacji koncepcji inwestycji i dalszego rozwoju powiatu, starostwo powiatowe, październik 2004, s. 26.

- Zalew Szczeciński/Uecker-Randow;
- Zachodniopomorskie z marinami i portami jachtowymi na Zalewie Szczecińskim, Szczecinie i na wybrzeżu Bałtyku (Świnoujście, Dziwnów, Mrzeżyno, Kołobrzeg, Darłowo).

Na przykład w latach 2003 - 2004 w porcie Wolgast przebudowano nabrzeża tak, aby mogły zawiązać do niego statki rzecznej żeglugi pasażerskiej rejsowej (możliwość zawiązania statków do 95 m długości). Celem wykorzystania możliwości, jakie daje Wyspa Zamkowa oraz celem umożliwienia przykładowego połączenia historycznej starów do oferty turystyki wodnej.

W ramach projektu „BALTIC+“ opracowano Studium rozwoju transgranicznej turystyki pasażerskiej rejsowej wzdłuż wybrzeża w okolicach Uznamu/Wolina.

Rys. 3.8: Planowane w 2004r. zawinięcia jednostek żeglugi pasażerskiej rejsowej rzecznej i morskiej

Żegluga rzeczna rejsowa oraz pełnomorska żegluga pasażerska rejsowa w pobliżu wybrzeży wyspy Rugii i Uznamu stały się już ważnym elementem turystyki morskiej.

Badania zajmują się samymi jednostkami, aktualną ofertą rejsową, wymaganiami w stosunku do infrastruktury, połączeniem przystani z zapleczem, połączeniem marin z zapleczem oraz perspektywnym rozwojem turystyki żeglugi rejsowej pasażerskiej przybrzeżnej. Podawane są również przykłady rozszerzenia już istniejących produktów turystycznych. Na obszarze Odra-Zalew Szczeciński – Zatoka Achterwasser – Zatoka Greifswaldzka – Stralsund – Rugia / półwyspem Hiddensee funkcjonuje cały szereg ofert transgranicznych, które można zaszeregować jako kombinowaną turystykę żeglugi pasażerskiej rejsowej rzecznej/pełnomorskiej. Oferty te odnoszą się do różnych tematów wiodących.

Sformułowano zalecenia i priorytety dalszego rozwoju tak, aby żegluga pasażerska rejsowa rzeczna mogła stać się w jeszcze większym stopniu marką regionu.

Działania infrastrukturalne w zakresie **turystyki wodnej – wędrówek** w połączeniu z innymi ofertami turystyki przyrodniczej, to na przykład:

- Projekt **szlaku wodnego jezior Ucker – Zalew Szczeciński** – Odra do Polic;
 - Safari po regionie Uckermark na wodzie;
 - Projekt **regionu kanału Finow**, powiat Barnim, do tej pory 123 przedsięwzięcia inwestycyjne, marketingowe i biznesowe w połączeniu z renowacją kanału, który jest najstarszą sztuczną drogą wodną Niemiec oraz komplementarną ofertą turystyczną jako podstawa całościowego rozwoju turystyki (otoczenie, dostępność, oferta).
- Znaczące potencjały można było uwolnić poprzez wykorzystanie **obszaru przyrodniczego**, w szczególności parków przyrody we współpracy z organizacjami turystycznymi i urzędami do spraw turystyki.

Chodzi przy tym o specyficzną ukierunkowaną na przyrodę ofertę w zakresie obserwacji zwierząt i roślin, obserwacji krajobrazu oraz edukacji ekologicznej takiej, jak wędrówki tematyczne z towarzyszeniem fachowców, aktywny udział w praktycznej pracy na rzecz przyrody i krajobrazu.

Przykładem powyższego są:

- Park przyrody Barnim we współpracy z Drawieńskim Parkiem Narodowym;
 - Rezerwat biosfery Schorfheide-Chorin;
 - Oferta i jej usieciowienie w parku narodowym „Krajobraz zatokowy Pomorza Przedniego“;
 - Geoturystyczna i geonaukowa oferta geoparków w zestawieniu las-woda-kultura-historia;
 - Pomorskie krajobrazy rzeczne Park Przyrody Szwajcaria Meklemburska oraz jezioro Kummerow;
 - Park przyrody „Zalew Szczeciński“;
 - Trwające od lat transgraniczne działania w ramach regionalnej agencji „Zalew Szczeciński – region dwóch narodów“, między innymi zaangażowanie zoo w powiecie Ueckermünde jako główny obszar pokazywania rolnictwa.
 - W ramach projektu „Quality Tourism 2“ w zaangażowanych regionach zbudowano trasy turystyczne, w szczególności szlak epoki lodowcowej oraz koncepcje uzgodnionej tematycznie i funkcjonalnie sieci „Welcome Center“ podjęto się również jej realizacji.
- **Turystyka miejska i kulturalna** może mieć w euroregionie szeroką paletę specyficznych tematów, imprez o ponadregionalnym znaczeniu, których stopień rozpoznawalności w opinii publicznej musi zostać podwyższony.

W sumie teren euroregionu charakteryzuje się znaczną gęstością godnych pokazania regionalnych detali, ale też wspólną historią kultury (historyczne placówki kulturalne, architektura gotyku, dworki, pałace, założenia parkowe, architektura kąpieliskowa, np. szlak dworków w powiecie Uecker-Randow).

Szczególny priorytet polega na tym, aby w jeszcze większym stopniu budować sieci regionalne i tworzyć wspólne marki i logo, np.:

- Trasy kulturowe, które zasadniczo ukierunkowane są na lepszą promocję dóbr kultury poprzez współpracę regionalną:

Europejski szlak architektury gotyckiej,

„**Trasa szwedzka**“, której transgraniczne przedłużenie polskiej części euroregionu jest już przedmiotem badań,

- Regionalne koncepcje zachowania i wykorzystania turystycznego **dworków i parków na Pomorzu Przednim** (podejście strategiczne, opcje działania, prognozy skuteczności oraz pokazanie odpowiednich funkcjonujących założeń przykładowych),
- **Regionalna kultura kulinarna** pod wspólnym logo i ze wspólnymi kryteriami, przeprowadzenie wymiany doświadczeń między kucharzami i producentami;
- **Wspólny marketing turystyczny** w ramach kooperacji „4-ch zakątków”:

Rozwój turystyki oraz szacunek udziału turystyki w produkcji krajowej brutto przedstawiony jest w załączniku nr 5.

2.3.4 Ochrona i utrzymanie przyrody i krajobrazu

Krajobraz euroregionu jest atrakcyjny, charakteryzuje się różnorodnością poszczególnych fragmentów krajobrazu stanem zbliżonym do naturalnego, obszarami osadniczymi z niewielką ilością barier przestrzennych oraz gęstym systemem obszarów prawnie chronionych (parki narodowe, parki przyrody, obszary przyrody chronionej, obszary chronionego krajobrazu).

Obszary te służą zachowaniu obszaru przyrodniczego i różnorodności gatunkowej, w większości są uznane w układzie ponadregionalnym.

Wybrzeże zatok oraz piaszczyste plaże wzdłuż polsko-niemieckiego wybrzeża Bałtyku z krajobrazem wydmy stanowią również charakterystyczny element krajobrazu wybrzeża.

Tabela: Wielkoobszarowe tereny chronione w rozszerzonym euroregionie

Wielkoobszarowe tereny chronione w Euroregionie POMERANIA

Teren chroniony	Powierzchnia w km ² na obszarze Euroregionu Pomerania
Parki narodowe	
Drawieński Park Narodowy	54
Woliński Park Narodowy	109
Dolina Dolnej Odry	105

Teren chroniony	Powierzchnia w km² na obszarze Euroregionu Pomerania
Krajobraz Zatokowy Pomorza Przedniego	805
Jasmund	30
Stenshuvud (w gminie Simrishamn)	4,1
Söderråsen (w gminie Klippan)	16,2
Dalby Söderhog w Lund	0,36
Rezerваты biosfery	
Południowo – Wschodnia Rugia	235
Schorfheide-Chorin	1.291
Przykłady rezerwatów biosfery w Skanii (podane są tylko rezerваты o powierzchni ponad 5 km ²):	
Bjärekestens naturreservat (Båstad)	6
Hallandsås Nordsluttning (Båstad)	5
Knähaken (Helsingborg)	14
Östra Kullaberg (Gmina Höganäs)	9
Fulltofta (Gmina Hörby)	10
Glumslövs (Landskrona)	7
Järavallen (Gmina Kävlinge)	7
Häckeberga (Lund)	45
Tal Klingavälsåns w Lund	22
Skrylle (Lund)	6
Verkeån (gminy Simrishamn, Tomelilla)	25
Hammars backar – Kåsebergaåsen (Ystad)	7
Sandhammaren (Ystad)	5
Parki krajobrazowe	
Drawski Park Krajobrazowy	414
Cedyński Park Krajobrazowy	308
Park Krajobrazowy Barlinecko-Gorzowski	118
Iński Park Krajobrazowy	178
Szczeciński Park Krajobrazowy	91
Park Krajobrazowy Doliny Dolnej Odry	60
Park Krajobrazowy „Ujście Warty”	19
Parki przyrody	
Uznam	542
Rugia	918
Szwajcaria Meklemburska i jezioro Kummerow	673
Nad zalewem Szczecińskim	572
Jeziora Uckermark	640
	(udział regionu Uckermark)
Barnim	650
	(z tego 360 w euroregionie)

Źródło: Koncepcja Rozwoju i Działania na lata 2000 – 2006, dane rozszerzone o nowopryjęte tereny

W Skanii rezerваты przyrody obejmują obszar 650 km² (26 % z tego to powierzchnia lądowa). Mapa w załączniku 8 pokazuje parki przyrody chronionej i rezerваты Skanii (Źródło: Länsstyrelsen Skania, 2004).

Parki przyrody są prawnie ustanowionymi jednorodnymi obszarami, które należy rozwijać i pielęgnować. Są to:

- „główne obszary krajobrazu chronionego lub przyrody chronionej bądź takie, które mają być jak powyższe formy wyznaczane;

- z uwagi na swoje uwarunkowania krajobrazowe są predestynowane do przyjaznego przyrodzie wypoczynku;
- w oparciu o zasady i cele gospodarki przestrzennej i planowania krajowego są one przewidziane dla funkcji rekreacji i wypoczynku bądź turystyki;
- przedstawiają sobą historyczne krajobrazy kulturowe, modelowe obszary rozwojowe trwałych form gospodarowania;
- charakteryzują się korzystnymi warunkami prowadzenia public relations oraz wychowania i edukacji ekologicznej;
- zgodnie z celami ochrony przyrody, wypoczynku i rekreacji mają być jednolicie podzielone, chronione i rozwijane, zagospodarowywane i planowane są wieloprzestrzenne.²⁴

Parki narodowe i parki przyrody służą zarówno rozwojowi regionalnemu, jak i zachowaniu obszarów przyrodniczych wraz z ich biologiczną różnorodnością.

Teren **Parku Przyrody „Jeziora Uckermark“** oraz kilka wykraczający poza ten ścisły obszar terenów zostały objęte federalnym programem pomocowym na rzecz „stworzenia i zabezpieczenia godnych ochrony części i elementów przyrody i krajobrazu o ogólnopolskim reprezentacyjnym znaczeniu”. Do roku 2007 federacja i kraj związkowy wydadzą na tym obszarze około 15 mln euro na rzecz ochrony przyrody i konserwacji krajobrazu.

Administracja ochrony przyrody współpracuje z „World Wide Fund for Nature“ (WWF) oraz Fundacją Michaela-Otto przy konkretnych projektach edukacji ekologicznej, ochrony przyrody oraz sterowania potokami odwiedzających. Organizacja WWF troszczy się w szczególności o poprawę całościowej sytuacji ekologicznej wód i chce wspierać alternatywne rozwiązania w stosunku do intensywnej produkcji rybnej.

Park Przyrody Barnim oraz **Drawieński Park Narodowy** kooperują ze sobą od 2002 r. na bazie wspólnego porozumienia. Porozumienie to mówi o ponadgranicznych projektach ochrony przyrody, wymianie specjalistów, fachowców i uczniów, wymianie doświadczeń na temat zarządzania atrakcyjnymi obszarami przyrodniczymi w celu ich trwałego wykorzystania dla rekreacji.

Istnieje kooperacja z **Parkiem Narodowym Dolnej Odry** oraz polskimi **parkami krajobrazowymi cedyńskim i Doliny Dolnej Odry**. W odniesieniu do zarządzania obszarami chronionymi Natura 2000 ochrony gatunkowej, badań i monitoringu. Poza tym Park Narodowy Doliny Dolnej Odry współpracuje z nadleśnictwem Mieszkowice oraz Polskim Towarzystwem Ratowania Wilka, w ramach badań nad populacją wilków.

W zakresie możliwości zintegrowania **użytkowania ziemi, ochrony przyrody, ochrony wybrzeża** na terenach z większym ryzykiem wystąpienia zalań na wybrzeżu Bałtyku kooperują ze sobą Wyższa Szkoła Zawodowa w Neubrandenburgu, woj. Zachodniopomorskie, Ministerstwo Środowiska Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Akademia Rolnicza w Szczecinie i Uniwersytet Szczeciński. Chodzi tu o wprowadzenie zintegrowanego zarządzania strefą pobrzeża w regionie ujścia Odry.

W lipcu 2002 r. otwarty został **Geopark Meklemburskiego Krajobrazu Południowego** jako geologiczny obszar modelowy i obiekt turystyczny.

²⁴ Ministerstwo Środowiska Meklemburgii-Pomorza Przedniego, dane o przyrodzie i krajobrazie

Otwarcie obszarów chronionych na rozwój regionalny i edukację ekologiczną wspierany jest przez tworzenie „Welcome-Center” jako tematycznych i funkcjonalnych centrów informacji.

W toku wdrażania wspólnotowego prawa ochrony środowiska w euroregionie wyznaczono obszary **europejskiej sieci NATURA 2000**. Sieć ta składa się z obszarów chronionych w oparciu o tzw. **dyrektywę siedliskową (FFH)** oraz w europejskich **obszarów ochrony ptaków**.

Wraz z systemem obszarów chronionych Natura 2000 powstaje zwarta sieć ekologiczna wyjątkowo znaczących obszarów chronionych, które mają służyć zachowaniu wspólnego europejskiego dziedzictwa przyrodniczego.

Zgodnie z założeniami dyrektyw Unii Europejskiej²⁵ odbierają szczególną rolę kluczową w zachowaniu i odtworzeniu zasobów przyrodniczych.

Zestawienie obszarów sieci NATURA 2000								
Powiat / miasto	Z dyrektywy siedliskowej			Z dyrektywy ptasiej			Natura 2000 ²⁶	
	ilość	ha	Udział %	ilość	ha	Udział %	ha	Udział %
Barnim	43	25.893,16	17,26	4	22.389,93	14,92	33.054,95	22,03
Uckermark	81	66.971,12	21,78	5	148.865,34	48,42	163.909,53	53,54
Rugia	12	13.566	23,9	2	9.794	10,1	18.881	19,4
Północne Pomorze Przednie	20	32.740	15,3	3	26.772	12,5	40.900	19,1
Wschodnie Pomorze Przednie	18	21.961	11,5	4	21.573	11,3	30.574	16,1
Uecker-Randow	29	15.409	10,3	4	3.996	2,7	15.467	10,3
Meklemburgia-Strelitz	39	40.784	19,4	2	19.970	9,5	46.346	22,1
Demmin	18	22.359	11,6	2	38.140	19,7	49.501	25,6
Greifswald	4	644	12,7	1	336	6,7	777	15,4
Stralsund	1	135	0,0	1	193	0,005	213	0,01
Neubrandenburg	5	3.594	41,8	0	0	0	3.594	41,8
Skania	213	86.289	7,6	19	62.376	5,5	tylko na zapytanie*	
Województwo Zachodniopomorskie	20	200.563,3	8,8	11	1.034.483,6			

Źródło: Krajowy Urząd Środowiska Brandenburgii, Referat Ö 2 – Natura 2000, z 22.03.2006 r., Krajowy Urząd Środowiska, Ochrony Przyrody i Geologii Meklemburgii-Pomorza Przedniego, stan na dzień 25.05.2004, publikacja danych liczbowych dla Meklemburgii-Pomorza Przedniego za **specjalnym pozwoleniem z dnia 28.04.2006**

Źródła Szwecja: Zarząd Prowincji Skania, stan na dzień 10.05.2006 r. Zestawienie zakumulowane (Natura 2000) dostępne po złożeniu odpowiedniego zapytania, ponieważ do tej pory nie obliczono ile wyznaczonych terenów na siebie zachodzi (suma obszarów Natura 2000 jest, tak jak i w innych regionów mniejsza niż sumy cząstkowe obszarów wyznaczonych do ochrony w oparciu o dyrektywę ptasią i siedliskową). Instrumentalne zabezpieczenie tych obszarów nie zostało jeszcze zakończone. Udziały procentowe obliczane są w oparciu o powierzchnię lądu stałego wraz z powierzchnią jezior

Źródło Województwo Zachodniopomorskie: Urząd Marszałkowski (jeszcze niezatwierdzone obszary chronione z dyrektywy ptasiej i siedliskowej); w przypadku obszarów chronionych w oparciu o dyrektywę ptasią liczone są również przybrzeżne wody Bałtyku, dlatego nie ma pokazania udziału procentowego tych terenów.

W Kraju Związkowym Brandenburgia udział obszarów Natura 2000 wynosi 26 % obszaru kraju związkowego tak, że wyznaczone tereny Natura 2000 w powiecie Uckermark, to dwukrotna średnia.

²⁵ Dyrektywa 92/43/EWG Rady z 21 maja 1992 r. o obszarach FFH – dyrektywa siedliskowa, dyrektywa 79/409/EWG Rady z 2 kwietnia 1979 r. (dyrektywa ptasia)

²⁶ Obszary chronione w oparciu o dyrektywę ptasią i dyrektywę siedliskową częściowo się na siebie nakładają i ich udział nie może być zsumowany.

Związane z tą siecią zakresy ochrony ustanawiają wprawdzie ścisłe granice dla poszczególnych form użytkowania terenu, jednak generują również potencjały rozwojowe, np. dyrektywy ptasiej i siedliskowej w dolinie Piany, na których organizowana jest turystyka w oparciu o rzekę.

Wraz z **planami zarządzania dla obszarów chronionych z dyrektywy ptasiej i siedliskowej** opracowany zostanie instrument, który pokazywać ma drogę przyjaznego dla przyrody rozwoju. Takie plany zarządzania przedłożone już zostały dla obszaru Natura 2000 Schaabe/na Rugii, Jägerbrück i Tiergarten Neustrelitz.²⁷

Orientacja na środowisko i konserwacja krajobrazu w ostatnich latach **wyraźnie przybrały na sile** poprzez równoległe działania samych wieloprzestrzennych obszarów chronionych, organizacji konserwacji krajobrazu, biura projektów w ramach inicjatywy LEADER+ oraz przez bardziej na ekologię ukierunkowane funkcjonowanie rolnictwa i leśnictwa. Rolnictwo ekstensywne przy uzgodnieniu i zachowaniu interesu ochrony przyrody, przyczynia się do zachowania i konserwacji istniejącego krajobrazu kulturowego.

Należy jeszcze w zdecydowanie większym stopniu zajmować się transgranicznymi działaniami w zakresie ochrony przyrody.

Dla tworzenia zdolnych w przyszłości do funkcjonowania strategii rozwoju miast i otoczenia sporządzono wspólne koncepcje krajów związkowych Berlina i Brandenburgii dotyczących **parków regionalnych** jako łączącego kilka krajów związkowych instrumentu rozwojowego dla obszaru metropolii. Na terenach tych, na ich obrzeżach tych stykają się ze sobą struktury przestrzenne przedmieść, samo obrzeże granicy administracyjnej miasta Berlina oraz raczej wiejskie obszary krajobrazowe o wartościowym potencjale przyrodniczym. Takie strategiczne podejście i jego realizacja w koncepcji parku regionalnego wspierać będzie harmonijny rozwój i otwierać możliwości likwidowania dysproporcji między miastem a otoczeniem, między prosperującymi i regionami stagnacji w mieście, w jego otoczeniu i na obszarach o niskiej gęstości zaludnienia.

W euroregionie znajdują się części parków regionalnych „Barnimer Feldmark” oraz Park Przyrodniczy Barnim, jako rejon parku regionalnego.

Parki regionalne w niemieckiej części euroregionu opracowały własną regionalną strategię innowacyjności²⁸ celem lepszego generowania większych możliwości powiązań między celami samego parku regionalnego a zastosowaniem i wykorzystaniem środków z funduszy strukturalnych w latach 2007 - 2013.

²⁷ www.um.mv-regierung.de/Naturdaten/Image.jpgnatura2000

²⁸ Regionalne strategie innowacyjności w regionach parków regionalnych: oddziaływania i konsekwencje dla rozwoju regionalnego na terenach aglomeracji na przykładzie modelu rozwojowego parku regionalnego, grudzień 2005

2.3.5 Transgraniczna koordynacja – współpraca w celu rozwoju infrastruktury społecznej i kulturalnej, usług społecznych i oferty kulturalnej

W okresie programowania 2000 - 2006 zwiększyła się jakość współpracy transgranicznej partnerów regionalnych, szczególnie w zakresie kultury, spraw społecznych, oświaty i współpracy komunalnej.

Poprzez wsparcie z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A do 31.12.2004 r. wsparto

- 7 projektów na rzecz wzmocnienia kooperacji międzyregionalnej i międzygminnej, dotyczącej rozwiązywania problemów społecznych;
- 14 projektów na rzecz zachowania i rozbudowy placówek kultury i oświaty,

realizowano między innymi Międzynarodowy Gościniec Młodzieżowy „Uckerwelle“ w Prenzlau wraz z centrum spędzania czasu wolnego i elementami programu merytorycznego, „Leśną stanicę słoneczną“ w Eberswalde, jednocześnie jako placówkę edukacji ekologicznej oraz nowe schronisko młodzieżowe w Torgelow.

Zgodnie z ewaluacją śródkresową do JPD podjęte działania i przedsięwzięcia oceniane są jako przedsięwzięcia o szerokim promieniu oddziaływania, ponieważ w ramach „Funduszu Małych Projektów” sfinansowano działania i imprezy, w których wzięło udział ponad 50.000 osób.

Osiągnięto postępy w koordynowaniu współpracy międzyregionalnej, znajdują swój wyraz w:

- zaangażowaniu członków i gremiów w strategiczne projekty finansowane z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B, udziale i merytorycznym współkreowaniu
 - kilku transgranicznych konferencji regionalnych na temat wspólnych strategii, zainicjowanie zawarcia porozumień politycznych (projekt finansowany z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B „BALTIC+”) oraz współudział w pracach różnego rodzaju rad politycznych;
- wyższy stopień organizacji i koordynacji współpracy w oparciu o podział pracy;
 - przez gremia POMERANII;
 - poprzez regularne informowanie politycznych parlamentów o rozwoju euroregionu, dotyczące osiągniętych wyników w ważnych zakresach kooperacji;
 - włączenie w prace transnarodowych grup roboczych, komisji mających za zadanie wypracowanie wspólnych celów strategicznych;
 - merytoryczne przygotowanie obchodów 10-lecia euroregionu.

Międzygminna kooperacja miast i gmin koncentruje się na:

- współpracy w ramach **partnerstw miast** między niemieckimi, polskimi i szwedzkimi gminami, głównie w zakresie **kultury, sportu, edukacji, wymiany doświadczeń, administracji**;

- w ramach projektu finansowanego z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG II C „Baltic Bridge“ oraz z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B „BALTIC+“ powstała transnarodowa sieć miast polskich, niemieckich i szwedzkich. Współpraca koncentrowała się na następujących obszarach:
 - **Kooperacja gospodarcza/turystyka**, załączkami koncepcji projektów pilotażowych dotyczących transnarodowych branżowych centrów kompetencji, transgranicznych produktów turystycznych (otwarte kościoły, zabytki techniki/techniczne ciekawostki, ulotki, ulotki składane), wirtualny rynek jako wspólna strona internetowa;
 - **Rozwój miast/urbanistyka** – wymiana doświadczeń na temat systemów planowania, zarządzania dziedzictwem kulturowym, przebudowy miast – sposoby przewyższania przemian demograficznych, renowacja miast, zachowanie krajobrazu kulturowego, warsztat „Miasto zwrócone ku rzece“;
 - Wymiana doświadczeń o **zadaniach społecznych**: wychowanie przedszkolne, praca z osobami niepełnosprawnymi, opieka nad osobami starszymi.
- Reasumując należy stwierdzić, iż współpraca między gminami/miastami euroregionu w dużym stopniu bazuje na **szerokiej palecie imprez kulturalnych** i wydarzeń, poprzez które obywatele mogą się do siebie zbliżyć. Wydarzenia te uzupełnione są o:
 - Współpracę muzeów, stowarzyszeń kulturalnych, np. muzea w Neubrandenburgu, Koszalinie, wymiana zbiorów sztuki i wystawy malarstwa;
 - Praca nad wspólną pomorską i szwedzką historią, wspólne zakresy tematyczne takie, jak bursztyn, architektura gotyku;
 - Coroczne tygodnie kultury, polsko-niemieckie dni muzyki, koncerty i inne;
 - Polsko-Niemiecka Orkiestra Młodzieżowa;
 - Regionalne uzgadnianie terminów planowanych dużych wydarzeń;
- współpraca w zakresie – **szkolnictwa, oświaty, pracy z młodzieżą**:
 - ścisłe partnerstwa między szkołami, wymiana uczniów/nauczycieli, wymiana praktykantów, wspólne festyny sportowe, praktyki młodzieżowe, np. młodzieżowy obóz medialny w Rothenklempenow;
- wsparcie w **rozbudowie kooperacji gospodarczej**: wymiana doświadczeń, aktywizacja gospodarki;
 - Kooperacja czterech zakątków: południowo-wschodnia Skania, Bornholm, Świnoujście, Rugia - Stworzenie parlamentu młodzieżowego czterech zakątków;
 - Współpraca międzygminna w zakresie turystyki;
 - Korzystanie z nowoczesnych systemów komunikowania się.

Rozwojowi regionalnemu towarzyszą również w formie specjalnych studiów dotyczących specyficznych problemów, m.in.:

- znaczenie **korytarza Berlin - Szczecin** dla rozwoju wspólnego obszaru gospodarczego Odry wraz z badaniami natężenia ruchu;
- badanie możliwości kooperacyjnych miast portowych Ystad, Szczecin/Świnoujście, Schwedt nad Odrą, Eberswalde;
- możliwości wykorzystania obszarów konwersji powojkowej w odniesieniu do przykładowych lokalizacji;
- badania dotyczące transportu w układzie Wschodnia Meklemburgia/Pomorze Przednie/aglomeracja Szczecina.

Podjęte w euroregionie starania o odpowiednie spojrzenie na **miękkie czynniki lokalizacyjne** w imię poprawy rozwoju gospodarczego i celem zwiększenia **jakości życia obywateli** koncentrują się na:

- Działaniach na rzecz **rewitalizacji śródmieść i centrów wsi**, m.in. renowacja historycznych śródmieść, starówki miast hanzeatyckich Greifswald, Stralsund, renowacja centrum Bernau koło Berlin, Angermünde, Schwedt/O.; przebudowa miast/wyburzanie mieszkań w związku z malejącą liczbą ludności i procesami migracyjnymi w Schwedt/O., Torgelow; renowacja i modernizacja mieszkań budowanych metodami przemysłowymi, poprawa otoczenia miejsca zamieszkania.

Jako przeszkody we współpracy międzynarodowej nadal w sposób szczególny oddziałują:

- Istniejące bariery językowe oraz częściowo brak zrozumienia różnic mentalności;
- Różnice w strukturach administracji, przepisach prawnych, w większej biurokracji;
- Niewystarczające uposażenie finansowe, duża zależność od możliwości otrzymania środków pomocowych.

W zakresie rozbudowy i utrzymania obiektów kulturalnych i sportowych, prowadzenia projektów kulturalnych, budowy infrastruktury technicznej, zabezpieczenia atrakcyjnych miejsc zamieszkania, rozwój poszczególnych obszarów częściowych jest pod wpływem zróżnicowanych czynników.

W niemieckiej części euroregionu, w szczególności uwagi na malejącą liczbę ludności i związane z tym konsekwencje, napiętą sytuację finansową budżetów publicznych i coraz mniejsze możliwości wsparcia szerokiej oferty kulturalnej, zachowania i renowacji placówek sportowych, teatrów, klubów młodzieżowych, placówek ważnych dla realizacji zadań kohezji w gminach.

3. Podsumowująca analiza SWOT podregionów

Aktualizacja analizy słabych i mocnych stron (SWOT) dla Euroregionu bazuje na ocenie wyników oceny analizy społeczno-ekonomicznej w regionalnych koncepcjach rozwoju, planach rozwoju dla obszarów częściowych, sektorowych ocenach, koncepcjach i studiach dotyczących niemieckich obszarów częściowych Euroregionu Pomerania, Województwa Zachodniopomorskiego i regionu Skania (por. załącznik 9).

Ze względu na częściowo różne zadania, jakie dokumenty te miały spełnić, dane społecznoekonomiczne lub analizy SWOT mają zróżnicowane priorytety i stopnie uszczegółowienia. Z tego względu poszczególne zapisy zostały porównane z priorytetami tematycznymi obszarów działań koncepcji działania i rozwoju oraz z celami zapisanymi w projekcie rozporządzenia o funduszach strukturalnych Wspólnoty na lata 2007 - 2013, a następnie stosownie do tego opracowane.

W analizie SWOT polskiej części Euroregionu swoje odzwierciedlenie znalazły w szczególności szanse, które pojawiły się po maju 2004 w związku z wstąpieniem Polski do UE, ale również wymagania związane z dostosowaniem i potencjalne zagrożenia z tym związane.

3.1 Region Skania

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Położenie geograficzne			
<ul style="list-style-type: none"> - relatywna bliskość geograficzna zarówno do tradycyjnych dużych rynków europejskich jak i do rynków w rejonie bałtyckim; - część regionu Öresund z dużym potencjałem wzrostu i rozwoju; - stałe połączenia Skanii z Danią i Niemcami przybliża do siebie te kraje; 	<ul style="list-style-type: none"> - region tranzytowy dla potoków towarowych ze Skandynawii do Europy Środkowej; - Skania jest relatywnie oddalona od krajowych ośrodków decyzyjnych (Stockholm), tak politycznych jak i gospodarczych; - Morze Bałtyckie jako bariera na Wschód i Południe; 	<ul style="list-style-type: none"> - centralne położenie w rozszerzonej EU spowoduje, że Skania stanie się ważnym miejscem przetadunku dla transportu towarowego i pasażerskiego; szansa rozwoju logistyki droga wodna-kołowa-kolej jako podstawowej gałęzi gospodarki; - przedsiębiorstwa ze względu na dobrą pozycję na rynku w stosunku do rynków bałtyckich i europejskich będą osiągały optymalne korzyści z ich rozwoju; - impulsy rozwojowe płynące ze stałego połączenia Öresund mogą być bardziej przenoszone na wschód Skanii; - Malmö/Skania i Kopenhaga potączą swoje mocne strony na dalszych obszarach współpracy; - stała przeprawa Fehmarn przyniesie dalsze korzyści lokalizacyjne; 	<ul style="list-style-type: none"> - niskie koszty w krajach Południowego Bałtyku z dobrym dostępem do rynku Skanii; zaostrenie konkurencji przede wszystkim wśród przedsiębiorstw ukierunkowanych na rynek wewnętrzny - Zealand (Dania) i Skania mają podobną strukturę gospodarczą i strukturę rynku pracy, tym samym zaostrzy się również konkurencja wewnątrz regionu Öresund;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Struktura osadnicza			
<ul style="list-style-type: none"> - region Skania jako część regionu Öresund jest ważnym europejskim obszarem metropolitarным liczącym 3,5 mln mieszkańców; - gęsta, policentryczna struktura osadnicza (33 gminy); - relatywnie duża gęstość zaludnienia (104 mieszkańców na km² – w porównaniu Szwecja 22 mieszkańca/km² lub region Stockholm 285 mieszkańców/km²); - długa historia osadnicza z wieloma kulturalnie ważnymi miejscowościami i miejscami; - dotąd niewiele rozproszonej zabudowy i wyraźne obrzeża miejscowości; - dobre połączenia komunikacyjne i dobra dostępność miast i większości miast miejscowości; - w Skanii znajduje się kilka ważnych miast portowych Szwecji (17 % portowych przetadunków w kraju); 	<ul style="list-style-type: none"> - nierównowaga w strukturze osadniczej z dużymi miastami na zachodzie i wzdłuż wybrzeża oraz wieloma małymi miastami w głębi Skanii; - Stagnacja liczby ludności w wielu małych miejscowościach w głębi lądu; - tereny wiejskie borykające się z problemami rozwojowymi; 	<ul style="list-style-type: none"> - prognozowany w regionie Öresund wzrost liczby mieszkańców o 300 000 do roku 2025 tworzy dobre podstawy dla ożywionego i solidnego rozwoju struktury osadniczej również w Skanii; - dalsza współpraca z Kopenhagą w zakresie zrównoważonej i gęstej struktury sieci komunikacyjnej w celu wzmocnienia struktury osadniczej w całej Skanii; - tereny wiejskie i miasta odnajdą zrównoważoną, uzupełniającą się wzajemnie ścieżkę rozwoju; - dalszy rozwój policentrycznej struktury będzie wciąż stanowił wzorzec dobrze funkcjonującego rozwoju osadniczego w Skanii; 	<ul style="list-style-type: none"> - duże miasta wzdłuż wybrzeża o dużym wzroście gospodarczym i demograficznym, podczas kiedy głąb regionu traci siłę rozwojową a miejscowości przeżywiają stagnację; - tendencje dekoncentracji struktury osadniczej ze względu na dużą presję demograficzną, przede wszystkim wzdłuż atrakcyjnego wybrzeża; - miejscowości położone poza ważnymi osiami transportowymi i położone w odległych częściach tracą mieszkańców, usługi i siłę gospodarczą; - tereny wiejskie stają się zaniedbane i tracą swoją historycznie ukształtowaną strukturę osadniczą; - Kopenhaga i Malmö dominują w rozwoju osadniczym w kontekście inwestycji w infrastrukturę i sterowania popytem;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Ludność			
<ul style="list-style-type: none"> - region Öresund włącznie ze Skanią jest najgęściej zaludnionym obszarem wielkomiejskim Skandynawii; - relatywnie zrównoważona struktura demograficzna z nadwyżką urodzin i lekkim wzrostem liczby ludności (1995-2005: + 0,5 % na rok); - atrakcyjna część Szwecji dla zagranicznym emigrantów m.in. w wyniku dużej różnorodności kulturowej dużych miast; - jak na szwedzkie warunki duża gęstość zaludnienia (104 mieszkańców/km²) z policentrycznym rozłożeniem; - w porównaniu europejskim długa spodziewana statystyczna długość życia (kobiety: 82,2 lat, mężczyźni: 77,2 lat); 	<ul style="list-style-type: none"> - w wyniku procesów migracyjnych zmniejszająca się liczba mieszkańców na terenach wiejskich i starzenie się społeczeństwa; w wyniku tego następuje redukcja placówek publicznych i usług lub ich przeciążenie (policja, domy opieki społecznej dla ludzi starszych etc.); - integracja pozauropiejskich mieszkańców wykazuje wiele słabych stron (kształcenie, rynek pracy, język, etc.); - rozdział między gęstością zaludnienia i rozwojem części wschodniej i zachodniej regionu; 	<ul style="list-style-type: none"> - postępująca integracja regionu Öresund i rozbudowa infrastruktury regionalnej w Skanii umożliwiającą zrównoważony rozwój demograficzny; - kolejne pozytywne tendencje demograficzne przez poprawę ogólnie dobrych warunków życia; 	<ul style="list-style-type: none"> - zachęty skierowane dla różnych grup społeczeństwa w celu ich zatrzymania na terenach wiejskich i stworzenia równomiernych warunków rozwoju nie odnoszą spodziewanych skutków i prowadzą do wyraźniej segmentacji Skanii na miasto i wieś oraz wschód i zachód; - dalsza polaryzacja grup społecznych wg dochodów i pochodzenia etnicznego prowadzi do powstania zagrożenia segregacji ekonomicznej i etnicznej;

Mocne strony	Slabe strony	Szanse	Zagrożenia
Gospodarka			
<ul style="list-style-type: none"> - urozmaicona struktura branżowa w obszarach innowacyjnych i tradycyjnych (przykład: przemysł medycznych i farmaceutyczny, przemysł spożywczy, technologie środowiskowe, technologie informacyjne i nowe media); - niewielkie bezrobocie; - dobra współpraca między gospodarką i badaniami – również w całym regionie Öresund; - intensywne tworzenie klastrów w obszarach produkcji żywności i life science (przede wszystkim zachodnia Skania); - msp o dużym potencjale innowacyjnym; - zaufanie przedsiębiorstw rodzimych i zagranicznych (przede wszystkim skandynawskich) w pozytywne możliwości regionu; - dobra współpraca izby handlowej Południowej Skanii z izbą handlową Kopenhagi; 	<ul style="list-style-type: none"> - udział regionu w produkcie krajowym brutto Szwecji (12 %) jest mniejszy niż udział ludności (13 %); - niewielkie ukierunkowanie eksportowe przedsiębiorstw; - małe zakłady nie mają wystarczającej ilości kapitału ryzyka na rozszerzenie swojej działalności; - niewielki udział ludności pracującej (72 %) w porównaniu ze średnią w Szwecji (77 %); - rozdzielenie rozwoju pomiędzy południowo-zachodnią a wschodnią częścią regionu; - małe gminy są często uzależnione od niewielkiej ilości przedsiębiorstw znajdujących się na ich terenie i mają trudności z przyciągnięciem wykwalifikowanej siły roboczej i przedsiębiorstw; - w porównaniu ze Stockholmem niewielki wskaźnik liczby nowozakładanych firm na / 1 000 mieszkańców; ⁴ - Slabe strony branż eksportowych i znajomości języka i rynku; 	<ul style="list-style-type: none"> - pracowanie nad profilem regionu jako Medicon-Valley prowadzi na czołową pozycję w konkurencji międzynarodowej; - rozwój sieci współpracy między gałęziami gospodarczymi może się przyczynić do zwiększenia dywersyfikacji struktur gospodarczych; - rozwój regionalnych działań edukacyjnych i treningowych przedsiębiorstw w celu osiągnięcia korzyści płynących z lokalizacji; - optymalizacja zarządzania kapitałem ryzyka w celu wsparcia małych przedsiębiorstw; - dalsze wsparcie branż ze szczególnie dużym potencjałem wzrostu (medycyna, żywność, komunikacja); - wzrost siły eksportowej i umiędzynarodowienia działalności MSP; - wsparcie współpracy interregionalnej MSP w Skanii; dalsze wsparcie współpracy transgranicznej; 	<ul style="list-style-type: none"> - regionalne dysproporcje przez nierówny rozwój części wschodniej i zachodniej; - relatywnie duży udział zatrudnienia w sektorze publicznym może prowadzić do problemów samorządów; - globalizacja i otwarte granice prowadzą do zwiększenia presji na racjonalizację; - cięcia i zmiany strukturalne sektora publicznego mogą prowadzić do wzrostu bezrobocia; - zmniejszenie poziomu wykształcenia może prowadzić do zwiększenia bezrobocia i powstania słabej strony regionu w tym zakresie; - niektóre branże cierpią na rosnący brak sił y roboczej przez nieatrakcyjne wynagrodzenia lub warunki pracy;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Badania i rozwój			
<ul style="list-style-type: none"> - historycznie ukształtowana pozycja szeregu uniwersytetów i szkół wyższych; uniwersytet w Lund ma w skali międzynarodowej wiodącą pozycję w innowacyjnych obszarach merytorycznych; 	<ul style="list-style-type: none"> - niewielkie możliwości badawcze we wschodniej części regionu; - MŚP w branżach innowacyjnych są za mało nastawione na eksport; 	<ul style="list-style-type: none"> - stworzenie profilu regionu jako Medicon-Valley; - dalsze wzmocnienie inicjatywy „Öresund Science Region” przy innowacyjnym podejściu Tripple-Helix (sześć obszarów pracy: Medicon Valley Academy, IT Academy, Food Network, Environment Academy, Logistics, Design); 	<ul style="list-style-type: none"> - większe szanse edukacyjne na zachodzie niż na wschodzie regionu, przez to odcięcie od rozwoju;
<ul style="list-style-type: none"> - w międzynarodowej konkurencji wiodąca pozycja przede wszystkim w biomedycynie i medycynie; 	<ul style="list-style-type: none"> - w porównaniu z regionem Stockholm liczba i wielkość przedsiębiorstw innowacyjnych w Skanii jest zbyt mała, aby przekroczyć masę krytyczną potrzebną do pozyskania nowych branż z zakresu B&R; 	<ul style="list-style-type: none"> - nowe formy i projekty współpracy z placówkami B&R w obszarze nadbałtyckim; 	<ul style="list-style-type: none"> - tendencja spadku poziomu wykształcenia przyczyniła się do opuszczania Skanii przez przedsiębiorstwa mające wysokie zapotrzebowanie na B&R;
<ul style="list-style-type: none"> - duża ilość placówek badawczych zapewnia wysoki poziom kształcenia osób podejmujących działalność gospodarczą; 	<ul style="list-style-type: none"> - pomimo dobrej infrastruktury wdrożeniowej istnieją jeszcze trudności z pełnym gospodarczym zastosowaniem wyników naukowych ; 	<ul style="list-style-type: none"> - powiązanie badań i gospodarki jako czynnik lokalizacyjny o rosnącym znaczeniu w kontekście konkurencyjności; 	<ul style="list-style-type: none"> - zaniedbywanie innych branż przyszłościowych w statutach, np. Medicon-Valley;
<ul style="list-style-type: none"> - stabilne partnerstwa między sektorem badań a gospodarką prywatną, w szczególności IDEON Science i parków technologicznych; - współpraca Öresund (uniwersytet Öresund) prowadzi do wiodącej pozycji w skali europejskiej w zakresie badań; 	<ul style="list-style-type: none"> - stała strukturalna powiązanie między przemysłem a nauką w celu wsparcia komercjalizacji wyników; - pozyskiwanie dodatkowych środków publicznych i prywatnych na B&R; 	<ul style="list-style-type: none"> - powiązanie badań i gospodarki jako czynnik lokalizacyjny o rosnącym znaczeniu w kontekście konkurencyjności; - stała strukturalna powiązanie między przemysłem a nauką w celu wsparcia komercjalizacji wyników; - pozyskiwanie dodatkowych środków publicznych i prywatnych na B&R; 	

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Turystyka			
<ul style="list-style-type: none"> - dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna z szeroką ofertą dla różnych grup docelowych; - znajdujące się w regionie oferty turystyczne i atrakcje turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym; mieszanka oferty kulturalno-turystycznej z ofertą turystyki aktywnej (turystyka piesza, konna, wodna, rowerowa); - dotąd udane utrzymanie tożsamości kulturalnej (tradycje, kuchnia); - krajobraz o dużych walorach turystycznych; 	<ul style="list-style-type: none"> - niski poziom obłożenia bazy noclegowej (hotel); - krótkie pobyty gości w hotelach; - miejscowe przeciążenie obszaru przyrodniczego przez zbyt dużą ilość turystów (np. Park Narodowy Stenshuvud); - deficyty wspólnej promocji Skanii; gminy i informacie turystyczne pracują osobno ze zbyt dużym nastawieniem lokalnym; - deficyty w udostępnianiu informacji w językach krajów nadbałtyckich; 	<ul style="list-style-type: none"> - możliwy rozwój turystyki na terenach wiejskich, przede wszystkim na wschodzie, jako alternatywne źródło dochodu; - możliwy intensywny rozwój turystyki seminaryjnej i konferencyjnej; - rozbudowa turystyki uzdrowiskowej jako synergia ze strategią Medicon-Valley; - dalsza poprawa i realizacja regionalnych turystycznych strategii marketingowych; 	<ul style="list-style-type: none"> - południowy wschód Skanii będzie ma zbyt duży napływ turystów (negatywne oddziaływanie na środowisko); - Skania staje się barażiej turystycznym regionem tranzytowym niż pobytowym; - infrastruktura turystyczna na obszarach wiejskich ulegnie rozrzedzeniu z powodu malejącego popytu, region traci przez to na atrakcyjności; - Kopenhaga staje się priorytetem turystycznym;

Mocne strony	Slabe strony	Szanse	Zagrożenia
Rolnictwo i gospodarka			
<ul style="list-style-type: none"> - bardzo dobre gleby rolnicze (jedne z najlepszych w Europie) i warunki rolno-klimatyczne i w wyniku tego wysoki poziom zbiorów; - mocny przemysł spożywczy jako partner rolnictwa; - najwyższa produktywność rolnictwa w całej Szwecji; - rolnictwo z dużym wykorzystaniem wiedzy i kapitału; - mocno rozwinięta uprawa warzyw i owoców, warzyw okopowych i dobrze rozwinięty chów zwierząt; - bliskość terytorialna do centrów urbanistycznych i rynków zbytu w zachodniej części Skanii oraz do Kopenhagi, Stockholmu i innych miast nadbałtyckich; - daleko idące uznanie i powodzenie rolnictwa jako możliwości utrzymania krajobrazu; 	<ul style="list-style-type: none"> - jedynie nieco więcej niż jedna trzecia gospodarstw stanowi główne źródło dochodu (tym samym jest to podążanie z ogólną tendencją w Szwecji); - mocne uzależnienie rolnictwa, przede wszystkim we wschodniej Skanii, od polityki rolnej UE (monostruktury), - niewielki eksport produktów rolnych, - przenawożenie wielu zbiorników wodnych w wyniku działalności rolniczej; - daleko idące konflikty między rolnictwem, ochroną przyrody i spędzaniem wolnego czasu; - duże części regionu są ukształtowane przez monokultury, jedynie ok. 5 % powierzchni rolniczych jest zagospodarowanych metodami ekologicznymi; 	<ul style="list-style-type: none"> - badania w obszarze produkcji żywności, roślinnych źródeł energii i biotechnologii jako warunek dla nowego znaczenia rolnictwa dla obszarów wiejskich we wschodniej Skanii; - produkcja ekologiczna ze wschodu regionu dla obszarów miejskich na zachodzie; - rozwój ekologicznych metod upraw w specyficznych warunkach szwedzkiego rolnictwa; - szerszy udział w europejskiej wymianie wysokowartościowych produktów ekologicznych; - koncentracja na koncepcji „funkcjonalnej żywności”; - produkty regionalne wspierają regionalną tożsamość w całej Europie; - chów koni jako alternatywna forma rolnictwa dostosowanego do popytu generowanego przez mieszkańców miast; - chów koni i owiec jako możliwość utrzymania otwartości krajobrazu kulturowego; 	<ul style="list-style-type: none"> - presja w rolnictwie powoduje nacisk na racjonalizację i powiększanie obszarów upraw, co niszczy krajobraz kulturowy; - rosnący dysonans pomiędzy dążeniami ochrony przyrody i krajobrazu a rolnictwem; - zmniejszająca się liczba małych i średnich gospodarstw (2 - 50 ha) i tym samym utrata narosłych struktur; - zmiana strukturalna przynosi dalszą koncentrację i powiększanie się arealów gospodarstw, co coraz bardziej wyklucza rozwój rolnictwa ekologicznego; - stopowienie i zalesianie się dużych terenów w wyniku zaprzestania ich wykorzystania do produkcji rolniczej; - założony cel, aby w roku 2010 15 % obszarów upraw było zagospodarowanych metodami ekologicznymi, nie zostanie osiągnięty;

Mocne strony	Slabe strony	Szanse	Zagrożenia
Środowisko przyrodnicze			
<ul style="list-style-type: none"> - w wielu częściach naturalny krajobraz kulturowy o wysokich walorach wycieczkowych ze względu na naturalność, różnorodność i wyjątkowość krajobrazu; - bogactwo rzadkich gatunków roślin i zwierząt; - dużo obszarów ochrony przyrody i krajobrazu o dużej powierzchni; - w porównaniu międzynarodowym niewielkie zanieczyszczenie wody, powietrza i gleb (wyjątek: przenawożenie, częściowe zakwaszenie gleb, zanieczyszczenie kadmem); 	<ul style="list-style-type: none"> - wyznaczone rezerwy przyrodnicze mocno rozproszone; - dużo wód (jezior i rzek) o wysokiej eutrofizacji; - duża zawartość kadmu i innych metali ciężkich w glebach i wodzie (90 % kadmu pochodzi spoza Szwecji); - deficyt oferty terenów zielonych w i wokół dużych miast; - mocne obciążenie i częściowo zanieczyszczenie wód wybrzeża Bałtyku; - duże obciążenie ozonem warstw ponad ziemią ma negatywny wpływ na przyrodę (np. w roku 2002 i 2003: podczas 30 dni zostały przekroczone dopuszczalne normy); - szeroko rozpowszechnione zakwaszenie gleb; 	<ul style="list-style-type: none"> - Skania jako dobrze zachowane środowisko przyrodnicze ma wiele przyszłościowych mocnych stron w kontekście lokalizacyjnym; - duże możliwości dla rozwoju turystyki ekologicznej i przyrodniczej; 	<ul style="list-style-type: none"> - przez zmianę Skanii z regionu rolniczego w zintegrowany obszar wielkomiejski zniszczonych zostanie wiele walorów środowiska przyrodniczego; - wzrost ilości przewozów (obciążenie powietrza, ingerencje wizualne w krajobrazie) obciążą w przyszłości środowisko przyrodnicze; - zwiększona działalność budowlana zajmie wiele dotąd nie zabudowanych obszarów przyrodniczych; - koncentracja rolnicza ma negatywny wpływ na rozwój środowiska przyrodniczego; - potencjalne zaktócenia krajobrazu przez wykorzystanie Skanii do stawiania elektrowni wiatrowych, zarówno na lądzie jak i terenach przybrzeżnych oraz na morzu (off-shore); - przewidziane ustawowo cele w zakresie środowiska nie są osiągnięte;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Infrastruktura, transport i logistyka			
<ul style="list-style-type: none"> - regionalne zrzeczenie transportowe z gęstą siecią transportu publicznego stanowi podstawę do integracji całego regionu; - dobra dostępność wewnątrz- i międzyregionalna drogą morską i lotniczą; - gęsta sieć drogową; - stała przeprawa Öresund jest istotnym elementem dla przewozów transgranicznych z Danii; - infrastruktura techniczna jako system dróg kołowych, kolejowych, portów i telekomunikacji jest wysokiej jakości; cała Skania jest podłączona do internetu szerokopasmowego; - niewielkie i jedynie nieznaczne problemy z korkami na drogach; 	<ul style="list-style-type: none"> - niski modal splitu w transporcie publicznym w regionie; części regionu mają niedostateczną ofertę transportu publicznego; - wiele części Skanii jest uzależnionych od przejazdów samochodami osobowymi; - przepustowość dróg kolejowych jest niewystarczająca (przede wszystkim przewozy towarowe); - część infrastruktury drogowej ma zbyt małą przepustowość; konieczna jest jej rozbudowa stosowanie do wymogów wynikających z rozwoju; - niektóre części regionu, przede wszystkim mieszkańcy większych miast, cierpią z powodu zanieczyszczenia powietrza i obciążenia hałasem w wyniku dużego natężenia ruchu (np. na obciążenie hałasem powyżej 55 dB cierpi ok. 20 % mieszkańców); 	<ul style="list-style-type: none"> - dalsze wzmocnienie komunikacji publicznej w zbliżających się latach przez realizację różnorodnych projektów i inwestycji, które wspierają rozwój regionalny; - duże projekty infrastrukturalne (np. tunel miejski w Malmö, przeprawa Halland w kierunku Göteborga, droga przewozów towarowych przez Skanię, etc.) podniosą atrakcyjność transportu w Skanii; - połączenie dwóch międzynarodowych portów lotniczych Sturup w Skanii i Kastrup w Kopenhadze przez nowe połączenie kolejowe („Sturupspendeln“) zwiększy dostępność międzynarodową; - szybkie kolejowe połączenia regionalne spowodują większą spójność regionalną i stanowią podstawę do powiększenia rynku pracy i edukacji; - regionalny wzrost wzdłuż głównych korytarzy i regionalnych węzłów komunikacyjnych; - Europa 25 państw niesie ze sobą szanse wzrostu w zakresie transportu i logistyki; - transport publiczny przestawi się na odnawialne źródła energii; 	<ul style="list-style-type: none"> - duże natężenie ruchu na drogach kołowych (prognozowany wysoki wzrost) pomimo udoskonalonej techniki będzie się w dalszym ciągu wiązało z uciążliwością dla człowieka i środowiska (powietrze, hałas) i tym samym negatywnie wpływało na warunki życia; - regiony cierpią z powodu jeszcze większego natężenia ruchu tranzytowego, region ma jeszcze większe obciążenie ruchem i nie osiąga żadnych korzyści własnych; - opóźnienia i brak realizacji w zakresie ważnych inwestycji państwowych w infrastrukturę; - porty Skanii tracą na znaczeniu w konkurencji z innymi portami bałtyckimi; - porty lotnicze Skanii nie mają znaczenia międzynarodowego ze względu na dużą konkurencję innych portów lotniczych;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - dobry dostęp do pracowników; - utrzymana tożsamość regionalna; - wysoki poziom usług społecznych; - dobre rozwinięta komunalna służba zdrowia i usługi społeczne; - wysoki standard życia; - duże możliwości uniwersytetów i szkół wyższych w zakresie kształcenia dorosłych i młodzieży; - szeroka, wysokiej jakości oferta dużej ilości placówek kulturalnych; - wysoki wskaźnik zatrudnienia w kulturze w Skanii; - dobry poziom zdrowotny mieszkańców; 	<p style="text-align: center;">Edukacja, kultura, sytuacja społeczna</p> <ul style="list-style-type: none"> - na terenach wiejskich niski poziom wykształcenia, pomimo wielu placówek edukacyjnych; - na obszarach wiejskich utrudniony dostęp do kształcenia na poziomie wyższym; - jak na szwedzkie warunki niski poziom zatrudnienia; - duże różnicowanie w poziomie wykształcenia pomiędzy północno-wschodnią a południowo-zachodnią Skanią; na północnym zachodzie niższy poziom wykształcenia niż średnia dla Szwecji; - dzielnice miast (przede wszystkim Malmö) z problemami społecznymi – segregacja przestrzenna i społeczna w zależności od dostępu do edukacji i pracy; również w warstwach społecznych o wyższym wykształceniu nieudana integracja imigrantów (wysokie bezrobocie i konieczność podejmowania słabo płatnej pracy); 	<ul style="list-style-type: none"> - oczekiwany największy wzrost regionalny w Szwecji do roku 2020 dla obszaru Malmö/Lund; - jeszcze lepsze powiązanie między gospodarką a nauką; - region jako atrakcyjne miejsce życia dla wszystkich grup wiekowych dzięki utrzymaniu szans na rynku pracy dla wszystkich grup i warstw społeczeństwa; - rozwój systemów kształcenia na odległość i doskonalenia zawodowego, wirtualny uniwersytet; - rozwój systemów treningowych dla MŚP; - więcej kobiet podejmujących samodzielnie działalność gospodarczą; - wyższy status kształcenia zawodowego; - dalszy rozwój potencjałów płynących z ekonomii społecznej; 	<ul style="list-style-type: none"> - zaostrezenie segregacji w większych miastach; - dalsza rosnąca nierównowaga społeczna i ekonomiczna w regionie; tereny wiejskie w dalszym ciągu tracą swoją vitalność; - zaostrezenie braku integracji obcokrajowców; - niebezpieczeństwo suburbanizacji i tworzenia się kolonii na obrzeżach miast, w szczególności Malmö-Lund; - niewielkie zainteresowanie kształceniem zawodowym; - rosnący brak mieszkań w większych miastach; - wzrost przestępczości i przemytu;

3.2 Część POMERANII w Meklemburgii-Pomorzu Przednim i w Brandenburgii

Mocne strony	Slabe strony	Szanse	Zagrożenia
Położenie geograficzne			
<ul style="list-style-type: none"> - geograficzna bliskość do wschodnioeuropejskiego i skandynawskiego obszaru gospodarczego/obszaru bałtyckiego (potężnego promowe), tym samym do dobrze prosperujących rynków europejskich i do nowych krajów członkowskich UE; - Euroregion z pierwotnego położenia na obrzeżach UE przesunął się bardziej w kierunku centrum UE; - istniejąca bliskość obszaru metropolitalnego Berlina przez dobry dostęp dróg kołową/koleją; - bliskość obszaru gospodarczego Szczecina; - lepsze skomunikowanie wybrzeża Bałtyku przez dodatkowe połączenie z Rugią; - bliskość portów lotniczych Berlina, skomunikowanie z przewozami transnarodowymi; 	<ul style="list-style-type: none"> - obszary Euroregionu leżą na słabo rozwiniętym północnym wschodzie Republiki Federalnej Niemiec, częściowo peryferyjne położenie w stosunku do centrów gospodarczych (np. Hamburga); - w niektórych częściach regionu powiązania z graniczącymi regionami są niewielkie ze względu na zbyt małą ilość dalekobieżnych połączeń drogowych oraz rozległych, nienaruszonych przestrzeni krajoobrazowych (np. Pomorze Przednie z Pojezierzem Meklemburskim, Średnia Meklemburgia); - wysoki udział tranzytu z obszaru metropolitalnego Berlina i innych obszarów gospodarczych w kierunku obszaru bałtyckiego, - zbyt małe skomunikowanie ze strukturą osadniczą aglomeracji; 	<ul style="list-style-type: none"> - impulsy rozwojowe wynikające z położenia geograficznego w rozszerzonej Europie, w powiązaniu z rozbudową infrastruktury korytarza północ-południe E 55 - E 65 - Berlin – wybrzeże Bałtyku - Szczecin – Skania i połączeń wschód-zachód, stworzenie najkrótszych połączeń do Południowej Szwecji i do metropolii Szczecina i Berlina przez most na Rugię i połączenie z A 20; - rozwój wspólnego nadodrzańskiego obszaru gospodarczego / region przybrzeżny / Zalew Szczeciński w powiązaniu z rosnącymi powiązaniami wspólnego regionu Berlin / Brandenburgia i regionu Öresund; - centralne położenie w UE umożliwi rozwój w kierunku ważnego obszaru logistycznego; - rozwój portu lotniczego Berlin-Brandenburg-International; 	<ul style="list-style-type: none"> - wysoki udział terenów wiejskich z dużymi wyzwaniami w kontekście niewielkiej ilości mieszkańców, niskiego poziomu aktywności gospodarczej, braku miejsc pracy, starzenia się tych terenów przez osoby wykształcone, co oddziałuje na stabilizację obszarów dotkniętych tymi problemami; - spowolnienie rozbudowy infrastruktury; - region pozostaje w dużej mierze obszarem tranzytowym i nie osiąga z tego własnych korzyści;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Struktura osadnicza			
<ul style="list-style-type: none"> - istniejąca wyraźnie osie osadnicze, decentralna struktura osadnicza z ośrodkami centralnymi Greifswald - Stralsund, Neubrandenburg, ośrodkami średniego rzędu ze ścisłym obszarem powiązań oraz obszarami wiejskimi i dalszymi centrami podstawowymi/podcentrami i wiejskimi miejscowościami centralnymi; - istniejąca struktura z dużym udziałem terenów rolniczych, leśnych, obszarów chronionych (NSG, LSG, obszary habitatowe, SPA), krajobrazów pojeziernych; - duże zasoby zabytkowej substancji budowlanej w miastach (czerwony gotyk) i miastach, dworki, pałace; - duże rezerwy terenów budowlanych (przemysł, działalność handlowa i wytwórcza, mieszkalnictwo); 	<ul style="list-style-type: none"> - ogólne tendencje zmniejszania się liczby ludności na obszarach wiejskich i w miastach z powodu spadku liczby urodzin i migracji; - dużo pustoszań w regionach częściowych, w szczególności budownictwo mieszkaniowe wielopiętrowe; - problemy ze strukturą osadniczą, w szczególności na obszarach z zabudową z wielkiej płyty; - niski poziom wykorzystania wytyczonych terenów przemysłowych i pod działalność handlową i wytwórczą; - niewykorzystane obszary konwersji z uwagi na wysokie koszty ich sanacji; - rozrzeczenie się powiązań infrastrukturalnych (niewykorzystywane odcinki kolejowe, redukcja oferty komunikacji zbiorowej); - częściowe przerysowanie historycznego wizerunku miast i wsi; 	<ul style="list-style-type: none"> - dostępne liczne rezerwy terenowe dla przedsięwzięć i pod budownictwo mieszkaniowe, które posiadają konieczną infrastrukturę; - duże walory przyrodnicze wielu regionów częściowych posiadających opcję mieszkania w środowisku przyrodniczym; - wykształcenie się centrów rozwoju gospodarczego w powiązaniu ze współpracą z placówkami naukowymi/unwersytetami osiągnięciami efekty synergii dla otoczenia i nową jakość powiązań miasto-otoczenie; - zintegrowany rozwój miast i ich przebudowa, zwiększenie walorów dzielnic miast; - program ochrony zabytków w miastach; - wykorzystanie zabytkowej substancji budowlanej jako potencjał rozwojowy i jej usieciowienie; - pozytywne wyniki procesów zabębiania się ukierunkowane na tworzenie się klastrów; - wykorzystanie możliwości zintegrowanego rozwoju terenów kontynuacja odnowy wsi; 	<ul style="list-style-type: none"> - przemiany demograficzne i zmiany osadnicze mające duże konsekwencje dla struktury osadniczej, zapotrzebowania na infrastrukturę, publiczną ofertę zaopatrzenia podstawowego; - rozpad regionu na dobre prosperujące obszary w bezpośrednim pasie wybrzeża i ścisłym obszarze powiązań regionalnych centrów wzrostu (Schwedt/O., Eberswalde) i zapóźnienie obszarów wiejskich z konsekwencjami dla struktury osadniczej; - niebezpieczeństwo zafłoczenia regionalnego charakteru wyglądu miejscowości przez nowe budynki nie pasujące do ich bezpośredniego otoczenia; - spowolnienie procesu rewitalizacji miast, niewystarczające nastawienie się na zmieniające się warunki demograficzne; - mniejsza ilość środków na rozwój urbanistyczny i wykształcenie się „zsocjalizowanego” miasta; postępujące wyludnianie się terenów wiejskich;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Ludność			
<ul style="list-style-type: none"> - mieszkańcy posiadający dużą motywację, duży udział osób z wysokim poziomem wykształcenia; - zaangażowanie w kierunku podnoszenia kwalifikacji rośnie w aspekcie „kształcenia przez całe życie”, wspierane przez stosowne oferty i działania; - gotowość do mobilności; - wyższa spodziewana długość życia umożliwia dłuższą aktywność zawodową, przy istnieniu odpowiedniej ilości miejsc pracy; - przesunięcie się chwili zakończenia pracy zawodowej; - kilka wykonywanych zawodów; 	<ul style="list-style-type: none"> - niska gęstość zaludnienia, w szczególności na terenach wiejskich; - wysoki poziom bezrobocia, wysoki udział osób długotrwale pozostających bez zatrudnienia – wykluczenie z aktywnego życia zawodowego i postępująca izolacja społeczna, w szczególności młodzieży poniżej 25 roku życia i grupy wiekowej powyżej 50 lat; - zmiany demograficzne kształtowane przez: <ul style="list-style-type: none"> • zbyt małą liczbę narodzin, tzn. wskaźnik urodzin znajduje się poniżej poziomu gwarantującego stabilny rozwój gospodarczy; • spadek liczby ludności na obszarach wiejskich, włącznie z położonymi na nich miastami; • migracja przede wszystkim młodych ludzi do innych krajów związkowych, podobnie jak migracja z regionów oddalonych od Berlina do regionów położonych w jego bliskości; • starzenie się społeczeństwa, zwiększający się udział grupy wiekowej powyżej 65 lat; • rosnący deficyt wykwalifikowanej siły roboczej w regionalnej gospodarce; 	<ul style="list-style-type: none"> - rosnące znaczenie zasobów ludzkich, rosnące inwestycje; - realizacja celów strategii wzrostu gospodarczego i wzrostu zatrudnienia UE i Europejskiego Funduszu Społecznego; - wzrost zapotrzebowania na infrastrukturę ukierunkowaną na grupy wiekowe i usługi podnoszące jakość życia (usługi ambulatoryjne, mieszkalnictwo chronione, usługi w gospodarstwie domowym, formy mieszkalnictwa dostosowane do grup wiekowych) w powiązaniu z mobilizacją siły nabywczej, dodatkowymi miejscami pracy i zmianą struktury miejsc pracy o charakterze lokalnym); - wzrost oferty doskonalenia zawodowego, rośnie znaczenie nauki przez całe życie; - działania na rzecz łączenia życia zawodowego z życiem rodzinnym; - wzmocnienie szans na przyszłość młodzieży i kobiet; - rosnąca w dalszym ciągu mobilność i zainteresowanie nauką języków obcych; - wykorzystanie wzrostu gospodarczego do starań o odzyskanie mieszkańców, którzy migrowali w inne regiony; 	<ul style="list-style-type: none"> - w wyniku braku miejsc pracy zmniejszenie się najważniejszego czynnika lokalizacyjnego „zasoby siły pracowniczej”, w szczególności na terenach Euroregionu o niskiej gęstości zaludnienia; - znaczne zmiany struktury społecznej; - postępująca izolacja społeczna określonych grup wiekowych; - straty w kompetencji społecznej i edukacyjnej; - przedzerzenie infrastruktury społecznej, dłuższe odcinki, spadek możliwości w zakresie mobilności; - wzrost biedy wśród osób starszych w związku z ich historią zatrudnienia; - wzmocnienie negatywnych tendencji migracyjnych;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Gospodarka			
<ul style="list-style-type: none"> - zdwyersyfikowana struktura branżowa w tradycyjnych gałęziach gospodarki, jak przemysł spożywczy, przetwórstwo produktów rolnych, usługi, obróbka metalu, rzemiosło i wytwórstwo; - funkcjonujące branże wzrostu: gospodarka morska włączona w sieć współpracy Morski Alians Regionów Bałtyckich, wysokie technologie, jak fizyka plazmowa (pas wybrzeża), biotechnologie, odnawialne źródła energii (biogaz, ogniwa fotowoltaryczne, energia słoneczna), gospodarka zdrowotna, gospodarka środowiskowa, technologie telekomunikacja, branże turystyczne; - rozbudowa współpracy, rozwój i rozbudowa regionalnych ośrodków gospodarczych, np. pas wybrzeża: biotechnologie, telemedycyna, techniki wodnorowe, np.: Schwedt/O.: gospodarka 	<ul style="list-style-type: none"> - niewielkie nasycenie przemysłem, niewielka liczba dużych zakładów; - znaczny udział regionów cząstkowych i niewielkiej sile gospodarczej i produktem brutto (np. region Pomorze Przednie, powiat Uckermark); - mocniejsze ukierunkowanie tradycyjnych małych zakładów na rynek wewnętrzny lub regionalny (pomimo wzrostu wskaźnika eksportu); - MŚP o niewielkich możliwościach w zakresie B&R; - spadek sprzedaży w wyniku niewielkiej siły nabywczej w regionach cząstkowych z dużym bezrobociem; - słabość kapitału własnego gospodarki, brak kapitału ryzyka, restrykcje banków (utrudnione podejmowanie działalności gospodarczej); 	<ul style="list-style-type: none"> - wyprofilowanie regionalnych centrów gospodarczych tworzących miejsca pracy na przyszłościowe gałęzie gospodarki; - rozwój Euroregionu jako centrum kompetencyjnego dla badań, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii; - dalszy rozwój współpracy transgranicznej, w szczególności branż wzrostu; - rozwój szans na przyszłość przez próby tworzenia regionalnych klastrów; - rozbudowa współpracy między gospodarką a placówkami naukowymi / uniwersytetami w odniesieniu do wyników badań gotowych do zastosowania, włączenie ze stworzeniem transnarodowych sieci współpracy (np. BabET); - wyprofilowanie i rozbudowa centrów kompetencyjnych w celu wzmocnienia MŚP (korzyści lokalizacyjne, produkty innowacyjne, produkcja niszowa); 	<ul style="list-style-type: none"> - gospodarcze ostabienie terenów wiejskich w wyniku niewielkiego wykorzystania potencjałów endogenicznych; - niewystarczające wykorzystanie efektów synergii przenoszonych z regionalnych centrów gospodarczych do otoczenia; - spadek liczby mieszkańców, migracja; brak młodej wykwalifikowanej kadry; - przenoszenie zakładów do nowych krajów członkowskich UE; - pogorszenie warunków konkurencyjności (nacisk kosztowy, dalsza racjonalizacja); - utrzymująca się niewielka siła nabywcza mieszkańców; - w wyniku postępującej globalizacji dalsza internacjonalizacja czynników wpływających na gospodarkę;

<p>palniowa biopaliwa, produkcja papieru; Eberswalde: gospodarka leśna, gospodarka zdrowotna;</p> <ul style="list-style-type: none"> - zatrzymanie młodych kadr przez wzmocnienie współpracy między nauką i gospodarką; - połączenie centrów gospodarczych z badawczymi: Greifswald, Stralsund, Neubrandenburg, Eberswalde; - współpraca między instytucjami publicznymi i przedsiębiorstwami prywatnymi; - struktura gospodarki ukształtowana przede wszystkim przez sektor MŚP, w którym można aktywować wysoki potencjał innowacyjny; - zmotywowane kadry zarządcze, dobrze wykwalifikowana siła robocza i inżynierowie; - dobre skomunikowanie przez główne osie (drogi kołowe, kolej, porty morskie, transport lotniczy); 	<ul style="list-style-type: none"> - skutki globalizacji, znikanie rynków, - decyzje o przeniesieniu zakładów bez możliwości wywieranie na nie wpływu w regionie; - wysoki wskaźnik upadłości zakładów z wiążącym się znikaniem miejsc pracy; - wizerunek obszarów częstkowych jako obszarów słabych strukturalnie i tym samym trudności z inwestycjami; - obszary wiejskie o silnie ograniczonych strukturach, wytwórstwem i usługami, częściowo jedynie możliwości w rolnictwie i turystyce; - wysoki udział zatrudnionych w sektorze publicznym; - bariera językowa w rozbudowie współpracy transnarodowej; 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój turystyki jako branży wzrostu przez wykorzystanie naturalnych potencjałów, podkreślenie cech wyróżniających, produkty wysokiej jakości w różnych segmentach (turystyka High Quality, przyrodnicza, agroturystyka, turystyka miejska i kulturowa i in.); - skoncentrowanie się w rozwoju gospodarczym na produkty wysokiej jakości; - wsparcie MŚP przez transfer technologii, poprawę dostępu do B&R, zmniejszenie własnej słabości kapitałowej; - intensyfikacja rozbudowy transgranicznych, regionalnych kwióbiegów gospodarczych; - rozwój wspólnego nadodrzańskiego obszaru gospodarczego / pasa nadmorskiego / Zalewu Szczecińskiego i połączenie z obszarem metropolitalnym Berlin-Brandenburgia; - wykorzystanie i rozbudowa centrów technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości w Euroregion w celu osiągnięcia wzrostu gospodarczego; 	<ul style="list-style-type: none"> - w niewielkim stopniu likwidacja bariery językowej jako utrudnienia we współpracy transnarodowej;
--	---	--	--

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Badania i rozwój			
<ul style="list-style-type: none"> - Euroregion dysponuje znacznymi potencjałami badawczymi przy mocnej koncentracji przestrzonnej: <ul style="list-style-type: none"> • Uniwersytet w Greifswaldzie z priorytetami: fizyka plazmowa, biologia molekularna/medycyna molekularna, biotechnologie; ochrona i wykorzystanie zasobów itp.; • Instytut Fizyki Plazmowej Niskich Temperatur, Instytut Fizyki Plazmowej im. Maxa Planka, Biotechnikum Greifswald; • Marine-Technologie Greifswald e. V.; • Wyższa Szkoła Zawodowa Stralsund z priorytetami: technologie informacyjne, wykorzystanie energii odnawialnej, techniki wodiarowe, turystyka i rekreacja; • Wyższa Szkoła w Neubrandenburgu z priorytetami: rozwój obszarów wiejskich, rozwój strefy nadmorskiej, technologie środowiskowe, ochrona przyrody/krajobrazu kulturowego, technologia żywności, gospodarstwo rolne; 	<ul style="list-style-type: none"> - niewielkie możliwości badawcze w regionach cząstkowych takich jak Uckermark, Uecker-Randow, Wschodnie Pomorze Przednie; - zbyt małe możliwości rozwojowe sektora MŚP i zbyt małe włączenie MŚP do projektów badawczych; - w porównaniu międzynarodowym ilość i wielkość przedsiębiorstw potrzebujących badań jest zbyt mała, aby przekroczyć masę krytyczną dla pozyskiwania branż w zakresie B&R - niewystarczające wyposażenie infrastrukturalne na uniwersytetach/szkolach wyższych dla międzynarodowych badań podnoszących konkurencyjność (technologie informacyjne, laboratoria, itp.) - niewystarczające środki finansowe (udział środków na badania w wydatkach łącznych); 	<ul style="list-style-type: none"> - bliskość obszaru Berlina jako centrum badawczego i edukacyjnego; - wykorzystanie i dalszy rozwój centrów badawczych, naukowych i wysokich technologii Euroregionu: Greifswald, Stralsund, Neubrandenburg, Eberswalde; - mocniejsze usieciowienie nauki i gospodarki oraz ich dalsza internacjonalizacja; - rozwój współpracy transnarodowej ukierunkowanej na wdrożenia, np. stworzenie klastrów działających na skalę krajową i międzynarodową, ponadgraniczne projekty badawcze; - tworzenie sieci współpracy pomiędzy badaczami, wydziałami, podmiotami wdrażającymi, silniejsze włączenie / pozyskanie sektora MŚP, ułatwienia w dostępie MŚP do B&R; 	<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczający poziom wdrożeń wyników badań odnoszących korzyści ekonomiczne; - opóźniające się wdrożenie wyników projektów pilotażowych na szeroką skalę z powodu braku środków finansowych; - migracja kreatywnych badaczy / wynalazców do ośrodków międzynarodowych; - spadek wykorzystania/udostępniania środków publicznych na B&R; - brakujące możliwości MŚP w zakresie wdrażania efektywnych technologii; - brak następców dla kadr badawczych;

<ul style="list-style-type: none"> • Wyższa Szkoła Zawodowa Eberswalde z priorytetami: rozwój obszarów wiejskich, rozwój regionalny/ zarządzanie regionalne, odnawialne źródła energii, gospodarowanie zasobami leśnymi/ gospodarka leśna i.in.; - uniwersytety i szkoły wyższe oraz wyższe szkoły zawodowe posiadają współpracę transnarodową z placówkami z Euroregionu; - transnarodowe sieci współpracy, jak BioConValley, Bio-Technikum z Medicin Valley Academy, z Life-Science-Verbund Öresund, Tumorzentrum Greifswald, BalticNet Plasma Tec z partnerami ze Szczecina, Koszalina; - dobrze funkcjonujące centra technologiczne i inkubatory przedsiębiorczości na Pomorzu Przednim, w Schwedt/O., Eberswalde, np. Centrum Technologiczne Pomorze Przednie, Kreatywne Centrum Kompetencyjne Pomorza Przedniego Uecker-Randow, IT-Circus Putbus, TGZ Uckermark, Centrum Kompetencyjne odnawialne źródła energii Eberswalde itp.; 		<ul style="list-style-type: none"> - rozbudowa transnarodowych zrzeseń szkół wyższych i grup badawczych; - rozwój centrów technologicznych, wsparcie transferu technologii MŚP; - pozyskiwanie środków publicznych i prywatnych; 	
---	--	---	--

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - mocno zróżnicowane potencjały w ujęciu przestrzennym i przyrodniczym posiadające różne możliwości turystyczne; - dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna na obszarach przyrodniczych posiadających różną ofertę dla grup docelowych (wybrzeże Bałtyku, krajobrazy pojezierne i nadzeczne, atrakcyjne obszary przyrodnicze); - Turystyka wodna; - oferta kulturalna i kulturalno-historyczna o znaczeniu ponadregionalnym; - dobre warunki dla rozwoju turystyki miejskiej/edukacyjnej (czerwoną górkę, dwórki i parki, pałace, zabytkowe centra miast); - koncepcje gmin dotyczące komunikacji i marketingu dla obszarów częstkowych, organizacje obsługi ruchu turystycznego i organizacje turystyczne, przedsiębiorstwa; - potencjały rynkowe dla rozwoju turystyki jednodniowej, krótkich urlopów z atrakcyjnymi miejscami wycieczek; - turystycznie zagospodarowane szlaki wodne, rowerowe, konne i piesze, częściowo skomunikowane ponadregionalnie i z Polską; 	<p style="text-align: center;">Turystyka</p> <ul style="list-style-type: none"> - braki w promocji regionu; odizolowane oferty dotyczące małych obszarów, zbyt mało marek, chwytliwe hasła reklamowe, cechy wyróżniające; - duża sezonowość; zbyt mało działań wydłużających sezon na obszarach wiejskich; - brakująca profesjonalna oferta turystyczna i usieciowienie wypoczynku na wsi, rekreacji, brakujące kontakty z regionalnymi producentami; niewielkie obłożenie miejsc noclegowych; - brakujące usługi i specyficzne oferty dla młodzieży, rodzin i grupy docelowej 55+; - brakujące transgraniczne usieciowienie szlaków turystycznych, braki w ich utrzymaniu, deficyty w infrastrukturze; - bariera językowa dla turystów zagranicznych; 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój turystyki jako branży wzrostu przez oferty tematyczne, ukierunkowane na poszczególne grupy docelowe, uwzględniające nowe trendy i posiadające cechy wyróżniające; - rozwój turystyki wodnej jako znaku rozpoznawczego regionu z wykorzystaniem wybrzeża Bałtyku, krajobrazów pojeziernych i dorzeczy; - rozwój transnarodowych, tematycznych marek zbiorczych; - mocniejsze usieciowienie oferty; pozyskiwanie kolejnych rynków; współpraca z ponadregionalnymi organizacjami marketingowymi; - wykorzystanie bogactwa przyrodniczego, parków przyrody z ich atrakcjami jako priorytetu przy tworzeniu oferty; 	<ul style="list-style-type: none"> - zbyt duża baza i przeciążenie na obszarach częstkowych (wybrzeże Bałtyku); - obszary wiejskie, oddalone od wybrzeża nie są w stanie wpłynąć na wydłużenie czasu pobytu; - zbyt duża konkurencja, malejące rosnąca konkurencja, malejące wykorzystanie; - wzrost uzależnienia od sezonu; - brak zainteresowania ponadregionalnymi strategiami marketingowymi i usieciowieniem; utrzymująca się tendencja odizolowanego działania poszczególnych podmiotów; - infrastruktura turystyczna na obszarach wiejskich ulega rozrzedzeniu; brak popytu i środków finansowych; - malejąca siła nabywczą, niewielkie potencjały turystyczne; priorytety turystyczne przesunęły się dalej na pas wybrzeża, pojezierzy i rzek; oferta w parkach przyrodniczych, oferta agroturystyczna będzie odstawać w rozwoju z powodu brakującego popytu; - gospodarka turystyczna jest z jednej strony przeceniana, a z drugiej strony zaniedbywana jako przyszłościowy potencjał wzrostu;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - na obszarach cząstkowych dobre gleby rolnicze; - konkurencyjne struktury, wysoki poziom zmechanizowania, wysoka wydajność; - rosnąca wielkość pól; - rosnący udział rolnictwa ekologicznego (np. powiat Uecker-Randow 20 % wszystkich gospodarstw na 22 % obszarów uprawnych); - bliskość centrów miejskich Berlina, Szczecina i obszaru nadbałtyckiego jako rynku zbytu; - w wielu regionach cząstkowych Euroregionu rolnictwo pełni tradycyjnie i pełnić będzie w przyszłości funkcję kluczową jako gałąź gospodarki i czynnik kształtujący przestrzeń życiową; - pozytywne przykłady promocji bezpośredniej i regionalnej i zaczątków sieci współpracy; 	<p style="text-align: center;">Rolnictwo / Obszary wiejskie</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozwój silnie uzależniony od unijnej polityki rolnej; - częściowo brakujące możliwości przetworzenia i promocji dla wytworzonych surowców; - wartość dodana jest tworzona częściowo poza obszarami cząstkowymi, gospodarstwa rolne dostarczają surowce dla przemysłu spożywczego; - silna specjalizacja gospodarstw rolnych, rosnąca presja racjonalizacji, spadek pogłowia zwierząt; - znaczny spadek udziału osób zatrudnionych w rolnictwie przy dużych różnicach w regionie (2004: Barnim 3,4 %; Uckermark 8,2 % udział zatrudnionych w rolnictwie w ogóle zatrudnionych)²⁹; - niewystarczające tworzenie wartości dodanej w produkcji rolniczej; 	<ul style="list-style-type: none"> - warunki lokalizacyjne i przedsiębiorczość zmotywowana do produkcji produktów wysokiej jakości/żywności; - tworzenie łańcuchów wartości dodanej od producenta do konsumenta końcowego; - rozwój sprzedaży bezpośredniej, wspieranie sprzedaży produktów dobrych jakościowo przez związki producenckie, ponadbranżowe zarządzanie regionalne; - produkcja żywności niemodyfikowanej genetycznie jako charakterystyczna cecha w marketingu i jakości, zarówno w uprawie roślin, jak i chowie zwierząt; - przejrzystość produkcji i przetworstwa przez otwarcie zakładów dla konsumentów; - potencjalne możliwości osiągnięcia dochodów: odnawialne źródła energii, 	<ul style="list-style-type: none"> - starania idące w kierunku zwiększenia pogłowia zwierząt z uwzględnieniem ekologicznych zasad chowu, częściowo konieczność przezwyższenia przewrażliwienia w społeczeństwie; - niepewność co do ekonomicznych warunków ramowych; - rosnąca konkurencja w wyniku rozszerzenia UE; - brakujący następcy dla gospodarstw rolnych, opuszczanie regionu przez specjalistów; - brakujące potencjały przedsiębiorcze w zakresie możliwości zarobkowania poza rolnictwem; - brakujący kapitał na tworzenie regionalnych łańcuchów przetwórczych;

²⁹ LASA Dokumentation Nr. 20, Ländliche Entwicklung, Oktober 2005, Seite 14

<ul style="list-style-type: none"> - zainicjowany proces tworzenia łańcuchów wartości dodanej (wyniki Regionen Aktiv); - bogactwo potencjałów przyrodniczych dające możliwość osiągnięcia dodatkowych źródeł dochodów (agroturystyka, pielęgnacja krajobrazu, utrzymanie krajobrazu kulturowego); - w toku procesu restrukturyzacji powstał szereg przedsiębiorstw pozarolniczych; - bogate tradycje w leśnictwie; - szerokie spektrum surowców osiągniętych w rolnictwie i leśnictwie stwarza wyraźne potencjały w zakresie rozbudowy przetwórstwa w regionie (produkty regionalne, biogas, łańcuch wartości dodanej „drewno”); - korzystne warunki i długa tradycja w rybołówstwie; - doświadczenia w zakresie łańcuchów wartości dodanej i sprzedaży bezpośrednio z projektów Leader+ i Regionen aktiv; 	<ul style="list-style-type: none"> - zmniejszenie dochodów w gospodarstwach rolnych w wyniku spadku cen skupu zboża, mleka, trzody chlewnej; - wzrost nakładów na energię i materiałów siewny; - jeszcze zbyt mało rozwinięte produkty regionalne; w szczególności marki regionalne/marki zbiorcze dla produktów i rolniczych rybackich, wizerunek marek wypromowany w niewystarczającym stopniu, brak znajomości marek; - uprawy ekologiczne ukierunkowane na zbyt mało gatunków; 	<p>dostawy biomasy, rolnictwo i leśnictwo, współpraca regionalna / sieci współpracy, zarządzanie, utrzymanie krajobrazu kulturowego, pielęgnacja krajobrazu; agroturystyka;</p> <ul style="list-style-type: none"> - na dużych powierzchniach uprawnych zastosowanie zintegrowanych procesów upraw (GPS); - zrównoważone gospodarowanie obszarami leśnymi; - innowacyjne sieci współpracy w zakresie informacji i doskonalenia zawodowego; rozbudowa centrów kompetencyjnych; - intensyfikacja współpracy transgranicznej gospodarstw rolnych, przedsiębiorstwa przetwórcze, sektor usług, tworzenie transnarodowych sieci współpracy; - transgraniczna współpraca organizacji zeszających rolników; 	<ul style="list-style-type: none"> - wypychanie rolnictwa z obrazu wsi, rozwój w kierunku wiosek pełniących funkcje sypialni; - oddziaływanie przemian demograficznych, starzenie się społeczeństwa, pustoszenie terenów wiejskich; - pogorszenie się jakości życia przez likwidacją placówek usługowych zaopatrzenia podstawowego; - brak zachęt do doskonalenia zawodowego w rolnictwie;
--	--	---	--

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Środowisko przyrodnicze			
<ul style="list-style-type: none"> - cenne środowisko przyrodnicze przy wysokim udziale obszarów bez ingerencji człowieka i z naturalnym krajobrazem kulturowym; np. rezerwat biosfery Schorfheide-Chorin, Park Narodowy „Dolina dolnej Odry”, obszary przyrodnicze nad rzekami Peene, Trebel i Tollense, na wyspie Rugii i Uznamie; - zasobne lasy i jeziora jako pozytywny image regionu i jako czynnik ekonomiczny; - duża różnorodność gatunkowa, bogactwo rzadkich gatunków roślin i zwierząt; - ochrona przyrody i krajobrazu odgrywa ważną rolę (NSG, LSG, obszary FFH, SPA), np.: Park Przyrodniczy (NP) Barnim, „Schorfheide-Chorin”, NP Peenetal, NP Szwajcaria Meklemburska / Kummerower See, NP Jasmund, rezerwat biosfery „Südstrügen”, krajobraz zalewowy i wybrzeże, Bałtyk o dużych walorach wypoczynkowych i rekreacyjnych; - niewielkie zanieczyszczenie wód, powietrza i gleb w regionie; 	<ul style="list-style-type: none"> - przestrzenie ograniczone zakłócenia krajobrazu przez elektrownie wiatrowe; - częściowa ingerencja w krajobraz spowodowana drogami komunikacyjnymi; - na obszarach częściowych niewiele ukształtowanych i ustrukturyzowanych terenów uprawnych i zielonych; - niepewność w zakresie planowania przestrzennego, wytyczania obszarów habitacjonalnych i SPA; - w części zasobów leśnych intensywne wycinanie drzew; - deficyty w komunikacji pomiędzy użytkownikami terenów a administracją ochrony krajobrazu; - istniejące punktowe zanieczyszczenia (tereny przemysłowe, porolnicze i powojkowe); - konflikt ochrona przyrody-gospodarka: rozbudowa drogi wodnej Hohensachsen-Friedrichstaler Wasserstraße z odcinkami w rezerwacie ścisłym Parku Narodowego „Dolina Dolnej Odry” 	<ul style="list-style-type: none"> - obszary przyrodnicze jako potencjały dla rozwoju gospodarczego; w szczególności turystyki w zgodzie z zachowaniem, kształtowaniem, wykorzystaniem i rozwojem krajobrazu kulturowego; - intensywniejsza współpraca między ochroną przyrody i krajobrazu a gospodarką; projekty modelowe zintegrowanego rozwoju dużych obszarów chronionych, m.in. <ul style="list-style-type: none"> • NP „Dolina Dolnej Odry” z priorytetem ujście Odry; • Finowkanal / Werbellinsee / Grimnitzsee; • Geopark „Okres zlodowacenia nad brzegiem Odry”; • NP „Jückermärkische Seen”; • NP „Nad Zalewem Szczecińskim”; • Rugia jako Park Przyrodniczy; • transnarodowe usieciwienie dużych obszarów chronionych w celu ich zintegrowanego rozwoju; - wdrożenie ZOP jako strategicznego, transgranicznego podejścia; - duże obszary chronione jako czynnik edukacji ekologicznej; 	<ul style="list-style-type: none"> - przeciążenie niektórych obszarów w wyniku spełnianych przez nie funkcji (turystyka – jeziora na obszarze metropolitalnym; kąpieliska na wybrzeżu Bałtyku); - brakujące kreatywne rozwiązania dla konfliktów wynikających z różnych funkcji poszczególnych obszarów; - ingerencje w tożsamość krajobrazu kulturowego przez „budowanie na zielonej łące”, w szczególności w okolicach Berlina; - oddziaływanie zwiększonego natężenia ruchu; - zagrożenie fauny i flory przez zwiększone korzystanie z terenów często odwiedzanych (działania zapobiegające: kierowanie ruchu turystycznego na inne obszary);

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Infrastruktura techniczna, transport, logistyka			
<ul style="list-style-type: none"> - obszar skomunikowany z europejską siecią transportową: <ul style="list-style-type: none"> • przez sieć autostrad z obszarem gospodarczym Europy Wschodniej, Południowej i Zachodniej; • sieć kolejową oraz autostradową (A 11, A 20) z polskim obszarem gospodarczym i dalej w kierunku Europy Południowo-Wschodniej; • przez port promowy Sassnitz/Mukran z obszarem skandynawskim/bałtyckim; - duże natężenie ruchu transgranicznego na osi Berlin – Szczecin; - osie regionalne stanowią uzupełnienie osi ponadregionalnych; - A 20 Rugia połączenie z B96 n w kierunku Sassnitz i nowej przeprawy Stralsundquerung (most na Rugię); - obojętność miejscowości, np. Greifswald, Anklam, Stralsund; 	<ul style="list-style-type: none"> - na północ i południe przejść granicznych Kołbaskowo i Lubieszyn brakuje dobrych połączeń komunikacyjnych na osi wschód-zachód; - wąskie gardła na sieci drogowej na terenach miejskich i podmiejskich w wyniku dużego natężenia ruchu w godzinach szczytu; - stan dróg kołowych na drogach krajowych i powiatowych, w szczególności w kontekście skomunikowania obszarów wiejskich i turystycznych, nie jest zadowalający; - rola kolei jako regionalnego środka transportu mocno ograniczona ze względu na utrzymujące się zamknięcia odcinków połączeń regionalnych, mocne ograniczenie multimodalnej oferty przewozowej; - części infrastruktury drogowej o zbyt małej przepustowości; - wyrażne przeniesienie przewozów kolejowych na drogę kołową (różnica cenowa); 	<ul style="list-style-type: none"> - zakończona budowa A 20 jako ważnego połączenia Wschód-Zachód i powstanie przedsiębiorstw na nowych punktach węzłowych; - podwyższenie przepustowości oraz jakości dróg kołowych w celu zwiększenia skomunikowania obszaru z korytarzem E 55 do E 65, w szczególności zwiększenie dostępności obszarów przygranicznych, w szczególności przez poprawę połączeń Wschód-Zachód; - rozbudowa odcinka kolejowego Berlin – Szczecin i skrócenie czasu przejazdu przez zwiększenie prędkości; - poprawa sieci kolejowej w wyniku: <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowy i modernizacji ważnych ponadregionalnych tras towarowych i pasażerskich; • podniesienie prędkości przejazdu na poszczególnych odcinkach, włączenie do europejskiej sieci szybkich kolei; • poprawa i utrzymanie połączeń kolejowych z centrami gospodarczymi i portami, np. Schwedt/O.; • port w Schwedt/O, mógłby być dostępny dla statków morsko-rzecznych i brać tym samym bezpośredni udział w przewozach na Morzu Północnym i Bałtyckim; • rozbudowa odcinków kolei regionalnych w celu zwiększenia dostępności ważnych centrów 	<ul style="list-style-type: none"> - konkurencja między osiami Północ-Południe we wschodniej i zachodniej części Euroregionu oraz wzrost potoków Wschód-Zachód na osi Berlin – Poznań, a częściowo także na północy na szlaku morskim Kilonia – Pribaltyka i tym samym omijanie Euroregionu; - zamykanie kolejnych odcinków kolei regionalnych i rozrzedzenie się sieci kolejowej, tym samym odcięcie obszarów wiejskich od tras komunikacyjnych; - ograniczenie środków państwowych na inwestycje i tym samym negatywne skutki w zakresie infrastruktury transportowej; - większe natężenie ruchu na drogach kołowych i tym samym zwiększone obciążenie dla środowiska (zanieczyszczenia powietrza i obciążenie się jakości życia); - likwidacja miejsc pracy na terenach wiejskich przez koncentrację na gospodarczych centrach regionu i tym samym

<ul style="list-style-type: none"> - sieć kolejowa przebiega analogicznie do sieci dróg kołowych, transnarodowe połączenia na odcinku Berlin – Szczecin oraz przez port promowy Sassnitz; - dzięki sieci dróg wodnych śródlądowych region jest skomunikowany z obszarem Berlina i zachodnioeuropejskimi centrami gospodarczymi; rozbudowane porty wodne Schwedt/O., Eberswalde; - sieć dróg transportowych posiadająca dużą przepustowość i potencjał rozwojowy w zakresie transportu morskiego, śródlądowego, oraz żeglugi kombinowanej (rzeczno-morskiej); - 12 przejść granicznych na polsko-niemieckim pograniczu, różne kategorie przejść; - infrastruktura techniczna w formie dróg kołowych, kolejowych, portów, sieci energetycznej i telekomunikacyjnej jest dobrze rozbudowana i dobrej jakości; 	<ul style="list-style-type: none"> - zbyt mały udział przewozów śródlądowych; - brakujące przejścia graniczne na polsko-niemieckim obszarze pogranicza, w szczególności z zakresem transgranicznego skomunikowania terenów turystycznych; - na osi regionalnej Uznam-Wolin brakuje dobrego, regionalnego połączenia kolejowego; - kurczenie się oferty przewozów publicznych w wyniku przemian demograficznych; - zbyt mała współpraca pomiędzy portami a oraz portami i przedsiębiorstwami logistycznymi w celu stworzenia ekonomicznie rentowych dróg transportowych; 	<ul style="list-style-type: none"> - turystycznych i gospodarczych; Wykorzystanie korytarza A 20 - łącznik na Rugie - B 96 n Sassnitz/Mukran dla transportów kolejowych (port z urządzeniami dającymi możliwość dostosowania się do szerokości torów w Rosji i Finlandii); - rozwój nowych form transportu publicznego dopasowanych do zmniejszającej się liczby mieszkańców na obszarach wiejskich, stworzenie transgranicznych zrzeseń przewozów publicznych i przejście na odnawialne źródła energii; - rozwój i wdrożenie koncepcji „Kolej Pomorza Przedniego” obejmującej regionalne połączenia kolejowe w regionie wybrzeża, od Rugii do Uznamu oraz w kierunku głębi lądu na Pomorzu Przednim, koncepcja zawiera opcję rozszerzenia kolei do Świnoujścia/Szczecina; - transgraniczna kolej nadmorska może odciążyć komunikacyjne wyspę Uznam; - rozbudowa regionalnych portów lotniczych; - rozbudowa Odry i drogi wodnej Hohensaaten-Friedrichstaler Wasserstraße (Ho-Fri-Wa) w celu stworzenia wspólnego nadodrzańskiego obszaru gospodarczego; 	<p>zwiększenie ruchu osób dojeżdżających do pracy, w szczególności w obszarze metropolitalnym Berlina i jego ścisłym obszarze powiązań;</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozwój ruchu transgranicznego bez odnoszenia korzyści gospodarczych płynących dla rozwoju regionu; - zaostwienie różniących się od siebie stanowisk w kontekście rozbudowy Odry jako drogi wodnej oraz Ho-Fri-Wa, a tym samym negatywne skutki dla rozwoju gospodarczego i możliwości przeniesienia ruchu z dróg kołowych na drogi wodne; - opóźnienia w rozbudowie kolejnych przejść granicznych na polsko-niemieckim obszarze pogranicza;
---	--	--	---

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Edukacja, kultura, sprawy społeczne			
<ul style="list-style-type: none"> - zachowana tożsamość regionalna na obszarach częściowych; - relatywnie wysoki, częściowo jednak różnicowany standard życia; - szeroka oferta edukacyjna; uniwersytety, szkoły wyższe, gimnazja, szkoły pomaternalne/policealne; - istniejące polsko-niemieckie gimnazja posiadają dobre możliwości kształtowania wspólnego profilu i prowadzenia wymiany kulturalnej; - oferta edukacyjna i podnoszenia kwalifikacji zawodowych ze strony podmiotów użyteczności publicznej, podmiotów prywatnych i uniwersytetów ludowych; - rozwinięty system opieki zdrowotnej i usług społecznych, różnicowany na obszary wiejskie i miejskie; 	<ul style="list-style-type: none"> - utrzymujące się wysokie bezrobocie w połączeniu z opuszczaniem regionu przez mieszkańców; - rosnące rozwarstwienie społeczne wg dostępu do edukacji, pracy, możliwości spędzania wolnego czasu, np. przez młodzież; - na obszarach wiejskich deficyty w dostępie do szkolnictwa wyższego; - rosnące braki wiedzy wśród absolwentów, oznacza to niski poziom kształcenia; - zbyt mało placówek medycznych na obszarach wiejskich, problemy z obsadzeniem miejsc pracy dla lekarzy na obszarach wiejskich, dalsza koncentracja placówek medycznych; - zbyt mało placówek młodzieżowych i sportowych o dobrym standardzie, włącznie z obsadą kadrową; 	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększona ilość nowych innowacyjnych pomysłów w celu rozszerzenia oferty edukacyjnej dla wszystkich grup wiekowych w kontekście zwiększających się problemów strukturalnych (spadek liczby mieszkańców); - wykorzystanie technik informacyjnych i komunikacyjnych w celu rozwoju kształcenia i dokształcania na odległość; - intensywniejsza współpraca nauki i gospodarki w regionie, wzmocnienie MŚP i wykorzystywanie alternatywnych możliwości zarobkowania jako podstawy do tworzenia miejsc pracy i wykorzystania przez wszystkie grupy wiekowe i warstwy społeczne szans na rynku pracy; - rozwój ściślej ukierunkowanych ofert kształcenia zawodowego; - zagospodarowywanie młodzieży czasu wolnego; - rozwój kształcenia wielojęzycznego jako podstawa budowy powiązań 	<ul style="list-style-type: none"> - ze względu na brak miejsc pracy, pogarszające się warunki życia w regionach częściowych istnieje nasilone opuszczanie regionu przez młode, kreatywne warstwy społeczne; - postępujące zróźnicowanie społeczne w zależności od udziału w procesie pracy, który jest uzależniony od wykształcenia, wyraźne pojawienie się nierównowagi społecznej i gospodarczej w regionie; - wyższe wymagania w stosunku do budżetów samorządów w wyniku coraz bardziej niekorzystnej struktury wiekowej wzmocnionej przez utrzymujące się opuszczenie regionu przez jego mieszkańców; - w wyniku braku możliwości ich finansowania zamykanie placówek kulturalnych, teatrów; rozwiązywanie orkiestr, brakujące wsparcie z budżetów samorządów;

<ul style="list-style-type: none"> - oferta w zakresie opieki nad dziećmi, na niektórych obszarach częstkowych obejmująca swym zasięgiem cały teren; - szeroka i dobra oferta kulturalna, rozwinięta praca w stowarzyszeniach i związkach, np. związki sportowe, stowarzyszenia kulturalne; - oferta imprez kulturalnych o znaczeniu ponadregionalnym; - istniejące centra spotkań na polsko-niemieckim pograniczu; 	<ul style="list-style-type: none"> - zamykanie z powodów finansowych świetlic młodzieżowych; 	<ul style="list-style-type: none"> - transgranicznych pomiędzy rynkami pracy; - rozwój oferty społeczno-kulturalnej w kierunku dopasowania jej do zmieniającej się struktury społecznej z wykorzystaniem szans płynących z przemian demograficznych poprzez projekty obejmujące alternatywne formy mieszkalnictwa dostosowane do poszczególnych grup wiekowych, usługi pielęgnacyjne, zdrowotne i usługi w gospodarstwie domowym, usługi przewozowe, turystykę, spędzanie czasu wolnego, edukację; - stworzenie i rozbudowa sieci współpracy w zakresie kultury i sztuki (zarządzanie kulturą, targi kultury, wydarzenia); - poprawa jakości w sferze społecznej i kulturalnej, rozszerzenie oferty dla regionalnych i ponadregionalnych grup docelowych; - intensyfikacja wymiany dóbr kultury, wymiany sportowej i młodzieżowej; 	<ul style="list-style-type: none"> - dalsze zawężenie oferty spędzania czasu wolnego skierowanej do młodzieży; - wzrost ilości pustostanów (mieszkań i domów) i pogarszająca się w wyniku tego jakość warunków mieszkaniowych, zwiększony wandalizm; - dezintegracja obcokrajowców; - wzrost słabych stron w zakresie oferty edukacyjnej na terenach wiejskich i polaryzacja rozwoju;
---	---	---	---

3.3 Województwo Zachodniopomorskie

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Położenie geograficzne i struktura przestrzenna			
<ul style="list-style-type: none"> - geograficzna bliskość zarówno dotychczasowych dużych rynków europejskich, jak również do nowych rynków w rejonie Morza Bałtyckiego; - centrum urbanistyczne w obszarze Szczecina spełnia funkcję ponad centralną z częścią funkcji metropolii; - wyraźną oś północ-południe przechodzącą z drogi morskiej w trasy równoległe do Odry; - korzystne warunki rozwoju turystyki zarówno w sensie przestronnym jak i jakościowym; - przygraniczne i nadmorskie położenie; - wysoki poziom urbanizacji województwa (prawie 70 % mieszkańców województwa żyje w miastach); - możliwość korzystania z lotnisk Berlina i Goleniowa, - możliwość korzystania z czterech rodzajów transportu (drogowy, kolejowy, śródlądowy/morski, lotniczy); 	<ul style="list-style-type: none"> - wysoki udział ruchu tranzytowego wzdłuż osi ponadregionalnych z obszaru metropolii Berlina i Polski środkowej do rynków bałtyckich a przez port morski do terenów turystycznych nad Morzem Bałtyckim; - ściśle powiązane obszary wokół Szczecina i Koszalina tworzą tylko dwa centra urbanistyczne w regionie, które mogą wykonywać funkcje wspierające; - marginalne położenie regionu w stosunku do głównych korytarzy transportowych w Europie; 	<ul style="list-style-type: none"> - dzięki centralnemu położeniu w poszerzonej Europie region stanie się centralnym punktem przeladunkowym dla transportu towarowego i osobowego; szansa na rozwój logistyki, dróg wodnych, lądowych, kolei; - impulsy rozwojowe, które pojawią się w ośrodkach ponadregionalnych (Berlin, Szczecin, Koszalin) mogą być przenoszone w głąb regionu; - zakwalifikowanie Szczecina do miast metropolitalnych (metropolia Bałtycka); - wzrost znaczenia małych portów śródkowego wybrzeża; - rozwój obszaru funkcjonalnego wybrzeża Morza Bałtyckiego; zintegrowane zarządzanie strefą brzegową; - zacieśnienie integracji europejskiej przez granicę; wspieranie współpracy transgranicznej; otwarcie na morze i szeroko pojętą współpracę bałtycką; - upowszechnienie i zwiększone wsparcie programów rewitalizacyjnych zabudowy historycznej spowoduje podniesienie konkurencyjności regionu w zakresie oferty turystycznej regionu; - prowadzenie spójnej polityki wsparcia programów restrukturyzacji terenów przemysłowych, popegeerwskich i powojaskowych; 	<ul style="list-style-type: none"> - niskie koszty na wschodzie Polski i u jej wschodnich sąsiadów z dobrym dostępem do rynku polskiego; - zaostrożenie sytuacji konkurencyjnej przede wszystkim dla przedsiębiorstw ukierunkowanych na rynek wewnętrzny w zakresie produkcji pracochłonnej; - region pozostaje obszarem tranzytowym i może nie mieć żadnych własnych korzyści z rozwoju; - zagrożenie marginalizacją regionu będące skutkiem zbyt małych nakładów na realizację zadań Państwa w regionie; - silna konkurencja ościennych województw i regionów państw przygranicznych; - brak dostatecznych środków dla działań na rewitalizację; terenów konwersji, obszarów miejskich i wiejskich; - słaba pozycja dużych ośrodków miejskich poprzez brak wsparcia ich rozwoju; - zanik infrastruktury komunikacyjnej z uwagi na zmniejszające się znaczenie ośrodków rozwoju;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Ludność			
<ul style="list-style-type: none"> - ludność zmotywowana z solidnym poziomem wykształcenia (wyższy niż przeciętny w Polsce); - wysoki udział ludności w wieku produkcyjnym i ludzi młodych; - rosnący wskaźnik skolarzyci w regionie; - duży odsetek uczących się i studiujących w tym zagranicą; - dobre rozwinięta baza szkolnictwa wyższego i nauki; - różnorodność kulturowa społeczeństwa; - dynamicznie rozwijająca się współpraca transregionalna i transgraniczna, w tym w dziedzinie projektów społecznych i kulturowych; - brak przeludnienia wsi i z tego powodu brak konieczności odpływu do miast; - większa mobilność przestrzenna kobiet niż mężczyzn; - znaczna liczba ośrodków kultury na terenach wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> - małe zdludnienie i zapotrzebowanie na towary i usługi na obszarach wiejskich; - tendencje do starzenia się ludności na obszarach wiejskich w następstwie proces redukcji instytucji i służb; - z powodu struktury wieku spada udział ludności w wieku produkcyjnym (szczególnie na wsi); - migracja ludności w wieku produkcyjnym ze wsi do miast; - głęboko nierównoważony rynek pracy pod względem rozmieszczenia i struktury siły roboczej; - niska mobilność zawodowa kadr pracowniczych; - wysokie, trwałe i strukturalne bezrobocie; - spadek liczby kobiet na obszarach wiejskich; - przewaga ujemnego salda migracji zewnętrznej nad dodatnim przyrostem naturalnym; - słaba znajomość języków obcych; - małe wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę, oświatę i ochronę dziedzictwa narodowego; - nierównomierne rozmieszczenie i wykorzystanie łóżek szpitalnych na terenie województwa, zbyt mała liczba łóżek w opiece długoterminowej i psychiatrycznej; - nasilająca się migracja kadry medycznej za pracą poza granice regionu; - niski stan bezpieczeństwa publicznego; - znaczne różnice w poziomie życia ludności w zależności od miejsca zamieszkania; - rosnące zubożenie społeczeństwa, w szczególności na terenach popegeerowskich ; - prognozowany spadek liczby ludności; 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój przedsiębiorstw i przenoszenie ich do wiejskich części regionu, nowe szanse na udział w procesie pracy; - powstają bodźce dla młodej ludności, do życia i pracy w rejonach wiejskich, ponieważ szanse ciągle się wyrównują; - regionalizacja jako priorytet rozwojowy polityki UE, rosnący strumień funduszy unijnych skierowanych na rozwój regionalny; - rosnące znaczenie kapitału ludzkiego i wartości nie-materialnych w gospodarce, rosnąca mobilność kapitału i ludzi; 	<ul style="list-style-type: none"> - młoda, zdolna do pracy, mobilna ludność przynosi się do rozwijających się centrów miejskich; - region dzieli się na prosperujący obszar w rejonie Szczecina i Koszalina oraz leżących bezpośrednio na wybrzeżu głównych ośrodków turystycznych i zacofane obszary wiejskie, powoduje to dalsze negatywne tendencje migracyjne; - zagrożenie wyobcowaniem społecznym w dzielnicach miast z wysokim bezrobociem, spadający poziom edukacji na wszystkich szczeblach, szczególnie na uczelniach wyższych;.

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Gospodarka			
<ul style="list-style-type: none"> - zróżnicowana struktura branżowa w województwie zapewnia stosunkową stabilizację; - tradycyjne branże jak budowa statków, gospodarka portowa, przemysł spożywczy, wyroby rolnicze, usługi, budowa maszyn i pojazdów, przemysł dzwenny, rzemiosło, przemysł chemiczny są strukturalnymi nośnikami rozwoju; - na obszarze Szczecina istnieje ośrodek przemysłowy, który spełnia rolę kręgosłupa dla gospodarki regionu, przyciąga również kapitał zagraniczny, ale nie dominuje jako monostuktura; - gospodarka, obok kilku dużych zakładów funkcjonuje na bazie małych i średnich zakładów, w których może być aktywowany potencjał nowatorski; - istnieje rdzeń personelu kierowniczego o dużym stopniu motywacji, dobrze wykształceni fachowcy i inżynierowie; - wyraźny duch przedsiębiorczości ludności polskiej; - względnie wysoki udział usług w tworzeniu PKB; - zapoczątkowanie tworzenia klastrów przemysłowych; 	<ul style="list-style-type: none"> - nowatorskie przedsiębiorstwa to przeważnie małe zakłady i nie mają wystarczająco dużo kapitału na rozwój; - niski poziom technologiczny produkcji w wielu zakładach; wyposażenie bazy materiałowej wymaga wymiany; - mocna orientacja tradycyjnych małych zakładów na rynek wewnętrzny (udział eksportu wielu przedsiębiorstw bardzo mały) a tym samym małe szanse czerpania korzyści z dobrego położenia geograficznego; - stosunkowo duży udział w zatrudnieniu w sektorze publicznym może prowadzić do problemów finansowych gmin; - duży udział ludności wiejskiej i słabo wykwalifikowanej wśród bezrobotnych; - osłabienie pozycji przemysłu stoczniowego i żeglugowego jako gałęzi tradycyjnie określających specjalizację regionu; - silne dysproporcje rozwoju we wnętrzu województwa na poziomie NUTS3, NUTS4, NUTS5; - relatywnie niski poziom inwestycji krajowych i zagranicznych w regionie; - wysoki stopień dekapitalizacji majątku trwałego; - słaby system regionalnego i gminnego wspierania gospodarki; 	<ul style="list-style-type: none"> - nowy bodziec rozwojowy dla przedsiębiorstw logistycznych przez przedsięwzięcia infrastrukturalne jak A 11 - przedłużenie do Szczecina i dalej oraz rozbudowę S 3; - nacisk na racjonalizację przez konkurencyjność - międzynarodowa; - stabilizująca działań przez współdziałanie gospodarki żywnościowej, rolnictwa i handlu (przetwórstwo miejscowych produktów); - wykorzystanie miejscowych zasobów ropy naftowej i gazu ziemnego; wykorzystanie dla wsparcia miejscowego zaopatrzenia w energię; - ewentualne odłączenie elektrowni węglowych; - rozwój transgranicznych powiązań pomiędzy miastami i przedsiębiorstwami może wspierać różnicowanie gospodarki i zwiększyć stabilizację; - rozwój przedsięwzięć kształcenia i szkolenia dla wsparcia przedsiębiorstw do realizacji korzyści miejscowych w rejonie przygranicznym; - utworzenie możliwości systemu „Life Long Learning” dla małych i średnich przedsiębiorstw; 	<ul style="list-style-type: none"> - rozdzielenie rozwoju obszaru ściśle powiązanego ze Szczecinem i Koszalinem lub wybrzeżem i rozwoju obszarów wiejskich; - socjalne oddzielenie grup ludności z niskim poziomem wykształcenia ze względu na wymagania rynku pracy; - przez dostęp przedsiębiorstw z terenów Polski Wschodniej i Europy Wschodniej na rynek wzrasta nacisk na racjonalizację przedsiębiorstw, która może być przyczyną wzrostu bezrobocia; - redukcje w sektorze publicznym mogłyby prowadzić do wzrostu bezrobocia; - spadek poziomu wykształcenia może prowadzić do wzrostu bezrobocia; - obciążenie gospodarki przez przyjęcie przepisów UE prowadzi do utraty konkurencyjności; - wrażliwość światowych rynków okręgowego i żeglugowego na recesję, decydująca o podatności gospodarki regionu na dekoniunkturę; - zagrożenie marginalizacją powodowane większym potencjałem gospodarczym sąsiadujących regionów; - niewystarczające wsparcie przez państwo w dziedzinie gospodarki morskiej;

<ul style="list-style-type: none"> - dobrze rozwinięta baza materialna portów morskich; - dostępność różnorodnych nośników energii, ze szczególnym uwzględnieniem źródeł odnawialnych; - otwartość regionu na przyjmowanie inwestycji zagranicznych; - korzystna struktura zatrudnienia, zbliżona do struktury nowoczesnych gospodarek i państw UE; - wysoki udział kapitału zagranicznego w spółkach prawa handlowego w stosunku do średniej krajowej; - duża aktywność gospodarstwa mieszkańców województwa; 	<ul style="list-style-type: none"> - nie w pełni wykorzystany potencjał rozwojowy bazy endogenicznej zasobów regionu (w tym w zakresie turystyki oraz rolnictwa i przetwórstwa rolnego); - niedostrzeżenie w ponadregionalnych działaniach inwestycyjnych możliwości przechwycenia rosnącego strumienia ładunków w osi Północ-Południe; - niewielka liczba marekowych produktów regionalnych; - słabe wykorzystanie małych portów i przystani rybackich, w tym do rozwoju turystyki; - słaby rozwój centrów logistycznych i infrastruktury okołoportowej; - brak skutecznych środków i mechanizmów wsparcia rewitalizacji i restrukturyzacji zabudowy mieszkaniowej, poprzemysłowej i powojaskowej; - w niektórych gminach istnieje monostuktura (np. Police); - nadal niski poziom usług dla gospodarstw domowych, przedsiębiorstw gospodarczych i administracji publicznej; 	<ul style="list-style-type: none"> - wypromowanie regionalnych wyrobów wysokiej jakości, optymalizacja zarządzania kapitałem ryzyka dla wsparcia mśp; - dalsze popieranie tych branż, które wykazują szczególnie wysoki stopień wzrostu (żywność, telekomunikacja, turystyka); wzrost siły eksportu i umiędzynarodowienie działalności małych i średnich przedsiębiorstw; - wspieranie wewnątrzregionalnej kooperacji małych i średnich przedsiębiorstw; - poprawa koniunktury gospodarczej w ramach UE; - rozwój współpracy gospodarczej i politycznej państw i regionów w obszarze Morza Bałtyckiego; - wzrastający napływ kapitału zagranicznego i inwestycji bezpośrednich; - przystąpienie Polski do Europejskiej Unii Monetarnej; - eliminacja barier dla swobodnego przepływu towarów, usług, kapitału i ludzi w ramach jednolitego rynku UE; 	<ul style="list-style-type: none"> - brak umiejętności łagodzenia skutków globalizacji gospodarki i liberalizacji handlu światowego; - nadmierna koncentracja kapitału (w produkcji, finansach, handlu i usługach); - zbyt mała liczba instytucji finansowych oferujących instrumenty przeznaczane dla finansowania innowacji (na przykład venture capital, seed capital); - bariery wejścia na rynki europejskie produkcji ekologicznej; - upadek tradycyjnych gałęzi przemysłu; - pogłębiająca się dysproporcja między dochodami budżetów gmin a ich zadaniami;
--	---	--	---

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Badania i rozwój			
<ul style="list-style-type: none"> - historycznie ugruntowana pozycja uniwersytetów, politechnik i szkół wyższych przede wszystkim w Szczecinie i Koszalinie; - możliwość prowadzenia badań w oparciu o funkcjonujące duże przedsiębiorstwa oraz Parki Naukowo-Technologiczne; 	<ul style="list-style-type: none"> - małe możliwości prowadzenia badań na potudniowych obszarach regionu; - małe i średnie przedsiębiorstwa w branżach nowoczesnej technologii za mało zorientowane na eksport; - niski udział nakładów na prace badawczo-rozwojowe (B+R); - mała liczba zgłoszeń patentowych, znaków ochronnych i wzorów użytkowych; - niedobór kadr w zakresie nowoczesnych technik, technologii i informatyki; - małe i średnie przedsiębiorstwa nie posiadają prawie kapitału na badania i rozwój; - w porównaniu międzynarodowymi liczbą i wielkość przedsiębiorstw z zaawansowaną technologią; - trudności przy gospodarczym wykorzystaniu zdobytych nauki; 	<ul style="list-style-type: none"> - połączenie badań i gospodarki staje się ważną zaległą w konkurencyjności; - trwałe strukturalne powiązanie pomiędzy przemysłem a nauką i badaniami do wspierania przedsiębiorców; - rozwój gospodarki opartej na wiedzy przez wzrost innowacyjności, badań i rozwoju oraz transferu technologii; - stanowienie podstaw prawno-administracyjnych wspierających rozwój małych i średnich przedsiębiorstw; - budowa systemu wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem technologii innowacyjnych; - rozwój nauki i wdrożeń rozwiązań innowacyjnych do praktyki gospodarczej; - rozwój przedsiębiorczości (łatwiejszy dostęp do informacji, doradztwa kapitału i technologii); - rewolucja informatyczna, w tym wykorzystanie Internetu szerokopasmowego; - zdobywanie dodatkowych środków publicznych i prywatnych dla R&D; 	<ul style="list-style-type: none"> - wyższe szanse kształcenia w centrach, przez to nierównomierny rozwój pozostałych ośrodków; - nowatorskie przedsiębiorstwa koncentrują się na obszarze związanym ze Szczecinem; - przewaga potencjału techniczno-ekonomicznego, innowacyjności i zdolności dostosowawczych europejskich MŚP w stosunku do podmiotów działających w regionie; - niski odsetek powstających w regionie przedsiębiorstw, opartych na zaawansowanych technologiach; - niskie nakłady finansowe na prace badawcze i rozwojowe w PKB; - tendencja spadku poziomu wykształcenia w rejonach wiejskich spowodowała by opuszczenie tych rejonów przez przedsiębiorstwa R&D;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Turystyka			
<ul style="list-style-type: none"> - dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna z szeroką ofertą dla różnych grup docelowych w atrakcyjnych terenach, przede wszystkim na Wybrzeżu Bałtyku; - oferta kulturalna i kulturalno- historyczna oraz atrakcje turystyczne o znaczeniu ponadregionalnym; mieszanka ofert kulturalno-historycznej i aktywnych form wypoczynku (turystyka piesza, jazda konna, turystyka wodna i rowerowa); - udane utrwalań tożsamości kulturowej; - krajobraz o dużej atrakcyjności dla turystów, małe zanieczyszczenie szczególnie odpowiedni dla turystyki morskiej; - duża ilość inicjatyw lokalnych; - dobre warunki środowiskowe i przestizenne do rozwoju funkcji turystycznej; - duża atrakcyjność turystyczna województwa; - duży potencjał turystyki zdrowotnej (uzdrowiska, ośrodki rehabilitacyjne). 	<ul style="list-style-type: none"> - za mało urządzeń infrastruktury o międzynarodowym standardzie, zbyt krótkie turystyczne zapotrzebowanie sezonowe; - przeciążenie niektórych ośrodków na Wybrzeżu w sezonie, duże obciążenie w dniach wolnych od pracy w Koszalinie; - braki w jakości oferty gastronomicznej; - braki w popularyzacji regionu, gminy działają indywidualnie zamiast wspólnie; - inicjatywy lokalne nie uzgodnione regionalnie; - niski standard bazy turystycznej i infrastruktury turystycznej; - słabość zdolności regionalnych podmiotów do absorpcji środków wsparcia na szczeblu krajowym; - niewykorzystane możliwości rozwoju turystyki aktywnej, w tym turystyki wodnej rozwijanej na rzekach i jeziorach; - niezadawalające przygotowanie do obsługi i zapewnienia standardów rosnącego ruchu turystów zagranicznych w regionie; - słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska naturalnego i kulturowego; 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój turystyki wodnej staje się symbolem regionu; - rozwój turystyki na wsi jako oferta komplementarna staje się alternatywnym źródłem dochodu; - możliwy rozwój turystyki konferencjno-seminarnej z włączeniem oferty kulturalno-historycznej; - rozbudowa turystyki leczniczej na bazie tradycyjnej i alternatywnej; - opracowanie i realizacja regionalnej turystycznej strategii marketingowej; - wspieranie ponadregionalnych produktów turystycznych w województwach o wybitnych walorach turystycznych (pasmo wybrzeża); - wsparcie programów rewitalizacji obszarów miejskich w celu zwiększenia ich atrakcyjności turystycznej; 	<ul style="list-style-type: none"> - miejscowe przeciążenie środowiska przez zbyt duży napływ odwiedzających (np. jeziora w pobliżu Szczecina i Koszalina, popularne miejscowości wypoczynkowe); - rejony wiejskie, oddalone od wybrzeża są bardziej obszarem tranzytowym, niż pobytowym; - infrastruktura turystyczna obszarów wiejskich zmniejsza się z powodu braku popytu, region traci przez to na atrakcyjności; - główne zainteresowanie turystyczne koncentruje się dalej na Wybrzeżu i oddziela się od wnętrza regionu; - jeszcze nieskoordynowane działania instytucji i firm turystycznych;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Rolnictwo			
<ul style="list-style-type: none"> - w części regionu bardzo dobre gleby rolnicze (przede wszystkim Pyrzyce); - przemysł spożywczy jako partner rozwoju rolnictwa został utrzymany; - wyższa niż przeciętna w kraju wydajność gospodarstw rolnych; - rolnictwo zróżnicowane (brak monokultur); - stosunkowo niskie ceny kupna i sprzedaży ziemi; - tradycyjne umiejętności w pracochłonnych uprawach (owoce, warzywa itd.); - duża dynamika rozwój niektórych obszarów wiejskich; - bliskość dużego ośrodka miejskiego Szczecina; - tradycyjna pozycja województwa w rybołówstwie bałtyckim i śródlądowym; - rozwój sektora IT³⁰ i sektorów przetwórstwa rolno – spożywczego; - wysoka produktywność gospodarki rybackiej; - dobre warunki dla produkcji biopaliw, jako źródeł ekologicznej i odnawialnej energii; - dobre warunki produkcji żywności w tym ekologicznej żywności; 	<ul style="list-style-type: none"> - stosunkowo mała wydajność; - stosunkowo mały poziom zbiorów (np. zboża ok. 3,5 t/ha); - ograniczona regionalna siła zakupu towarów wysokiej jakości; - niski poziom cen produktów rolniczych; - braki w wyposażeniu technicznym u oferentów usług rolniczych; - dekapitalizacja rolnictwa i przemysłu spożywczego; - niewystarczająca pomoc finansowa i programy wspierające dla perspektywicznych zakładów rolnych; - stan maszyn i materiałów przestarzały i wymagający wymiany; - braki w infrastrukturze na wsi, dodatkowa przeszkoda w konkurencyjności; - wolny rozwój grup producenckich w rolnictwie; - mały udział w eksporcie produktów rolnych; - mała obsada bydła powoduje trudności w zapewnieniu surowców dla przemysłu przetwórczego (przede wszystkim hodowla bydła mlecznego); - produkcja ekologiczna w rolnictwie w fazie rozwoju; 	<ul style="list-style-type: none"> - niskie ceny produktów rolniczych; - region atrakcyjny dla inwestorów ze względu na mające nastąpić członkostwo w UE i bliskość dużych rynków zbytu; - utworzenie odpowiedniej infrastruktury na obszarach wiejskich; - produkty ekologiczne z rejonów wiejskich dla metropolii Berlina, Szczecina i ośrodków turystycznych na wybrzeżu Marza Bałtyckiego i Zalewu Szczecińskiego; - rozwój ekologicznych metod upraw w optymalnej produkcji warzyw i innych pracochłonnych uprawach specjalistycznych; - zwiększony udział na europejskim rynku żywnościowym z produktami ekologicznymi wysokiej jakości; - transgraniczna współpraca w dziedzinie żywności, ekologiczne metody uprawy; - szkolenie i doskonalenie rolników za granicą; 	<ul style="list-style-type: none"> - rolnictwo z powodu zacofania technicznego w przetworzonych produktach wysokiej jakości w wymiarze ponadregionalnym tylko częściowo konkurencyjne; - produkcja rolnicza nie jest konkurencyjna w stosunku do napływających do kraju tanich/dotowanych produktów, - rosnące spory pomiędzy dążeniami ochrony środowiska a rolnictwem; - rolnictwo staje się nieatrakcyjne jako źródło utrzymania, brak następców w zawodzie rolnika; - przemysł spożywczy z powodu zatorów inwestycyjnych, nie jest w stanie wytwarzać produktów wysokiej jakości;

³⁰ IT – rozwój sektora teleinformatycznego zob. Strategię Budowy Spoleczeństwa Informatycznego w Województwie Zachodniopomorskim na lata 2006 – 2015.

	<ul style="list-style-type: none">- brak alternatywnych źródeł dochodu w rejonach rolniczych, przez to wysokie bezrobocie po likwidacji byłych dużych gospodarstw rolnych;- przemysł spożywczy technologicznie zacofany, szczególnie w rejonach rolniczych zbyt mała moc przetwórcza;- regres w rybołówstwie dalekomorskim, statki i sprzęt przestarzałe;	<ul style="list-style-type: none">- produkty regionalne wzmacniają tożsamość regionalną na forum europejskim;- włączenie surowców odnawialnych do działalności rolniczej i leśnej oraz ich przetwórstwo;- wzmacnianie trwałego ekonomicznie i przyjaznego środowisku sektora rolniczego i wspieranie wielofunkcyjności obszarów wiejskich;	
--	---	--	--

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Środowisko przyrodnicze			
<ul style="list-style-type: none"> - w dużej części krajobraz naturalny o dużych walorach wypoczynkowych dzięki jego naturalności, różnorodności i niepowtarzalności; 	<ul style="list-style-type: none"> - miejscowe zanieczyszczenia przez odpady (produkcyjne, rolnicze, militarne) i emisje z zakładów przemysłowych i rzemieślniczych; 	<ul style="list-style-type: none"> - prezentacja środowiska jako zalety regionu (indywidualna przestrzeń życiowa); 	<ul style="list-style-type: none"> - zagrożenie środowiska przez wzrastający ruch na autostradach (zanieczyszczenie powietrza, ingerencja w krajobraz);
<ul style="list-style-type: none"> - bogactwo gatunków roślin i zwierząt na obszarach chronionych; 	<ul style="list-style-type: none"> - oddziaływanie przede wszystkim na jakość wód w rzekach; 	<ul style="list-style-type: none"> - włączenie środowiska do oferty turystycznej i rozwój turystyki ekologicznej; 	<ul style="list-style-type: none"> - działalność budowlana niszczy tożsamość kulturową krajobrazu; szczególnie w otoczeniu Szczecina; rozwój przemysłowego obszaru Szczecina prowadzi do nieodwracalnych zmian rejonu ujścia Odry i Zalewu Szczecińskiego;
<ul style="list-style-type: none"> - regionalnie małe zanieczyszczenie wód, powietrza i gleby; 	<ul style="list-style-type: none"> - oddziaływanie przede wszystkim na jakość wód w rzekach; 	<ul style="list-style-type: none"> - utworzenie uzgodnionego systemu planowania regionalnego rozwoju turystyki przy uwzględnieniu wymagań ochrony środowiska w dużych parkach krajobrazowych; 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój transgranicznego systemu rezerwatów wychodząc z Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Odry i Cedynskiego Parku Krajobrazowego;
<ul style="list-style-type: none"> - zasoby kamienia, wód mineralnych, glin leczniczych, ropy naftowej, gazu ziemnego, energii cieplnej ziemi; 	<ul style="list-style-type: none"> - oddziaływanie przede wszystkim na jakość wód w rzekach; 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój transgranicznego systemu rezerwatów wychodząc z Parku Krajobrazowego Doliny Dolnej Odry i Cedynskiego Parku Krajobrazowego; 	<ul style="list-style-type: none"> - potencjalne zagrożenie przez planowaną działalność wydobywczą piasku i żwiru oraz wykorzystywanie zasobów ropy naftowej i gazu ziemnego;
<ul style="list-style-type: none"> - duża różnorodność przyrodniczo-krajobrazowa; 	<ul style="list-style-type: none"> - oddziaływanie przede wszystkim na jakość wód w rzekach; 	<ul style="list-style-type: none"> - utworzenie obszaru wypoczynku dziennego dla Berlina i Szczecina; 	<ul style="list-style-type: none"> - zanieczyszczenie określonych obszarów (jeźior w bezpośredniej bliskości Szczecina i Koszalina, miejscowości wypoczynkowych Wybrzeża Bałtyku) przez turystykę;
<ul style="list-style-type: none"> - występowanie najcenniejszych przyrodniczo nadmorskich biotopów; 	<ul style="list-style-type: none"> - oddziaływanie przede wszystkim na jakość wód w rzekach; 	<ul style="list-style-type: none"> - utworzenie obszaru wypoczynku dziennego dla Berlina i Szczecina; 	<ul style="list-style-type: none"> - zwiększony transport na drogach wodnych i rozbudowa Odry jako śródlądowej drogi wodnej prowadzi do nieodwracalnych szkód w obszarze ujścia Odry;
<ul style="list-style-type: none"> - wysoki potencjał źródeł energii odnawialnej; 	<ul style="list-style-type: none"> - oddziaływanie przede wszystkim na jakość wód w rzekach; 	<ul style="list-style-type: none"> - utworzenie obszaru wypoczynku dziennego dla Berlina i Szczecina; 	<ul style="list-style-type: none"> - rosnąca rola ograniczeń związanych z ochroną środowiska; zobowiązania wynikające z przepisów UE w dziedzinie kształtowania i ochrony środowiska naturalnego;

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Infrastruktura techniczna, transport i logistyka			
<ul style="list-style-type: none"> - dobra sieć połączeń z trasami ponadregionalnymi dzięki położeniu nad Bałtykiem i Zalewem Szczecińskim; - istnieje podstawowa multimodalna struktura różnych nośników transportu (transport drogowy, kolejowy, śródlądowy/morski, lotniczy); - istnieje podstawowa struktura portów morskich i rzecznych do udziału w wymianie regionalnej i ponadregionalnej; - duże możliwości przestrzenne lokalizacji nowych obiektów przemysłowych i usługowych; - dobra drogowo-kolejowa komunikacja z Berlinem; - możliwość wykreowania multimodalnego korytarza transportowego na osi północ-południe; 	<ul style="list-style-type: none"> - jakość i częściowo przepustowość dróg i szlaków kolejowych niewystarczająca, szczególnie trasy ponadregionalne nie są w stanie przyjąć zwiększonego ruchu; - część infrastruktury w portach zbyt mało zróżnicowana; - system obwodnic niewystarczający, przez to tworzenie się wąskich gardeł w miastach na trasach ponadregionalnych; - sieć kolei regionalnej rozrzedzona; - niewystarczająca oferta transportu publicznego w centralnych miejscowościach z obszarów wiejskich; - rzeka Odra jako droga wodna nie jest uregulowana i przez to nie jest trwale wykorzystana; - przejścia graniczne i dojazdy organizacyjne i pojemnościowo niewystarczające, może wystąpić spiętrzenie tych problemów po wejściu Polski w układ z Schengen; - infrastruktura komunalna ze znacznymi brakami we wszystkich dziedzinach (organizacja, technologia), szczególnie gospodarka wodna i odpadami w rejonach miejskich jak również wiejskich; - braki w infrastrukturze telekomunikacyjnej szczególnie w rejonach wiejskich; - w centrach gospodarczych niedostateczna jakość i dostępność do sieci elektroenergetycznej; 	<ul style="list-style-type: none"> - utworzenie przedsiębiorstw przy nowych węzłach dróg tranzytowych; - rozszerzenie oferty logistycznej i znaczenia tej gałęzi gospodarki; - rozwiązania zintegrowane, drogi wodne i lądowe, kolej, transport powietrzny w miejscach ich krzyżowania się; - dzięki nowym rynkom w rejonie Bałtyku rosną szanse dla centrów logistycznych przy miejscach krzyżowania się dróg wodnych i lądowych; - rozwój ekologicznych rozwiązań transportowych przez integrację transportu kolejowego i wodnego; - przez środki inwestycyjne państwowe i UE braki w infrastrukturze technicznej mogą zostać szybko zlikwidowane i nie tworzyć bariery rozwoju; - możliwość wykorzystania szlaku wodnego Odry oraz połączenia z systemem śródlądowych dróg wodnych Berlina i Europy Zachodniej; - działania na rzecz ustanowienie Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego i wpisanie go do sieci TEN-T i stworzenie podstaw do funkcjonowania obszaru intensywnego rozwoju; - podejmowanie działań prorozwojowych opartych na projektowanym Środkowoeuropejskim Korytarzu Transportowym; 	<ul style="list-style-type: none"> - większe obciążenie ruchem na drogach będzie pogarszać stan środowiska (powietrze, hałas) i jakość życia; - sieć dróg nie będzie odpowiednio rozbudowywana, jak tego wymaga transport towarów; obciążenie przyjmuje ponadproporcjonalnie wymiary; - budowa obwodnic miejscowości z powodu trudności finansowych wszystkich podmiotów rozciągnięta w czasie i nieefektywna; - region staje się obszarem tranzytowym i poza obciążeniem ruchem nie ma żadnych własnych korzyści; - przez dalsze ograniczenia kolei regionalnej nastąpi dalsze zwiększenie ruchu na drogach; - rosnąca konkurencyjność portów morskich po stronie niemieckiej; - brak narzędzi prawnych do prowadzenia spójnej polityki w zakresie transportu publicznego w regionie; - małe poparcie dla utworzenia Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego; - słabe powiązania infrastrukturalne łączące Polskę przez województwo zachodniopomorskie z systemami infrastrukturalnymi Europy oraz z systemami krajowymi; - zbyt wolna realizacja inwestycji transportowych poprawiających dostępność województwa (droga krajowa S 3 po nowym śladzie, przebudowa i modernizacja dróg krajowych nr 6 i 11, nieprzyjęcie aneksu do Programu dla Odry 2006 itp.);

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Edukacja, kultura, sytuacja społeczna			
<ul style="list-style-type: none"> - zbudowana tożsamość regionalna w regionie; - dobry średni poziom wykształcenia ludności szczególnie w miastach; - różnorodna oferta licznych instytucji kulturalnych; 	<ul style="list-style-type: none"> - wysoki poziom bezrobocia na wsi ; - stosunkowo duży udział młodych bezrobotnych i bezrobotnych bez przygotowania zawodowego; - stosunkowo duży udział deaktywacji zawodowej z powodu przemian gospodarczych; - na obszarach wiejskich utrudniony dostęp do szkolnictwa wyższego; - braki w ofercie kształcenia i doskonalenia względnie przeszkolenia dla dorosłych; - na obszarach miejskich zróżnicowanie socjalne wg dostępu do kształcenia i pracy; - zagrożenie tworzenia się socjalnie zagrożonych dzielnic miejskich; - braki w organizacji i wyposażeniu służby zdrowia z następstwami w postaci pogarszającego się stanu zdrowotnego ludności; - stan instytucji kulturalnych i socjalnych częściowo zły, duże potrzeby modernizacyjne; - brak instytucji dla młodzieży i urzędzeń sportowych o dobrym standardzie; - istniejące instytucje badawcze mają za mało ofert w kształceniu młodzieży i dorosłych dla regionu; - rosnące trudności w dostępie do usług medycznych; - wyjazd pracowników służb medycznych za granicę; 	<ul style="list-style-type: none"> - zapewnienie atrakcyjności miejsca zamieszkania jako przestrzeni życiowej dla wszystkich grup wiekowych przez zachowanie szans na rynku pracy dla wszystkich grup i warstw społecznych; - rozwój systemów kształcenia zaocznego i doskonalącego na bazie dobrej infrastruktury telekomunikacji; - rozwój systemu przygotowania do prowadzenia małych i średnich przedsiębiorstw przez absolwentów szkół wyższych, specjalnie dla transgranicznego rynku Euroregionu; - specyficzna oferta kształcenia i doskonalenia przy wykorzystaniu instytucji badawczych (Long Life Learning System); - wspieranie programów edukacyjnych przez środki z UE; - możliwość rozwoju zasobów ludzkich w ramach współpracy międzynarodowej (w tym euroregionalnej); - rosnąca mobilność kapitału i ludzi; - wzrost świadomości społecznej i edukacyjnej społeczeństwa; - uruchomienie specjalnych programów, ukierunkowanych na aktywizację zawodową kobiet i osób niepełnosprawnych na obszarach wiejskich; - intensyfikacja życia kulturalnego w celu prezentacji tożsamości regionalnej w samym regionie i poza nim; 	<ul style="list-style-type: none"> - różnicowanie socjalne w miastach odpowiednio do udziału w procesie pracy w zależności od warunków wykształcenia, przez to socjalna i gospodarcza nierównowaga w regionie; - powstaje nierównowaga regionalna przez rozwój w miastach i zapóźnienia w rozwoju wsi; - wydatki komunalne na kulturę są zmniejszane przez co pogarsza się oferta kulturalna dla ludności; - zmniejsza się poziom wykształcenia na wsi, co zwiększa polaryzację w rozwoju; - zróżnicowanie socjalne nie zostaje opanowane przez służby socjalne i staje się narastającym problemem społecznym; - pogłębiające się dysproporcje w poziomie dochodów poszczególnych grup społecznych (zawodowych); - postępująca migracja kadr z regionu do innych części Polski i za granicę; - niski poziom finansowania świadczeń zdrowotnych i odpływ wykształconych pracowników medycznych do pracy za granicę; - pogłębianie się trudności w dostępie do publicznych świadczeń zdrowotnych; - zagrożenie marginalizacją powodowane zbyt niską oceną strategicznej roli regionu w Polsce i Europie; - rywalizacja regionalna o środki redystrybuowane w ramach budżetu Unii Europejskiej i o inwestorów;

4. Priorytety współpracy transgranicznej w Euroregionie POMERANIA w okresie 2007 – 2013

4.1 Modyfikacja założeń programowych i funkcji docelowych w rozwoju Euroregionu na lata 2007 do 2013

Założenia programowe, funkcje docelowe i kierunki rozwoju Euroregionu zostały zapisane w koncepcji działania i rozwoju na lata 2000 - 2006, które opracowano na podstawie celów sformułowanych w Traktacie Założycielskim Wspólnoty Europejskiej w wersji z 2 października 1997 roku (Traktat Amsterdamski) i przy uwzględnieniu uwarunkowań krajowych i regionalnych.

Jej treść i zapisy zostały częściowo zmodyfikowane w oparciu o wspólne działania na rzecz wzrostu i zatrudnienia: Strategia Lisbońska³¹, Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej³² i strategiczne założenia Wspólnoty na okres 2007 do 2013³³.

Punkt wyjściowy założeń na okres 2007 do 2013 stanowi cel mówiący, że:

„Europa odnowi podstawy swojej konkurencyjności, zwiększy potencjały wzrostu i produktywność oraz wzmocni spójność społeczną stawiając przede wszystkim na wiedzę, innowację i poprawę zasobów ludzkich“.

Zrównoważony rozwój jest zapisany w traktatach Unii Europejskiej i tym samym stanowi kluczową strategię we wszystkich obszarach polityk unijnych. Zrównoważony rozwój jest traktowany jako „pozytywna strategia długookresowa”, która pcha Europę na przód dzięki temu, że wzrost gospodarczy, spójność społeczna i ochrona środowiska idą ramię w ramię.

Aby wypełnić cele zrównoważonego rozwoju Wspólnoty Europejskiej Komisja Europejska i państwa członkowskie sporządziły szereg celów i zasad³⁴. Celami horyzontalnymi zrównoważonego rozwoju są ochrona środowiska, społeczna równość i spójność, rozwój gospodarczy oraz globalna odpowiedzialność Europy.

³¹ MITTEILUNG DER KOMMISSION, Brüssel. 20.07.05, KOM (2005) 330 endgültig

³² European Commission, 2002: A European Union Strategy For Sustainable Development, Luxembourg

³³ MITTEILUNG DER KOMMISSION, Brüssel, 05.07.05

³⁴ BRUSSELS EUROPEAN COUNCIL, 16 and 17 JUNE 2005, PRESIDENCY CONCLUSIONS, DECLARATION ON GUIDING PRINCIPLES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, Brussels

Obowiązujące zasady, to:

- wspieranie i ochrona praw podstawowych
- solidarność w obrębie pokoleń i solidarność międzypokoleniowa
- otwarte i demokratyczne społeczeństwa
- udział obywateli w decyzjach politycznych
- włączenie gospodarki i społeczeństwa obywatelskiego
- spójność polityki i governance
- równe traktowanie wszystkich aspektów zrównoważonego rozwoju
- wykorzystanie najnowszego stanu wiedzy i techniki
- zasada ostrożności
- zasada „zanieczyszczający płaci” (polluter pays principle)

W wytycznych polityki spójności na lata 2007 - 2013 podkreśla się trzy priorytety zgodne ze zaktualizowaną Lisbońską Strategią dla Wzrostu i Zatrudnienia:

- „Poprawa atrakcyjności państw członkowskich oraz ich regionów i miast przez poprawę ich **dostępności**, zapewnienie stosownej **jakości i poziomu usług** oraz zachowanie **potencjałów środowiska**;
- promocja **innowacyjności** i ducha przedsiębiorczości oraz wzrostu gospodarczego w **gospodarce opartej na wiedzy** przez rozbudowę zdolności badawczych i innowacyjnych, również przy wykorzystaniu nowych technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz
- stworzenie **większej ilości i lepszych miejsc** pracy przez umożliwienie ludziom zatrudnienia lub prowadzenia działalności gospodarczej, poprawę **zdolności adaptacyjnych** pracowników i przedsiębiorstw oraz **wzrost inwestycji w kapitał ludzki**”³⁵.

Wytyczne opracowane na podstawie tych priorytetów nie znajdują zastosowania we wszystkich regionach w takim samym stopniu; zależy to przecież od mocnych i słabych stron danego regionu. Wytyczne te tworzą jednak ujednoczone ramy, po które regiony powinny sięgać przy opracowywaniu swoich programów regionalnych.

Euroregion Pomerania w umowie założycielskiej zdefiniował jako programowy cel nadrzędny współpracy: „... równomierny i zrównoważony rozwój regionów oraz ... zbliżenie mieszkańców i instytucji”³⁶.

Zmodyfikowany cel nadrzędny w rozumieniu znalezienia wspólnego mianownika we współpracy transnarodowej w latach 2007 - 2013 w zgodzie z celami poszczególnych dokumentów krajowych, regionalnych i lokalnych, specyfiki Euroregionu i dotychczas

³⁵ MITTEILUNG DER KOMMISSION, Brüssel, 05.07.05, KOM (2005) 299, S. 13/14

³⁶ Umowa założycielska Euroregionu POMERANIA z dnia 15.12.1995, § 2

osiągniętych wyników współpracy transnarodowej powinien w przyszłości ukierunkowywać się na:

Rozwój potencjałów wzrostu w celu uzupełniającego się i zrównoważonego kształtowania regionu w połączeniu z rosnącą integracją w obrębie Euroregionu POMERANIA.

Z tego wynika konieczność dokonania modyfikacji i uzupełnienia założeń programowych zapisanych w koncepcji działania i rozwoju 2000 - 2006.

Założenia programowe

- (1) **Dążenie do bardziej wyrównanych warunków życia** we wszystkich częściach Euroregionu. Przy utrzymujących się różnicowaniach przestrzennych i różnicach funkcjonalnych dzięki wzmocnieniu spójności terytorialnej osiągnięcie wyższego stopnia integracji, **zwalczanie ubóstwa i dyskryminacji społecznej** oraz ukierunkowane wpływanie na współpracę pomiędzy obszarami cząstkowymi oraz tworzenie dobrych struktur zarządczych, stabilnych układów demokratycznych i osiągnięcie wysokiego udziału w życiu politycznym Euroregionu.
- (2) **Dopasowanie struktury osadniczej do nowych wyzwań** w powiązaniu ze wzmocnieniem **miejsowości nadrzędnych i centrów wzrostu** jako nośników i filarów zwiększonej konkurencyjności i dalszego rozwoju regionu, kształtowaniem struktur urbanistycznych przy uwzględnieniu wymagań wynikających z przemian demograficznych w kontekście przestrzeni mieszkalnej i przy częściowej przebudowie miast, wspieraniu postaw przedsiębiorczych tworzących wykwalifikowane miejsca pracy i ofertę usług, zapewnieniu dobrego skomunikowania, uatrakcyjnieniu śródmieść miejskich, tworzeniu dobrej oferty kulturalnej i edukacyjnej, oferty terenów zielonych i rekreacyjnych położonych blisko miejsca zamieszkania, sanację środowiska fizycznego i przestrzeni publicznej, rozwój innowacyjnych modeli gwarantujących istnienie struktur zaopatrzenia w miejscowościach na obszarach wiejskich nie będących miejscowościami centralnymi.
- (3) **Zrównoważony rozwój infrastruktury komunikacyjnej jako istotny warunek wzrostu i tworzenia miejsc pracy** oraz jako ważny czynnik współdecydujący o atrakcyjności gospodarczej i społecznej danej lokalizacji, nastawiony na stworzenie **efektywnej, uwzględniającej wymagania środowiska, elastycznej i bezpiecznej infrastruktury komunikacyjnej**. Stosowanie do centralnego położenia w stosunku do rynków europejskich dalsza poprawa ponadregionalnego skomunikowania Euroregionu z sieciami transeuropejskimi stanowi podstawę do współpracy interkomunalnej i rozwoju współpracy transgranicznej w strefach rozwojowych oraz dla wewnątrzregionalnej, bezbarierowej wymiany między miejscowościami centralnymi i skomunikowania obszarów wiejskich z tymi miejscowościami.

Zagwarantowanie przestrzegania **zasady zrównoważonego rozwoju ekologicznego** przez wsparcie transportu alternatywnego i kombiowanego, modernizację sieci kolejowej, stosowną rozbudowę sieci dróg wodnych, poprawę skomunikowania portów i regionalnych portów lotniczych. Stworzenie

niezawodnego **zarządzania ruchem** oraz stworzenie warunków dla poprawy dostępności dla określonych grup docelowych.

(4) **Podniesienie efektów synergii między ochroną środowiska a wzrostem gospodarczym, optymalizacja wykorzystania przestrzeni.**

Ochrona zasobów naturalnych i zapewnienie długofalowego korzystania z nich w Euroregionie, który w dużej mierze posiada charakter rolniczy, utrzymanie krajobrazu kulturowego oraz wykorzystanie efektywnego zarządzania w sytuacjach konfliktowych w celu wypracowywania rozwiązań dla konkurujących ze sobą funkcji.

Ekologicznie usieciwiony krajobraz kulturowy jest gwarantem wizerunku i zrównoważonego rozwoju regionu.

Uwzględnienie europejskich i krajowych **celów protokołu z Kyoto, europejskiej dyrektywy w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory (dyrektywa habitatowa) oraz Europejskiej Strategii Klimatycznej** podczas **optymalnego korzystania z zasobów i energii** i tym samym **wsparcie konkurencyjności w przyszłości.**

(5) **Wzmocnienie siły ekonomicznej Euroregionu przez skoncentrowanie się na ośrodkach wzrostu i innowacyjności oraz rozwoju priorytetowych branż i lokalizacji.**

Wyprofilowanie poszczególnych obszarów cząstkowych i ich usieciwienie transnarodowe, np. obszarów turystycznych w celu stworzenia sieci współpracy „Przyjazny Region POMERANIA”, stworzenie transnarodowego obszaru gospodarki morskiej i turystyki wodnej;

Wzmocnienie sektora MŚP w regionie, tworzenie regionalnych klastrów, intensywne dbanie o istniejące przedsiębiorstwa i wspieranie własnych inicjatyw i postaw przedsiębiorczych;

Istotne przy tym jest dopasowanie warunków ramowych do konkretnych potrzeb Euroregionu, jego obszarów cząstkowych i w szczególności do potrzeb sektora MŚP.

Rozbudowa **współpracy między gospodarką a placówkami naukowymi/uniwersytetami** w celu intensywniejszego wykorzystania nowych wyników w innowacyjnych produktach, procesach i usługach;

Wykorzystanie możliwości tworzenia centrów kompetencyjnych lub rozbudowę istniejących centrów serwisu i usług w kierunku centrów **coachingu**, powiązanych transnarodowo i ukierunkowanych na ofertę innowacyjną i edukacyjną; udostępnienie przedsiębiorstwom usług w zakresie zarządzania, marketingu, dostępu MŚP do rynków, wsparcia technicznego (wdrożenie założeń z projektu BALTIC+ dla centrów coachingu, usług inżynierskich, technik informacyjnych, gospodarki zdrowotnej i dostępności bez barier);

(6) **Wsparcie ekonomicznej dywersyfikacji obszarów wiejskich** przez rozbudowę centrów rozwoju na obszarach wiejskich, przykładowy rozwój klastrów gospodarczych, regionalne łańcuchy wytwórcze opierające się na regionalnych potencjałach (odnawialne źródła energii); dywersyfikacja działalności rolniczej i pozarolniczej oraz rozbudowa pozarolniczych gałęzi gospodarki na bazie inicjatywy LEADER. Opracowanie działań wspierających zatrudnienie, poprawa usług w zakresie zaopatrzenia podstawowego i dostępu do technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozszerzenie działań kształcenia zawodowego w celu podniesienia atrakcyjności obszarów wiejskich jako wkład w

efektywne przeciwdziałanie istniejącym tendencjom spadku i wyludniania się obszarów wiejskich.

(7) Wykorzystanie i wzmocnienie zasobów ludzkich – edukacja jako czynnik kluczowy dla długofalowego rozwoju Euroregionu

Promocja wiedzy i innowacji wymaga odpowiednich strategii, systemów i ofert na rzecz **kształcenia się przez całe życie** jako strategicznej mocnej strony Euroregionu; stworzenie i utrzymanie odpowiedniego i dobrego systemu różnorodnych placówek infrastrukturalnych, jak przedszkola, szkoły, gimnazja, szkoły zawodowe i oferty doskonalenia zawodowego dla pracowników, które umożliwiają w zakresie polityki zatrudnienia promocję podejścia nastawionego na cykl życia człowieka i na dostosowanie się do zachodzących zmian demograficznych.

Stworzenie warunków do ukierunkowania się systemów kształcenia i doskonalenia na nowe wymagania w zakresie kwalifikacji zawodowych, co zagwarantuje **wykształcenie zorientowane na rynek pracy** i zapewni wprowadzenie w życie zawodowe większej ilości ludzi oraz podniesie zdolność adaptacyjną osób zatrudnionych i przedsiębiorstw.

Popieranie ukierunkowanych działań służących wdrażaniu priorytetów **Europejskiego paktu dla młodzieży**³⁷ w trzech obszarach działań:

- zatrudnienie, integracja i awans społeczny w celu zwiększenia zatrudnienia wśród młodzieży i poprawy sytuacji młodzieży, w szczególności młodzieży w niekorzystnym położeniu;
- edukacja, szkolenia i mobilność: poprawa dostępu do edukacji i kształcenia zawodowego, przejrzystość i porównywalność kwalifikacji zawodowych oraz uznawanie wykształcenia nieformalnego pomiędzy krajami członkowskimi;
- harmonizacja życia zawodowego i rodzinnego.

Wsparcie **tworzenia partnerstw** pomiędzy regionami i miastami w zakresie **szkół i kształcenia zawodowego** w celu wymiany doświadczeń i sprawdzonych procedur; integracja młodych ludzi zgodnie z Europejskim paktem dla młodzieży oraz rozwojem strategii aktywnego starzenia się.

Wyposażenie Euroregionu w **infrastrukturę ochrony zdrowia** zapewniającą optymalną, wydajną i bliską obywatelom profilaktykę zdrowotną oraz opiekę medyczną, uzupełnianą przez dostosowaną do zapotrzebowania ofertę szpitali i placówek z częściowo stacjonarną opieką medyczną. Oznacza to wykorzystanie w szczególności takich usług jak telemedycyna i oszczędzających koszty usług medycznych on-line.

W ramach systemu zaopatrzenia medycznego w dalszym ciągu powinien być wspierany rozwój oferty kurortów i sanatoriów. Należy zagwarantować rozwój usług socjalnych na różnych płaszczyznach, w szczególności w kontekście starzenia się społeczeństwa; **wypracowanie regionalnych priorytetów w gospodarce zdrowotnej.**

³⁷ Mitteilung der Kommission an den Rat über europäische Politik im Jugendbereich vom 30.02.2005 (KOM (2005) 2006 endgültig, Anhang 1: Europäischer Pakt für Jugend)

(8) Wzmocnienie konkurencyjności przez współpracę transgraniczną

Wsparcie wdrożenia **zaleceń Polsko-Niemieckiej Komisji Międzyrządowej** ds. współpracy regionalnej i przygranicznej z września 2004 roku w celu zapewnienia obywatelom wiarygodnego postępu wynikającego z rozszerzenia UE poprzez **stworzenie wspólnego obszaru gospodarczego na pograniczu o niekorzystnym dotąd położeniu.**

W centrum zainteresowania, jako zadanie najpilniejsze, znajduje się **wsparcie rozwoju gospodarczego i infrastrukturalnego** wspólnego regionu przez:

- działania wspierające innowacyjność, transfer wiedzy i know how;
- podniesienie atrakcyjności pogranicza jako obszaru innowacyjnego w powiązaniu z pozyskiwaniem inwestorów prywatnych;
- modernizację i rozbudowę transgranicznych połączeń komunikacyjnych (kolej, drogi kołowe, wodne) oraz otwarcie i stworzenie nowych przejść granicznych;
- skoordynowane, transgraniczne wspieranie gospodarki i szybką poprawę możliwości komunikacyjnych;
- specjalną promocję turystyki przez rozbudowę usieciowionych struktur turystycznych pełniących intensywniej rolę motoru wzrostu gospodarczego;
- dalszy rozwój jako regionu kultury.

Dąży się do tego, aby punkt ciężkości przypadął na wsparcie i wzmocnienie regionalnego wzrostu gospodarczego, zatrudnienia i innowacyjności regionu, którego oś północ-południe tworzy rzeka Odra. Oznacza to, że dąży się do postrzegania **Odry jako środka transgranicznego obszaru gospodarczego**, a wykorzystując te ramy do bardziej intensywnego łączenia Euroregionu z regionem **Öresund i obszarem metropolitalnym Berlina i Szczecina.**

Porozumienia między regionem Skania a Województwem Zachodniopomorskim oraz pomiędzy Skanią a Meklemburgią-Pomorzem Przednim (niebezpośrednio, bo przez SydSam) tworzą dobrą podstawę do rozbudowy powiązań pomiędzy regionami tworzącymi Euroregion, a w przyszłości powinny być wykorzystywane intensywniej przy opracowywaniu projektów.

- (9) Poprawa komunikacji przez transregionalną współpracę. Partnerzy tworzący Euroregion Pomierania otwierają się w trakcie procesu integracji na wspólną Europę, innych partnerów europejskich i Euroregiony, w szczególności przez powiązanie projektów dotyczących współpracy transnarodowej. Euroregion dąży tym samym do osiągnięcia integracji europejskiej i poprawy współpracy transregionalnej w obrębie Europy.

4.2 Obszary działań Euroregionu POMERANIA na okres 2007 – 2013

Przy uwzględnieniu zmodyfikowanych założeń programowych dla rozwoju Euroregionu w okresie 2007 do 2013 zasadnicze zapisy **sektorowych kierunków rozwoju**, które zostały zaproponowane w koncepcji działań i rozwoju na lata 2000 - 2006, zostają przejęte na przyszłą perspektywę finansową. Dotyczy to zapisów z zakresu gospodarki przestrzennej; rozwoju struktury osadniczej/mieszkalnictwa; gospodarki i rynku pracy; transportu i mobilności; infrastruktury technicznej; ochrony zasobów naturalnych i krajobrazu przyrodniczego; kultury, edukacji, zdrowia, spraw społecznych; turystyki.

Na podstawie współpracy Euroregionu, sporządzonej analizy SWOT i oceny wytycznych UE oraz wynikających z tego zmodyfikowanych założeń programowych w powiązaniu z sektorowymi kierunkami rozwoju zaproponowano następujące **obszary i kompleksy działań**:

Obszary działań

- I Rozwój i modernizacja gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem MŚP – rozwój turystyki jako znaku rozpoznawczego regionu**
- II Wsparcie nauki, technologii, edukacji i podnoszenia kwalifikacji przy intensyfikacji współpracy multidyscyplinarnej pomiędzy gospodarką a placówkami badawczymi**
- III Transgraniczny rozwój infrastruktury komunikacyjnej i poprawa regionalnych połączeń transportowych**
- IV Zachowanie i odtworzenie bogactwa przyrodniczego w Euroregionie oraz poprawa ochrony środowiska**
- V Dywersyfikacja rozwoju obszarów wiejskich**
- VI Dalszy rozwój transnarodowej koordynacji i współpracy regionalnej w obszarze społecznym, kulturalnym i technicznym**

4.3 Kompleksy działań, kluczowe strategie i projekty kluczowe wg obszarów działań

4.3.1 Obszar działań I: Rozwój i modernizacja gospodarki ze szczególnym uwzględnieniem MŚP – rozwój turystyki jako znaku rozpoznawczego regionu

Kompleksy działań w obszarze I są ukierunkowane na wzmocnienie konkurencyjności regionu przez wspieranie rozwoju i wdrażanie **zrównoważonych strategii innowacyjnych**, koncentrację na **branżach wzrostu** i **wsparcie sektora MŚP** przez wspieranie tworzenia się sieci współpracy przedsiębiorstw, przez klastry i ułatwiony dostęp do wysoko rozwiniętych usług dla przedsiębiorstw.

Ważne impulsy rozwojowe wynikają z położenia Euroregionu i wiążących się z nim korzystnych warunków dla intensyfikacji kooperacji i tworzenia sieci współpracy z obszarem metropolitalnym Berlina/Brandenburgii, regionu Öresund i obszarem gospodarczym Szczecina. W szczególności dotyczy to badań i rozwoju, tworzenia nowych produktów i rosnącego rynku sprzedaży produktów regionalnych, bogatej oferty usług i oferty turystycznej z Euroregionu.

Celem nadrzędnym jest trwałe utrzymanie **istniejących miejsc pracy** i stworzenie **nowych miejsc pracy** oraz miejsc praktyk zawodowych w zakładach pracy przy wykorzystaniu odpowiednich instrumentów zachęty.

Wydajność ekonomiczna jest decydującym czynnikiem dla wspólnego rozwoju gospodarczego Euroregionu, na który składa się wiele komponentów.

Jeszcze mocniejsze ukierunkowanie wsparcia gospodarki na sektor MŚP przy szczególnej uwadze poświęconej wpływowi wsparcia na zatrudnienie, **zdefiniowanie na nowo potencjałów wzrostu**, co implikuje jednocześnie **utrzymanie istniejących przedsiębiorstw**.

Duża część przedsiębiorstw i zatrudnienia będzie realizowana w dalszym ciągu w branżach reprezentujących sektory tradycyjne. Należy je wspierać, aby w kontekście wydajności, elastyczności i warunków dostaw mogły z powodzeniem sprostać nowym wymaganiom wynikającym z globalizacji gospodarki oraz rozszerzenia UE.

Wydajność ekonomiczna Euroregionu rośnie także przede wszystkim w związku z rozwojem **branży turystycznej** jako **znaczącego potencjału wzrostu** regionu. Walory przyrodnicze Euroregionu, jego położenie w bliskości do ponadregionalnych aglomeracji, a także usługi turystyczne, które rozwinęły się w ostatnich latach na tradycyjnych i powstających obszarach turystycznych, tworzą korzystne warunki dla ofert innowacyjnych i **marek posiadających niepowtarzalne cechy**.

Szczególnego znaczenia nabiera mocniejsze ukierunkowanie się na zróżnicowane grupy docelowe, ze szczególnym uwzględnieniem powiększającej się grupy docelowej 55+, co jest efektem rozwoju demograficznego.

W kontekście coraz bardziej rozpowszechniającego się **wspólistnienia przyrody i turystyki** pojawiają się wszelkie szanse ku temu, aby stało się to motorem rozwoju dla usług turystycznych.

Turystyka wodna nad Morzem Bałtyckim, rozległe krajobrazy pojezierne i nadrzeczne oraz szlaki wodne, podobnie jak turystyka wiejska, kulturowa, edukacyjna i miejska, oferują różnorodne możliwości dla prowadzenia współpracy transgranicznej i transnarodowej.

W związku z tym Euroregion powinien wykorzystać swoje potencjały w tym zakresie do realizacji ukierunkowanych projektów o charakterze transnarodowym lub w ramach sieci współpracy.

Przez celowe połączenie atrakcyjnej turystycznej oferty tematycznej, częściowo o niepowtarzalnych cechach, można stworzyć w **regionie turystyczne makroregiony**, zwiększyć ich popularność, przedłużyć okres pobytu turystów i wzmocnić w sposób zrównoważony gospodarkę regionalną.

Tworzenie wspólnej oferty jest konieczne, aby region był rozpoznawalny i odbierany jako produkt, aby ożywić rynek i w sposób ukierunkowany wykorzystać istniejącą konkurencję.

Przy wspieraniu działań w dalszym ciągu następuje koncentracja na **mocnych stronach**, w szczególności na **branżach wzrostu** regionu, na gospodarce opartej na wiedzy, na **tradycyjnych branżach z dobrze sprzedającymi się produktami** i aspektach regionu, które szczególnie nadają się do zagospodarowania.

W Euroregionie będzie to dotyczyło różnych branż:

Skania

W zakresie szeroko pojętego przemysłu spożywczego, life science, przemysłu farmaceutycznego, biotechnologii, technik medycznych, profilaktyki zdrowia, telekomunikacji, turystyki, gospodarki drzewnej, logistyki i ogólnie sektora usług;

Województwo Zachodniopomorskie

Gospodarka morska: budowa okrętów, gospodarka portowa i powiązane z nią branże; przemysł spożywczy, energia odnawialna, biopaliwa, przemysł metalowy, elektronika, turystyka i obsługa ruchu turystycznego, gospodarka zdrowotna, logistyka, przemysł chemiczny, technologie informatyczno-komunikacyjne, gospodarka drzewna i przemysł meblarski, wysokie technologie, usługi;

Pomorze-Przednie

Gospodarka morską: budowa okrętów, gospodarka portowa i powiązane z nią branże, wysokie technologie, jak fizyka plazmowa, biotechnologie, energia odnawialna, technologie komunikacyjne, gospodarka zdrowotna, telemedycyna, gospodarka turystyczna, gospodarka środowiskowa i technologie środowiskowe, likwidacja elektrowni jądrowych; uszlachetnianie produktów rolnych/przemysł spożywczy, gospodarka drzewna, logistyka;

Uckermark-Barnim

Gospodarka paliwowa, biopaliwa, produkcja papieru, wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, gospodarka zdrowotna, technologie środowiskowe/gospodarka środowiskowa, gospodarka turystyczna, budowa maszyn, przemysł metalurgiczny, uszlachetnianie produktów rolnych/przemysł spożywczy, gospodarka drzewna;

W poniższych branżach panują szczególnie korzystne warunki lub też szczególnie nadają się one do **współpracy transgranicznej**:

biotechnologie, technologie plazmy, technologie środowiskowe, gospodarka zdrowotna/telemedycyna, technologie informatyczno-komunikacyjne/tworzenie oprogramowania komputerowego, nowe media, wykorzystanie energii odnawialnej, przemysł spożywczy, life science, gospodarka morską, turystyka.

W tym zakresie możliwy jest nowy kierunek rozwoju przedsiębiorstw, który może pojawić się w związku ze współpracą między sektorem badań i rozwojem nowych technologii a gospodarką. Kierunek ten może wyływać także z interdyscyplinarnych ośrodków rozwoju gospodarczego i transnarodowych sieci współpracy, jak np. technologie plazmy – biotechnologie – medycyna i farmacja.

Dotyczy to także przedsiębiorstw, które opierają się na obecnej wiedzy w poszczególnych branżach lub na produkcji niszowej, która może być dobrze przyjęta przez rynek.

Dla I obszaru działań zostały stworzone lub też zmodyfikowane w stosunku do EHK 2000 - 2006 następujące **kompleksy działań**:

I-1	Działania na rzecz rozwoju branż innowacyjnych i branż wzrostu oraz priorytetowych ośrodków gospodarczych w połączeniu z systemem transferu technologii mającym na celu utrzymanie istniejących przedsiębiorstw przemysłowych i wytwórczych posiadających szanse rozwojowe (sektory tradycyjne, produkty niszowe), przy szczególnym wykorzystaniu potencjałów płynących ze współpracy transgranicznej
I-2	Działania na rzecz wsparcia MŚP przez rozwój kooperacji między przedsiębiorstwami i sieciami współpracy (match-making), budowę regionalnych i branżowych klastrów usieciowionych transnarodowo
I-3	Działania na rzecz wsparcia kształtowania się wspólnego obszaru gospodarczego Odry, regionu wybrzeża, Zalewu Szczecińskiego i połączenia z obszarem metropolitalnym Berlina, Szczecina i regionu Öresund, włącznie z uzgodnionym marketingiem wewnętrznym i zewnętrznym mającym na celu wzmocnienie konkurencyjności regionu
I-4	Działania na rzecz wzmocnienia regionalnej gospodarki morskiej przez współpracę pomiędzy dostawcami i usługodawcami, portami i stoczniami oraz rozszerzenie oferty turystyki wodnej
I-5	Działania na rzecz rozbudowy turystyki jako branży wzrostu Euroregionu w połączeniu z tworzeniem marek turystycznych i ofert innowacyjnych dostosowanych do zróżnicowanych grup docelowych i rzeczywistej struktury zapotrzebowania
I-6	Działania na rzecz rozbudowy i usieciowienia turystycznych obszarów cząstkowych w kierunku transnarodowych linii produktów - opracowanie i realizacja turystycznych działań marketingowych
I-7	Rozbudowa infrastruktury turystycznej, włącznie z nowoczesnymi systemami informacyjnymi

I-1 Działania na rzecz rozwoju branż innowacyjnych i branż wzrostu oraz priorytetowych ośrodków gospodarczych w połączeniu z systemem transferu technologii mającym na celu utrzymanie istniejących przedsiębiorstw przemysłowych i wytwórczych posiadających szanse rozwojowe (sektory tradycyjne, produkty niszowe), przy szczególnym wykorzystaniu potencjałów płynących ze współpracy transgranicznej

Kompleks działań I-1 jest realizowany przede wszystkim przez następujące **kluczowe działania**:

- 1) Wsparcie nowych przedsiębiorstw innowacyjnych i stworzenie instytucji wsparcia biznesowego mających na celu wzmocnienie innowacyjności;
- 2) Wsparcie **przedsięwzięć inwestycyjnych** i kooperacji między przedsiębiorstwami przynoszących szczególnie widoczne **efekty strukturalne i oddziaływujące na zatrudnienie**; służy to wzmocnieniu **centrów gospodarczych**, które w powiązaniu ze wzmocnieniem uzgodnionych priorytetowych miejsc lokowania przedsiębiorstw przemysłowych, wytwórczych i usług mogą osiągnąć szczególnie duże efekty synergii dla otoczenia:
 - gospodarka morska wraz z powiązaniem z nią gałęziami wytwórczymi;
 - biotechnologie, technologie plazmowe;
 - gospodarka zdrowotna, telemedycyna;
 - branża turystyczna;
 - technologie informatyczno-komunikacyjne, informacja i komunikacja;
 - gospodarka żywnościowa, Life Science;
 - gospodarka drzewna i przetwórstwo drzewne, produkcja papieru;
 - produkcja paliw mineralnych / biopaliwa;
 - logistyka.(Kolejność wskazania nie jest odzwierciedleniem hierarchii ważności.)
- 3) Wypracowanie rozwiązań lub koncepcji dla **obszarów konwersji** lub obszarów poprzemysłowych;
- 4) Rozwój współpracy transnarodowej i zarządzanie klastrami w **gospodarce zdrowotnej/telematyce zdrowotnej** (BioConValley, telemedyczna sieć współpracy i in.) od medycyny klasycznej przez gospodarkę żywieniową do turystyki.
- 5) Rozwój sieci współpracy Baltic Bio Energy Net (BaBET), usieciwienie zasobów regionalnych, włącznie z projektami cząstkowymi; **stworzenie** klastrów mogących sprostać konkurencji w ujęciu krajowym i międzynarodowym.

- 6) Rozwój Euroregionu w kierunku transnarodowego „**centrum kompetencyjnego**“ Europy Północnej w dziedzinie wykorzystania energii odnawialnych, usieciwienie zasobów regionalnych i centrów na Pomorzu Przednim, w Barnim–Uckermark (sieć współpracy ENOB – odnawialne źródła energii w północno-wschodniej części Brandenburgii, inicjatywa BARUM), Skania i Zachodniopomorskie.
- 7) Stworzenie lub rozwój istniejących systemów informacyjnych w kierunku jednego polsko-niemiecko-szwedzkiego systemu informacyjnego dla gospodarki i nauki z bazą danych offline i / lub online oraz przy wykorzystaniu multiplikatorów i dostępnych zasobów informacyjnych, stworzenie systemu aktualizacji w celu
 - wspierania możliwości kooperacyjnych między przedsiębiorstwami w obrębie Euroregionu;
 - przekazywania pomysłów na innowacyjne produkty i technologie oraz wsparcie zgłoszeń patentowych.
- 8) Działania w celu stworzenia transgranicznego **zarządzania rynkiem pracy (EURES³⁸)** w Euroregionie:
 - tworzenie projektów z zakresu rynku pracy;
 - budowa kooperacji pomiędzy podmiotami zatrudniającymi a podmiotami kształceniowymi (np. między Towarzystwem Zatrudnieniowo-Kształceniowym użyteczności publicznej Uznam-Zachód a przedsiębiorstwami szczecińskimi o podobnych profilach działalności);
 - transnarodowe konferencje o rynku pracy poświęcone tematyce „Szanse i perspektywy wspólnego rynku pracy“;
 - realizacja wymiany doświadczeń w celu integracji i intensywniejszego wykorzystania pracowników w wieku powyżej 50 roku życia.

³⁸ EURES jest siecią współpracy służącą współpracy transgranicznej w kwestiach zatrudnienia działająca na podstawie statutu EURES dnia 03.05.2003.

I-2 Działania na rzecz wsparcia MŚP przez rozwój kooperacji między przedsiębiorstwami i sieciami współpracy (match-making), budowę regionalnych i branżowych klastrów usieciwionych transnarodowo

Kompleks działań I-2 jest realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

- 1) Wsparcie kooperacji między przedsiębiorstwami sektora MŚP, budowa sieci współpracy, klastrów regionalnych i branżowych w celu wzmocnienia siły rynkowej i eksportowej sektora MŚP:
 - wsparcie **sieci współpracy przedsiębiorstw** służących optymalizacji procesów pracy wykraczających poza jedno przedsiębiorstwo w celu zwiększenia dostępu do rynku, stworzenia marketingu międzynarodowego z wykorzystaniem internetu (wspólne platformy), w celu identyfikacji **potencjałów wzrostu i przyszłościowych technologii** oraz identyfikacji możliwości wyspecjalizowania się w niszach posiadających potencjały wzrostu, np. **budowa polsko-niemieckiej sieci współpracy w zakresie przemysłu spożywczego** w celu zdobycia nowych rynków i produktów dla przedsiębiorstw z sektora żywnościowego w Euroregionie;
 - wsparcie działań ukierunkowanych na podnoszenie kwalifikacji w celu zapewnienia transnarodowej konkurencyjności, rozwój kompetencji językowych;
 - wsparcie działań ukierunkowanych na współpracę w celu podniesienia stopnia przetworzenia produktów;
 - wsparcie działań kooperacyjnych mających na celu włączenie w obieg regionalny, podnoszenie wartości dodanej celu zwiększenia dostępności logistycznej i technologicznej;
 - przeprowadzenie sektorowych forów przedsiębiorców w celu nawiązywania współpracy transnarodowej.
- 2) Działania mające na celu wsparcie **rozwoju technologicznego** w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz **transferu technologii** aż do powiązania ich w centra technologiczne.
- 3) Działania mające na celu **zwiększenie świadomości innowacyjnej w sektorze MŚP**, w tym poprzez ułatwienie dostępu do informacji na temat zasobów innowacyjnych, wzmocnienie edukacji, inicjatywy własnej i **wsparcie ducha przedsiębiorczości** oraz stworzenie systemu identyfikacji zapotrzebowania technologicznego i innowacyjnego;
- 4) Stworzenie instrumentów **wsparcia finansowego dla innowacji w sektorze MŚP** i źródeł finansowania na opracowywanie nowych produktów i innowacji, tworzenie miejsc praktyk zawodowych.

- 5) Wsparcie MŚP przez **centra serwisu i usług (SBC)** Euroregionu, stworzenie branżowych **giełd kooperacyjnych**, kontynuacja **giełdy szukam-oferuję**.

Uzupełnienie działalności SBC poprzez stworzenie **transnarodowych, branżowych centrów kompetencyjnych dla MŚP** (centra usług i coachingu – założenie koncepcyjne wypracowane w projekcie „BALTIC+” współfinansowanym z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III):

- TGZ Uckermark Schwedt/O.: usługi inżynierskie i współpraca gospodarcza
- WITO Eberswalde: gospodarka zdrowotna
- Szczeciński Park Naukowo-Technologiczny: branża informatyczna
- Region Skåne, Helsingborg: turystyka bez barier

Wsparcie skierowane na rozwój targów jako forów branżowych służących marketingowi produktów, nawiązywaniu współpracy i wymiany know-how.

- 6) Wykorzystanie możliwości płynących ze **stworzenia sieci doradców innowacyjnych** dla MŚP w Euroregionie (Professional Board, POMERANIA – Management wzmacniających współpracę gospodarczą MŚP na bazie doświadczeń z Europamanagement II UE w celu:

- stymulowania współpracy gospodarczej między polskimi, niemieckimi i szwedzkimi przedsiębiorstwami sektora MŚP;
- stworzenia transnarodowych strategii innowacyjnych;
- wykorzystania potencjałów innowacyjnych.

- 7) Wsparcie **podejmowania transgranicznej działalności gospodarczej** lub **transgraniczne tworzenie oddziałów przedsiębiorstw w Euroregionie**:

- usługi służące badaniom rynku, doradztwo w kraju partnerskim, informacje na temat prawnych warunków ramowych;
- usługi doradcze w zakresie podejmowania działalności gospodarczej, włącznie z usługami tłumaczeniowymi świadczonymi przez SBC i towarzystwa wspierania gospodarki.

- 8) Stworzenie koncepcji i wdrożenie **systemów treningowych dla MŚP** ukierunkowanych na współpracę transgraniczną przy wykorzystaniu SBC, mających powstać centra usług i coachingu lub centrów kompetencyjnych, gminnych towarzystw wspierania gospodarki, związków zrzeszających przedsiębiorców, izb i zrzeszeń zawodowych na bazie ich statutów i reprezentacji interesów.

I-3 Działania na rzecz wsparcia kształtowania się wspólnego obszaru gospodarczego Odry, regionu wybrzeża, Zalewu Szczecińskiego i połączenia z obszarem metropolitalnym Berlina, Szczecina i regionu Öresund, włącznie z uzgodnionym marketingiem wewnętrznym i zewnętrznym mającym na celu wzmocnienie konkurencyjności regionu

Kompleks działań I-3 jest realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

- 1) Działania w celu **wzmocnienia gospodarczego** polsko-niemieckiego obszaru nadodrzańskiego jako całości, stabilizacja i zwiększenie **wzrostu gospodarczego w regionie, zatrudnienia i innowacyjności**:
 - opracowanie i wdrożenie **wspólnych strategii rozwojowych**;
 - rozwój **współpracy transgranicznej i sieci współpracy** przy rozwoju Szczecina jako ponadregionalnego **ośrodka gospodarczego i usługowego**;
 - połączenie z Berlinem jako międzynarodowym ośrodkiem gospodarczym i usługowym oraz regionem Öresund, w szczególności w branżach rozwojowych;
 - wzmocnienie wspólnego obszaru gospodarczego przez rozwój **centrów badawczych** w Euroregionie;
- 2) Działania idące w kierunku opracowania **wspólnego planu intensyfikacji i rozbudowy transgranicznych, regionalnych łańcuchów wartości dodanej** z punktem ciężkości położonym na rolnictwo, gospodarowanie ziemią, turystykę, rzemiosło i wytwórczość oraz rozwój transgranicznych centrów wytwórczych i przemysłowych prowadzących współpracę transnarodową oraz przy włączeniu placówek naukowych.
- 3) Opracowanie zintegrowanej koncepcji transportowej dla regionu nadodrzańskiego leżącego w obszarze Euroregionu Pomerania w celu stworzenia sprawnej infrastruktury transportowej z transgranicznymi połączeniami we wszystkich gałęziach transportu:
 - identyfikacja istniejących połączeń transgranicznych dla wszystkich gałęzi transportu, włącznie z natężeniem ruchu na nich, przepustowością, w odniesieniu do korytarza Północ-Południe oraz jego połączeń równoleżnikowych Wschód-Zachód oraz skomunikowania obszaru z osiami ponadregionalnymi;
 - porównanie zaplanowanych transgranicznych działań infrastrukturalnych dla wszystkich gałęzi transportu, włącznie z horyzontem czasowym ich realizacji i oceną wg wspólnie opracowanych kryteriów (powiązania geograficzno-gospodarcze, kompleksowe spojrzenie na oś rozwoju Północ-Południe i włączenie jej w kontekst europejski);

- sformułowanie zaleceń przy uwzględnieniu prognoz rozwojowych dla okresu do 2020 roku, wskazanie koniecznych działań inwestycyjnych, włącznie ze wskazaniem wymagań priorytetowych.
- 4) Wsparcie i rozwój **wspólnego zintegrowanego systemu informacji planistycznej dla wspólnego obszaru gospodarczego**, dla obszaru częściowego Euroregionu:
- dane dotyczące istotnych struktur przestrzennych dla całego obszaru, opracowane w systemie GIS i stale aktualizowane;
 - realizacja rozwiązania prototypowego jako zdecentralizowanego systemu informacji dostępnego w internecie.
- 5) Rozbudowa i poprawa **infrastruktury turystycznej po obu stronach Odry**, realizacja projektów kooperacyjnych i usieciwienie w celu:
- poprawy jakościowej szlaków turystycznych, miejsc postoju, zadaszeń, tablic informacyjnych;
 - stworzenia oferty turystycznej na bazie regionalnych i ponadregionalnych szlaków turystycznych (miejsca noclegowe, usługi gastronomiczne, udostępnienie miejsc atrakcyjnych turystyczne).
- 6) Wzmocnienie roli **Szczecina** jako centrum **transnarodowego regionu miasto-otoczenie** i siedziby Euroregionu przez intensywniejsze wykorzystanie i rozbudowę współpracy i klastrów dla strategicznie ważnych obszarów rozwojowych oraz postępujące przejmowanie transgranicznych funkcji stabilizujących i rozwojowych w ramach struktury policentrycznej, w tym również funkcji zaopatrzeniowej dla niemieckiego pogranicza na bazie historycznej roli Szczecina na tym obszarze.

I-4 Działania na rzecz wzmocnienia regionalnej gospodarki morskiej przez współpracę pomiędzy dostawcami i usługodawcami, portami i stoczniami oraz rozszerzenie oferty turystyki wodnej

Kompleks działań I-4 jest realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

- 1) Działania ukierunkowane na **rozwój strefy wybrzeża**, na jakościowy rozwój **ośrodków wzrostu lub obszarów priorytetowych w bezpośredniej bliskości wybrzeża** (wyspa Rugia, Uznam, Fischland – Darss – Zingst, Wolin, polskie wybrzeże do Koszalina, wybrzeże bałtyckie w Skanii), włącznie z działaniami w celu uporządkowanego korzystania z morza (morska gospodarka przestrzenna) i rozwój zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną.
- 2) Wsparcie działań mających na celu identyfikację **nowych obszarów innowacyjnych w gospodarce morskiej**, w szczególności nowych narzędzi, nowych technologii obróbki, recyklingu materiałów, technologii transportowych wspieranych z lądu (np. opracowanie i produkcja nowych układów napędowych statków, nowych konstrukcji statków), w powiązaniu z nowymi potencjałami tworzenia wartości dodanej w Euroregionie.
- 3) Budowa **sieci współpracy, aliansów morskich** w celu wzmocnienia gospodarki morskiej i jej rozwoju w kierunku **podstawowego motoru napędowego** dla regionów o charakterze morskim, w połączeniu z efektami synergii:
 - **tworzenie klastrów** pomiędzy gospodarką stoczniową i portową a powiązаныmi z nimi sektorami wytwórczymi, turystyką (mariny, porty jachtowe, przystanie, organizacje turystyczne), sportami morskimi i sektorem usług (gestorzy bazy noclegowej, gastronomia, placówki kulturalne) oraz organizatorami czasu wolnego.
Przykład: stworzenie klastra morskiego na osi Berlin – Szczecin, Zalew Szczeciński;
 - optymalizacja i łączenie struktur organizacyjnych gospodarki morskiej: rozbudowa i **usieciwienie nowoczesnych systemów komunikacyjnych** (rozbudowa systemu DIGAB w marinach i portach jachtowych, wykorzystanie technologii GPS – np. projekt historyczna Trasa Żeglarska).
- 4) Działania mające na celu rozbudowę **możliwości korzystania z oferty turystyki wodnej**:
 - wykorzystanie i rozbudowa potencjałów turystyki wodnej, sportów wodnych (kajakarstwo, wioślarstwo, żeglarstwo, wodne sporty motorowe, spływy), żeglugi pasażerskiej (oferty kombinowane statek, rower, wycieczki piesze), żeglugi rejsowej (rejsy tematyczne), regaty żeglarskie, turystyka kulturowa i miejska, wydarzenia;
 - rozwój **produktów innowacyjnych** w celu wykorzystania potencjałów rynkowych w przyszłościowych segmentach rynku: produkty łączone z przeżyciami morskimi, wiodące przez krajobrazy pojeziernie, parki narodowe, parki przyrodnicze spływy kajakowe i wycieczki rowerowe z przewodnikiem;
 - ścisła współpraca pomiędzy przedsiębiorstwami, gestorami turystycznymi, armatorami, samorządami, związkami i stowarzyszeniami.

Przykłady:

- stworzenie bilateralnego regionu turystycznego Zalew Szczeciński, Pomorskie Krajobrazy Pojezierne: krajobrazy wodne rzek Peene, Tollense, Trebel, Recknitz, zalewowo-wybrzeżne (Bodden- und Strelaküste) oraz pojezierne (Malchiner und Kummerowsee), krajobrazy planowanego parku narodowego Peenetallandschaft; krajobrazy nadrzeczne Parsęty, pojezierne Pojezierze Drawskie, łańcuch jezior w okolicach Koszalina z jeziorami Jamno i Bukowo, krajobrazy nadrzeczne Iny i Odry na polskim obszarze częściowym;
- projekt stoczni muzealna i kulturalna poświęcona historii morskiej i tradycyjnemu szutnictwu (Stowarzyszenie Greifswalder Museumsverft e. V.).

5) Działania w celu **połączenia obszarów rozwoju turystyki wodnej**, np.:

- rozwój gospodarczy, turystyczny i infrastrukturalny regionu wokół kanału Finowkanal w połączeniu z regionem Werbellinsee / Grimnitzsee i polskimi obszarami częściowymi jako polsko-niemiecki projekt modelowy;
- współpraca pojezierza Mecklenburgische Seenplatte z Pojezierzem Pomorskim pomiędzy Stargardem Szczecińskim, Drawskiem Pomorskim, Złocienicem, Czaplinkiem a Szczecinkiem (wspólne cechy: bogactwo wód, nienaruszony krajobraz kulturowy);
- stworzenie sieci współpracy portów jachtowych i działania w celu zamknięcia luk w tej dziedzinie na wybrzeżu Euroregionu.

6) Działania w celu połączenia licznych żeglownych dróg wodnych, np. projekt WIN Wassertouristische Initiative Nordbrandenburg: sanacja Langer Trödel w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej i skomunikowania z kanałem Finowkanal, ponowne otwarcie kanału Werbellin pomiędzy kanałem Finowkanal a kanałem Odra-Hawela i przedłużeniem na polski obszar.

7) Działania w celu intensywniejszego wykorzystania **żeglugi śródlądowej** poprzez usieciowienie polskich i niemieckich portów nadbałtyckich:

- działania mające na celu ukierunkowanie na rynki ponadregionalne i marketing transgraniczny;
- stworzenie optymalnego zarządzania portami (modele zarządzania, agencje logistyczne);
- sanacja i modernizacja infrastruktury;
- działania ukierunkowane na szybkie i łatwe skomunikowanie przez poprawę dojazdów i wyjazdów z portów oraz zakładów wytwórczych, włącznie z możliwością nawracania statków;
- oferowanie rozwiązań informatycznych;
- rozbudowa usług dla statków (remonty, konserwacja, zaopatrzenie, wywóz nieczystości).

I-5 Działania na rzecz rozbudowy turystyki jako branży wzrostu Euroregionu w połączeniu z tworzeniem marek turystycznych i ofert innowacyjnych dostosowanych do zróżnicowanych grup docelowych i rzeczywistej struktury zapotrzebowania

Kompleks działań I-5 jest realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

- 1) Badania poświęcone **strukturze popytu** oraz wsparcie działań mających na celu wzmocnienie potencjałów rozwojowych w turystyce, ukierunkowanych tematycznie i na różne grupy docelowe, w połączeniu z zarządzaniem jakością, stworzeniem specjalnych ofert dla grupy docelowej 55+ oraz w celu wydłużenia sezonu na cały rok:

- **turystyka zdrowotna i wellness:**

Działania mające na celu podniesienie atrakcyjności placówek uzdrowiskowych, np. rewitalizacja zabytkowego parku uzdrowiskowego w Świnoujściu, projekty specjalne, paleta produktów dla różnych grup docelowych, połączenie z innymi ofertami turystycznymi; np. szlak epoki lodowcowej z produktami, które należy stworzyć w zakresie wellness;

- **turystyka aktywna, sportowa i rekreacja:**

Korzystanie z regionalnych i ponadregionalnych szlaków rowerowych i pieszych, rozwój szlaków tematycznych (szlak śladem bajek/baśni, szlak młynów, zamków i pałaców);

Rozszerzenie oferty dla modnych sportów: biking, skating, walking, jogging, wspinaczka, golf, jeździectwo np. Nordic Fitnesspark w Nemerower Holz (Neu-Brandenburg);

- **turystyka przyrodnicza:**

Wykorzystanie szans płynących z bogactwa przyrodniczego, wędrówki z przewodnikiem po parkach przyrodniczych i narodowych, włącznie z systemami kierowania ruchem odwiedzających, ścieżkami dydaktycznymi, geologicznymi szlakami pętlowymi;

Oferty tematyczne ukierunkowane na odbieranie przyrody – dni śpiewającego łabędzia, dni żurawia (Park Narodowy „Dolina Dolnej Odry”), transgraniczne szlaki tematyczne, np. poświęcone wilkom;

Ogródki dydaktyczne Aeronauticon w muzeum im. Otto Lilienthala, Anklam;

- **agroturystyka:**

Uczenie się i spędzanie urlopu w gospodarstwie wiejskim, demonstracyjne gospodarstwa wiejskie („przejrzysta obora”), produkty regionalne, sklepiki przyzagrodowe, hodowla koni, szkółki jeździeckie;

Działania ukierunkowane na tworzenie specyficznych form spędzania urlopu: „Urlop w młynie”, „Urlop w leśniczówce”;

- **turystyka miejska i kulturowa**

Wykorzystanie potencjałów płynących ze wspólnej historii: turystyczne udostępnienie dóbr o wartościach kulturowych i zabytkowych, jak pałace, kościoły, klasztory oraz zabytkowych i typowo regionalnych dworców, parków ogrodów i historycznych szlaków handlowych; połączenie w szlaki tematyczne przy zapewnieniu koncepcji ich funkcjonowania oraz włączeniu w kontekst historyczny; w szczególności podkreślenie często ścisłych powiązań pomiędzy znaczącymi zabytkami kultury a sąsiadami z obszaru Morza Bałtyckiego, w szczególności Pomorza Przedniego i Pomorza Zachodniego jako jednolitego obszaru kulturowego i gospodarczego :

- rozwój turystyki miejskiej pomiędzy miastami Euroregionu (miasta hanzeatyckie, miasta z zabytkowymi centrami miejskimi, światowe dziedzictwo kultury, wydarzenia kulturalne);
- transnarodowy szlak rowerowy szlakiem zabytków i ciekawostek techniki (sieć miast projektu „BALTIC+“ współfinansowanego z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B);
- kontynuacja transnarodowego szlaku śladem czerwonego gotyku (EUROB);
- połączenie/wymiana zbiorów muzealnych, np. zbiorów sztuki z Neubrandenburga z ofertą muzealną Szczecina;
- Europejski park hugenotów w Schwedt n. O., ogród krajobrazowy „Dolina Miłości“ nad Odrą w Zatoni Dolnej;
- wystawa historyczna „Eryk Pomorski jako król Skandynawii“ (współpraca Pommersches Landesmuseum z muzeami polskimi i szwedzkimi);
- marynistyczna turystyka kulturowa (latarnie morskie, zespoły portowe, historyczne sztuknictwo);

- **Turystyka edukacyjna i konferencyjna:**

Połączenie i rozwój parków geologicznych: edukacja ekologiczna i nauka o ziemi w połączeniu z geologią i krajobrazem kulturowym, wykorzystanie potencjałów geologicznych i krajobrazowych regionu; oprowadzanie przez obszary chronionej przyrody, działania w celu zwiększenia atrakcyjności istniejących placówek;

Stworzenie regionalnego zarządzania turystyką konferencyjną, włącznie z programem towarzyszącym (np. transgraniczne konferencje i seminaria)

- **Turystyka śladami techniki i przemysłu:**

Działania na rzecz otwarcia się atrakcyjnych przedsiębiorstw regionu na ich włączenie w programy turystyczne (stocznie, porty, zakłady przemysłowe);

Otwarcie produkcyjnych zakładów rzemieślniczych, wytwórczych, rzemiosła artystycznego, pracowni artystycznych jako forów „przejrzystej produkcji”/ „przejrzystego atelier”.

- 2) Działania na rzecz **łączenia ofert o tematycznej różnorodności** w celu podkreślenia cech szczególnych na podstawie potencjałów historycznych i przyrodniczo-przestrzennych w dziedzinie turystyki zdrowotnej, aktywnej, sportowej i fitness (np. turystyka objazdowa w rozumieniu koncepcji czterech zakątków, rowerowe szlaki pętlowe w powiązaniu z połączeniami promowymi np. – Bike and Sail).

Rozwój specjalnej oferty dla

- grupy docelowej 55+;
- rodzin;
- młodzieży;
- niepełnosprawnych (turystyka bez barier).

- 3) Działania na rzecz stworzenia **transgranicznych ofert produktów kombinowanych**, usieciowienie oznakowanych szlaków rowerowych, transgraniczne udostępnienie turystyki rowerowej w powiązaniu z wielojęzycznym systemem informacji wzdłuż sieci szlaków, np. międzynarodowy szlak rowerowy wokół Zalewu Szczecińskiego, szlak nadmorski Lubeka – Stralsund – Szczecin, szlak rowerowy Berlin – Uznam; tematyczne szlaki rowerowe w powiatach przygranicznych Uecker-Randow, Uckermark, Gryfino, Police i in.

- 4) Działania na rzecz zwiększenia **poziomu wykorzystania bazy turystycznej** poza sezonem:

- działania na rzecz rozwoju ofert kombinowanych, regionalnego zarządzania imprezami;
- tworzenie ofert poza sezonem skierowanych do określonych grup docelowych;
- tworzenie ofert pomiędzy edukacją a wypoczynkiem.

- 5) Działania na rzecz **podniesienia jakości oferty noclegowej** przy równoczesnej dywersyfikacji segmentów cenowych; działania na rzecz promocji tożsamości regionalnej przez gastronomię (odkrycia kulinarne), wykorzystanie wyników kooperacji „Regionalna kultura kulinarna” (logo, kryteria).

- 6) Stworzenie **klastrów** w celu uruchamiania nowych produktów turystycznych kierujących się popytem na rynku, promocja i zarządzanie konkretnymi produktami turystycznymi.

I-6 Działania na rzecz rozbudowy i usieciowienia turystycznych obszarów cząstkowych w kierunku transnarodowych linii produktów - opracowanie i realizacja turystycznych działań marketingowych

Kompleks działań I-6 jest realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

- 1) Działania w celu **usieciowienia obszarów turystycznych na polskim, niemieckim i szwedzkim wybrzeżu Bałtyku** (Rugia, Fischland - Darss - Zingst, Uznam) przy włączeniu Vorpommernsche Boddenlandschaft i Boddenlandschaft południowo-wschodniej Rugii, Greifswalder Bodden i zaplecza lądowego na Pomorzu.
- 2) Usieciowienie kolejnych obszarów Południowej Szwecji, Pomorza Zachodniego i niemieckiej części Euroregionu Pomerania pod kątem **turystyki przyrodniczej** (np. Müritzer Naturpark, Feldberger Seenlandschaft, Drawieński Park Narodowy, Drawski Park Krajobrazowy, Iński Park Krajobrazowy i Woliński Park Narodowy); usieciowienie parku narodowego „Dolina Dolnej Odry” z rezerwatem biosfery Schorfheide-Chorin, parku przyrody Barnim z polskim Drawieńskim Parkiem Narodowym w celu rozbudowy potencjałów przyrodniczych związanych z przeżywaniem przyrody, tematycznymi szlakami pieszymi, parkiem przyrody bez barier; możliwości usieciowienia rezerwatu biosfery Południowo-Wschodniej Rugii.
- 3) Działania na rzecz **stworzenia** i rozwoju **polsko-niemieckiego regionu „Zalew Szczeciński”** i marki „Zalew Szczeciński – tak piękny, że trudny do opowiedzenia!”.
- 4) Działania na rzecz rozbudowy i transnarodowego połączenia parku geologicznego „**Meklemburski krajobraz polodowcowy**” i znajdującego się w fazie powstawania **parku geologicznego „Okres zlodowaceń na obrzeżach Odry”** (polska gmina Moryń) oraz geologicznie podobnych obszarów w regionie Skania. Punkty zaczepienia w krajobrazie poglądowym można znaleźć w parku narodowym Söderåsen, rezerwacie przyrody Kullaberg i parku narodowym Stenshuvud.
- 5) Rozwój transnarodowej kooperacji pomiędzy wioskami **Wikingów i Słwian** pod wspólną marką „BALTIC HISTORY” w Foteviken (Skåne), Wolinie (Zachodniopomorskie) i Ukranenland e. V. (Torgelow) przy włączeniu zaplanowanej atrakcji Burgberg Lassen poświęconej historii Słowian.
- 6) Stworzenie **polsko-niemieckich punktów informacyjnych**, np. **budynek dworcowy** Blumberg (B 158, A 10/A 11, kolej regionalna OD 25) w obszarze oddziaływania metropolii Berlina, w połączeniu z oznakowaniem wszystkich dróg dojazdowych; strona internetowa, ulotki, kształcenie zawodowe i wzajemna wymiana praktykantów z zakresu turystyki jako wspólny projekt Regionalpark Barnimer Feldmark, REGION NATUR GmbH i polskich partnerów z Kołobrzegu i Ustronia Morskiego (certyfikacja ATIS) oraz plany włączenia partnerów ze Szwecji (A 11 – Świnoujście – prom – Ystad).

7) Działania kluczowe w celu opracowania i realizacji **wspólnych strategii marketingowych i działań marketingowych** w Euroregionie:

- Wsparcie założeń koncepcyjnych mających na celu dalszy rozwój obszarów turystycznych Euroregionu i wykorzystanie możliwości ich ponadregionalnego i transnarodowego usieciowienia pod kątem marketingu.
- Stworzenie we współpracy z regionalnymi organizacjami turystycznymi wspólnego marketingu turystycznego w wybranych tematach z ukierunkowaniem na poszczególne zagadnienia tematyczne i grupy docelowe: nośne hasła reklamowe, loga, marki dachowe i wspólne platformy internetowe lub połączenie linkami z istniejącymi platformami.
- Identyfikacja cech wyróżniających, które posiadają **charakterystyczne linie produktów**, a które mogą **spełniać funkcję ponadregionalnego przesłania** o wydźwięku transnarodowym np.:
 - historia-sztuka-kultura;
 - business, technical visits;
 - krajobraz i przyroda;
 - elementy oferty turystyki wodnej;
 - produkcja filmów i przemysł filmowy.
- Działania w celu wyprofilowania i wdrożenia transgranicznych działań marketingowych w poszczególnych tematach poprzez wspólne strony internetowe posiadające zintegrowane linki odsyłające na inne strony i możliwość dokonania rezerwacji online (centralny system informacji i rejestracji przy wykorzystaniu istniejących domen), broszury, ulotki, wielojęzyczne punkty informacyjne lub terminale (np. DIGAB) w ważnych miejscach, wspólny udział w targach, np. poświęconych tematom:
 - wycieczki rowerowe z ofertą pakietową, np. nocleg, transport bagaży, połączenie z innymi ofertami (żegluga pasażerska, zwiedzanie, usługi przewodnickie);
 - rejsy w ramach turystyki wodnej: łódzie sportowe, domowe, kajaki, rejsy rzeczne, również w połączeniu z innymi ofertami;
 - szlak złodowaceń, transgraniczny park geologiczny z rozwijaniem nowych elementów oferty turystycznej;
 - prozdrowotne oferty turystyczne.
- Działania wspierające turystyczną promocję Euroregion:
 - tworzenie wizerunku;
 - Corporate Identity;
 - współpraca z mediami i wspólne działania PR;
 - lobby;
 - docieranie do grup docelowych.

- Działania ukierunkowane na profesjonalizację marketingu turystycznego, podniesienie jakości i zorientowania na klienta, podkreślanie indywidualności danego miejsca.

Np. wprowadzenie wspólnego biletu Uznam-Wolin (Usedom-Wolin-Card) dla bazy noclegowej, korzystania z plaży, wypożyczania rowerów, korzystania z komunikacji publicznej, wejścia do miejsc będących celem wycieczek lub odwiedzanych przy niepogodzie.

Np. wdrożenie koncepcji „Bernau-Börnicker Feldmark“ i wypracowanie koncepcji dla ogrodów, parków i alei w okolicach Barnimer Feldmark, parku przyrody Barnim i Zamku Dolsk koło Myśliborza we współpracy transgranicznej i przy transgranicznej wymianie doświadczeń.

I-7 Rozbudowa infrastruktury turystycznej, włącznie z nowoczesnymi systemami informacyjnymi

Kompleks działań I-7 jest realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

1) Rozwój i poprawa warunków na ponadregionalnych i regionalnych ścieżkach rowerowych łączących się z międzynarodowymi ścieżkami rowerowymi, włącznie z ich wyposażeniem w stosowną infrastrukturę (stan ścieżek, prace pielęgnacyjne, miejsca postojowe, wielojęzyczne placówki informacyjne), np.:

- nadbałtycka ścieżka rowerowa Lubeka – Stralsund – Szczecin;
- międzynarodowa ścieżka rowerowa wokół Zalewu Szczecińskiego;
- ścieżka rowerowa Odra-Nysa, Berlin – Uznam i skomunikowanie jej z takimi projektami, jak „Zielona Odra“ (Polska);
- kontynuacja budowy transgranicznych ścieżek rowerowych w Świnoujściu (m.in. ul. Krzywa i ul. Barlinskiego)
- szlak pętlowy Odra-Welse jako pomost łączący z Parkiem Narodowym „Dolina Dolnej Odry“;
- przewidziana „Via Pomerania“ z ofertą pakietową;
- usieciwienie ścieżek rowerowych obszaru metropolitarnego Szczecin;
- inne regionalne szlaki rowerowe na obszarach turystycznych (uzupełnienie sieci ścieżek rowerowych i pieszych nad kanałem Finowkanal, rozbudowa ścieżek rowerowych nad rzeką Uecker (odcinek Eggesin jako odcinek równoległy do szlaku wodnego Prenzlau – Police lub odcinka Vogelsang – Warsin – Altwarp) wraz z połączeniem z dalekobieżnymi ścieżkami rowerowymi;

włącznie z transgranicznymi połączeniami w polskiej części Euroregionu Pomerania i regionu Skania we współpracy z podmiotami polskimi i szwedzkimi (gminy, powiaty, kluby rowerowe).

2) Udostępnienie nowych szlaków pieszych, poprawa ponadregionalnych szlaków pieszych i ich wyposażenie w stosowną infrastrukturę (zadaszenia, place zabaw, miejsca postojowe, ścieżki zdrowia, wielojęzyczne systemy informacyjne), np. budowa transgranicznego ciągu pieszego na 1 wydmie (od granicy polsko-niemieckiej).

3) Działania towarzyszące mające na celu **otwarcie przejść granicznych** dla ruchu turystycznego (turystyczne dalekobieżne szlaki rowerowo-pieszo-wodne), np. Hintersee – Dobieszczyń.

- 4) Poprawa i rozbudowa infrastruktury dla segmentu turystyki wodnej na szczeblu gmin:
- Rozwój Basenu Północnego w Świnoujściu w kierunku regionalnego portu jachtowego;
 - sanacja/budowa nowych przystani;
 - stworzenie dalszych miejsc postojowych dla łodzi;
 - rozbudowa marin;
 - poprawa zaopatrzenia i wywozu nieczystości (odbieranie ścieków, zaopatrzenie w wodę pitną, możliwości przeprowadzania napraw i poprawek na łodziach, zaopatrzenie w paliwo);
 - sanitariaty;
 - dźwigi do podnoszenia łodzi;
 - dojazdy od strony lądu do nabrzeża, statków pasażerskich / żegluga rejsowa na rzekach;
 - stworzenie miejsc parkingowych;
 - rozbudowa nowoczesnych systemów informacyjnych (DIGAB, GPS, dostęp do internetu);
 - działania na rzecz rozwoju infrastruktury na wewnętrznych wodach przybrzeżnych (nabrzeża w kształcie tarasów przypominające rozwiązanie z Wolgast), tworzenie infrastruktury przyjaznej klientowi (miejsca, gdzie dochodzi do wymiany pasażerów, dostęp dla osób niepełnosprawnych, biura podróży).
- 5) Działania na rzecz rozbudowy lub udoskonalenia wielojęzycznych systemów informacyjnych w miastach i gminach;
- 6) Wykorzystanie zintegrowanej koncepcji transportowej wysp Uznam-Wolin w celu zmniejszenia obciążeń dla turystyki;
- 7) Dalszy rozwój usług opartych na internecie mających na celu poprawę komunikacji między klientami końcowymi i usługodawcami a organizacjami marketingowymi.
- 8) Budowa centrum sportu, kultury i rekreacji w Świnoujściu jako działanie wydłużające sezon i służące poprawie oferty turystycznej.

4.3.2 Obszar działań II:

Wsparcie nauki, technologii, edukacji i podnoszenia kwalifikacji przy intensyfikacji współpracy multidyscyplinarnej pomiędzy gospodarką a placówkami badawczymi

Strategia Lisbońska³⁹ Wspólnoty opiera się na przesłaniu: więcej inwestycji w **młódzież**,⁴⁰ **edukację, kształcenie zawodowe, badania i innowacje** oraz podejmowanie koniecznych kroków w celu wykształcenia większej ilości wykwalifikowanej siły roboczej posiadającej duch przedsiębiorczości.

Przyspieszenie wzrostu i stworzenie miejsc pracy są podstawą dla uaktywnienia zasobów.

Kluczową rolę odgrywa przy tym nauka, edukacja, kształcenie zawodowe i podnoszenie kwalifikacji.

Zgodnie z celami Programu Ramowego Wspólnoty Europejskiej dla badań, rozwoju technologicznego i demonstracji (2007 – 2013), *projekt*⁴¹, należy wzmacniać podstawy gospodarcze i technologiczne oraz zapewniać wysoką konkurencyjność oraz wspierać w regionach **rozbudowę bazy dla B&R**. Skoncentrowanie się na wzmocnieniu siły ekonomicznej Euroregionu wymaga wsparcia skierowanego na **rozbudowę bazy B&R** w regionie, ukierunkowanego na zrównoważone branże wzrostu i specyficzne nisze rynkowe, skoncentrowanego na celu, jakim jest intensyfikacja i realizacja współpracy transgranicznej między gospodarką a placówkami badawczymi/universytetami/szkołami wyższymi. Dzięki temu **w sposób bardziej intensywny nastąpi wykorzystanie nowej wiedzy na potrzeby rynku w nowych produktach, innowacyjnych procesach i usługach**. Oznacza to, że szczególnego znaczenia nabierze rozbudowa regionalnej bazy B&R oraz bazy innowacyjnej, która jest bezpośrednio związana z regionalną gospodarką. Tego rodzaju wsparcie bazy B&R oraz specjalistycznej bazy technologicznej wspiera równocześnie w sposób zrównoważony **transnarodowy transfer technologii**, co odbywa się dzięki wykształcaniu się sieci współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami, placówkami kształcenia wyższego i placówkami badawczymi.

Strategiczny cel jest determinowany tym, żeby w Euroregionie z powodzeniem wspólnie wpływać na proces **dopasowywania się do globalnych rynków** i wpływać na przejście w społeczeństwo informacyjne oparte na wiedzy. Opracowanie i wprowadzenie rozwiązań innowacyjnych i multimedialnych dla regionalnych procesów rozwojowych wspiera tworzenie się i **wykorzystanie branż przyszłościowych**, służąc jednocześnie poprawie struktur konkurencyjności i tworzeniu transgranicznych ofert wspólnej polityki promocyjnej regionu jako obszaru inwestycji.

Dla Euroregionu szczególnego znaczenia nabiera, na bazie dotychczasowych doświadczeń i wyników, współpraca transnarodowa pomiędzy placówkami badawczymi, przemysłem i przedsiębiorstwami w następujących obszarach:

- **gospodarka zdrowotna**, a w szczególności kontynuacja projektów w zakresie telemedycyny;

³⁹ Mitteilung der Kommission an den Rat und das Europäische Parlament, Gemeinsame Maßnahmen für Wachstum und Beschäftigung: Das Lissabon-Programm der Gemeinschaft, KOM (2005) 330, Seite 3

⁴⁰ Unterstützung der Umsetzung des Europäischen Paktes für die Jugend vom 23.03.2005 (7619/05)

⁴¹ Vorschlag für einen Beschluss des Europäischen Parlaments über das siebte Rahmenprogramm für Forschung, Technologie und Demonstration (2007 – 2013), 06.04.2005, KOM(2005)119 endgültig.

- rozwój interdyscyplinarnych ośrodków wzrostu w sektorach: **biotechnologie, medycyna, farmacja**;
- **energie odnawialne** i środowisko;
- **technologie informatyczne i komunikacyjne**, nowe media;
- rolnictwo, **przemysł spożywczy, life science**;
- **gospodarka morska**, nowe tworzywa.

Dzięki wynikom badań wdrożeniowych powstałych na bazie bezpośredniej współpracy z gospodarką powstaną w tych obszarach warunki ramowe dla tworzenia i utrzymania miejsc pracy w przedsiębiorstwach, które wypracowują wartość dodaną.

Wykorzystanie i **wzmocnienie zasobów ludzkich** oraz **edukacji jako kluczowego czynnika** długofalowego rozwoju Euroregionu wymaga zastosowania odpowiednich strategii, systemów i ofert, które sprawią, że wiedza i innowacje staną się mocną stroną regionu jako obszaru inwestycyjnego. Paleta działań wspierających jest szeroka i obejmuje takie działania, które podnoszą zdolność adaptacyjną pracowników i przedsiębiorstw w kontekście sprostania zmianom gospodarczym, które poprawiają dostęp do rynku pracy, wspierają rozwój zasobów ludzkich, a przy tym w coraz większym stopniu promują rozwiązania i oferty transnarodowe i transgraniczne.

Dla II obszaru działań zostały stworzone lub też zmodyfikowane w stosunku do EHK 2000 - 2006 następujące **kompleksy działań**:

II-1	Działania na rzecz wsparcia i regionalnego powiązania ze sobą placówek badawczych Euroregionu w celu promocji rozwoju branż przyszłości i nowych technologii
II-2	Działania na rzecz wsparcia i dalszego rozwoju transnarodowych sieci współpracy w celu stworzenia i rozbudowy regionalnych i transnarodowych klastrów wysokich technologii i na rzecz bezpośredniego wdrożenia i urynkowienia wyników badań
II-3	Działania na rzecz rozbudowy współpracy transgranicznej szkół wyższych w Euroregionie przez wspólne projekty badawcze i rozszerzenie możliwości wsparcia jako mechanizmów zachęty
II-4	Działania na rzecz podniesienia poziomu wykształcenia, wielojęzycznego kształcenia i podnoszenia kwalifikacji w celu prowadzenia współpracy transgranicznej w edukacji szkolnej i zawodowej oraz wśród kadr kierowniczych i zarządczych
II-5	Działania na rzecz wsparcia elastyczności zawodowej i regionalnej mobilności oraz na rzecz wdrożenia wymagań związanych z uczeniem się przez całe życie

II-1 Działania na rzecz wsparcia i regionalnego powiązania ze sobą placówek badawczych Euroregionu w celu promocji rozwoju branż przyszłości i nowych technologii

Kompleks działań II-1 jest realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

- 1) Wzmocnienie obszarów badawczych mających strategiczne znaczenie dla regionu.
- 2) Wsparcie współpracy oraz transnarodowych **kooperacji i sieci współpracy** pomiędzy badaczami, wynalazcami, użytkownikami; wymiana naukowców, studentów, partnerów z gospodarki, przy czym w centrum zainteresowania znajduje się **tworzenie krajowych i międzynarodowych klastrów mogących sprostać konkurencji**, łączeniu kompetencji i prowadzeniu międzynarodowych projektów badawczych ukierunkowanych na wdrożenia i wyniki:
 - rozbudowa transnarodowych kooperacji w obszarze **gospodarki zdrowotnej**;
 - szkoły wyższe, przedsiębiorstwa na bazie zrzeszenia Scan-Balt w zakresie Life Science i biotechnologii; np. kontynuacja współpracy pomiędzy BioConValley, BioTechnikum Greifswald z Medicon Valley Academy, zrzeszeniem Life Science Öresund w trójkącie miast Kopenhaga – Malmö – Lund a placówkami/Politechniką Szczecińską, Uniwersytetem Szczecińskim, Pomorską Akademią Medyczną i Politechniką Koszalińską;
 - **technologie komunikacyjne i jej obszary zastosowań**, połączenie istniejących potencjałów z tworzeniem nowych innowacyjnych produktów, zastosowań w celu podniesienia atrakcyjności rynku pracy;
 - rozwój współpracy między szkołami wyższymi/przedsiębiorstwami i transnarodowe usieciowienie w zakresie **rolnictwa i gospodarki drzewnej**, m.in. w powiązaniu z odnawialnymi źródłami energii.
- 3) Stworzenie wspólnych programów badawczych i wspieranie wspólnych seminariów, konferencji i spotkań branżowych.
- 4) Zwiększenie przepływu **informacji pomiędzy placówkami badawczymi Euroregionu** w celu stworzenia ukierunkowanych form współpracy, takich jak platformy technologiczne i „Centres of Excellence”.
- 5) Stworzenie ramowych warunków dla rozwoju rynku dla technologii i innowacji w regionie, w tym systemu transferu technologii i rozwiązań innowacyjnych;
- 6) Działania w celu utrwalenia **transgranicznej komunikacji** w zakresie nauki i powiązanych z nią gałęzi gospodarki oraz w innowacyjnych organizacjach i obszarach priorytetowych:
 - analizy ogólne dotyczące warunków prowadzenia badań i rozwoju w Euroregionie;
 - spotkania informacyjne, seminaria, kolokwia;
 - wspólne korzystanie z placówek;
 - definiowanie wspólnych projektów badawczych.

- 7) Stworzenie wspólnego **portalu informacyjnego** dla nauki i gospodarki (por obszar działań I) jako forum kontaktowe dla gospodarki, organizacji gospodarczych i szkół wyższych/universytetów/politechnik.
- 8) Działania w zakresie wsparcia działań badawczych w powiązaniu z produktami regionalnymi.
- 9) Działania wspierające trwałe przemiany gospodarcze i przebudowę regionu przez ukierunkowane badania naukowe i wdrożeniowe w tematach priorytetowych, np.
 - radzenie sobie z konsekwencjami przemian demograficznych;
 - prewencja, opieka, zdrowie, sprawy społeczne;
 - przyjazne środowisku wykorzystanie obszarów wiejskich i ich zrównoważony rozwój;
 - możliwości integracji gospodarowania ziemią, ochrony środowiska , wybrzeża i zarządzania strefą przybrzeżną;
 - zrównoważony rozwój komunikacji i in.

Wsparcie usieciowienia regionalnej bazy badawczo-rozwojowej w celu opracowania strategii dopasowania się do konsekwencji przemian demograficznych; opracowywanie transgranicznych rozwiązań w ramach modelowych projektów dwu- i trzystronnych przy uwzględnieniu istniejących różnic po stronie polskiej, szwedzkiej i niemieckiej.

- 10) Wzmocnienie **współpracy między nauką, gospodarką a podmiotami publicznymi, włącznie z administracją publiczną** (zasada „potrójnej spirali” - Triple Helix) w wybranych obszarach o dużym znaczeniu dla Euroregionu:
 - organizacja konkursów na zadania badawcze na potrzeby gospodarki i administracji publicznej;
 - wsparcie kształcenia zawodowego ukierunkowanego na praktyczne szkolenie studentów przez udostępnienie miejsc pracy w przedsiębiorstwach, administracji, placówkach społecznych;
 - organizacja tematycznych wystaw.
- 11) Poprawa **uwarunkowań infrastrukturalnych** szkół wyższych/universytetów/politechnik potrzebnych do prowadzenia badań konkurencyjnych na rynkach międzynarodowych:
 - poprawa technologii informatyczno-komunikacyjnych w placówkach badawczych;
 - poprawa wyposażenia pomieszczeń placówek badawczych (do sale dydaktyczne, laboratoria, archiwa, biblioteki, zbiory).

II-2 Działania na rzecz wsparcia i dalszego rozwoju transnarodowych sieci współpracy w celu stworzenia i rozbudowy regionalnych i transnarodowych klastrów wysokich technologii i na rzecz bezpośredniego wdrożenia i urynkowania wyników badań

Kompleks działań II-2 jest realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

1) Działania w celu stabilizacji i rozbudowy **telemedycznej sieci współpracy na rzecz zapobiegania chorobom nowotworowym w Euroregionie z możliwością rozbudowania współpracy telemedycznej na Europę Wschodnią i Skandynawię:**

- rozwój **współpracy regionalnej** przez włączenie kolejnych klinik i kompatybilnych projektów w Meklemburgii-Pomorzu Przednim i Północno-Wschodniej Brandenburgii;
- rozwój współpracy z **centrum biotechnologii, nauki i zdrowia Berlin-Buch** (nowe terapie, sposoby diagnozowania chorób nowotworowych, krążenia i chorób neurologicznych);
- rozszerzenie usieciowienia **o polskich partnerów**: Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie, Regionalne Centrum Onkologii w Szczecinie, Szpital Wojewódzki w Koszalinie i inni partnerzy polscy, włączenie **Uniwersytetu w Lund i pozyskanie dalszych partnerów ze Skanii**;
- rozszerzenie palety medycznej Centrum Onkologii (Tumorzentrum) i wykorzystanie wyników z faz 1 i 2 trwających od 2002 roku do 2006 w celu ich optymalnego wykorzystania w celach klinicznych.

2) Działania zmierzające do dalszego rozwoju sieci współpracy **Baltic Bio Energy Net jako grupy interesów naukowców, placówek badawczych i przedsiębiorstw, do której partnerzy będą wносить swoją wiedzę w celu wspólnego zdefiniowania innowacyjnych produktów w zakresie bioenergii, sprawdzenia możliwości ich realizacji i doprowadzenia do wdrożenia poszczególnych projektów:**

- produkcja, przygotowanie, charakterystyka poszczególnych roślin energetycznych jako biopaliwa i materiału opałowego;
- rozwój rynku na biopaliwa i biomateriały opałowe;
- optymalizacja regionalnego zaopatrzenia w energię przez sprzężenie różnych technologii energetycznych.

Usieciowienie z innymi regionalnymi centrami w rejonie Uckermark-Barnim.

3) Działania na rzecz **rozbudowy BalticNet Plasma Tec z obecnymi partnerami reprezentującymi biznes i obszar badań ze Szczecina, Koszalina, Greifswaldu z położeniem punktu ciężkości na włączenie partnerów z Południowej Szwecji, np. Park Technologiczny Ideon. Celem działań jest wsparcie istniejących, dobrze funkcjonujących przedsiębiorstw i stworzenie nowych przez rozwój technologii i jej transfer, a tym samym tworzenie miejsc pracy w regionie.**

- 4) Działania na rzecz **stworzenia Technikum Plazmy (Plasmatechnikum)**, rozwój interdyscyplinarnego centrum wzrostu zajmującego się dziedzinami od technologii plazmy do Life Science, obróbką tworzyw sztucznych i metali:

Stworzenie **wspólnego łańcucha tworzącego wartość dodaną** od badań podstawowych przez badania wdrożeniowe w zakresie fizyki plazmowej niskich temperatur i technologii plazmowej niskich temperatur: stworzenie centrum technologii plazmowych o uznanej renomie w Europie Północnej (produkty gotowe do opatentowania i wdrożenia, usługi transferowe dla placówek badawczych).

- 5) Stworzenie **podstaw do zbudowania klastrów**, organizacja grup tematycznych i współpracy między przedsiębiorstwami oraz wsparcie wspólnych działań w celu tworzenia klastrów, włącznie z ich upublicznianiem.

II-3 Działania na rzecz rozbudowy współpracy transgranicznej szkół wyższych w Euroregionie przez wspólne projekty badawcze i rozszerzenie możliwości wsparcia jako mechanizmów zachęty

Kompleks działań II-3 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Rozwój współpracy między szkołami wyższymi, uniwersytetami i politechnikami Euroregionu przez **regularną wymianę naukowców i studentów**, np. Wyższa Szkoła Zawodowa w Neubrandenburgu, Politechnika Szczecińska, Akademia Rolnicza, Politechnika Koszalińska, Szwedzki Uniwersytet Nauk Rolniczych, Jednostka Alnarp (program unijny SOKRATES) w celu upowszechniania wyników badań naukowych.
- 2) Wspólne **potencjalne oferty badawcze i dydaktyczne na innowacyjnych, międzynarodowych kierunkach kształcenia i kierunkach studiów** w połączeniu z kształceniem praktycznym w przedsiębiorstwach niemieckich, polskich i szwedzkich powstałych na bazie szkół wyższych, opierających się na mocnych stronach danej szkoły wyższej i przyczyniających się do tego, że szkoły wyższe Euroregionu sprostają globalnej konkurencji.
- 3) **Stworzenie transgranicznych zrzeczeń szkół wyższych**, rozwój kontaktów roboczych między grupami badawczymi, np.:
 - zrzeczenie szkół wyższych składające się Wyższej Szkoły Zawodowej w Eberswalde, Uniwersytetu im. Humboldta w Berlinie, Uniwersytetu Szczecińskiego, Uniwersytetu Poznańskiego, Uniwersytetów w Greifswaldzie i Rostoku w celu prowadzenia interdyscyplinarnych projektów badawczych, np. na temat dużych obszarów chronionych;
 - rozwój kontaktów uniwersyteckich w ramach Instytutu Lingwistyki Europejskiej przy Uniwersytecie Szczecińskim współpracującego z Uniwersytetem w Greifswaldzie i Uniwersytetem w Lund;
 - rozwój wspólnych grup badawczych i kontaktów roboczych Instytutu Sławistyki, Instytutu Nordyckiego, Wydziału Medycznego i Matematyczno-Przyrodniczego Uniwersytetu im. Ernsta Moritza Arndta w Greifswaldzie ze szkołami wyższymi ze Szczecina, Koszalina i Uniwersytetem Lund czy też Wyższej Szkoły w Neubrandenburgu z Wyższymi Szkołami Zawodowymi w Stralsundzie i Eberswalde z partnerskimi instytucjami szwedzkimi i polskimi;
 - wsparcie powołania **polsko-niemiecko-szwedzkiego kolegium**, np. w Kolegium Naukowym im. Alfreda Kruppa w Greifswaldzie, wsparcie realizacji multidyscyplinarnych przedsięwzięć badawczych w celu wypracowywania rozwiązań w kontekście różnych zastosowań;
 - wspólne projekty badawcze w celu zbadania różnic mentalnych z ukierunkowaniem na wspieranie wymiany kulturalnej na poziomie szkół wyższych i placówek kształcenia policealnego;
 - rozpisywanie wspólnych konkursów na prace dyplomowe z odniesieniem euroregionalnym, a następnie wspólna ocena prac.
- 4) Działania na rzecz **wsparcia Szczecina jako centrum naukowo-badawczego w Euroregionie** z kluczową rolą w sieci współpracy B&R.
- 5) Wsparcie zintegrowanych innowacyjnych projektów mających na celu promocję współpracy w pracy dydaktycznej i badaniach prowadzonych przez szkoły wyższe z regionu Pomerania.

II-4 Działania na rzecz podniesienia poziomu wykształcenia, wielojęzycznego kształcenia i podnoszenia kwalifikacji w celu prowadzenia współpracy transgranicznej w edukacji szkolnej i zawodowej oraz wśród kadr kierowniczych i zarządczych

Kompleks działań II-4 będzie realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

1) Wsparcie szerokiej oferty edukacyjnej ukierunkowanej na to, aby uczniowie, młodzież, studenci, wykładowcy i badacze byli przyciągani przez **ośrodek edukacyjny Euroregion POMERANIA**:

- ukierunkowanie edukacji ogólnej, zawodowej i akademickiej na wymagania związane z **gospodarką opartą na wiedzy** w połączeniu z rozszerzeniem inwestycji w kapitał ludzki;
- poprawa jakości **kształcenia zawodowego**, przede wszystkim w branżach posiadających wysoki potencjał innowacyjny i wymagających **długofalowo dopływu kadr**:
 - wsparcie miejsc praktyk zawodowych w obszarach innowacyjnych i atrakcyjnych oraz w celu dorównania struktury kształcenia do struktury rynku pracy;
 - rozszerzenie dualnego systemu kształcenia przez trójstronne formy kształcenia zawodowego przy udziale szkół wyższych, w szczególności dla pakietów edukacyjnych w zawodach innowacyjnych;
 - organizacja przez MŚP pakietów kształceniowych w celu wsparcie kształcenia zawodowego;
 - wsparcie zrzeczeń kształcenia zawodowego tworzonych przez MŚP, szkoły zawodowe i warsztaty szkolne.

2) Wzmocnienie **transgranicznego kształcenia i doskonalenia zawodowego**, rozwój kompetencji w zakresie posługiwania się językami obcymi:

- wykształcenie transnarodowych kadr zarządzających w celu osiągnięcia lepszego zrozumienia potrzeb gospodarki i transgranicznej gospodarki rynkowej;
- wsparcie bardziej intensywnego **transgranicznego kształcenia zawodowego** i podnoszenia kwalifikacji obejmującego zintegrowane etapy kształcenia i praktyki w regionie i kraju sąsiedzkim przy włączeniu izb, tworzeniu wspólnych placówek edukacyjnych i wymianie nauczycieli zawodu;
- współpraca między placówkami edukacyjnymi a gospodarką, badaniami i szkołami wyższymi lub administracją publiczną w celu podniesienia jakości kształcenia i transferu wiedzy do MŚP i urzędów (zrzeszenie doskonalenia zawodowego dla kadr MŚP);

- wykorzystanie możliwości technik informatyczno-komunikacyjnych w celu prowadzenia studiów i kształcenia na odległość oraz podniesienie elastyczności ofert ponadgranicznych.
- 3) Wsparcie **transnarodowych projektów współpracy młodzieży oraz projektów edukacyjnych** w różnych formach: wymiana uczniów, w szczególności uczniów szkół zawodowych, warsztaty edukacyjne, campusy, udział w konkursach, projekty kształcenia zawodowego, praktyki zawodowe, wspólne portale informacyjne na temat ofert kształcenia zawodowego:
- wsparcie działań mających na celu praktyczne nauczanie uczniów, np. przez tworzenie **polsko-niemieckich firm uczniowskich** ukierunkowanych na pokazanie mentalności przedsiębiorców na wspólnym obszarze gospodarczym;
 - włączenie uczniów w projekty badawcze, np. założenie polsko-niemieckich laboratoriów uczniowskich;
 - **tematyczne i branżowe projekty uczniowskie** w połączeniu ze wsparciem znajomości języków obcych.
- 4) Wsparcie ofert **podnoszenia kwalifikacji zawodowych** ukierunkowanych na wymagania konkretnych branż i potencjałów rozwojowych w Euroregionie. Połączenie podnoszenia kwalifikacji z coachingiem, stażami zagranicznymi, warsztatami i poprawą uwarunkowań dla wprowadzania innowacji.
- 5) Poprawa infrastruktury edukacyjnej i w placówkach okołoedukacyjnych oraz zapewnienie nieograniczonego dostępu do placówek edukacyjnych, również na obszarach wiejskich:
- stworzenie parków edukacyjnych;
 - poprawa infrastruktury i wyposażenia bibliotek, bibliotek multimedialnych, kafejek internetowych, stosownie do wymagań nowych mediów.
- 6) Poprawa **placówek edukacyjnych** przez **działania inwestycyjne**, ich doposażenie, rozwój infrastruktury towarzyszącej, wsparcie dla placówek edukacyjnych, projektów szkolnych i pozaszkolnych opartych na transgranicznych koncepcjach:
- remonty szkół i poprawa ich wyposażenia pod kątem nowoczesnych środków dydaktycznych oraz uruchomienie zespołów roboczych, grup interesów itp.;
 - wsparcie realizacji projektów przez szkoły mające na celu współpracę z podmiotami gospodarczymi i administracją publiczną (konkursy „Młodzież prowadzi badania“, tygodniowe pobyty w ramach projektów);
 - uzupełnienie oferty szkolnej przez internaty w celu poprawy dostępu do placówek edukacyjnych dla osób z obszarów wiejskich;
 - poprawa infrastruktury towarzyszącej: wyżywienie, oferta kulturalna, sportowa;
 - wsparcie bibliotek jako ważnego elementu rozwoju kompetencji i edukacji całego społeczeństwa.

- 7) Podniesienie jakości kształcenia szkolnego przez optymalne doszkąłcanie nauczycieli:
- transgraniczna wymiana doświadczeń;
 - tworzenie pakietów edukacyjnych poświęconych zagadnieniom rozwojowym Euroregionu (geografia, biologia, języki, historia itp.).
- 8) Wsparcie **placówek edukacyjnych działających wg transgranicznej koncepcji** w odniesieniu do edukacji przedszkolnej (przedszkola) i szkolnej.
- Dalsze wsparcie gimnazjów, np. w Löcknitz, Heringsdorfie, Gartz, Schwedt/O., Werneuchen (szkoła europejska).
- 9) Stworzenie **gield pracy** dla absolwentów i możliwości finansowania dla młodzieży pragnącej się doszkąłcać.

II-5 Działania na rzecz wsparcia elastyczności zawodowej i regionalnej mobilności oraz na rzecz wdrożenia wymagań związanych z uczeniem się przez całe życie

Kompleks działań II-5 będzie realizowany przez następujące **kluczowe działania**:

- 1) Wsparcie działań na rzecz stworzenia zintegrowanego systemu „**life long learning**” („nauka przez całe życie”) w celu podniesienia poziomu kwalifikacji, poprawienia poziomu zatrudnienia i **promocji dostępu do zatrudnienia osób w niekorzystnej sytuacji** i tym samym wspierania ich integracji ze społeczeństwem:
 - ocena doświadczeń z modelowego projektu federalnego **sieci współpracy „uczący się region”** Uckermark lub Wschodnie Pomorze Przednie, Uecker-Randow, Greifswald przy włączeniu współpracy transgranicznej w dziedzinie edukacji i nauki;
 - wsparcie inwestowania przez przedsiębiorstwa **w zasoby ludzkie** i pracowników przez opracowanie i wdrożenie uregulowań promujących podnoszenie kwalifikacji i kompetencji, upowszechniających umiejętności korzystania z technik informatycznych, uczenia się przy wykorzystaniu pomocy elektronicznych, technologii przyjaznych środowisku, wspierających umiejętności zarządcze oraz duch przedsiębiorczości i innowacyjność oraz promujących podejmowanie działalności gospodarczej;
 - wsparcie rozwoju i upowszechnienia innowacyjnych i produktywnych form organizacji pracy, zbadanie przyszłego **zapotrzebowania na kwalifikacje zawodowe i umiejętności** oraz rozwój specjalnych form wspierających pracowników w sytuacji restrukturyzacji przedsiębiorstw lub sektora oraz rodziców powracających do pracy po przerwie na wychowanie dziecka.
- 2) Rozwój **oferty przeszkoleń i doskonalenia zawodowego** dla starszych pracowników, włącznie ze specjalnymi działaniami dla osób nie posiadających kwalifikacji lub przyuczonych do zawodu, dla kobiet, osób upośledzonych, bezrobotnych, w szczególności dla młodzieży i osób długotrwale pozostających bez zatrudnienia, ukierunkowane na specjalne cele rozwojowe Euroregionu Pomerania lub branżowe ośrodki gospodarcze.
- 3) Wsparcie **wszystkich form systemu life long learning**:
 - po zdobyciu pierwszego zawodu przez ukierunkowane oferty doskonalenia zawodowego (szkoły ludowe, działania doskonalące zawodowo prowadzone w zakładach pracy i szkołach wyższych, prywatne podmioty kształceniowe);
 - inicjatywy na rzecz podejmowania działalności gospodarczej w obszarze edukacji, jakim jest „kształcenie ustawiczne”;
 - rozwój potencjału w zakresie zasobów ludzkich w badaniach i innowacji, w szczególności przez studia podyplomowe i dokształcanie badaczy

jako wkład we wspieranie podejścia:

Kwalifikacje – innowacyjność- nowe produkty – zdobywanie rynku – miejsca pracy.

- 4) Przeprowadzanie badań w celu stwierdzenia **zapotrzebowania na pracowników** i działania na rzecz ich długofalowego zabezpieczenia.
- 5) Wsparcie projektów transgranicznych na rzecz podnoszenia kwalifikacji, wzajemne praktyki, organizacja szkoleń dla osób pracujących w połączeniu z wycieczkami i praktykami branżowymi, wsparcie systemów doskonalenia zawodowego, w szczególności w dziedzinie nowych technologii i produktów.
- 6) Wsparcie podmiotów prowadzących doskonalenie zawodowe, włącznie **z podnoszeniem kompetencji językowej** w zakresie języka angielskiego, niemieckiego, polskiego i szwedzkiego, organizacja kursów językowych.
- 7) Wsparcie budowania partnerstw, aliansów, inicjatyw przez usieciowienia podmiotów na szczeblu regionalnym i transnarodowym, realizacja **giełd szkolnych i giełd szkół wyższych**.
- 8) Wsparcie działań specjalnych służących podniesieniu **elastyczności i mobilności** pracowników na transnarodowym rynku pracy (skandynawski i polski rynek pracy), w szczególności rozwój modelowego projektu „Mobilność w regionie Morza Bałtyckiego“ w całej kompleksowości kształcenia zawodowego, poszukiwane zawody, kompetencje językowe, doskonalenie zawodowe, pośrednictwo zawodowe we współpracy z odpowiedzialnymi za to jednostkami administracji publicznej.
- 9) Działania będące wynikiem **badań ukierunkowanych na wdrożenia i rozwój** w obliczu zmieniających się warunków ramowych w poszczególnych regionach częściowych i różnego rozmiaru konsekwencji przemian demograficznych (spadek liczby urodzin, spadek liczby ludności, starzenie się społeczeństwa, „kurczenie się młodej generacji“) w celu wypracowania **nowych innowacyjnych rozwiązań** na przyszłość, które można by przenieść także na inne regiony: nowe formy placówek edukacyjnych i opieki nad małymi dziećmi, zaopatrzenia w usługi medyczne i opiekuńcze, dostosowane do wieku kształtowanie infrastruktury, mobilności, infrastruktury technicznej oraz wykorzystanie i aktywacja kapitału społecznego (zaangażowanie obywatelskie) mogą tworzyć nowe miejsca pracy.
- 10) Intensyfikacja **lobbingu** na rzecz wprowadzenia i uchwalenia podstaw do wzajemnej uznawalności **dyplomów zawodowych i dyplomów ukończenia szkół wyższych** w Euroregionie Pomerania (zgodnie z wprowadzonym przez państwa członkowskie „Europassem“ jako europejskiego instrumentu mającego na celu wprowadzenie przejrzystości w zakresie dyplomów poświadczających posiadane kwalifikacje).
- 11) Transgraniczny uniwersytet trzeciego wieku.

4.3.3 Obszar działań III:

Transgraniczny rozwój infrastruktury komunikacyjnej i poprawa regionalnych połączeń transportowych

Euroregion potrzebuje **dobrze rozbudowanych dróg transportowych o dużej przepustowości oraz atrakcyjnej oferty transportu publicznego**. Jest to konieczne dla dalszego wsparcia współpracy transnarodowej i transgranicznej, w celu wzmocnienia rozwoju gospodarczego, wykształcenia się wspólnego obszaru gospodarczego i jego ścisłych powiązań z obszarem metropolitalnym Berlina/Brandenburgii i regionem Öresund oraz w celu wsparcia mobilności mieszkańców Euroregionu.

Opierając się na kompleksowym podejściu aktualizacja koncepcji działań i rozwoju w szczególnej mierze jest **ukierunkowana na przedsięwzięcia i działania transportowo-komunikacyjne oraz służy poprawie współpracy dwustronnej i wielostronnej**.

Regionalne i transgraniczne połączenia transportowe mają duże znaczenie dla integracji poszczególnych części Euroregionu. Podczas kiedy połączenia pomiędzy Skanią a pozostałą częścią kontynentu są realizowane **ruchem promowym** determinowanym częstotliwością wypłynięć promów, o tyle połączenia między polską a niemiecką częścią Euroregionu uzależnione są od ilości **przejeżdżających granicznych** i ich skomunikowania z siecią drogową.

Ponadregionalne skomunikowanie Euroregionu na przestrzeni ubiegłych lat uległo nieco poprawie, ale nie zaszyły w tym zakresie żadne zasadnicze zmiany. Na kierunku **Północ-Południe** główne potoki towarowe i pasażerskie kierują się z regionu Öresund przez Trelleborg - Sassnitz – A 20 węzeł komunikacyjny Berlina oraz Ystad - Świnoujście/Szczecin i dalej drogą E 65 (Korytarz CETC) w kierunku krajów śródziemnomorskich.

Wraz z oddaniem do użytkowania **A 20** poprawie uległa także dostępność **na kierunku wschód-Zachód**.

Rozwój i poprawa **osi komunikacyjnej Berlin - Szczecin** ma szczególne znaczenie dla gospodarczego i geograficznego centrum Euroregionu, tzn. dla obszaru Szczecina i dla wspólnego obszaru pogranicza i jej przedłużenie do Koszalina, który leży na drodze tranzytowej w kierunku Trójmiasta i obwodu Kaliningradzkiego. Z tego względu konieczne są dobre połączenia ze Szczecinem oddziaływującym jako nadrzędne centrum regionu.

Dostępność Skanii uległa znacznej poprawie w roku 2000 wraz z otwarciem **połączenia Öresund**. W roku 2003 na tym odcinku odnotowano 9,4 mln pasażerów na drodze kołowej i 5,7 mln na połączeniu kolejowym. Od roku 2000 międzynarodowe połączenia kolejowe nie są uzależnione od ruchu promowego. Pociągi regionalne ułatwiają codzienne podróżowanie z i do Kopenhagi z Trelleborga/Lund/Malmö. Ponad 90 % spośród około 9.000 osób codziennie dojeżdżających do pracy jeździ ze strony szwedzkiej.

Dzięki portowi lotniczemu Sturup i Kastrup (w Danii) Skania posiada najlepszą dostępność międzynarodową i transkontynentalną w kierunku Sztokholmu i Oslo (trójkąt nordycki) i z tego względu bardzo rozbudowane są połączenia krajowe, przede wszystkim do Sztokholmu.

W **ruchu regionalnym na kierunku wschód-zachód pomiędzy Niemcami a Polską istnieją widoczne deficyty**. Jedyne przejścia graniczne w Lubieszynie i Kołbaskowe

są skomunikowanie z siecią drogową o dużej przepustowości. Istniejące połączenia kolejowe pokrywają aktualne zapotrzebowanie.

W **Skanii** przede wszystkim **wschodnie części regionu są gorzej skomunikowane** z głównymi osiami komunikacyjnymi (E 4, główny odcinek kolejowy Malmö – Stockholm) niż części zachodnie. Przede wszystkim poprawa stanu E 22 z Lund do Kristianstad jest jednym z elementów planów regionalnych. Dostępność regionu Skania transportem publicznym jest bardzo dobra, prawie 90 % wszystkich mieszkańców regionu po przejechaniu mniej niż 40 minut ma dostęp do jednego z centrów regionalnych lub podregionalnych.

Dla transportu regionalnego pierwszoplanową rolę w dalszym ciągu odgrywa transport kołowy – dotyczy to wszystkich części Euroregionu. Równocześnie należy wzmocnić starania i działania idące w kierunku przeniesienia ruchu na bardziej przyjazne środowisku gałęzie transportu: kolej, drogę wodną.

Mieszkańcy miast mają ogólnie rzecz biorąc **zagwarantowaną mobilność** dzięki środkom transportu publicznego i indywidualnego.

Wiele miast i miejscowości o korzystnym położeniu przy głównych osiach komunikacyjnych posiada dobre warunki do zapewnienia swoim mieszkańcom zadawalającej mobilności.

Ograniczenia istnieją w tym kontekście dla miejscowości oddalonych i o peryferyjnym położeniu oraz dla mieszkańców obszarów wiejskich o niskiej gęstości zaludnienia.

Aby w ramach zabezpieczenia usług podstawowych zapewnić stosowną mobilność wszystkim mieszkańcom, należy szukać rozwiązań regionalnych dla wspomnianych obszarów problemowych.

Dzięki **systemom telematycznym** w miejscowościach, w których jest to konieczne (np. obszar metropolitalny Szczecina, Koszalin, Świnoujście, Kołobrzeg i sezonowo przeciążone miejscowości wybrzeża) powinno nastąpić usieciwienie gałęzi transportu idące w tym kierunku, aby na istniejących drogach zmniejszyć negatywne oddziaływanie ruchu. Może to nastąpić dzięki wpływaniu na ruch przez informację, komunikację, sterowanie, regulowanie i nadzór. Trasy przewozów poszczególnych gałęzi transportu powinny zostać zoptymalizowane, a w zakresie przewozu osób skoordynowane ze sobą, przede wszystkim w przewozach transgranicznych. Grupy użytkowników, to obok indywidualnego ruchu samochodów osobowych również zrzeczenia taksówkarskie, poczta, przedsiębiorstwa logistyczne, służby drogowe i ratownicze, policja, transport publiczny i in. Takie rozwiązania zapewnią nie tylko optymalizację przewozów. Dla producentów, sprzedawców i usługodawców otworzy się w regionie dział rynku o charakterze zrównoważonym z punktu widzenia rozwoju przedsiębiorstw i zatrudnienia. Będzie to stanowić również wkład w aktywną ochronę środowiska. Najistotniejsze **efekty wykorzystania telematyki** polegają m.in. na:

- optymalizacji informacji przekazywanej uczestnikom ruchu,
- racjonalizacji przejazdów,
- unikaniu nieefektywnych przejazdów,
- lepszym wykorzystaniu istniejącej infrastruktury,
- szybszej komunikacji w sytuacjach awaryjnych,
- poprawie intermodalnych przewozów towarowych i pasażerskich.

Optymalizacja przewozów towarowych w coraz większym stopniu jest uzależniona od dobrze funkcjonującej infrastruktury informacyjno- komunikacyjnej, która przewiduje

rozwój ruchu na sieci. Platformę telematyczną stanowi centrum logistyki. Wyposażenie techniczne pojazdów oraz gestorów towarów lub podmiotów korzystających z przewozów (usługodawców) może pomóc w efektywnym wyborze trasy przejazdu, korzystnie wpływać na czas przejazdu i przeładunek towaru. W szczególności korzystnie wpływa to na zmniejszenie ilości pustych przejazdów w transporcie towarowym, co następuje wskutek zarządzania taborem i przewożonym towarem. Dzięki temu mogą zostać przyspieszone formalności graniczne.

Jako **kompleksy działań** w obszarze działań III wskazane są takie cele, które w kontekście przepustowości i jakości połączeń komunikacyjnych powinny strukturalnie przyczynić się do poprawy wymiany osób, towarów i usług pomiędzy polską, niemiecką i szwedzką częścią Euroregionu, do rozwoju i skomunikowania obszarów peryferyjnych, a tym samym wspierać współpracę w Euroregionie.

III-1	Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju dostępności ponadregionalnej (multimodalność: drogi kołowe, kolejowe, wodne, transport lotniczy) centrów gospodarczych i turystycznych Euroregionu posiadających rzeczywiste potencjały wzrostu – rozbudowa i podniesienie efektywności transnarodowych korytarzy w Euroregionie
III-2	Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju regionalnej i ponadgranicznej infrastruktury komunikacyjnej, w szczególności w kontekście wspieranie kolejowego i wodnego transportu towarowego, rozbudowy sieci komunikacyjnej pomiędzy centrami gospodarczymi i turystycznymi (drogi kołowe, kolejowe, wodne)
III-3	Działania na rzecz podniesienia mobilności, bezpieczeństwa ruchu i tworzenia zintegrowanych systemów transportowych
III-4	Działania na rzecz wsparcia rozwoju i wykorzystania transportu publicznego oraz jego optymalizacji przez transgraniczne usieciwienie rozkładów jazdy i współpracę
III-5	Działania na rzecz rozwoju infrastruktury technicznej w aspekcie optymalizacji dostępności komunikacyjnej istniejących węzłów transportowych

III-1 Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju dostępności ponadregionalnej (multimodalność: drogi kołowe, kolejowe, wodne, transport lotniczy) centrów gospodarczych i turystycznych Euroregionu posiadających rzeczywiste potencjały wzrostu – rozbudowa i podniesienie efektywności transnarodowych korytarzy w Euroregionie

Kompleks działań III-1 będzie realizowany przez następujące działania kluczowe:

1) W celu poprawy ponadregionalnego skomunikowania **centrów gospodarczych i turystycznych Euroregionu** należy uzupełnić istniejące obecnie, dość dobrze rozbudowane międzynarodowe osie transportowe:

- oś Północ-Południe Skania – Berlin,
- oś Północ-Południe Skania – Świnoujście - Szczecin i dalej w kierunku Północnych Włoch z odgałęzieniami do Grecji i Istanbuhu (korytarz CETC wzdłuż E 65),
- oś transportowa Szczecin – Berlin, z podłączeniem do osi TEN-T Berlin – Verona – Palermo,
- wzdłuż Południowego Bałtyku – Via Hanseatica

o realizowane lub planowane przedsięwzięcia komunikacyjne, doprowadzenie ich do jednolitego wysokiego standardu przez:

- poprawę połączeń z głównymi osiami;
- osiągnięcie na połączeniach drogowych (drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne) koniecznego standardu na odcinkach wymagających modernizacji lub rozbudowy;
- poprawa wybranych połączeń kolejowych i ich dostosowanie do prędkości **160 lub 120 km/h, np.:**
 - Odcinek Berlin – Szczecin,
 - Odcinek Berlin – Sassnitz,
 - Odcinek Szczecin – Kołobrzeg,
 - Odcinek Szczecin – Koszalin – Gdańsk,
 - Odcinek Szczecin – Stargard.

2) **Opracowanie koncepcji zintegrowanego, całościowego systemu komunikacyjnego** Euroregionu na podstawie istniejących założeń koncepcyjnych w odniesieniu do infrastruktury transportowej i połączeń komunikacyjnych w Euroregionie oraz z propozycjami ich przyporządkowania oraz w celu ustalenia ich hierarchii ważności, kierując się przy tym zabezpieczeniem mobilności i wymianą w obrębie Euroregionu.

3) Prace planistyczne i budowa drogi „**Odra – Łużyca**“ („**Oder-Lausitz-Trasse**“) jako połączenia Północ-Południe w ciągu pomiędzy Schwedt n. Odrą przez Frankfurt n. Odrą do Cottbus jako południowe połączenie Euroregion mające szczególne znaczenie dla ośrodka przemysłowego Schwedt n. O.

- 4) Modernizacja, rozbudowa i budowa **obejść miejscowości**, np.
- w ciągu drogi krajowej nr 11 Kołobrzeg-Koszalin-Szczecinek-Poznań w celu poprawy skomunikowania ośrodków turystycznych i gospodarczych wschodniej części Euroregionu;
 - budowa obejścia Neubrandenburga i rozbudowa wschodniego połączenia do A 20 w powiązaniu z B 104 / B 197;
 - budowa zachodniego obejścia miasta Szczecin;
 - budowa obejść miejscowości m.in. Koszalina, Szczecinka, Wałcza, Stargardu, Chojny, Gryfina.
- 5) Rozbudowa **połączeń drogowych z Neustrelitz przez Mirow, najpierw do Wittstock**, a następnie dalej w kierunku południowo-zachodnim jako element połączenia w kierunku obszarów środkowo- i zachodnioniemieckich przez Hannover;
- 6) Modernizacja **drogi krajowej nr 31** – Gryfino – Chojna - Kostrzyń jako jedno z działań w kierunku poprawy dostępności obszaru **ściśłego pogranicza polsko-niemieckiego**;
- 7) Działania na rzecz poprawy dróg położonych między **głównymi osiami komunikacyjnymi** Północ-Południe i w celu poprawy dostępności **ośrodków turystycznych i gospodarczych położonych pomiędzy tymi osiami**.
- 8) Wsparcie lepszego skomunikowania **ośrodka przemysłowego** niemieckiej części Euroregionu Pomerania, **Schwedt n. O.**, przez realizację znajdujących się w fazie planistycznej lub przygotowawczej działań z zakresu budowy infrastruktury komunikacyjnej:
- poprawa **połączenia do A11**;
 - **poprawa połączenia kolejowego** z głównym odcinkiem Berlin – Szczeci i Berlin – Sassnitz;
 - poprawa i rozbudowa **połączenia drogą wodną**, aby do portu mogły zawijać jednostki rzeczno-morskie i statki żeglugi przybrzeżnej;
 - budowa nowego połączenia drogowo z przyłączeniem do polskiej sieci drogowej, zgodnie z opracowaniami polsko-niemieckimi.
- 9) Działania na rzecz poprawy skomunikowania **ośrodków przemysłowych** z siecią drogową dalekiego zasięgu, np. InfraPark Koszalin, Kołobrzeg, Szczecinek, Wałcz, Stargard Szczeciński, Goleniów/Łozienica;
- 10) Rozbudowa infra- i suprastruktury w najważniejszych portach wybrzeża Pomorza-Przedniego i Zachodniopomorskiego w celu utrzymania ich konkurencyjności
- **Port Sassnitz/Mukran:** W tym celu należy
 - poprawić połączenie drogowe **do Bergen**;
 - wspierać ogólny rozwój portu przez lokowanie na wyznaczonych obszarach przedsiębiorstw logistycznych, wytwórczych i przemysłowych;

- zainstalować urządzenia kolejowe umożliwiające realizację transportu kolejowego do Rosji i Łotwy, Litwy i Estonii;
 - poprawiać warunki dla **zawijania rejsowych statków pasażerskich** i dążyć do włączenia portu w infrastrukturę turystyczną;
 - dążyć do tego, aby obok funkcji tranzytowej portu otwierać **nowe możliwości tworzenia wartości dodanej**.
- **Port Świnoujście:**
- rozbudowa terminala portu pasażerskiego;
 - poprawa połączenia drogowego portu (modernizacja S 3);
 - poprawa połączenia kolejowego portu (rozbudowa CE-59 Szczecin - Świnoujście);
 - budowa terminala przeladunkowego gazu płynnego jako działanie na rzecz dywersyfikacji dostaw gazu w Euroregionie Pomerania wobec wzrastającego zapotrzebowania na energię i rosnących cen nośników energii.
- **Port Szczecin:**
- działania na rzecz poprawy połączeń portu od strony wody i lądu (m.in. modernizacja S 6 i S 10);
 - działania wspierające budowę i funkcjonowanie centrum logistycznego;
 - budowa portu rzeczno-jezernego w celu poprawy konkurencyjności portu w Szczecinie;
 - działania wspierające rozbudowę terminala kontenerowego jako wzmocnienie transportu multimodalnego przyjaznego środowisku.
- **Port Kołobrzeg:**
- rozbudowa portu;
 - poprawa skomunikowania portu poprzez modernizację S 11 i dróg wojewódzkich 163, 162;
 - poprawa dostępności od strony wody.
- 11) Działania na rzecz modernizacji i poprawy **żeglowności** oraz intensywniejszego wykorzystania Odry jako drogi wodnej oraz rozbudowy kanału Hohensaaten-Friedrichstaler Wasserstraße;
- 12) Wsparcie poprawy dostępności komunikacyjnej wyspy **Uznam i miasta Świnoujście** przez budowę posiadającej znaczenie ponadregionalne stałej przeprawy przez Świnę i rozbudowę dróg dojazdowych do przeprawy (ulica Grunwaldzka) oraz budowę **szybkiego i korzystnego połączenia kolejowego** z obszarem Berlina i wsparcie związane z tym zmniejszenia wpływu transportu na środowisko.
- Od lat postulowane jest ponowne uruchomienie połączenia kolejowego Berlin-Ducherow – Karnin – Świnoujście. To przedsięwzięcie zostało ujęte jako działanie międzynarodowe w Federalnym Planie Budowy Dróg.
- 13) Poprawa dostępności komunikacyjnej Basenu Północnego w Świnoujściu (przebudowa ulicy Wybrzeże Władysława IV).

- 14) Rozbudowa i poprawa **głównych dróg komunikacyjnych Skanii E 4, E 6, E 22 und E 65** w celu poprawy dostępności i skomunikowania portów;
- 15) Opracowania towarzyszące przygotowujące rozbudowę **sieci kolejowej w Skanii**, w szczególności tunel miejski w Malmö, Skånelinie pomiędzy Helsingborg a Kristianstad oraz połączenie Malmö – Trelleborg (Port) dla transportu towarowego;
- 16) Wsparcie działań na rzecz dostępności centrów o znaczeniu gospodarczym i turystycznym dla transportu **lotniczego** w celu poprawy **atrakcyjności lokalizacyjnej**, np. liczne **kąpieliska nadbałtyckie**, mariny i inne **miejsowości wypoczynkowe**. W tym celu należy rozwijać i wykorzystywać porty regionalne o znaczeniu międzynarodowym, jak Goleniów, porty regionalne i lądowiska, np. Sturup, Neubrandenburg, Heringsdorf, Barth, Trollenhagen, Finow, Güttn, Bagicz, Zegrze Pomorskie, Kluczewo, Szczecin Dąbie, Broczyno, Wicko Morskie, Płoty, Wilcze Łaski i inne znajdujące się w Euroregionie.
Dobry techniczny poziom usług transportowych świadczonych wodnopłatami może stanowić także korzystne uzupełnienie dostępności regionu.
- 17) Wpływanie i zaangażowanie na rzecz:
- rozbudowy szybkich możliwości transportowych Południowego Bałtyku, np. przez S-6 Via Hanseatika;
 - stworzenie korytarza CETC;
 - zlikwidowanie utrudnień na granicy
 - finansowanie ważnych działań regionalnych;
 - rozwój portów i ich otoczenia, włącznie ze współpracą portów;
 - wdrożenie takich samych standardów drogowych w obrębie Euroregionu.

III-2 Działania na rzecz zrównoważonego rozwoju regionalnej i ponadgranicznej infrastruktury komunikacyjnej, w szczególności w kontekście wspieranie kolejowego i wodnego transportu towarowego, rozbudowy sieci komunikacyjnej pomiędzy centrami gospodarczymi i turystycznymi (drogi kołowe, kolejowe, wodne)

Kompleks działań III-2 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Odtworzenie i budowę nowych połączeń między polską a niemiecką siecią drogową w celu zwiększenia integracji regionu, np.:
 - Nowe Warpno-Rieth, Porzecze w ciągu drogi wojewódzkiej 127;
 - poprawa infrastruktury transportowej na **istniejących przejściach, w tym B 104**;
 - realizacja wskazanych w umowie międzyrządowej nowych przejść granicznych w **Garz, Hintersee**;
 - stworzenie transgranicznego połączenia dla **UBB na Uznamie**;
 - poprawa dostępności komunikacyjnej Koszalina.
- 2) Rozbudowa **drogi Wschód-Zachód przez Hintersee i Dobieszczyń** w celu skierowania ruchu międzynarodowego pomiędzy powiatami Pomorza Przedniego a Szczecinem z Altentreptow do Goleniowa, w tym połączenie z zachodnim obejściem Szczecina.
- 3) Przygotowanie i budowa **zachodniego obejścia miasta Szczecina wraz z przeprawą Police-Święta** w celu zapewnienia dostępu do portu lotniczego Szczecin – Goleniów oraz do dróg europejskich w układzie południkowym i równoleżnikowym - E 28 i E 65.
To działanie zapewni dostępność komunikacyjną obszaru wybrzeża oraz południowych obszarów Zalewu Szczecińskiego w Euoregonie Pomerania.
- 4) Poprawa i przedłużenie UBB do **Kolejki Nadbrzeżnej Pomorza Przedniego (Vorpommersche Küsteneisenbahn)** jako oferty alternatywnej w stosunku do ruchu samochodów osobowych i w celu wsparcia zrównoważonego i przyjaznego środowiska rozwoju turystyki;

Stworzenie możliwości odtworzenia tzw. kolejki „Darßbahn“ przez most w Meiningen jako cel długofalowy, aby przygotować bezpośrednią linię kolejową wzdłuż wybrzeża od Zingst przez Stralsund, Wolgast i Anklam, przez Świnoujście, Kołobrzeg do Koszalina.

- 5) Opracowanie **koncepcji rozwoju infrastruktury komunikacyjnej** ze szczegółowym opisem potrzeb w celu skoordynowanego wspierania **ośrodka naukowego, technologicznego i przemysłowego**, jakim jest miasto Greifswald oraz położonego w pobliżu ośrodka przemysłowo-i portowego Lubmin oraz portów Vierow i Ladebow.
- 6) Realizacja obejścia **Wolgast** i pogłębienie toru wodnego na Peenestrom w celu zwiększenia atrakcyjności Wolgast jako ważnego ośrodka gospodarczego.
- 7) Stopniowa rozbudowa, w zależności od potrzeb, **możliwości cumowania** statków wycieczkowych, rejsowych i jachtów **na wybrzeżu Bałtyku**, nad **Zalewem Szczecińskim** i nad **Odrą**, m.in. na polskim obszarze w miejscowościach Mrzeżyno, Gryfino, Widuchowa, Basen Północny w Świnoujściu, Szczecin, Lubczyna, Stepnica, Wolin, Zalesie, Lubin, Nowe Warpno i nad dużymi jeziorami (np. Jezioro Dąbskie).
- 8) Rozbudowa portów w **Darłowie i Dziwnowie**;
- 9) Rozbudowa połączeń komunikacyjnych pomiędzy polską a niemiecką siecią drogową po przystąpieniu Polski do Układu z Schengen;
- 10) Poprawa transgranicznej oferty **transportu kolejowego bliskiego zasięgu** w obszarze Szczecina (odcinek do Pasewalku i Angermünde) i kolejowej oferty przewozowej pomiędzy Szczecinem a ośrodkami gospodarczymi polskiego obszaru cząstkowego Euroregionu Pomerania (Police, Goleniów, Stargard, Gryfice).

III-3 Działania na rzecz podniesienia mobilności, bezpieczeństwa ruchu i tworzenia zintegrowanych systemów transportowych

Kompleks działań III-3 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Poprawa i uzupełnienie sieci drogowej **w miejscowościach i miastach o peryferyjnym położeniu**, przy następujących priorytetach na niemieckim obszarze częściowym Euroregionu: wybrzeże Zalewu Szczecińskiego, północno-zachodnia Uckermark, wschodnia Meklemburgia oraz wyspy i półwyspy, w szczególności rozbudowa połączeń do A 20 - dla miejscowości, które są niewystarczająco skomunikowane. Do tego zaliczają się także działania ukierunkowane na lepsze skomunikowanie obszaru oddziaływania A 11;
- 2) Dalsza **poprawa komunikacji publicznej w Skanii** i regionalnej sieci ścieżek rowerowych jako priorytet poprawy dostępności oraz działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego;
- 3) Rozwój i wprowadzenie **systemów informacyjnych i telematycznych** w celu lepszego wykorzystania oferty przewozowej transportu publicznego zarówno dla mieszkańców miast i miejscowości wypoczynkowych jak i obszarów wiejskich; Przykładowa realizacja **zintegrowanej koncepcji transportowo-komunikacyjnej opracowanej dla wysp Uznam i Wolin**, w szczególności w zakresie zarządzania mobilnością z centralą zarządzania ruchem, dynamicznym systemem informowania i kierowania na miejsca parkingowe. Organizacja wymiany doświadczeń na temat systemów informacyjnych i telematycznych oraz ocena rozwiązań pilotażowych w celu właściwego ich przeneisienia na inne miejscowości lub subregiony (np. wykorzystanie komputerowych systemów wspomagania zarządzaniem transportem publicznym).
- 4) Zabezpieczenie mobilności i **zmniejszenie obciążenia ruchem** w ośrodkach turystycznych o dużym natężeniu ruchu turystycznego przez:
 - opracowanie efektywnych i akceptowalnych ofert alternatywnych w stosunku dla ruchu samochodów osobowych oraz wykorzystanie telematyki;
 - poprawa systemów uspokojenia ruchu;
 - montaż systemów kierowania ruchem i kierowania na miejsca parkingowe w celu optymalizacji tras przejazdu i zmniejszenia ruchu generowanego poszukiwaniem miejsc do parkowania;
 - oddzielenie ruchu rowerowego od ruchu samochodowego i pieszego w miejscowościach turystycznych w celu zwiększenia bezpieczeństwa wszystkich uczestników ruchu.
- 5) Organizacja **wymiany doświadczeń** na temat zrównoważonego i przyjaznego środowiska ruchu oraz jednej **konferencji transportowej** na temat „Przyjazne środowisko koncepcje transportowe dla często odwiedzanych ośrodków turystycznych”.
- 6) Stworzenie uwarunkowań dla **uzgodnionych systemów informacyjnych**: wspólne bazy danych, materiał kartograficzny.

III-4 Działania na rzecz wsparcia rozwoju i wykorzystania transportu publicznego oraz jego optymalizacji przez transgraniczne usieciwienie rozkładów jazdy i współpracę

Kompleks działań III-4 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Dopasowanie **struktury transportu publicznego**, włącznie z regionalnym transportem kolejowym, do warunków regionalnych i lokalnych w celu zapewnienia mobilności obywateli:
 - dopasowanie oferty do zapotrzebowania na przewozy w odniesieniu do szybkich linii na głównych osiach; elastyczna obsługa sieci drugiego rzędu ważności (np. systemy do wzywania autobusów);
 - ocena doświadczeń projektu dla obszarów wiejskich „Impuls 2005”, działań mających na celu poprawę regionalnej dostępności Skanii przy głównym założeniu “Pomyśl pociąg, jedź autobusem” w celu skrócenia czasu przejazdu w wyniku wprowadzenia działań optymalizujących (włącznie z rozwiązaniami technicznymi) i wiążącym się z tym podniesieniem atrakcyjności transportu publicznego;
 - opracowanie kolejnych rozwiązań dla obszarów o niskiej gęstości zaludnienia przy uwzględnieniu wymogów ekonomicznych;
 - wsparcie opracowania i realizacji zintegrowanych koncepcji transportowych dla transportu publicznego.
- 2) Poprawa **informacji na temat transportu** skierowanej do obywateli/użytkowników, w szczególności w transgranicznym transporcie pasażerskim:
 - **informacja regionalna na temat rozkładów jazdy** poszczególnych przewoźników; użytkownicy powinni otrzymać do dyspozycji wykaz odjazdów i potencjalnych połączeń;
 - uzgodnienia między przewoźnikami obsługującymi region na temat ustawienia ich rozkładów jazdy pod kątem **możliwości dokonania przesiadki**.
- 3) Sprawdzenie i stworzenie warunków dla **transgranicznych przewozów w transporcie publicznym**:
 - możliwości finansowania pasażerskich przewozów transgranicznych;
 - działania na rzecz wzajemnej uznawalności cen przejazdu i biletów;
 - badanie politycznych, strukturalnych i infrastrukturalnych uwarunkowań obowiązujących technicznych warunków ramowych i koniecznych standardów jakościowych, włącznie z ustaleniem działań krótko-, średnio- i długoterminowych.
- 4) Badania poświęcone potencjalnym możliwościom organizacji **przejazdów kombinowanych** koleją, autobusem lub statkiem dla ruchu turystycznego i transgranicznego przy uwzględnieniu istniejącej sytuacji ruchowej i geograficznej Euroregionu. Dzięki temu może powstać nowe zapotrzebowanie na przewozy. W przypadku zaawansowanych kontaktów pomiędzy poszczególnymi przewoźnikami, w tym również obejmującymi różne rodzaje transportu (droga, kolej, żegluga) należy stworzyć **oferę przewozów kombinowanych** z jednolitym cennikiem lub wspólnym **biletem na przewozy kombinowane**.
- 5) Poprawa infrastruktury w **regionalnych połączeniach kolejowych** oraz wymiana starego taboru.

III-5 Działania na rzecz rozwoju infrastruktury technicznej w aspekcie optymalizacji dostępności komunikacyjnej istniejących węzłów transportowych

Kompleks działań III-5 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

1) Stworzenie uwarunkowań do sprostania rosnącemu **ruchowi towarowemu** poprzez równoważenie proporcji pomiędzy gałęziami transportu:

- droga kołowa,
- kolej,
- droga wodna

i wsparcie wyraźnego **przenoszenia ruchu na gałęzie transportu bardziej przyjazne środowisku i korzystniejsze cenowo**.

2) Działania techniczne i organizacyjne w celu **optymalizacji warunków na węzłach transportowych** z przejściem/zmianą środka transportu (przewozy kombinowane) w celu skrócenia czasu transportu.

3) Optymalizacja **intermodalnych przewozów towarowych pomiędzy centrami logistycznymi** przez rozbudowę transgranicznych struktur komunikacyjnych, np. przez platformy telematyczne centrów logistycznych, w połączeniu ze stosownym wyposażeniem technicznym pojazdów i klientów. Redukcja liczby pustych przejazdów i czasu przejazdu w transporcie towarowym przez zarządzanie frachtami i flotą oraz przyśpieszenie formalności granicznych.

4) Poprawa **infrastruktury portowej** jako istotnego uwarunkowania dla przepustowości i konkurencyjności oraz w celu dopasowania się do zmieniających się wymagań rynku:

- działania związane z rozbudową, np. przewozów promowych, **ro-ro i przewozów kombinowanych**;
- dopasowanie infrastruktury portowej do standardów technicznych;
- przedsięwzięcia służące konsolidacji i rozszerzeniu istniejących usług portowych, harmonizacja opłat;
- zagospodarowanie okotoportowych obszarów inwestycyjnych dla sektorów powiązanych z gospodarką portową (Szczecin, Świnoujście, port śródlądowy Schwedt n. O. i Eberswalde, Wolgast oraz porty wokół Greifswaldu).

5) Monitoring potrzeb w zakresie transportu i komunikacji.

4.3.4 Obszar działań IV:

Zachowanie i odtworzenie bogactwa przyrodniczego w Euroregionie oraz poprawa ochrony środowiska

Działania są ukierunkowane na wdrożenie Agendy z Göteborga z czerwca 2001 roku. Oznacza to takie kształtowanie związków między wzrostem gospodarczym, konsumpcją zasobów naturalnych i aktywną ochroną środowiska, aby w sposób zrównoważony zachować i chronić ekosystemy oraz zatrzymać spadek różnorodności biologicznej.

Do tego typu działań zalicza się:

- poprawę stanu Bałtyku jako wspólnej przestrzeni życiowej przez ukierunkowane wdrażanie celów HELCOM, jak monitoring środowiska morskiego, zmniejszenie emisji substancji niebezpiecznych, zarządzanie strefą przybrzeżną i ochrona przed katastrofami;
- zmniejszenie problemów środowiskowych w rolnictwie przez przyjazne środowisku metody produkcyjne, wzrost udziału produkcji ekologicznej i ekstensywnego gospodarowania;
- wspieranie zobowiązań wynikających z Protokołu z Kyoto przez aktywny wkład w zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych, również przez bardziej intensywne wykorzystanie środków transportu przyjaznych środowisku i tym samym

wysyłanie impulsów w celu podniesienia jakości życia i poprawy zdrowia obywateli.

Zróżnicowane krajobrazy przyrodnicze i kulturowe przy dużym udziale potoczonych ze sobą nienaruszonych obszarów przyrodniczych są istotnymi potencjałami Euroregionu. Dzięki strukturze geomorfologicznej istnieją tu różnorodne siedliska, często na niewielkiej powierzchni. Z tego względu najważniejsze znaczenia ma utrzymanie i rozwój różnorodności przestrzeni krajobrazowej.

Wysoki status terenów chronionych na obszarach cząstkowych (obszary chronionej przyrody i krajobrazu, obszary siedliskowe, europejskie obszary siedlisk ptasich, obszary natury 2000) otwiera nowe szanse na zachowanie przestrzeni przyrodniczej, udostępnienie piękna przyrody i wspieranie rozwoju przy jednoczesnym ostrożnym obchodzeniu się z krajobrazem przyrodniczym i kulturowym.

W centrum uwagi znajdują się przy tym:

Utrzymanie, pielęgnacja, wykorzystanie i dalszy rozwój istniejących przestrzeni krajobrazowych, w szczególności dużych obszarów chronionych, bazujące na utrzymaniu krajobrazu i jego różnorodności. Należy zachować obszary chronione Euroregionu przez wzgląd na utrzymanie istniejącego bogactwa gatunkowego. Obszary te należy udostępniać w odpowiedniej formie mieszkańcom Euroregionu i osobom go odwiedzającym.

Dzięki istniejącym parkom przyrodniczym zostały stworzone warunki do stworzenia kolejnych parków przyrodniczych, np. w powiecie Uecker-Randow. Wpłyną one korzystnie na stan równowagi między **zachowaniem, kształtowaniem, wykorzystaniem i rozwojem krajobrazu kulturowego**.

Parki przyrodnicze postrzegają siebie mniej jako klasyczne instrumenty ochrony, a dużo bardziej jako instrumenty zrównoważonego rozwoju.

Duże znaczenie przypisuje się wzmocnieniu współpracy transnarodowej w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu oraz wykorzystaniu potencjałów przyrodniczych do zrównoważonego rozwoju.

Stan przyrody i krajobrazu jest dla jakości życia mieszkańców regionu, jako miękki czynnik lokalizacyjny dla przedsiębiorstw oraz warunków decydujący o rozwoju turystyki, ważnym wskaźnikiem rozwoju Euroregionu.

W **obszarze działań IV** tworzy się następujące **kompleksy działań**:

IV-1	Działania na rzecz transgranicznej współpracy dużych obszarów chronionych przez wspólne lub uzgodnione zarządzanie zasobami przyrodniczymi i ich monitoring, włącznie ze stosownymi działaniami z zakresu tworzenia sieci współpracy (stworzenie systemów certyfikacji)
IV-2	Działania na rzecz stworzenia zrównoważonego zarządzania wodami (wypełnienie celów HELCOM, transgraniczne zarządzanie strefą przybrzeżną, Dolina Dolnej Odry)
IV-3	Działania na rzecz wzmocnienia wsparcia badań nad środowiskiem w celu utrzymania i udostępnienia potencjałów przyrodniczo-przestrzennych w kontekście korzystania z krajobrazu i jednoczesnej jego ochrony
IV-4	Działania wspierające w celu realizacji protokołu z Kyoto i europejskiego programu klimatycznego (ECCP II)
IV-5	Ochrona środowiska w rozumieniu „klasycznym” (gospodarka wodna, gospodarka odpadami, zapobieganie zagrożeniom naturalnym i technicznym)

IV-1 Działania na rzecz transgranicznej współpracy dużych obszarów chronionych przez wspólne lub uzgodnione zarządzanie zasobami przyrodniczymi i ich monitoring, włącznie ze stosownymi działaniami z zakresu tworzenia sieci współpracy (stworzenie systemów certyfikacji)

Kompleks działań IV-1 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Działania na rzecz współpracy **transnarodowej i transgranicznej pomiędzy obszarami chronionymi** w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu oraz regionalnych możliwości rozwoju, np. współpraca Naturpark Barnim z Drawskim Parkiem Narodowym (Zachodniopomorskie)), park „Dolina Dolnej Odry”, obszary przyrodnicze wysp Uznam/Wolin.
- 2) Działania w zakresie transnarodowej **wymiany doświadczeń w zakresie zarządzania i monitoringu** obszarów Natura 2000, włącznie z planami zarządzania, które zostaną opracowane dla wytyczonych obszarów siedliskowych:
 - poprawa spójności transgranicznej w obrębie europejskiej sieci Natura 2000 przez ochronę, utrzymanie i rozwój;
 - opracowanie wspólnych bilateralnie uzgodnionych **planów zarządzania graniczących ze sobą obszarów siedliskowych**, np. plan zarządzania dla Zalewu Szczecińskiego;
 - opracowanie modelowych projektów z udziałem społeczeństwa, które wzmocnią europejski wymiar sieci biotopów oraz pokażą i wesprą znaczenie transgranicznych obszarów przyrodniczych, również jako potencjałów dla rozwoju gospodarczego.
- 3) Wsparcie **pilotażowych przedsięwzięć służących zintegrowanemu rozwojowi dużych obszarów chronionych** w celu efektywnego wkładu w zrównoważony rozwój i przy uwzględnieniu szczególnych warunków przyrodniczych i krajobrazowych oraz w połączeniu z formami turystyki chroniącymi krajobraz:
 - kontynuacja przedsięwzięć modelowych służących zrównoważonemu rozwojowi rezerwatu biosfery **Schorfheide-Chorin** jako największego obszaru chronionego Euroregionu;
 - Park Narodowy „**Dolina Dolnej Odry**”: przedsięwzięcia modelowe służące zrównoważonemu rozwojowi w obszarze ujścia Odry;
 - przedsięwzięcia modelowe służące zrównoważonemu rozwojowi regionu **Finowkanal** w połączeniu z regionem **Werbellinsee/Grimnitzsee**;
 - przedsięwzięcie modelowe „**Geopark Eiszeitland am Oderrand**” (Park geologiczny „Okres zlodowaceń w regionie nadodrzańskim”) w celu uznania go za Narodowy Park Geologiczny (unaocznienie przebiegu naturalnych procesów w istniejących środowiskach przyrodniczych, historia wegetacji roślin w połączeniu z historią rozwoju kultury i osadnictwa);

- Przedsięwzięcie modelowe **Naturpark „Uckermärkische Seen“** z wieloma projektami z zakresu edukacji ekologicznej, konkretnymi projektami ochrony przyrody i sterowania ruchem turystycznym, włącznie z rolnictwem, ochroną krajobrazu, turystyką przyjazną środowisku i poprawą ogólnej sytuacji ekologicznej wód;
 - Przedsięwzięcie modelowe **park geologiczny „Mecklenburgische Eiszeitlandschaft“** (Meklemburski krajobraz polodowcowy);
 - Przedsięwzięcie modelowe wyspy Rugia z 3 znaczącymi obszarami chronionymi: Park przyrody Jasmund, Park Narodowy Vorpommersche Boddenlandschaft oraz rezerwat biosfery UNESCO-Biosphärenreservat Südost-Rügen:
Certyfikacja Rugii jako parku narodowego, co będzie instrumentem zrównoważonego rozwoju przez połączenie oczekiwanych zadań: ochrona przyrody, pielęgnacja krajobrazu, zadań w zakresie rolnictwa, obsługi odwiedzających i zadań ekonomicznych;
 - Przedsięwzięcie modelowe parku przyrody **„Am Stettiner Haff“** (Nad Zalewem Szczecińskim) jako projekt transgraniczny;
 - Przedsięwzięcie modelowe park narodowy **„Peenetalandschaft“** (Krajobraz Doliny rzeki Peene);
 - Przedsięwzięcia modelowe na rzecz zrównoważonego rozwoju **na obszarze pojezierzy polskiej części Euroregionu Pomerania** (Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Pojezierza Drawskiego, Związek Miast i Gmin Dorzecza Parsęty, Związek Gmin Pojezierza Myśliborskiego);
 - Przedsięwzięcie modelowe na rzecz zrównoważonego rozwoju w **gminach wyspy Wolin** (Związek Gmin Wyspy Wolin).
- 4) Opracowanie transgranicznego **programu ochrony krajobrazu**, zbudowanie **sieci współpracy parków narodowych** Euroregionu Pomerania;
- 5) **Działania na rzecz utrzymania Odry**, w szczególności jej ujścia, jako obszaru przyrodniczego przy równoczesnym zagwarantowaniu zagospodarowania gospodarczego Odry, tzn. postrzeganie Odry jako osi **transgranicznego obszaru gospodarczego**, na którym w sposób zrównoważony należy kształtować konkurencyjną sieć miast i strukturę osiedleńczą.
- 6) Wymiana doświadczeń na temat wdrażania dyrektyw unijnych i opierających się na nich uregulowań krajowych w celu przeprowadzania **badania oddziaływania na środowisko**, opracowywania raportów środowiskowych oraz monitoringu służącego nadzorowaniu oddziaływania na środowisko, w szczególności **transgranicznych badań oddziaływania na środowisko i transgranicznych procedur planistycznych**.

7) Działania w celu **rewitalizacji uszkodzonych lasów** i przebudowy struktury lasów z monokulturowym starym drzewostanem:

- stopniowa przebudowa struktury upraw leśnych, zastępowanie monokultur wielogatunkowymi uprawami leśnymi;
- zalesianie obszarów o niskim stopniu lesistości lub obszarów o niskiej klasie ziemi;
- kształtowanie obrzeży leśnych;
- standaryzacja łąk i łągów w kontekście obszarów podmokłych;
- wytyczanie obszarów leśnych do celów rekreacji i wypoczynku oraz lasów chroniących przed emisją na obszarach okotomieskich;
- budowa dróg leśnych;
- stosowne strategie zalesiania pod kątem zmieniających się warunków lokalizacyjnych w wyniku zmian klimatycznych;
- las jako ochrona wybrzeża przed erozją.

IV-2 Działania na rzecz stworzenia zrównoważonego zarządzania wodami (wypełnienie celów HELCOM, transgraniczne zarządzanie strefą przybrzeżną, Dolina Dolnej Odry)

Kompleks działań IV-2 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Przyszłe priorytety **prac w ramach HELCOM** są ustalone i opierają się na uchwałach z Bremy. Istotnym przedmiotem wspólnych działań może być:
 - wypracowanie podejścia do ekosystemów;
 - nadzór i ocena środowiska morskiego;
 - ochrona środowiska morskiego i różnorodności gatunkowej;
 - działania w zakresie żeglugi i platform wiertniczych, włącznie z działaniami w przypadku awarii;
 - zapobieganie eutrofizacji (Hot-Spot-Liste);
 - zapobieganie przedostawaniu się szkodliwych substancji do środowiska morskiego.
- 2) Działania w celu wdrożenia **Ramowej Dyrektywy Wodnej UE (RDWUE)** na rzecz ekologicznej poprawy i utrzymania stanu wód:
 - stan, problemy i rozwiązania wdrożeniowe;
 - współpraca z organizacjami ochrony przyrody i NGO w celu monitorowania procesów decyzyjnych;
 - ekologia wód, plany zagospodarowania i programy działań – stworzenie zrównoważonego zarządzania wodami;
 - połączenie know how poprzez kooperację i komunikację;
 - udział opinii publicznej – Agenda 21;
 - kształtowanie zrównoważonego zarządzania wodami włącznie z działaniami szkoleniowymi.
- 3) Działania na rzecz **oczyszczenia zanieczyszczonych zbiorników wodnych** (wody śródlądowe, wody zalewów, zatok, wody przybrzeżne Bałtyku):
 - renaturalizacja jeziora Galenbecker See (powiat Uecker-Randow) jako unijnego projektu Life;
 - oczyszczenie rzek Nonnenfließ, Schwärze, Ina, Parseta, Wolczenica, Grzebnica, Myśla, Drawa, Wieprza, oczyszczenie jeziora Miedwie i Dąbie;
 - wody zatokowe Pomorza Przedniego.
- 4) Opracowanie i rozbudowa **zintegrowanego zarządzania obszarami przybrzeżnymi⁴² (ZZOP)** jako transgranicznego, strategicznego podejścia tworzącego ramy orientacyjne dla przyszłych planów i działań jako jednostki funkcjonalnej; podejścia, które koordynując działania od strony lądu i morza pod kątem funkcji użytkowych danego obszaru przybrzeżnego służy jego rozwijaniu w sposób mało konfliktowy. Wymaga to przełamania spojrzenia sektorowego i przejścia na spojrzenie holistyczne z włączeniem wszystkich istotnych podmiotów, szczebli administracji i polityk:
 - wsparcie opracowania i wdrożenia regionalnych **ZZOP**, które można przenosić na inne regiony i usieciawiać ze sobą oraz które **posiadają charakter**

⁴² Pod pojęciem wód przybrzeżnych rozumie się obszar średniej linii brzegowej do granicy 12 mili morskich.

dydaktyczny i przykładowy w zakresie radzenia sobie z konfliktami interesów między wykorzystaniem, rozwojem i ochroną oraz w zakresie zrównoważonego uzgadniania różnych funkcji użytkowych, jak

- bezpieczeństwo żeglugi, funkcjonalność torów wodnych, ich oznaczenie i porty;
- zabezpieczenie surowców (kreda, żwiry i piaski);
- zachowanie dóbr kultury (wraki statków, znaleziska starych zalanych siedlisk ludzkich);
- utrzymanie i rozwój rybołówstwa;
- cele wojskowe;
- obszary pod platformy wiertnicze na morzu.

- stworzenie struktur w ramach ZZOP lub włączenie ZZOP w struktury wspierające ich wdrażanie w regionie i monitorujące realizację pojedynczych działań;
- przetestowanie i ewaluacja procedur **udziału opinii publicznej** – regionalna Agenda 21, w celu poprawy **komunikacji transgranicznej**, informacji i współpracy oraz w celu wsparcia dialogu z obszarem oddziaływującym na obszar wybrzeża;
- wykorzystanie, **powiązanie, optymalizacja istniejących działań w temacie ZZOP**;
- wdrożenie projektów „nietechnicznych działań ochrony wybrzeża” Południowego Bałtyku (np. tereny zalewowe).

5) Ocena wyników i wsparcie dalszego kształtowania i **wdrażania bilateralnych ZZOP w polsko-niemieckim regionie ujścia Odry** (ZZOP Odra):

- zintegrowane zarządzanie obszarami wybrzeża i regionem dopływu Odry;
- rozwiązania dla konfliktów wynikających z różnych form użytkowania wód przybrzeżnych w regionie ujścia Odry;
- wdrożenie zintegrowanego planu zarządzania strefą wybrzeża dla regionu ujścia Odry;
- wykorzystanie systemu GIS w ZZOP;
- regionalna 21 Zalew Szczeciński.

Przykład:

Transgraniczny projekt we współpracy Hochschule Neubrandenburg, Województwa Zachodniopomorskiego, Ministerstwa Ochrony Środowiska M-PP, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Akademii Rolnej w Szczecinie.

6) Opracowanie **koncepcji zagospodarowania plaży** lub zarządzanie strefą plaż i wydm w wybranych miejscach nad Bałtykiem (ocena modułu „Zarządzanie strefą plaż i wydm na przykładzie Warnemünde“).

7) Działania na rzecz rozwoju **transgranicznej ochrony przeciwpowodziowej** przy uwzględnieniu różnych poziomów kompetencji w tym zakresie:

- opracowanie lokalnych zasad zagospodarowania przestrzeni w kontekście ochrony przeciwpowodziowej;
- opracowanie i kontynuacja budowania systemu wczesnego ostrzegania przeciwpowodziowego;
- kontynuacja modernizacji i poprawy zabezpieczeń przeciwpowodziowych;
- organizacja szkoleń w zakresie ochrony przeciwpowodziowej.

IV-3 Działania na rzecz wzmocnienia wsparcia badań nad środowiskiem w celu utrzymania i udostępnienia potencjałów przyrodniczo-przestrzennych w kontekście korzystania z krajobrazu i jednoczesnej jego ochrony

Kompleks działań IV-3 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) **Działania zapobiegawcze w zakresie ochrony środowiska** przed zanieczyszczeniami, włącznie z organizacją regularnych konferencji naukowych;
- 2) Działania na rzecz kształtowania i **rozbudowy usieciowionego monitoringu środowiska** w Euroregionie we współpracy podmiotów prywatnych, naukowych i publicznych:
 - treść i tematyka monitoringu środowiska;
 - działania na rzecz przywrócenia potencjałów przyrodniczo-przestrzennych;
 - zarządzanie atrakcyjnymi obszarami środowiska przyrodniczego;
 - wdrożenie Agendy 21.
- 3) Działania na rzecz **edukacji ekologicznej** z wykorzystaniem możliwości płynących z obszarów chronionych w kontekście tworzenia świadomości ekologicznej i etycznej oraz wartości i postaw, umiejętności i zachowań:
 - organizacja form edukacji ekologicznej (grupy robocze, grupy projektowe, dni projektowe, wystawy wędrowne, organizacja konkursów);
 - wydawanie regularnie ukazujących się broszur, zeszytów informacyjnych i skryptów;
 - tworzenie ścieżek dydaktycznych na obszarach chronionych, usieciwienie ścieżek tematycznych;
 - połączenie edukacji ekologicznej z wypoczynkiem;
 - włączenie w edukację ekologiczną stowarzyszeń i związków;
 - stworzenie systemów informacyjnych dla ochrony środowiska/edukacji ekologicznej.
- 4) Działania na rzecz poprawy **infrastruktury wykorzystywanej do edukacji ekologicznej**:
 - budowa i rozbudowa centrów informacji (np. transnarodowy punkt informacyjny Blumberg, centra informacyjne parków geologicznych);
 - stworzenie stacji informacyjnych w parkach;
 - poprawa pomieszczeń wykorzystywanych do edukacji i modernizacja istniejących placówek informacyjnych;

- stworzenie systemów kierujących i sterujących ruch zwiedzających oraz systemów informacyjnych służących ochronie przyrody/skarbów przyrody.
- 5) Działania na rzecz rozwoju uzgodnionego systemu kształcenia zawodowego i **podnoszenia kwalifikacji dla przewodników przyrody i krajobrazu** oraz straży przyrody:
- transgraniczne kształcenie przewodników przyrody współpracujących ze sobą obszarów chronionych, np. Park Narodowy „Dolina Dolnej Odry”, Naturpark Barnim / Drawski Park Narodowy; Wyspa Uznam/Wolin;
 - ewaluacja opracowanych systemów i przeniesienie ich na inne obszary przyrodnicze Euroregionu.
- 6) Działania mające na celu wzmocnienie **wymiany doświadczeń** i pracy PR w powiązaniu z **agendą 21**:
- transnarodowe warsztaty tematyczne, narady, spotkania;
 - powołanie tematycznych grup roboczych w obrębie Euroregionu;
 - realizacja wspólnych kampanii (hasło, logo);
 - projekty z zakresu edukacji ekologicznej;
 - współpraca z placówkami naukowymi;
 - placówki edukacyjne na obszarach oddziaływania.
- 7) Powiązanie ochrony środowiska i turystyki.

IV-4 Działania wspierające w celu realizacji protokołu z Kyoto i europejskiego programu klimatycznego (ECCP II)

Kompleks działań IV-4 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) **Wsparcie** wspólnego wdrażania projektów **ochrony klimatu na obszarze polsko-niemieckiego pogranicza** na podstawie ustalonego przez Polsko-Niemiecką Radę Ochrony Środowiska w dniach 16./17.09.2004 „Memorandum of Understanding” – Działania na rzecz opracowania i wdrożenia regionalnych koncepcji ochrony klimatu; wsparcie **badania nad klimatem** w Euroregionie;
- 2) Zintegrowane działania na rzecz wykorzystania **alternatywnych źródeł energii** (biomasa, wiatr, słońce, energia ciepła ziemi);
- 3) Dalsze działania nad ograniczeniem emisji **ekwiwalentów CO₂** i stworzenie sprzyjających warunków ramowych, m.in. w związku z ogrzewaniem pomieszczeń, zmniejszeniem emisji spalin w transporcie publicznym;
- 4) Wsparcie zastosowania **czystych, przyjaznych klimatowi technologii** i wzrost **efektywności energetycznej** w regionalnych sektorach gospodarki, w budownictwie, zgodnie z wymaganiami UE oraz u odbiorcy końcowego (wykorzystanie skojarzonej produkcji energii elektrycznej i ciepłej oraz energii odnawialnej w produkcji prądu elektrycznego w kombinacji z lokalnym i zdywersyfikowanym zaopatrzeniem w prąd oraz zdywersyfikowanymi strukturami sieci energetycznej), ułatwienie dostępu do procesów i technologii, wsparcie transferu;
- 5) Kooperacja, integracja oraz optymalne **zazębianie się** z innymi **koncepcjami oraz agendami ochrony środowiska i klimatu** w celu osiągnięcia efektu synergii i zredukowania kosztów, np. w działaniach na rzecz zmniejszenia lokalnego zanieczyszczenia powietrza generowanego przez transport i inne źródła, projekty mające na celu poprawę jakości powietrza;
- 6) Odpowiednio szybkie **dopasowanie przestrzeni życiowej i stylu życia** do nieuniknionych już konsekwencji zmian klimatycznych, przykładowo przez działania takie jak niezasiedlanie obszarów zagrożonych powodziami oraz informowanie społeczeństwa i decydentów politycznych o konsekwencjach zmian klimatycznych.

IV-5 Ochrona środowiska w rozumieniu „klasycznym” (gospodarka wodna, gospodarka odpadami, zapobieganie zagrożeniom naturalnym i technicznym)

Kompleks działań IV-3 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Poprawa jakości **urządzeń związanych z zaopatrzeniem w wodę pitną** w celu stabilizacji zaopatrzenia w wodę pitną, w szczególności w aglomeracjach i na obszarach, gdzie występuje okresowy, spowodowanych ruchem turystycznym wzrost zapotrzebowania na wodę;
- 2) **Wspólne zarządzanie wodami gruntowymi** na polsko-niemieckim obszarze pogranicza z naciskiem na powiat Uckermark, w szczególności Schwedt n. O., powiaty Uecker-Randow, Wschodnie Pomorze Przednie; Police, Szczecin, Świnoujście i Chojna:
 - zagospodarowanie zasobów wody pitnej;
 - kontrola czystości wody pitnej;
 - wzbogacenie wód gruntowych przez redukcję odpływu powierzchniowego i przesiąkanie wód opadowych;
 - stworzenie planów na wypadek sytuacji awaryjnych.
- 3) Sanacja lub rozbudowa komunalnych **urządzeń odbierających i oczyszczających ścieki** zgodnie ze stanem techniki i wymogami UE jako działanie kluczowe mające na celu odciążenie kanałów odpływowych i poprawę jakości wód powierzchniowych.
- 4) Stworzenie lokalnych rozwiązań na obszarach wiejskich w celu stabilizacji **zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków**; wykorzystanie alternatywnych technologii oczyszczania ścieków (roślinne oczyszczalnie ścieków);
- 5) Zmniejszanie produkcji odpadów i **zmniejszenie oddziaływania odpadów na środowisko** przez optymalizację gospodarki odpadami w regionach cząstkowych przy włączeniu aspektu transgranicznego zarządzania odpadami:
 - rozbudowa możliwości mechanicznego i biologicznego przetwarzania odpadów i termicznego wykorzystania odpadów w systemie zintegrowanej gospodarki odpadami;
 - usprawnienie składowisk wg najnowszego stanu techniki (izolacja podłoża, przykrycie, zbieranie gazów wytwarzanych na składowiskach i ich wykorzystanie);
 - działania na rzecz optymalizacji funkcjonowania komunalnej gospodarki odpadami (wprowadzenie segregacji, infrastruktura recyklingu);
 - zintegrowanie możliwości płynących z recyklingu z regionalnymi obiegami gospodarczymi.
- 6) Likwidacja **zagrożeń dla zdrowia publicznego**, w szczególności unikanie zastosowania chemikaliów mogących mieć znaczny wpływ na zdrowie i środowisko. Przestrzeganie norm w rolnictwie w kontekście ochrony środowiska, zdrowia człowieka, ochrony zwierząt i zdrowia roślin oraz jakości żywności.
- 7) Działania i badania na rzecz **usunięcia nieużywanych obiektów i istniejących zanieczyszczeń**. m.in. w glebie (obszary powojenne na terenach zamieszkałych, tereny poprzemysłowe).

4.3.5 Obszar V: Dywersyfikacja i rozwój terenów wiejskich

Należy zharmonizować **tereny wiejskie** pod kątem ich funkcji jako obszaru zamieszkania, pracy, wypoczynku i równowagi ekologicznej. W ten sposób zostaną stworzone nowe możliwości zatrudnienia i osiągania dochodów zarówno przez gospodarstwa rolne i zakłady gospodarki leśnej jak i rzemiosło, wytwórstwo i inne obszary gospodarki wiejskiej.

Przy tym jednak tereny wiejskie same w sobie nie są homogeniczne. W kontekście rozpatrywania ich potencjałów rozwojowych także w obrębie Euroregionu należy zachować indywidualnie podejście. Jest to jednocześnie szansa, aby przez odpowiednie pomysły i koncepcje wykorzystać mocne strony poszczególnych obszarów częściowych i odczuć ich pozytywne oddziaływanie.

Na dużej części terenów wiejskich Euroregionu szczególnie odczuwalne są zachodzące **przemiany demograficzne** niosące ze sobą zmniejszającą się liczbę mieszkańców, starzejące się społeczeństwo, opuszczone budynki mieszkalne i budynki użyteczności publicznej oraz towarzyszące im zasadnicze przemiany strukturalne.

Na terenach wiejskich wobec rosnącego **zapotrzebowania pokolenia znajdującego się na trzecim etapie swojego życia** (65+) należy postrzegać starzejące się społeczeństwo jako **szansę** na stworzenie trwałych miejsc pracy. Odbywać się to może przez współpracę w zakresie świadczenia usług w gospodarstwie domowym, formy mieszkalnictwa dostosowane do wieku, elastyczne możliwości przewozowe, oferty turystyczne dla seniorów, możliwości spędzania wolnego czasu i możliwości kształcenia, włącznie z ożywioną działalnością w stowarzyszeniach i organizacjach.

Stabilizacja i wzmocnienie terenów wiejskich w takich warunkach wymaga wykorzystania istniejących potencjałów w sposób ukierunkowany. Dzięki temu można stworzyć **dodatkowe źródła zarobkowania**, przez:

- rozbudowę **łańcuchów wartości dodanej** w regionie, np. rozbudowę regionalnych struktur produkcyjnych i struktur sprzedaży przy włączeniu przetwórstwa, handlu i gastronomii; rozwój marek regionalnych;
- tworzenie **produktów i usług** łączących działalność rolniczą i leśną z ochroną przyrody i środowiska;
- **podniesienie wartości krajobrazu kulturowego** w kontekście pielęgnacji krajobrazu i ochrony zabytków w połączeniu z atrakcyjnymi produktami turystycznymi i koncepcjami;
- rosnące szanse zarobkowania w zakresie technologii **informacyjnych i komunikacyjnych**;
- mocniejsze **ukierunkowanie na konsumentów** dzięki „przejrzystości procesu produkcyjnego“ opierającego się na szczególnej jakości, włącznie z poprawą **kanałów sprzedaży** (sprzedaż bezpośrednia).

Na obszarach wiejskich należących do Euroregionu Pomerania pojawiają się szczególnie korzystne warunki osiągania dodatkowych źródeł dochodów przez rozbudowę potencjałów płynących z **biogazu, energii słonecznej, ogniw fotowoltaicznych i energii wiatrowej (odnawialne źródła energii)**, produkcji bio-paliw na bazie roślin energetycznych oraz wykorzystania surowców rolniczych i surowców gospodarki leśnej jako alternatywnych paliw, materiałów izolacyjnych i budowlanych.

Szczególne znaczenie nabiera tworząca się **gałąź gospodarki**, jaką jest **agroturystyka** w sprzężeniu z gospodarką, zrównoważonym rolnictwem, kulturą, historią, przyrodą i turystyką i w powiązaniu z jej eksponowaniem jako marki regionu.

Wykorzystanie najnowszych technologii informatyczno-komunikacyjnych w rolnictwie umożliwi zastosowanie stałych, częściowo zautomatyzowanych rozwiązań umożliwiających odtworzenie przestrzegania procedur zrównoważonego gospodarowania w rolnictwie - od protokołowania podczas inwentaryzacji aż do dokumentacji zbiorczej na poziomie zbiorów i wyników ogólnych gospodarstwa. Tym samym rolnikom otwiera się nowa perspektywa na poprawę konkurencyjności w ramach unijnej polityki rolnej.

Przestrzeganie przez rolników **uregulowań unijnych w kontekście jakości** może stanowić gwarancję jakości wyrobów i zastosowanych procesów produkcyjnych, a w konsekwencji spowodować, że produkcja rolnicza wytwarzać będzie większą wartość dodaną i poprawią się jej możliwości w zakresie sprzedaży produktów. Należy przy tym szeroko informować konsumentów o istniejących i wypracowywanych uregulowaniach dotyczących jakości.

Ze względu na **rozwój i specjalizację rolnictwa i leśnictwa** konieczny jest odpowiednio wysoki **poziom wykształcenia technicznego i ekonomicznego**, włącznie z wiedzą specjalistyczną w dziedzinie technik informatyczno-komunikacyjnych, podobnie jak wystarczająca wiedza w takich obszarach jak jakość produkcji, wyniki badań i zrównoważone gospodarowanie zasobami przyrodniczymi. Dalsze upowszechnianie i wdrażanie koncepcji opracowywania nowych produktów, procesów i technologii może się przyczynić do wykorzystania przez przemysł spożywczy i leśnictwo szans rynkowych.

Dzięki przechodzeniu na wcześniejsze emerytury powinno się dążyć do głębokich zmian struktur w przekazywanych gospodarstwach. Równocześnie należy skierować specjalne wsparcie dla **młodych rolników rozpoczynających działalność** i na późniejsze strukturalne dopasowanie przejętych przez nich gospodarstw.

Rozwiązania wzorcowe opracowane w ramach LEADER+, „Regionen aktiv“ i współpracy transnarodowej oraz zebrane doświadczenia tworzą duży rezerwuar praktycznych rozwiązań służących rozwojowi obszarów wiejskich.

Wzmocnienie siły gospodarki przez zintegrowany rozwój regionalny jest ważnym zadaniem idącym w kierunku poprawy sytuacji na rynku pracy na terenach wiejskich, sprostania procesowi spadku ilości mieszkańców, tworzenia nowych obszarów zatrudnienia – stosowanie do zmian demograficznych – i tym samym zapobiegania potencjalnemu wyludnieniu się terenów wiejskich.

W obszarze działań V zmodyfikowano lub stworzono następujące **kompleksy działań**:

V-1	Stabilizacja obszarów wiejskich przez zmniejszenie oddziaływania przemian demograficznych, rozszerzenie nowych form komunikacji na terenach wiejskich dzięki intensywniejszemu wykorzystaniu systemów informatycznych do wymiany informacji oraz dopasowania sieci transportowych do potrzeb mieszkańców terenów słabo zaludnionych
V-2	Działania na rzecz stworzenia alternatywnych możliwości osiągania dochodów przy szczególnym uwzględnieniu wiejskich branż gospodarki budujących tożsamość regionalną i przy rozbudowie łańcuchów wytwórczych (uszlachetnianie i profilowanie produktów regionalnych, identyfikacja wspólnych klastrów, branże wzrostu przemysł drzewny i leśny, agroturystyka)
V-3	Fora rozwoju kompetencji, wzmocnienie wizerunku i nazw marek produktów rolnych w celu mocniejszego ukierunkowania się na konsumenta
V-4	Działania na rzecz utrzymania produkcji rolnej, leśnej i rybackiej oraz jej dywersyfikacji i przestawienia na nowe formy gospodarowania

V-1 Stabilizacja obszarów wiejskich przez zmniejszenie oddziaływania przemian demograficznych, rozszerzenie nowych form komunikacji na terenach wiejskich dzięki intensywniejszemu wykorzystaniu systemów informatycznych do wymiany informacji oraz dopasowania sieci transportowych do potrzeb mieszkańców terenów słabo zaludnionych

Kompleks działań V-1 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) **Transgraniczne badania** dotyczące rozwoju terenów wiejskich i zmieniających się warunków w kontekście **identyfikacji nowych celów dla terenów wiejskich** oraz uczynienie z Euroregionu Pomerania modelowego regionu w zakresie rozwoju terenów wiejskich;
- 2) Działania na rzecz **wzmocnienia terenów wiejskich**:
 - wzmocnienie centrów średniego rzędu, w szczególności w kontekście zaopatrzenia podstawowego i edukacji oraz wzmocnienia centrów kulturalnych na wsiach;
 - wsparcie gmin w kontekście dostępu do usług informatyczno-komunikacyjnych;
 - kontynuacja budowy oraz rozbudowy dróg na obszarach wiejskich oraz stworzenia oferty komunikacji publicznej dostosowanej do zapotrzebowania;
 - działania na rzecz modernizacji i odnowy obiektów zabytkowych;
 - inwestycje w infrastrukturę techniczną, w szczególności zaopatrzenie w wodę i odprowadzanie ścieków, zaopatrzenie w energię.
- 3) Działania na rzecz **rozbudowy sieci współpracy** ds. przemian demograficznych jako **platformy wymiany doświadczeń na szczeblu regionalnym i transnarodowym** składającej się z regionalnych aktorów życia gospodarczego, podmiotów świadczących opiekę zdrowotną i usługi socjalnych, branży turystycznej, placówek kościelnych, gmin, administracji powiatowej, izb i zrzeszeń przedsiębiorców, uniwersytetów i placówek naukowych, w oparciu o projekt współpracy w ramach programu LEADER+ - Uecker-Region e. V., Naturparkregion Uckermärkische Seen oraz Fläming-Havel e. V.
- 4) Realizacja **konferencji regionalnych pn. „Przemiany demograficzne”** w celu wypracowania rozwiązań w zakresie:
 - strategii wykorzystania na obszarach wiejskich szans mogących się pojawić wraz z przemianami demograficznymi;
 - wymagania stawiane **infrastrukturze**, możliwości koncentracji lub stworzenia nowych form (włącznie z rozwiązaniami zdecentralizowanymi i mobilnymi) w celu zagwarantowania **zaopatrzenia w usługi podstawowe**, handel, rzemiosło oraz inne usługi w rozgraniczeniu do zaopatrzenia miast w te usługi;

- 5) Działania i koncepcje poświęcone **dalszemu lub nowemu sposobowi wykorzystania istniejących budynków publicznych**, w szczególności opuszczanych budynków szkolnych przy uwzględnieniu rosnącego zapotrzebowania na pomieszczenia potrzebne do prowadzenia zajęć z generacją znajdującą się na trzecim etapie życia, np. tworzenie świetlic wiejskich;
- 6) Działania na rzecz poprawy **możliwości funkcjonowania i wykorzystania** zagrożonych zamknięciem obiektów infrastrukturalnych znajdujących się na przygranicznych terenach niemieckich poprzez włączenie w korzystanie z nich społeczeństwa z obszaru Szczecina;
- 7) Działania z zakresu rozwoju transnarodowej współpracy w zakresie polityki rynku pracy, kształcenia zawodowego, podnoszenia kwalifikacji i programów wymiany młodzieżowej, które **mają na celu osiedlanie się młodych ludzi na terenach wiejskich**;
- 8) Wzmocnienie terenów wiejskich przez **podniesienie jakości życia** w wyniku rozwoju wsi i miast oraz działań ukierunkowanych na utrzymanie krajobrazu kulturowego oraz opracowanie nowych modeli rozwoju osadnictwa i oszczędnego gospodarowania terenami.

V-2 Działania na rzecz stworzenia alternatywnych możliwości osiągnięcia dochodów przy szczególnym uwzględnieniu wiejskich branż gospodarki budujących tożsamość regionalną i przy rozbudowie łańcuchów wytwórczych (uszlachetnianie i profilowanie produktów regionalnych, identyfikacja wspólnych klastrów, branże wzrostu przemysł drzewny i leśny, agroturystyka)

Kompleks działań V-2 zawiera następujące **działania kluczowe**:

- 1) Przekształcenie części rolnictwa na produkcję ekologiczną oraz wykorzystanie leśnictwa do **przyjaznego środowisku wytwarzaniu energii i zrównoważonej lokalnej struktury zaopatrzenia w energię**:
 - **stworzenie gospodarstw produkujących ekologiczną biomasę**, przy uwzględnieniu uprawy, zbioru i przerobu biomasy, zdecentralizowanej sprzedaży biomasy do celów energetycznych, udostępnienie energii końcowej w postaci ciepła, prądu lub paliw, co oznacza cały łańcuch wytwórczy bioenergii;
 - wykorzystanie energii słońca i wiatru;
 - stworzenie **zarządzania jakością** w dziedzinie energii odnawialnych;
- 2) Działania na rzecz wykorzystania potencjałów płynących z kombinacji terenów niezabudowanych, wiejskich struktur osadniczych, charakterystycznych cech kulturalno-historycznych:
 - **np. rozwój i transnarodowe usieciwienie projektu pomorskie dwory i parki** składającego się z różnych sieci regionalnych i tematycznych:
 - działania na rzecz włączenia w struktury regionalne (rzemiosło, wytwórstwo, rolnictwo, tradycja, kultura, infrastruktura);
 - związki produkcyjne i dystrybucyjne;
 - rolnictwo ekologiczne i rozwój produktów niszowych;
 - rozwój sieci transportowej i drogowej;
 - organizacja imprez;
 - połączenie mieszkań i mieszkań wakacyjnych;
 - Działania na rzecz wykorzystania naturalnych uwarunkowań do celów rekreacyjnych i turystycznych; stworzenie i dalszy rozwój oferty usług turystycznych jako znaku rozpoznawczego **stojącej na wysokim poziomie agroturystyki** (koncepcja życie i praca w gospodarstwie rolnym, szkółki jeździeckie, wędrowki konne, przejażdżki dorożkami, turystyka łowiecka, oferty dla rodzin).

- 3) Działania na rzecz rozbudowy i budowy kolejnych **regionalnych obiegów gospodarczych**, wartości dodanej wytwarzanej w regionie bezpośrednio dla regionu przy intensywnym włączeniu grup producenckich:
 - rozwój bliskich producentowi **miejsc służących uszlachetnianiu produktów rolnych**, wsparcie procesów uszlachetniania produktów regionalnych i ich profilowania;
 - stworzenie efektywnych sieci współpracy w zakresie utrzymania jakości przez połączenie produktów i usług z ich naturalnymi walorami i wysoką chronioną jakością, utrzymywanie standardów zgodnych z przyznanymi certyfikatami.
- 4) Działania służące identyfikacji wspólnych **klastrów** w branży wzrostu, jaką jest **obróbka i przetwórstwo drewna** w powiązaniu z gospodarką leśną:
 - wsparcie gospodarki leśnej i przemysłu drzewnego jako branż rozwojowych na obszarach wiejskich;
 - surowce odnawialne w zakresie gospodarki leśnej;
 - alternatywne materiały opałowe, izolacyjne i budowlane.
- 5) Działania służące wsparciu przyjaznego środowiska gospodarowania ziemią i wspieranie rozwoju typowej dla danego krajobrazu struktury wiejskiej i osiedleńczej, rozwój i rozbudowa działań kulturalnych utrzymujących **tożsamość regionalną** i specyfikę regionalną.
- 6) Działania na rzecz utrzymania i dalszego rozwoju **ekstensywnych i przyjaznych środowisku procesów produkcji**.
- 7) Działania na rzecz **zapobiegania sukcesywnemu zalesianiu** starych rolniczych krajobrazów kulturowych.
- 8) **Przejście rolnictwa i leśnictwa** na produkty, formy produkcji i działania ochronne, które są odpowiedzią na zmieniający się klimat – we współpracy z jednostkami badawczymi w regionie.
- 9) **Lepsza dostępność** (przede wszystkim innowacyjnych rozwiązań w transporcie publicznym) obszarów wiejskich i tym samym wspieranie rynków zbytu dla produktów regionalnych, wspieranie wiejskiej turystyki krótkopobytowej („autobusem i koleją na wieś”) i utrzymanie usług na terenach wiejskich.
- 10) Wzmocnienie działań związanych z **organizacjami rynku pracy** w celu zmniejszenia bezrobocia na obszarach wiejskich, włącznie z tworzeniem możliwości dokształcania się i zdobywania kwalifikacji.

V-3 Fora rozwoju kompetencji, wzmocnienie wizerunku i nazw marek produktów rolnych w celu mocniejszego ukierunkowania się na konsumenta

Kompleks działań V-3 zawiera następujące **działania kluczowe**:

- 1) Działania służące poprawie **marketingu** jako ponadregionalnego systemu marketingowego ukierunkowanego na grupy docelowe w połączeniu z rozwojem transgranicznych powiązań informacyjnych i kooperacyjnych między podmiotami regionalnymi i współpracy związków rolniczych;
- 2) Działania służące wzmocnieniu **grup producenckich**:
 - wspólne wystawy branżowe i targi branżowe;
 - wsparcie zakładania typowo regionalnych sklepów z produktami regionalnymi z danego obszaru;
 - organizacja konkursów i przyznawanie nagród jakości o charakterze regionalnym.
- 3) Działania służące rozwojowi regionalnego **marketingu produktów** w odniesieniu do ekologicznych i konwencjonalnych produktów rolniczych, żywności i wyrobów rzemieślniczych:
 - koordynacja sprzedaży bezpośredniej i regionalnej;
 - tworzenie współpracujących ze sobą lub centralnych systemów logistycznych;
 - stworzenie i rozwój znaków regionalnych, marek dachowych lub produktów markowych (np. produkty pomorskie pod hasłem: „Dobre z pomorskich dóbr”, „Rugiańska marka”);
 - profesjonalizacja ofert i działania podnoszące kwalifikacje w celu stworzenia nowych strategii marketingowych;
 - sprzedaż prowadzona przez małe, manufakturowe sklepy przyzagrodowe, kawiarnie przyzagrodowe (gospodarstwa ekologiczne, folwarki, wędzarnie ryb).
- 4) Wsparcie i stworzenie strategii rozwojowych służących wzmocnieniu regionalnych struktur współpracy między producentami, podmiotami prowadzącymi obróbkę i handel a konsumentami oraz działania towarzyszące uwrażliwieniu, akcjom uświadamiającym, doradztwo i podnoszenie kwalifikacji poprzez stworzenie lub rozbudowę **specjalistycznych centrów kompetencji**:
 - Stworzenie **centrum rozwoju i kompetencji dla produktów regionalnych, sprzedaży bezpośredniej produktów i usług agroturystycznych**:
 - obszar żywności funkcjonalnej,
 - połączenie wyników kulinarnych i produktów turystycznych, imprezy;
 - dalszy rozwój gospodarstw modelowych dla agroturystyki;
 - działania szkoleniowe, transnarodowa wymiana doświadczeń.
 - rozwój usług i **kompetencji** służących zastosowaniu **technologii opierających się na GPS** w celu przejrzystości i odtwarzalności drogi pokonanej przez produkty żywnościowe na wszystkich etapach produkcji, obróbki i sprzedaży.

5) Wsparcie Polsko-Niemieckiego Regionalnego Centrum Współpracy w zakresie rolnictwa w Pasewalku; możliwości stworzenia analogicznego centrum w polskiej części Euroregionu:

- pogłębienie współpracy z głównym partnerem, Zachodniopomorską Izbą Rolniczą;
- rozwój istniejącej współpracy z:
 - Centrum Doradztwa Rolniczego w Barzkowicach,
 - Akademią Rolniczą w Szczecinie i innymi szkołami wyższymi i uniwersytetami,
 - Krajowym Zakładem Badawczym dla Rolnictwa i Rybołówstwa Meklemburgii-Pomorza Przedniego w Dummerstorfie,
 - ZALF e.V. Dedelow,
 - Akademią Brandenburską Zamek Criewen;
- rozbudowa współpracy pomiędzy gospodarstwami rolnymi a placówkami naukowymi;
- wymiana doświadczeń na tematy branżowe, takie jak technologie produkcji roślinnej i zwierzęcej, przyjazne środowisku systemy gospodarowania ziemią, poprawa szans w zakresie kształcenia zawodowego i przywracania na rynek pracy;
- rozbudowa baz danych ukierunkowanych na pokrycie zapotrzebowania na informacje;
- przeprowadzenie wspólnych imprez informacyjnych na aktualne tematy wspólnej polityki rolnej (GAP);
- rozbudowa współpracy i opracowanie wspólnych rozwiązań w zakresie działań ukierunkowanych na ochronę konsumentów (standardy jakościowe, ochrona konsumenta, choroby zwierząt);
- rozwój nowo powstałej kooperacji ze Związkiem Rolników Skanii.

6) Organizacja **wystaw regionalnych** i ponadregionalna reklama produktów.

V-4 Działania na rzecz utrzymania produkcji rolnej, leśnej i rybackiej oraz jej dywersyfikacji i przestawienia na nowe formy gospodarowania

Kompleks działań V-4 zawiera następujące **działania kluczowe**:

- 1) Rozwój takich **struktur w gospodarstwach rolnych**, w ramach których produkcja roślinna i zwierzęca są w zrównoważonych proporcjach:
 - rozwój **pogłowia zwierząt**, przede wszystkim w zakresie trzody chlewnej, krów i drobiu (produkcja mięsa wysokiej jakości);
 - rozszerzenie upraw **owoców, warzyw** i innych kultur roślinnych z kontrolowaną dokumentacją procesu produkcyjnego;
 - wsparcie produkcji nasion i sadzonek;
 - wsparcie produkcji rolnictwa ekologicznego.
- 2) Działania na rzecz **przyjaznych środowisku i spełniających normy ochrony zwierząt metod chowu zwierząt**.
- 3) Działania służące rozwojowi systemów zarządzania lokalnymi uprawami roślin, w ramach których w takim samym stopniu nastąpi poprawa wyników ekonomicznych gospodarowania ziemią jak i działań na rzecz środowiska (zintegrowane metody upraw, poprawa produktywności, cele w zakresie ochrony środowiska i przyrody).
- 4) Wzmocnienie współpracy między **związkami rolniczymi w Euroregionie**.
- 5) Działania na rzecz wzmocnienia regionalnego rzemiosła na obszarach wiejskich.
- 6) Działania na rzecz wsparcia tradycyjnie obecnego **rybołówstwa bałtyckiego, zatokowego i zalewowego oraz rybactwa śródlądowego** w celu utrzymania tożsamości regionalnej, zachowania miejsc pracy i osiągnięcie efektów synergii z rozwojem turystycznym i gospodarką żywnościową:
 - wypracowanie atrakcyjnych, nadających się do urynkowienia produktów na bazie lokalnych zasobów ryb przez ich uszlachetnianie w regionie, tzn. wsparcie rybołówstwa przez produkty innowacyjne.
- 7) Działania służące dalszemu rozwojowi **stosownych dla danej lokalizacji i przyjaznych przyrodzie upraw leśnych, utrzymanie lasów i ich powiększanie**.
- 8) Działania w celu wsparcia strukturalnego dopasowania gospodarstw rolnych zgodnie z nowymi wymogami stawianymi rolnictwu przy szczególnym uwzględnieniu gospodarstw przejętych przez młodych rolników.

4.3.6 Obszar działań VI:

Dalszy rozwój transnarodowej koordynacji i współpracy regionalnej w obszarze społecznym, kulturalnym i technicznym

Ważnym czynnikiem determinującym efektywność wspólnej koncepcji działania i rozwoju jest **jakość partnerstw** w powiązaniu z długofalowym **zaufaniem i jakościową poprawą zarządzania transgraniczną lub transnarodową koordynacją** rozwoju regionalnego i pogłębianiem współpracy interkomunalnej i interregionalnej w Euroregionie.

Wysuwanie i wspieranie innowacyjnych projektów opartych na partnerstwie, wsparcie **zaangażowania obywateli w działania w Euroregionie oraz interakcje pomiędzy i w obrębie członków Euroregionu Pomerania** mogą się przyczynić do powstania kapitału ludzkiego i społecznego oraz spowodować zrównoważony rozwój i współpracę na płaszczyźnie socjalnej.

Koncepcja „spójności transnarodowej mającej na celu osiągnięcie zrównoważonego rozwoju, budowania wspólnoty na obszarach miejskich i wiejskich oraz poprawę uzgodnień z innymi sektorowymi politykami mających przełożenie na przestrzeń”⁴³ wymaga „lepszej integracji terytorialnej i oddziaływania na współpracę pomiędzy i w obrębie regionów.”⁴⁴

Koordynacja i zarządzanie, jakość prac Euroregionu i ich biur decydują o **powodzeniu** całej współpracy transnarodowej.

Z tego względu musi nastąpić odpowiednie wyposażenie biur partnerów Euroregionu w sprzęt i ludzi, a wyposażenie to musi odpowiadać rosnącym wymaganiom.

Należy dalej pogłębiać współpracę na płaszczyźnie regionalnej i lokalnej, a na rosnące zapotrzebowanie w dziedzinie dokonywania uzgodnień pomiędzy partnerami z obszarów częściowych należy odpowiadać w formie transnarodowych grup projektowych, komunalnych grup roboczych i związków celowych. Taka forma instytucjonalizacji rozwoju odpowiada w sposób szczególny żądaniu Wspólnoty Europejskiej mówiącym o tym, że **rozwój regionalny należy kształtować wg zasady oddolności**, co równocześnie odpowiada treści **Agendy 21**.

Tego rodzaju inicjatywy są przez Euroregion wspierane w sposób długofalowy, a ich znaczenie dla całości rozwoju musi wzrosnąć.

W te zadania w sposób szczególny wpisują się wspólne starania idące w kierunku tworzenia infrastruktury społecznej i kulturalnej, usług społecznych i oferty kulturalnej, wsparcia transnarodowych kontaktów w ramach programów kulturalnych, wymiany zespołów, wymiany młodzieży, współpracy stowarzyszeń, związków i organizacji.

Sprostanie wyzwaniom globalizacji gospodarki i przemian demograficznych na znacznym obszarze Euroregionu wymaga ukierunkowanych działań, co pomoże utrzymać jego spójność społeczną i gospodarczą.

⁴³ Mitteilung der Kommission, Die Kohäsionspolitik im Dienst von Wachstum und Beschäftigung, Strategische Leitlinien der Gemeinschaft für den Zeitraum 2007 - 2013, Brüssel 05.07.2005, KOM (2005) 299, Seite 34

⁴⁴ dito

W ramach realizacji celów Wspólnoty Europejskiej w kontekście kształcenia zawodowego i dokształcania oraz intensywniejszego przywracania na rynek pracy ludzi pozostających bez zatrudnienia powoduje, że zwalczanie wykluczenia społecznego, w szczególności grup znajdujących się w mniej korzystnej sytuacji, jak np. ludzi z upośledzeniami, oraz zagadnienie ponadpokoleniowej solidarności w starzejącym się społeczeństwie nabiera szczególnego znaczenia. Dotyczy to również rosnących wymagań związanych z opieką nad ludźmi starszymi i wspierania ludzi, którzy znaleźli się w ubóstwie i reprezentują wszystkie grupy wiekowe i pozycje społeczne.

Istotnym zagadnieniem jest konieczne wyposażenie poszczególnych obszarów częściowych Euroregionu w placówki zaopatrzenia medycznego i opieki zdrowotnej oraz możliwości korzystania z nich. Wspólnym humanistycznym celem Euroregionu pozostaje stworzenie koniecznych służb socjalnych, ich utrzymanie i zapewnienie możliwości korzystania z nich.

W obszarze działań VI tworzy się następujące kompleksy działań:

VI-1	Działania na rzecz transnarodowej koordynacji rozwoju regionalnego
VI-2	Działania na rzecz transgranicznej komunikacji i współpracy samorządowej, kulturalnej i współpracy o charakterze użyteczności publicznej
VI-3	Działania na rzecz transnarodowej współpracy w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, rozbudowy służb socjalnych i pracy społecznej, włącznie z transgraniczną kooperacją i komunikacją
VI-4	Działania na rzecz utrzymania i rozbudowy infrastruktury społecznej i kulturalnej oraz rozbudowy systemu partnerstwa dla bezpieczeństwa

VI-1 Działania na rzecz transnarodowej koordynacji rozwoju regionalnego

Kompleks działań VI-1 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Decyzje służące **rozwojowi struktur organizacyjnych** w obrębie Euroregionu umożliwiających uzgodniony rozwój w obrębie Euroregionu Pomierania z celu stworzenia uwarunkowań dla **jednolitej organizacji, sterowania i kształtowania procesów decyzyjnych w rozumieniu integracji** regionów przygranicznych.
- 2) Działania w celu stworzenia instrumentów koordynacji wspólnej, **transgranicznej polityki przestrzennej**, np. wspólne przygotowanie planów zagospodarowania przestrzennego i wspólne tworzenie strategii rozwoju;
- 3) **Otwarcie się** Euroregionu na postępujący **proces integracji europejskiej** w celu poprawy współpracy transnarodowej i wzmocnienia Euroregionu w obliczu konkurencji europejskich regionów;
- 4) **Koordynacja współpracy partnerów** z podziałem zadań na podstawie wspólnych celów Euroregionu, bazując na dokumentach Wspólnoty oraz koncepcji działań i rozwoju na okres 2007 - 2013:
 - włączenie i informowanie **parlamentów politycznych** w regionach, powiatach i miastach w odniesieniu do celów rozwojowych i wyników rozwojowych;
 - intensyfikacja współpracy operacyjnej w uzgodnionych obszarach działań i działaniach kluczowych;
 - wzmocnienie działań **lobbyingowych** na rzecz Euroregionu oraz **działania PR**, kampanie w obrębie Euroregionu;
 - efektywne **zarządzanie** wdrażaniem programów operacyjnych i Koncepcji działań i rozwoju 2007 – 2013 w połączeniu z poprawą uwarunkowań osobowych i rzeczowych, włącznie z kompetencją językową;
 - wychwytywanie tendencji i szans rozwojowych i ich realizacja przez specjalne badania (opracowania).
- 5) **Stworzenie wspólnych grup roboczych** w zakresie gospodarki, polityki regionalnej, kultury, turystyki etc. biorących udział w opracowywaniu strategicznych dokumentów o oddziaływaniu ponadregionalnym (na szczeblu powiatów, gmin, krajów związkowych i województw);
- 6) Wsparcie działań służących rozwojowi partnerstw publiczno-prywatnych (ppp) na bazie projektów przy zabezpieczeniu klarownych, specyficznych ram dla wymaganych usług;

- 7) Działania służące **poprawie i pogłębieniu współpracy transnarodowej miast i gmin** Euroregionu:
- rozwój transgranicznych sieci współpracy miast, rozbudowa partnerstw miast;
 - działania na rzecz organizacji powiązań miasto-otoczenie w połączeniu ze sprostaniem konsekwencji przemian demograficznych;
 - współpraca i wymiana w kwestiach odnowy miast;
 - porównanie i wymiana w zakresie zrównoważonych rozwiązań komunikacyjnych w miastach;
- 8) Rozwój **współpracy w celu wspólnego korzystania z możliwości** służby zdrowia, kultury, edukacji, mieszkalnictwa i infrastruktury technicznej na obszarze pogranicza:
- rozwój lub implementacja i podsumowanie doświadczeń związanych z kształtowaniem lokalnych Agend 21 w gminach;
 - wykorzystanie narodowych programów i inicjatyw UE w okresie 2007 – 2013 w celu zrównoważonego rozwoju europejskich regionów;
 - wsparcie regionalnych inicjatyw w ramach Euroregionu (związki celowe, transgraniczne grupy robocze; związki interesów gospodarczych i społecznych i in.);
 - wsparcie wspólnego wykorzystania infrastruktury technicznej na polsko-niemieckim obszarze pogranicza;
 - wypracowanie materiałów informacyjnych pokazujących przykłady dobrych praktyk;
 - ogłaszanie konkursów na przykłady rozwoju regionalnego;
 - wsparcie interkomunalnej wymiany doświadczeń w obrębie Euroregionu.
- 9) Działania na rzecz intensywniejszego wykorzystania **wspólnego potencjału kulturalno-historycznego** Euroregionu;
- 10) Działania na rzecz intensywniejszego **włączenia mieszkańców** w rozwój regionalny i wsparcie zasady oddolności (bottom-up) na rzecz trwałego rozwoju;
- 11) Wsparcie działań służących **wyrównaniu podstaw prawnych** w Euroregionie z opcją wdrożenia umowy z Karlsruhe, która ułatwia współpracę transnarodową, wykorzystanie wspólnych podmiotów infrastrukturalnych i transgraniczne współpracę gospodarczą.

VI-2 Działania na rzecz transgranicznej komunikacji i współpracy samorządowej, kulturalnej i współpracy o charakterze użyteczności publicznej

Kompleks działań VI-2 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Rozbudowa współpracy między **samorządami terytorialnymi** w zakresie sztuki, kultury, edukacji, polityki na rzecz pokoju, centrów wielobranżowych jako platforma dla współpracy transnarodowej w tych obszarach (np. Speicher Woggesin, powiat Mecklenburg-Strelitz, Kulice (powiat Goleniów));
- 2) Wsparcie **kontaktów kulturalnych**:
 - spotkania muzyczne, organizacja dni muzyki, wymiana zespołów, integracja gimnazjum muzycznego Demmin z Polsko-Niemiecką Orkiestrą Młodzieżową);
 - współpraca muzeów, galerii i fundacji, np. Fundacji Collegium Wartinum (wsparcie nauki i badań, porozumienia między narodami i demokracji, sztuki, kultury, środowiska, ochrony przyrody i zabytków);
 - wsparcie projektu Zamek Dolsk i prowadzonej przez niego współpracy transgranicznej, np. z zamkiem Wartin;
 - wspólne wystawy i prezentacje, wymiana artystów.
- 3) Stworzenie i poprawa tradycyjnych imprez regionalnych, **wydarzeń o znaczeniu ponadregionalnym**, popularyzujących region na zewnątrz i budujących tożsamość regionalną, włącznie z imprezami organizowanymi przez sam Euroregion, jak Polsko-Niemiecki Festiwal Młodzieży;
- 4) Wsparcie **wspólnych projektów** w szczególności **młodzieżowych** służących wsparciu poczucia wspólnej przynależności, tworzenia transnarodowych lub transgranicznych grup roboczych, grup interesów, grup projektowych, np.:
 - Polsko-Niemiecka Orkiestra Młodzieżowa;
 - warsztaty młodzieżowe poświęcone tematom takim jak sąsiedztwo w połączeniu z wykorzystaniem nowych mediów;
 - współpraca grup szkolnych, wymiana uczniów;
 - obozy letnie dla młodzieży;
 - Sekretariaty ds. Młodzieży.

- wsparcie centrum **pracy na rzecz pokoju** w celu stworzenia Centrum na rzecz Pokoju w Anklam w połączeniu w międzynarodową Szkołę Pokoju przy sprawdzeniu możliwości włączenia Uniwersytetu w Greifswaldzie i Szczecinie;
- wsparcie Akademii Europejskiej Kulice-Külz będącego miejscem spotkań polsko-niemiecko-europejskich.

5) Wsparcie **kontaktów sportowych**:

- wspólne festyny sportowe;
- tradycyjne zawody sportowe (regaty, sails, modne sporty);
- związki strzeleckie, festyny strzeleckie,

które zwiększają ponadregionalną znajomość regionu w bezpośrednim związku z Euroregionem i tym samym są zauważane przez obywateli.

- 6) Wsparcie współpracy stowarzyszeń w obszarze ochrony **przeciwpożarowej i ochrony przed katastrofami i klęskami**, w szczególności ochotnicza straż pożarna przez wymianie doświadczeń, wspólne imprezy itp.;
- 7) Działania służące wzmocnieniu współpracy kulturalnej szkół wyższych i uniwersytetów.

VI-3 Działania na rzecz transnarodowej współpracy w zakresie rozwiązywania problemów społecznych, rozbudowy służb socjalnych i pracy społecznej, włącznie z transgraniczną kooperacją i komunikacją

Kompleks działań VI-3 będzie realizowany przez następujące **działania kluczowe**:

- 1) Wsparcie działań innowacyjnych, transgranicznych i międzyregionalnych akcji w zakresie rozwiązywania **problemów społecznych** przez wymianę informacji, doświadczeń, przekazywanie wyników sprawdzonych praktyk oraz rozwój uzupełniających koncepcji z uwzględnieniem różnic w krajowych uwarunkowaniach;
- 2) Wsparcie projektów kooperacyjnych lokalnie usieciowionych grup roboczych w celu stworzenia **projektów modelowych** w zakresie systemów służby zdrowia bliskiej obywatelowi, opieki medycznej ze szczególnym uwzględnieniem starzejącego się społeczeństwa i obszarów wiejskich, ścisła współpraca opieki medycznej i społecznej;
- 3) Ocena wyników projektu współfinansowanego z INTERREG-u IIIB sieć współpracy Pojezierze Meklemburskie „Miasta w swoim regionie – trwały rozwój regionu“ z udziałem regionów z Polski, m.in. w temacie infrastruktury edukacyjnej i zdrowotnej między miastem a wsią;
- 4) Wsparcie realizacji rozwiązań problemowych w ramach **przedsięwzięcia modelowego w planowaniu przestrzennym w celu zapewnienia opieki medycznej** (koncepcja „Centralne Domy Zdrowia dla obszarów wiejskich z różnymi formami użytkowania i prowadzenia, włączenie podmiotów prywatnych, charytatywnych usług pielęgnacyjnych, współpraca między opieką medyczną i społeczną, strategię pozyskiwania lekarzy, udostępnienie pomieszczeń przy włączeniu gmin);
- 5) Wsparcie i promocja **transgranicznych sieci współpracy w zapobieganiu uzależnieniom**, kontynuacja prac z priorytetem wzmocnienie kompetencji rodziny przez pracę sieciową, wsparcie w przypadku problemów rodzinnych, kombinacja prewencji uzależnień z pracą nad rodziną i zachowaniem, włączenie przedszkoli i szkół podstawowych;
- 6) Wsparcie **zaangażowania obywatelskiego** w sferze społecznej i wsparcie organizacji społecznych, włącznie z tymi, które powstają jako „grupy wsparcia“:
 - wymiana doświadczeń, imprezy informacyjne;
 - organizacja i realizacja projektów;
 - służby pomocowe.
- 7) Wsparcie działań na rzecz **integracji osób upośledzonych** i znajdujących się w niekorzystnej sytuacji:
 - działania na rzecz integracji z rynkiem pracy;
 - działania na rzecz integracji w inicjatywy lokalne (związki, stowarzyszenia);
 - działania na rzecz likwidacji barier w dostępie.
- 8) Stworzenie transgranicznej infrastruktury we wspólnych placówkach służb społecznych, wzajemne **transgraniczne korzystanie z placówek** w ramach danej koncepcji opieki i terapii.

VI-4 Działania na rzecz utrzymania i rozbudowy infrastruktury społecznej i kulturalnej oraz rozbudowy systemu partnerstwa dla bezpieczeństwa

Ten kompleks działań zawiera następujące **działania kluczowe**:

- 1) Działania na rzecz **rewitalizacji śródmieść miejskich i centrów wiejskich**, dopasowane do tendencji demograficznych i rosnącego odsetka generacji na trzecim etapie życia, w połączeniu z uzgodnionym rozwojem placówek społecznych, kulturalnych i usług (przebudowa miast);
- 2) Poprawa i **modernizacja placówek kulturalnych** w odniesieniu do małych form jak i placówek sprawujących funkcje ponadregionalne (muzea, teatry, warsztaty, galerie, izby regionalne, punkty informacji etc.);
- 3) Poprawa i **modernizacja placówek sportowych**, hal sportowych, basenów, boisk i specjalnych urządzeń sportowych dla modnych sportów;
- 4) Modernizacja i uzupełnienie, w zależności od potrzeb i koncepcji zabezpieczenia opieki medycznej i socjalnej, **placówek opieki medycznej i służb społecznych, włącznie z centrami komunikacji** oraz ich dopasowanie dla różnych grup (seniorzy, osoby z upośledzeniami, osoby uzależnione, zagrożone uzależnieniami, chorzy, bezdomni);
- 5) Opracowanie **wspólnej bazy danych** z informacjami na temat infrastruktury społecznej;
- 6) Działania na rzecz dalszej rozbudowy **transgranicznej ochrony przeciw klęskom i katastrofom** oraz ochronie przeciwpowodziowej zgodnie z zaleceniami inicjatywy szczecińskiej z września 2004 roku:
 - udoskonalenie i rozbudowa systemu ochrony przeciw klęskom oraz awariom w przypadkach wypadków statków, awariom w dużych zakładach i urządzeniach transportowych, zapobieganie pożarom lasów i walka z nimi;
 - wykorzystanie telefonii komórkowej (np. System Tetra) do celów transgranicznej współpracy w zakresie zapobiegania klęskom i awariom;
 - harmonizacja wyposażenia organów i sił pomocniczych ochrony przeciw klęskom w celu poprawy komunikacji i sprostania konsekwencjom klęsk i awarii.
- 7) Wsparcie działań mających na celu lepsze transgraniczne wykorzystanie infrastruktury społecznej, kulturalnej i technicznej;
- 8) Stworzenie systemu partnerstwa dla bezpieczeństwa.

4.4 Priorytety i harmonogram ich realizacji

Obszary działań i przypisane im kompleksy działań zawierają jako zalecenia działania kluczowe, które są ukierunkowane na zapewnienie trwałego rozwoju Euroregionu przez celowe wykorzystanie jego mocnych stron, w szczególności przez rozwój intensywnej współpracy i wykorzystanie jego potencjałów do wzrostu i zatrudnienia.

Najważniejsze znaczenie przypada w tym kontekście wsparciu innowacji, jeszcze intensywniejszemu wspieraniu sektora mśp, rozwojowi współpracy między placówkami gospodarczymi i naukowymi oraz trwałemu wzmocnieniu zasobów ludzkich jako czynnika kluczowego dla długofalowego rozwoju, wspieranego przez systemy kształcenia przez całe życie. Celem jest przy tym sprostanie w Euroregionie wyzwaniom globalizacji.

Priorytety i ich czasowe przyporządkowanie w kontekście wdrożenia konkretnych projektów będą ustalane przez działające w Euroregionie organizacje, gremia, związki i stowarzyszenia w ramach ich działalności.

5. Wykaz możliwości finansowania i priorytetów wsparcia

5.1 Cele polityki strukturalnej na lata 2007 – 2013

5.1.1 Treści propozycji rozporządzeń dotyczących polityki spójności

Propozycje rozporządzeń Komisji Europejskiej dotyczące reformy polityki spójności w okresie 2007 – 2013 są dostępne od lipca 2004 roku. Aktualna propozycja rozporządzenia Rady z przepisami wprowadzającymi Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny i Funduszu Spójności datuje się na 28.04.2006.

Proponowana reforma jest bardzo obszerna i dotyczy:

- ukierunkowania Funduszu Spójności na wzrost, konkurencyjność i zatrudnienie;
- mniej instrumentów na umocnienie spójności społecznej i gospodarczej; fundusze wykorzystywane w ramach polityki spójności ograniczą się do Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności;
- w interesie większej spójności pomiędzy interwencjami z poszczególnych funduszy Fundusz Spójności włączono w programowanie inwestycji strukturalnych;
- w priorytety programów operacyjnych krajów członkowskich lub regionów włączono obszary interwencji dotychczasowej Inicjatywy Wspólnotowej URBAN i EQUAL oraz operacje innowacyjne.

Podstawą jest propozycja rozporządzenia Rady dotycząca przepisów wprowadzających Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny i Fundusz Spójności (8750/06 z dnia 28.04.2006).

Zmiany w ramach reformy doprowadzą do tego, że działania strukturalne:

- „będą bardziej precyzyjnie ukierunkowane na **priorytety strategiczne UE**” „(np. zobowiązania z Lizbony i Geteborga w kontekście **konkurencyjnej i zrównoważonej gospodarki opartej na wiedzy**”; Europejskiej Strategii Zatrudnienia);
- będą się bardziej **koncentrować na regionach mocno zaniedbanych** „i tym samym wyprzedzać rozwój pozostałej części Unii“;
- będą bardziej **decentralizowane** i wdrażane w prostszy, przejrzysty i bardziej efektywny sposób.⁴⁵

⁴⁵ Europäische Union Regionalpolitik, Mitteilungsblatt 2004 „Inforegio“

W celu zwiększenia korzyści płynących ze wspólnotowej polityki spójności na nowo w stosunku do rozporządzenia (WE) Nr. 1260/1999 **zdefiniowano cele** Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, które koncentrują się na:

- „konwergencji krajów członkowskich i regionów“,
- „regionalnej polityce konkurencyjności i zatrudnieniu“,
- „europejskiej współpracy terytorialnej“.

Cel	Treść
<p>Konwergencja krajów członkowskich i regionów:</p>	<p>Cel „Konwergencja” ma służyć przyspieszeniu konwergencji gospodarczej regionów gorzej rozwiniętych: polepszeniu warunków wzrostu gospodarczego i zatrudnienia dzięki inwestowaniu w zasoby materialne i ludzkie; innowacji i rozwojowi społeczeństwa opartego na wiedzy; dostosowaniu do zmian gospodarczych i społecznych; ochronie środowiska; efektywności administracyjnej.</p> <p>To jest równocześnie cel priorytetowy funduszy zgodnie z art. 3, Rozdział II, cele i zadania projektu rozporządzenia, kwiecień 2006.</p> <p>Cel „Konwergencja” będzie w pierwszym rzędzie koncentrował się na regionach, których produkt krajowy brutto na mieszkańca (PKB/miesz.) nie osiągnie 75 % średniej rozszerzonej Unii Europejskiej, mierzonej w sile nabywczej za okres 2000 - 2002 i odpowiada klasyfikacji na poziomie NUTS 2.</p> <p>Do Funduszu Spójności kwalifikują się działania interwencyjne w Państwach Członkowskich, których dochód narodowy brutto (DNB) nie osiągnie 90 % średniej unijnej (UE 25), mierzonej wg standardów siły nabywczej za lata 2001 - 2003, mające na celu pomoc tym państwom w dostosowaniu się do wymogów⁴⁶.</p> <p>Po wejściu w życie rozporządzenia Komisja Europejska przyjmie wykaz regionów i państw członkowskich spełniających wskazane powyżej kryteria.</p>
<p>Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie</p>	<p>Cel skierowany jest do wszystkich innych regionów Unii Europejskiej. Dotychczasowe terytorialne podejście wsparcia w ramach celu 2 zostanie zastąpione podejściem tematycznym.</p> <p>Chodzi o to, by z jednej strony, poprzez programy rozwoju regionalnego (EFRR) wzmocnić konkurencyjność i atrakcyjność regionów, wspierając innowację, społeczeństwo oparte na wiedzy, przedsiębiorczość, ochronę i poprawę środowiska, poprawę dostępności i zapobieganie ryzyku.</p> <p>Programy narodowe i regionalne wspierane z Europejskiego Funduszu Społecznego (ESF) będą wzmocniać zdolności dostosowawcze pracowników i przedsiębiorstw oraz rozwój zintegrowanych rynków pracy.</p>

⁴⁶ Por. Rozporządzenie Rady dot. warunków ogólnych wprowadzających Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny i Fundusz Spójności. stan na 28.04.2006, art. 5 ustęp 1 i 2

	<p>Zgodnie z zapisami projektu rozporządzenia wszystkie obszary nieobjęte celem „Konwergencja” będą mogły korzystać z celu „Konkurencyjność”. Państwa Członkowskie będą musiały przedstawić listę regionów, dla których zaproponują program współfinansowany przez EFRR.</p> <p>Regiony aktualnego Celu 1, które w 2007 r. nie będą kwalifikowały się do celu „Konwergencja” z powodu ich postępów gospodarczych, otrzymają do 2013 r., w ramach celu „Konkurencyjność”, specjalną malejącą pomoc przejściową w celu skonsolidowania swoich wysiłków w wyrównywaniu poziomu gospodarczego. Lista tych regionów zostanie opublikowana przez Komisję zaraz po wejściu w życie rozporządzenia.</p>
<p>Europejska Współpraca Terytorialna</p>	<p>Priorytetem tego celu, zainspirowanego doświadczeniem inicjatywy wspólnotowej Interreg, jest wzmocnienie współpracy na trzech poziomach:</p> <ul style="list-style-type: none"> - współpracy transgranicznej poprzez wspólne inicjatywy lokalne i regionalne, - współpracy na szczeblu ponadnarodowym - w ramach sieci współpracy i wymiany doświadczeń w całej Unii. <p>Cel ten będzie wspierał zrównowazony, harmonijny i trwały rozwój terytorium Unii Europejskiej.</p> <p>Prawo uzyskania wsparcia w ramach współpracy transgranicznej będą miały, zgodnie z artykułem 7 projektu rozporządzenia ogólnego, regiony na poziomie NUTS-3, położone na granicach wewnętrznych Unii oraz określonych granicach zewnętrznych państw oraz określone regiony położone na wewnętrznych granicach morskich UE, które z reguły nie mogą być od siebie oddalone o więcej niż 150 km.</p> <p>Podstawę stanowić będzie wykaz regionów objęty wsparciem w ramach tego celu.</p>

Fundusze przyczyniają się w sposób następujący do osiągnięcia nowo zdefiniowanych celów:

- Cel: „Konwergencja”: ERDF, ESF i Fundusz Spójności;
- Cel: „Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie”: ERDF, ESF;
- Cel: „Europejska współpraca terytorialna”: ERDF.

W poniższej tabeli pokazane są różnice w wyniku wprowadzenia reformy pokazane w stosunku do okresu programowania 2000 – 2006:

2000 - 2006		2007 – 2013	
Cele	Instrumenty finansowe	Cele	Instrumenty finansowe
Fundusz Spójności	Fundusz Spójności	Konwergencja	ERDF
			ESF
			Fundusz Spójności
Cel 1	ERDF ESF EAGFL, Sekcja Gwarancji i Orientacji FIAF		
Cel 2	ERDF ESF	Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie - poziom regionalny - poziom krajowy: Europejska Strategia Zatrudnienia	ERDF ESF
Cel 3	ESF		
Interreg	ERDF	Europejska Współpraca Terytorialna	ERDF
URBAN	ERDF		
EQUAL	ESF		
LEADER+	EAGFL, Sekcja Orientacji		
Rozwój obszarów wiejskich i restrukturyzacja Sektora Rybołówstwa poza Celem -1	EAGFL, Sekcja Gwarancji FIAF		
9 Cele	6 Instrumentów	3 Cele	3 Instrumentów

Źródło: UE, Polityka regionalna, Info-Regio, materiał informacyjny 2004

Zgodnie z projektem rozporządzenia dotyczącego przepisów wprowadzających ramy finansowe obejmują:

Całość środków dla okresu 2007 – 2013 **308.041 milionów Euro** wg cen z 2004 roku

Cel	Procent	mIn EURO
Konwergencja	81,54	251.163,13
Konkurencyjność Regionalna	15,95	49.127,78
Europejska Współpraca Terytorialna	2,52	7.750,08
z tego		
Wsparcie współpracy transgranicznej	73,86	5.576,35
Wsparcie współpracy transnarodowej	20,95	1.581,72
Wsparcie współpracy interregionalnej	5,19	0.392,00

Źródło: Propozycja rozporządzenia Rady dotycząca przepisów wprowadzających Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny i Fundusz Spójności, stan na 28.04.2006

Zgodnie z art. 31 wspomnianego rozporządzenia działania funduszy w krajach członkowskich będą realizowane w formie **programów operacyjnych** na okres 2007 - 2013, które opierać się będą na krajowych strategicznych ramach odniesienia, które również mają zostać wypracowane.

W przypadku programowania należy zapewnić koordynację funduszy pomiędzy sobą oraz koordynacji z innymi instrumentami finansowymi.

5.1.2 Dalsze zapisy dotyczące instrumentów finansowych wdrażających cele polityki spójności w latach 2007 – 2013

(1) **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (ERDF)** jest ukierunkowany na wkład w wyrównanie najważniejszych regionalnych nierówności Wspólnoty. Swoje wsparcie koncentruje na ograniczonej ilości priorytetów tematycznych odpowiadających swym charakterem trzem celom: „Konwergencja”, „Konkurencyjność regionalna i zatrudnienie” oraz „Europejska Współpraca Terytorialna”.

Fundusz może współfinansować:

- inwestycje w przedsiębiorstwach przyczyniające się do tworzenia i utrzymania miejsc pracy, wsparcie bezpośrednie dla instytucji wsparcia mśp;
- inwestycje infrastrukturalne;
- wykorzystanie potencjałów endogenicznych przez działania służące wsparciu rozwoju regionalnego i lokalnego;
- pomoc techniczną.

W ramach **celu „konwergencja”** ERDF koncentruje swoje wsparcie na zrównoważonym, zintegrowanym regionalnym i lokalnym rozwoju gospodarki i zatrudnienia.

Priorytety⁴⁷ są m.in. ukierunkowane na:

- **badania i postęp technologiczny (B&R)**, innowacyjność i inicjatywy przedsiębiorcze, wsparcie B&R w sektorze mśp;
- rozbudowę **elektronicznej infrastruktury komunikacyjnej**, rozwój treści lokalnych, usług on-line, efektywnego wykorzystania technik informatyczno-komunikacyjnych;
- lokalne inicjatywy prorozwojowe, wsparcie struktur lokalnych usług;
- **środowisko**, inwestycje w zawiązku z zaopatrzeniem w wodę i odprowadzaniem ścieków, pomoc służąca osłabieniu zmian klimatycznych, nowym formom zagospodarowania nieużytków, inwestycje w Naturę 2000;
- **zabezpieczenie przez zagrożeniami – zagrożeniami** przyrodniczymi i technicznymi;
- **turystykę**: naturalne potencjały zrównoważonej turystyki, nowe usługi o dużej wartości dodanej, nowe zrównoważone modele turystyczne;
- inwestycje w **obszarze kultury**: ochrona, utrzymanie dziedzictwa kulturowego, rozbudowa infrastruktury kulturalnej, wsparcie atrakcyjności regionów;
- inwestycje w **obszarze komunikacji i transportu**: rozbudowa połączeń z Transeuropejskimi Sieciami Transportowymi (TEN-T), zintegrowane strategie

⁴⁷ Propozycja rozporządzenia Rady dotycząca ERDF, 8751/06 z dnia 28.04.2006

wsparcia transportu przyjaznego środowisku, wsparcie systemów transportu kombinowanego;

- inwestycje w **sektorze energetycznym**, w obszarze **edukacji**, w szczególności w kształcenie zawodowe przyczyniające się do podniesienia atrakcyjności i jakości życia oraz inwestycje w **ochronie zdrowia** i w infrastrukturę społeczną.

W ramach **celu „konkurencyjność regionalna i zatrudnienie”** z ERDF wspierane jest zatrudnienie, przy czym wsparcie koncentruje się na 3 priorytetach:

- **innowacyjność i gospodarka oparta na wiedzy**, efektywne regionalne gospodarki innowacyjne, systematyczne kontakty między sektorem prywatnym a publicznym, uniwersytetami i centrami technologicznymi, które odpowiadają na potrzeby regionalne;
- **ochrona środowiska i ochrona przed zagrożeniami**, w szczególności wsparcie inwestycji służących sanacji terenów i obszarów zanieczyszczonych, wsparcie infrastruktury w powiązaniu z różnorodnością gatunkową i naturą 2000, które służą zrównoważonemu rozwojowi gospodarczemu i dywersyfikacji terenów wiejskich; zachęty do wytwarzania odnawialnych źródeł energii i czystych miejskich systemów transportowych;
- dostęp do **usług transportowych i telekomunikacyjnych** służących interesowi gospodarczemu, budowie wspomagających sieci transportowych, regionalnych węzłów kolejowych, portów lotniczych, wsparcie regionalnych i lokalnych dróg śródlądowych; wsparcie mśp w kierunku innowacyjności.

Wsparcie z ERDF na **cel „Europejska Współpraca Terytorialna”** w zakresie **transgranicznej współpracy gospodarczej i społecznej** obejmuje priorytety:

- wspólne strategie zrównoważonego rozwoju ze szczególnym ukierunkowaniem na wsparcie ducha przedsiębiorczości i rozwój MŚP, ruchu turystycznego, działalności kulturalnej, środowiska, wspólnego korzystania z infrastruktury;
- sieci współpracy i operacje sprzyjające zintegrowanemu rozwojowi terytorialnemu przy punkcie ciężkości położonym na innowacyjność, środowisko, dostępność, zrównoważony rozwój miast;
- **wzmocnienie efektywności polityki regionalnej** przez wsparcie usieciowienia i wymiany doświadczeń pomiędzy urzędami regionalnymi i lokalnymi.

Rozporządzenie dotyczące ERDF zawiera także szczegółowe zapisy dotyczące wymiaru miejskiego, obszarów o niekorzystnych warunkach przyrodniczych, obszarów o peryferyjnym położeniu, terenów wiejskich lub uzależnionych od rybołówstwa.

(2) Tematyczne priorytety **Europejskiego Funduszu Społecznego (ESF)**⁴⁸ poprawiają powiązanie z europejską strategią zatrudnienia, w szczególności w obszarze integracji społecznej, edukacji i równości kobiet i mężczyzn. Tym samym lepiej

⁴⁸ Propozycja Parlamentu Europejskiego i Rady dotycząca Europejskiego Funduszu Społecznego (ESF) 8752/06, 28.04.2006

będzie można sprostać zachodzącym zmianom wynikającym z przemian społecznych i gospodarczych oraz demograficznych.

ESF jest ukierunkowany na poprawę **możliwości zatrudnienia i warunków pracy** oraz zwiększenie **poziomu zatrudnienia**. Celem jest stworzenie większej ilości i lepszych miejsc pracy (cel „konwergencja”).

W odniesieniu do celu „konkurencyjność” jako priorytet obowiązuje przede wszystkim wsparcie zdolności adaptacyjnej pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców w kontekście sprostania przemianom gospodarczym przez takie działania jak „kształcenie przez całe życie” i inwestycje w zasoby ludzkie. Do tego zalicza się także integracja społeczne osób w niekorzystnej sytuacji, zwalczanie dyskryminacji, budowanie partnerstw i sieci współpracy. Działalność innowacyjna i współpraca transnarodowa są całkowicie włączone w programy ESF.

Wdrażanie priorytetów wspieranych z ESF w ramach celu „konwergencja” i „konkurencyjność regionalna i zatrudnienie” przyczyniają się do promocji równości szans. Równocześnie ESF bierze udział w działaniach dotyczących pomocy technicznej w odniesieniu do wymiany doświadczeń, upowszechnianiu i wdrażaniu sprawdzonych metod.

- (3) Propozycja rozporządzenia dla **Funduszu Spójności** zawiera dotychczasowe zapisy dotyczące warunków, które muszą zostać spełnione, aby otrzymać wsparcie finansowe z Funduszu. Treści celów funduszu dotyczą w pierwszym rzędzie **priorytetowych projektów leżących w interesie ogólnoeuropejskim**: w obszarze dużych inwestycji w **infrastrukturę transportową, ochronę środowiska** oraz projekty **z jednoznacznym ekologicznym ukierunkowaniem**.

5.2 Inne możliwości wsparcia

5.2.1 Wsparcie dla rolnictwa – rozporządzenie EFR

Równolegle do propozycji nowych funduszy strukturalnych **rozporządzenie EFR** stanowi podstawę wspólnej polityki rolnej jako tak zwany drugi filar polityki rozwoju obszarów wiejskich w latach 2007 - 2013.

Zapisy „Rozporządzenia o wsparciu rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny”⁴⁹ wnoszą wkład w realizację celów wspólnej polityki rolnej. Przeprowadzone w czerwcu 2003 roku i kwietniu 2004 roku reformy rolnictwa przyniosły głębokie zmiany, które dalece oddziałują także na społeczno-ekonomiczne warunki ramowe różnych terenów wiejskich.

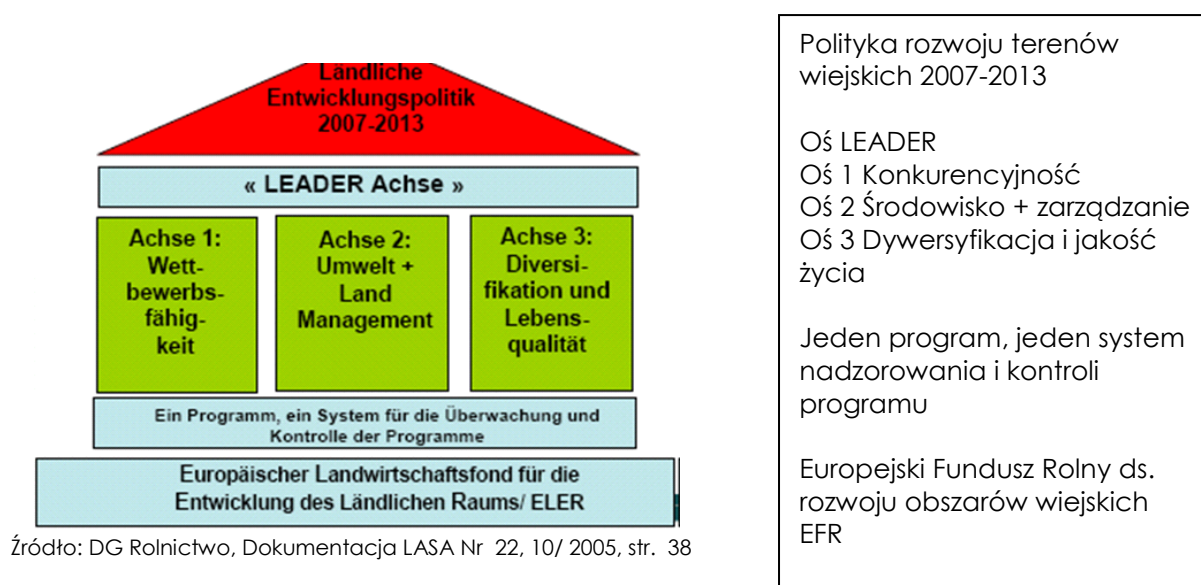
Zmiany te wymagają monitorowania w formie pomocy idącej w kierunku **dywersyfikacji działalności rolniczej i pozarolniczej i rozbudowy pozarolniczych sektorów gospodarki, działań mających na celu wsparcie zatrudnienia** oraz **poprawę usług w zakresie usług podstawowego rzędu**.

Rozporządzenie EFR jako instrument służący wdrażaniu europejskiej strategii zrównoważonego rozwoju na terenach wiejskich przewiduje daleko idące jednorodne **ramy programowania, finansowania i oceny**.

⁴⁹ Rozporządzenie (WE) nr 1698/2005 Rady z dnia 20. września 2005

Zamiarem jest, aby od roku 2007 roku **działania** te były finansowane **jedynie z jednego źródła**, z **Europejskiego Funduszu Rolnego**. Przedsięwzięcia współfinansowane z Funduszu muszą być spójne z innymi obszarami polityk wspólnotowych.

Rozporządzenie zawiera trzy osie rozwoju obszarów wiejskich:

Ze względu na osiągnięty poziom działań Inicjatywa LEADER oraz koncepcja LEADER po trzech okresach programowania zostają włączone do programu głównego rozwoju obszarów wiejskich. LEADER przestaje tym samym być samodzielną inicjatywą.

Decyzją Rady z dnia 20.02.2006 uchwalono strategiczne założenia Wspólnoty dotyczące rozwoju obszarów wiejskich.

Każde z państw członkowskich ma stworzyć swoje narodowe plany strategiczne realizujące te założenia, które będą tworzyły ramy odniesienia dla stworzenia programów rozwoju obszarów wiejskich.

Projekt Narodowego Planu Strategicznego Republiki Federalnej Niemiec (stan 06.03.2006) jest gotowy i przez koniec marca 2006 został przedłożony Komisji Europejskiej. Stanowi on podstawę dla krajów związkowych do opracowania własnych programów rozwoju.

Do **osi 1** jako działania sektorowe zaliczają się przede wszystkim:

- wzmocnienie **zasobów ludzkich**: połączenie działań obejmujących kształcenie zawodowe, informację i upowszechnianie wiedzy, podejmowanie działalności przez młodych rolników, korzystanie z usług doradczych etc. ;
- **wsparcie inwestycyjne** dla rolnictwa i leśnictwa w celu **modernizacji** gospodarstw rolnych, wprowadzenia **nowych technologii**, poprawy i rozbudowy **infrastruktury** rolnej i leśnej, procesów i technologii w **gospodarce żywnościowej**, sektorze roślin energetycznych, ochronie środowiska bezpieczeństwie pracy etc.

Do **osi 2** należą przede wszystkim:

- **płatności wyrównawcze** dla obszarów w niekorzystnej sytuacji, np. z powodów naturalno-przyrodniczych (np. tereny górskie), zagospodarowanie obszarów natury 2000, tereny dorzeczy rzek;
- wypłata środków na **działania rolno-środowiskowe** (ochrona i poprawa środowiska, krajobrazu, gleb, genetycznej różnorodności);
- utrzymanie wysokich **standardów ochrony zwierząt**;
- wsparcie systemów **rolno-leśnych**, działań leśno-środowiskowych, otwarcie potencjałów leśnych.

W **osi 3** znajdują się inne działania wyróżniające się **podjęciem lokalnym**:

- **dywersyfikacja gospodarki wiejskiej** (m.in. zakładanie nowych mini-przedsiębiorstw, turystyka/ruch turystyczny), rozbudowa dalszych pozarolniczych gałęzi gospodarki;
- działania służące **poprawie jakości życia**, poprawie usług w zakresie zaopatrzenia pierwszego rzędu, dostęp do usług informatyczno-komunikacyjnych, odnowa wsi i rojów wsi, utrzymanie dziedzictwa wiejskiego.

Dla funduszu EFR zaplanowano **69,75 miliardów EURO⁵⁰** (bez środków na modulację). **Minimalny udział poszczególnych priorytetów** wg rozporządzenia EFR (stan czerwiec 2005) wynosi:

- Oś 1:** przynajmniej 10 %
- Oś 2:** przynajmniej 25 % i na LEADER 5 %
- Oś 3:** przynajmniej 10 %

Maksymalny poziom interwencji UE wynosi 50 % w priorytecie 1 i 3, na obszarach konwergencji 75 %, dla priorytetu 2 i LEADER 55 %, a na obszarach konwersji 80 %.

5.2.2 Włączenie programu LEADER do funduszu EFR

Programy rozwoju współfinansowane przez EFR muszą zawierać koncepcje LEADER jako lokalne strategię rozwoju (tzw. oś LEADER).

Muszą zawierać elementy znane w głównej mierze z LEADER+: program dla określonego, jasno zdefiniowanego terytorialnie obszaru wiejskiego, koncepcja bottom-up z upoważnieniami decyzyjnymi dla lokalnych grup akcyjnych, partnerstwa prywatno-publiczne z parytetową obsadą, wielosektorowa koncepcja całościowa ukierunkowana na cele rozporządzenia EFR, projekty kooperacyjne, usieciwienie lokalnych partnerstw⁵¹.

⁵⁰ LEADER+ Deutsche Vernetzungsstelle, Europäische Politik für ländliche Räume 2007 – 2013, stan 21.03.2006, strona 6

⁵¹ LEADER+ Deutsche Vernetzungsstelle, Europäische Politik für ländliche Räume 2007 – 2013, stan 21.03.2006, strona 7/8

Jako trzy najważniejsze priorytety pracy w ramach osi LEADER podkreśla się:

- wdrażanie lokalnych strategii rozwoju wiejskiego wg koncepcji LEADER;
- projekty współpracy;
- praca w lokalnych grupach.

Zgodnie z tym najistotniejsze różnice pomiędzy LEADER w ramach EFR a LEADER+ polegają przede wszystkim na:

- brak własnego programu; LEADER jest elementem programów rozwoju obszarów wiejskich jako „oś-LEADER”;
- działania merytoryczne koncentrują się na trzech priorytetach rozporządzenia EFR;
- rozgraniczenie terytorialne stanowi różnicę w stosunku do LEADER+ (nie był to warunek konieczny).

W celu wdrożenia celów rozwojowych Koncepcji działań i rozwoju na lata 2007 – 2013 można skorzystać poza tym z innych, ważnych krajowych instrumentów wsparcia w poszczególnych resortach, których interwencje w sposób ukierunkowany wspierają rozwój regionalny. Jako jeden z istotnych elementów w niemieckiej części Euroregionu podaje się wsparcie w ramach **GA (Zadania Wspólne)**, gdzie podjęto kroki służące zmianie w zakresie koncentracji środków.

5.2.3 Sektor wytwórczy i infrastruktura (wsparcie w ramach Zadań Wspólnych)

Dofinansowania na działania inwestycyjne w sektorze wytwórczym, turystycznym i infrastrukturze około biznesowej w ramach **Zadania Wspólnego „Poprawa regionalnej struktury gospodarczej”** są sprawdzonym instrumentem wsparcia regionalnej gospodarki w niemieckich krajach związkowych.

Obecnie obowiązują zapisy 35. Planu Ramowego. Kraje związkowe Brandenburgia i Meklemburgia-Pomorze Przednie opracowały bądź opracowują w chwili obecnej zasady koncentracji wsparcia dla priorytetowych obszarów i sektorów (por. odpowiednie fragmenty z oceny wyników okresu 2000 – 2006).

W celu skoncentrowania środków finansowych i ich ukierunkowanego wykorzystania wsparcie w **Meklemburgii-Pomorzu Przednim**⁵² zostało ustrukturyzowane przestrzennie i merytorycznie wg priorytetów.

Priorytety przestrzenne są ukierunkowane wg tak zwanych obszarów wsparcia A i B, które różnią się w stosunku do siebie różnym poziomem wsparcia dla gospodarki wytwórczej i turystyki w zakresie kwalifikowanych kosztów inwestycyjnych (2006 obszar wsparcia A do 35 %, obszar wsparcia B do 28 %). Wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw może być wyższe o kolejne punkty procentowe ponad wymieniony poziom wsparcia.

⁵² Regionalny Program Wsparcia Meklemburgii-Pomorza Przedniego 2006, strona 8 – 12, 14 - 15

Do **obszaru wsparcia A** należą **wszystkie powiaty i miasta na prawach powiatów leżące w Euroregionie**.

Działania merytoryczne koncentrują się na takich działaniach, które „odpowiadają specyficznej strukturze gospodarki kraju związkowego lub wnoszą wkład w wykorzystanie i rozwój potencjałów wzrostu (np. szczególne wsparcie dla małych i średnich przedsiębiorstw, ponowne zagospodarowanie terenów przemysłowych, poprawa jakościowa i działania służące wydłużeniu sezonu)”⁵³.

Wsparcie **przedsięwzięć w infrastrukturę około biznesową** koncentruje się przede wszystkim na priorytetowych miejscowościach, w szczególności centrach nadrzędnych i centrach średniego rzędu oraz obszarach turystycznych zgodnie Krajowym Programem Rozwoju.

Merytorycznie wspierane są działania, które „są bezwzględnie konieczne w związku z bezpośrednim i szybkim tworzeniem i utrzymaniem miejsc pracy w sektorze wytwórczym”⁵⁴.

Wsparcie działań infrastrukturalnych obejmuje modernizację placówek kształcenia zawodowego i doskonalenia zawodowego oraz prowadzących przeszkolenia. Poziom wsparcia wynosi maksymalnie do 75 %.

Krajowe środki są jak dotąd efektywnie wspierane przez środki z Funduszy Strukturalnych UE.

Oprócz wsparcia w ramach Zadań Wspólnych rozwój regionalny jest wspierany na poziomie narodowym i landowym przez jeszcze inne dostępne instrumenty wsparcia, m.in.:

- inicjatywy związane z podejmowaniem działalności gospodarczej, małe i średnie przedsiębiorstwa;
- wsparcie działań doradczych, wspieranie kształcenia zawodowego, transfer technologii i innowacji, promocja odnawialnych źródeł energii;
- wsparcie mieszkalnictwa i budowy miast:
 - program „Przebudowa miast Wschód – Na rzecz miast przyjaznych mieszkańcom i atrakcyjnej przestrzeni mieszkalnej” (wyburzanie zbędnych pustostanów, zwiększanie atrakcyjności dzielnic miejskich);
 - ochrona zabytków w miastach;
 - poprawa otoczenia mieszkalnego;
 - działania ukierunkowane na modernizację w śródmieściu, włącznie z usuwaniem barier architektonicznych w mieszkaniach;
- wsparcie działań z zakresu ochrony środowiska;
- działania z zakresu ochrony wybrzeża;
- działania na rynku pracy.

W kraju związkowym **Brandenburgia** dokonuje się **reorientacji**⁵⁵ wsparcia gospodarki, wraz z jej priorytetami sektorowymi i regionalnymi. Przy tym szczególne znaczenie przypisuje się interesom sektora mśp. Przez takie ustawienie priorytetów środki

⁵³ Ebenda, strona 8

⁵⁴ Ebenda, strona 14

⁵⁵ Źródło: Ministerstwo Gospodarki, Kraj Związkowy Brandenburgia, materiał z dnia 03.05.2005

wsparcia powinny być kierowane jeszcze bardziej intensywnie przede wszystkim tam, gdzie będą tworzyć miejsca pracy i przynosić zysk, co poprawi w przyszłości możliwości wpływu kraju związkowego na życie gospodarcze.

„Rdzeniem nowej orientacji jest wzmacnianie mocnych stron – wsparcie wzrostu gospodarczego“. Tym samym „do sektora mśp w Brandenburgii, do istniejących przedsiębiorstw z branż stanowiących obszary kompetencji oraz do inwestorów pragnących się osiedlić w Brandenburgii wysyłane są jasne sygnały wzrostu“⁵⁶.

Zgodnie z tym nowa orientacja składa się z dwóch filarów:

Filar 1	Filar 2
<p>Program wzrostu dla sektora mśp</p> <p>MŚP na kwalifikowalne inwestycje otrzymają 2,5 mln EUR w ramach Zadania Wspólnego „Poprawa struktury regionalnej gospodarki – sektor wytwórstwa“ (GA-G) wsparcie na najwyższym możliwym poziomie (wsparcie potencjału) – niezależnie od miejsca i branży</p> <p>wsparcie potencjału 17,5 % dodatek dla MŚP 15,0 %</p>	<p>Koncentracja na branżowych obszarach kompetencyjnych</p> <p>Koncentracja na branżach rozwojowych; ustalono 16 branżowych obszarów kompetencyjnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> Biotechnologie/Life Science Lotnictwo Media/Techniki informatyczno-komunikacyjne Przemysł samochodowy Gospodarka spożywcza Energetyka/technologie energetyczne Informacja geologiczna Przetwórstwo drewna Tworzywa sztuczne Logistyka Produkcja metali/Obróbka metali / Mechatronika Oleje mineralne/biopaliwa Przemysł optyczny Przemysł papierniczy Turystyka <p>W każdym obszarze kompetencji zidentyfikowano określone lokalizacje i na tej podstawie ustalono priorytetowe lokalizacje branżowe, dla których w przyszłości w sposób szczególny będzie wspierana infrastruktura potrzebna dla danej branży.</p> <p>Zróżnicowanie wsparcia inwestycyjnego: Wsparcie podstawowe 17,5 %: dla wszystkich przedsiębiorstw na kwalifikowane inwestycje; Wsparcie potencjałów 17,5 %: istniejące przedsiębiorstwa należące do branżowego obszaru kompetencji, nowo osiedlające się przedsiębiorstwa należące do branżowego obszaru kompetencji i priorytetowej lokalizacji branżowej. Dodatek dla MŚP: 15,0 %</p>

Podobnie jak **branżowe obszary kompetencji** traktowane są zorientowane na wdrożenia i innowacje przedsiębiorstwa z zakresu B&R. Przy odpowiednim powiązaniu gospodarczym obszary kompetencyjne mogą zawierać także inne branże.

⁵⁶ Ebenda, strona 2

5.2.4 Możliwości finansowania w Skanii

Dotąd szwedzkie środki przeznaczone na Euroregion Pomerania były niewielkie. W przyszłości będzie wiele możliwości pozyskania finansowania uzupełniającego w obrębie nowego „celu 3”, współpraca terytorialna. Nowy rozszerzony przygraniczny program regionalny A dla Południowego Bałtyku otworzyłby lepsze możliwości współfinansowania przyszłych projektów kooperacyjnych pomiędzy Skanią a innymi regionalnymi partnerami w obrębie Euroregionu Pomerania.

Dzięki środkom własnym również region Skania i w pewnym stopniu Kommunalverband Skåne są ważnymi podmiotami współfinansującymi przyszłe projekty.

We wszystkich sześciu wskazanych obszarach działań (I - VI) mogą powstać projekty w regionie Skania.

Region Skania (jako administracja) prowadzi aktywną kooperację w zakresie infrastruktury i transportu, środowiska i bezpieczeństwa na morzu oraz ochrony zdrowia i opiece nad chorymi. W obrębie rozwoju gospodarczego wysiłki regionu Skania idą w kierunku rozwoju kontaktów biznesowych, rozwoju przedsiębiorstw i kompetencji oraz pracy nad nowymi produktami. Priorytet stanowią trzy dziedziny:

- **systemy innowacyjne & tworzenia klastrów** – centrum zainteresowania, to nowe przedsiębiorstwa oraz rozwój badań i kształcenia zawodowego;
- **przedsiębiorstwa & branże** – chodzi o wsparcie przedsiębiorstw przyczyniających się do wzrostu gospodarczego, przede wszystkim w przemyśle spożywczym, metalowym i drzewnym;
- **mobilizacja na miejscu** – chodzi o stymulowanie małej przedsiębiorczości wśród kobiet i mężczyzn oraz wspieranie ich udziału w rozwoju obszarów wiejskich i miast.

Inne możliwości istnieją dzięki partnerom ALMI. ALMI umożliwia dofinansowanie i opracowanie planu rozwoju działalności gospodarczej od pierwszej fazy do wystartowania przedsiębiorstwa oraz dofinansowanie przedsiębiorstw w obszarze B&R. ALMI pracuje nad tym, aby poprawić uwarunkowania zdobywania i rozwoju rynków dla nowych i funkcjonujących przedsiębiorstw.

Inne ważne możliwości finansowania, to

- Fundusz Przemysłu, szwedzki design przemysłowy, inicjatywy MŚP oraz Wspomagająca Fundacja Techniki dla projektów w obrębie gospodarki;
- Również Rada Exportu, „the International Small Business Congress!” i Invest in Sweden Agency mogą dofinansowywać określone projekty w gospodarce.

- projekty leżące w interesie publicznym mogą starać się o dofinansowanie w Międzynarodowym Programmkontor, NUTEK, a w określonych przypadkach u administracji regionalnej za pośrednictwem programów państwowych (Sieć Współpracy Przyrody Klimp, STEMs Inwestycje w technologie energetyczne, i in.)
- w zakresie badań i rozwoju istnieje szereg podmiotów finansujących, np. Vinnova, NUTEK, Rada Nauki, FORMAS – te podmioty finansujące udostępniają przede wszystkim środki na projekty badawcze i jak dotąd mniej na współpracę transgraniczną. Różne fundacje publiczne mogą być wykorzystywane w związku ze współpracą transgraniczną szkół wyższych i uniwersytetów.
- W dziedzinie kultury środki finansowe może udostępnić przede wszystkim region Skania. Region pracuje w podstawowych dziedzinach jak teatr, taniec, muzyka, film, muzea, dziedzictwo kulturowe, archiwa, literatura, edukacja ludowa i pedagogika kulturalna. Zadaniem regionu polega wspomaganie i wzmacnianie rozwoju życia kulturalnego w całej Skanii.
- Projekty związane z pielęgnacją i opieką mogą liczyć na pozyskanie regionu Skania jako partnera. W tej dziedzinie istnieje możliwość współpracy i są źródła finansowania.
- Projekty turystyczne mogą pozyskać dofinansowanie w zreszeniach turystycznych i branżowych organizacjach turystycznych.
- Projekty z zakresu rolnictwa mogą pozyskać partnerów kooperacyjnych i tym samym współfinansowanie przez Dyrekcję ds. Rolnictwa i Leśnictwa oraz przez organizacje branżowe.
- SIDA (Urząd ds. współpracy międzynarodowej) ma zapewnić jedność regionu bałtyckiego, zabezpieczając przy tym interesy szwedzkie w połączeniu z innymi krajami nadbałtyckimi. Urzędy państwowe, gminy i pojedyncze organizacje w Szwecji mogą poprzez liczne mniejsze projekty (wstępne finansowanie projektów) pozyskać środki na współpracę, na opracowania, spotkania/Warsztaty.

Podsumowując można stwierdzić, że Skania posiada dobre możliwości finansowania przyszłych projektów zarówno ze środków publicznych (przypuszczalnie główne obszary interwencji) i prywatnych.

6. Zalecenia dotyczące wdrażania programów na poziomie narodowym

W latach 2007 – 2013 euroregion będzie miał do dyspozycji wiele programów pomocowych mogących posłużyć realizacji działań. Przy czym ważną podstawą przyszłego transgranicznego wspierania projektów w euroregionie tworzyć będzie nowy cel 3 „Europejska współpraca terytorialna” (zgodnie z rozporządzeniem o Europejskim Funduszu Rozwoju Regionalnego z dnia 28.04.2006). Dlatego też ten instrument będzie głównie omawiany w poniższych zestawieniach.

Współpraca transnarodowa i transgraniczna w ramach INTERREG przebiegała w ostatnich latach w euroregionie z dużym powodzeniem.

Wraz z członkostwem Polski w Unii Europejskiej zaistniały poza tym nowe szanse. Od roku 2004 we wspólnych gremiach w ramach wdrażania Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A odbywają się obrady i zatwierdzanie projektów, przez co można było zasadniczo wzmocnić charakter transgraniczny wielu z nich.

Należałoby zdecydowanie zintensyfikować włączenie partnerów szwedzkich w przyszły projekt. Należy jednak w tym celu znaleźć odpowiednie modele finansowania i przede wszystkim dla Skanii odpowiednie racjonalne projekty.

Realizacja i partnerzy w Skanii

Dla strony szwedzkiej w chwili obecnej i w przyszłości ważnymi partnerami do kooperacji są gminy, zrzeszenie gmin, region Skania i instytucje państwowe. To one mogą i powinny być odpowiedzialne za większą część wdrażania wszystkich projektów na niwie narodowej.

Z uwagi na swoją silną pozycję w życiu publicznym szwedzkie gminy (duże własne dochody podatkowe, różnorodne obszary wyłącznej odpowiedzialności) mają również szczególną rolę we współpracy transgranicznej. Można by było je aktywizować jeszcze w o wiele większy sposób, jeżeli znajdzie się ważne i odpowiednie projekty.

Związek gmin w Skanii wspiera 33 gminy w Skanii. Związek inicjuje i zajmuje się kwestiami, które wspierają działalność na niwie komunalnej, rozwija współpracę oraz koordynuje wspólne projekty. Cel polega przy tym na tym, aby być swoistym drogowskazem rozwoju komunalnego w Skanii, tzn. podejmować ważne dla gmin zagadnienia i inicjować innowacyjne projekty.

Generalnie region Skania (zarząd i odpowiednie urzędy są aktywnymi partnerami w basenie Morza Bałtyckiego). Region angażuje się w wielu europejskich projektach kooperacyjnych, przede wszystkim w regionie cieśniny Öresund, ale również w basenie południowego Bałtyku.

Praca regionu Skania na rzecz rozwoju basenu Morza Bałtyckiego przejawia się w:

- regionalnych porozumieniach o kooperacji i współdziałaniu między regionami,
- w udziale w organizacjach międzyregionalnych,
- współdziałaniu w różnych projektach międzyregionalnych.

Współpraca odnosi się głównie do stworzenia kontaktów, budowy zaufania między podmiotami publicznymi, organizacjami i przedsiębiorstwami jako bazy dla długofalowej polityki rozwojowej. Region Skania bierze również aktywny udział w projektach rozwojowych i kooperacjach, które za cel mają wzmocnienie regionu basenu południowego Bałtyku w odniesieniu do infrastruktury, transportu, kultury, rozwoju gospodarczego, wyższego poziomu wykształcenia oraz opieki medycznej.

Forum FÜB jest szwedzką organizacją do kontaktów w ramach forum organizacji pozarządowych Morza Bałtyckiego. Forum jest swoistą siecią, która chce świadczyć informacje, pracę logistyczną na rzecz obywatelskich organizacji społecznych poszczególnych państw wokół Bałtyku oraz Radą Państw Morza Bałtyckiego.

Również organizacje branżowe (gospodarka, kultura, turystyka i inne) i różnorodne sieci są naturalnymi ważnymi potencjalnymi partnerami do współpracy w przyszłych projektach.

Generalnie życie publiczne w Skanii jest dobrze rozwinięte w oparciu o aktywne urzędy wiele aktywnych międzynarodowych instytucji, wiele dynamicznych stowarzyszeń i w coraz większym stopniu interesujące życie gospodarcze.

W euroregionie skutecznie zbudowano struktury do wdrażania Inicjatywy Wspólnotowej. Współpraca transnarodowa, w szczególności w ramach ambitnych i ukierunkowanych na konkretne cele projektów z INTERREG III B, w szczególności w regionie pogranicza została wzmocniona poprzez różnorodne sieci i formy komunikacji.

6.1 INTERREG III pomógł stworzyć stałe struktury współpracy

Poprzez wykorzystanie środków z Inicjatywy Wspólnotowej **INTERREG III A i III B** wspierano rozwój euroregionu oraz bezpośrednią współpracę transgraniczną.

Ważną rolę w wykorzystaniu środków z Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG odgrywał Związek Komunalny Pomerania, w szczególności jako instytucja przyjmująca wnioski po niemieckiej stronie obszaru wsparcia dla INTERREG III A, która w ramach tworzenia projektu, jak i podczas ich realizacji pracowała nad transgranicznym charakterem tych projektów.

W ewaluacji śródkresowej programu regionalnego Meklemburgia-Pomorze Przednie, Brandenburgia Polska/województwo Zachodniopomorskie (INTERREG III A)⁵⁷ sformułowano następujące oceny:

- Przy wsparciu komitetu monitorującego, komitetu sterującego oraz Związku Komunalnego Pomerania udało się jeszcze bardziej wyraźnie zaprezentować transgraniczną wartość dodaną i sprawić, aby była ona centralnym przedmiotem projektów;
- We współpracy z partnerami gospodarczymi oraz zarządzającym funduszem Związek Komunalny Pomerania rozwija projekty poprzez kojarzenie ze sobą

⁵⁷ Aktualizacja ewaluacji śródkresowej INTERREG III A 2000 – 2006, stan na październik 2005, Infrastruktur & Umwelt we współpracy z Instytutem TAURUS w Trier

potencjalnych partnerów (powiaty, instytucje, zainteresowani, itd.) i aktywnie przyczynia się do pozyskiwania projektów. Tym samym można było stworzyć koncepcję nowych projektów bądź podnieść ich jakość;

- Zweryfikowano system wskaźników, które stały się częścią Dokumentu Uzupelniającego do Programu;
- Reprezentanci euroregionu POMERANIA jako członkowie Wspólnego Komitetu Regionalnego – po stronie niemieckiej reprezentant Związku Komunalnego Pomerania, a po stronie polskiej reprezentant Stowarzyszenia Gmin Polskich Euroregionu Pomerania – reprezentują interes partnerów społecznych i gospodarczych oraz dalszych organizacji niepaństwowych. Tym samym zapewnia się zasadę oddolności, na której bazują projekty oraz odpowiednią akceptację regionalnych organów terenowych i organizacji;
- W wyniku przeprowadzonych wraz z ewaluacją śródkresową konsultacji z odpowiedzialnymi za Program w sposób niepodlegający wątpliwościom ustalono, iż wszystkie strony będą opowiadać się za dalszym utrzymaniem trzech samodzielnych programów, ponieważ również w sposób bezsporny sprawdziły się dotychczasowe obszary programowania.

Praca euroregionów, biur bądź punktów konsultacyjnych partnerów oraz powołanych przez nich do życia centrów serwisowo-doradczych jest zdeterminowana założeniem rozwoju daleko idącej transnarodowej i transgranicznej współpracy i faktycznie jest w stanie założeniom tym w dużym stopniu sprostać.

Utrwalone pozycje struktur euroregionu są szczególnie ważne w kontekście sprostania rosnącym wymogom związanym z lizbońskim programem na rzecz wzrostu i zatrudnienia oraz wytycznymi polityki kohezji na lata 2007 - 2013. Chodzi też o to, aby wykorzystać celem realizacji procesów integracji wzrastające wzajemne zrozumienie dla partnerów rozwojowych.

6.2 Współpraca transgraniczna jako proces generujący wartość dodaną

Z wyników okresu programowania 2000 – 2006 oraz zapisów Euroregionalnej Koncepcji Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013 można wysnuć następujące wnioski:

- W ramach nowego okresu programowania należy stale **kontynuować współpracę transnarodową bazującą na wynikach projektów finansowanych w ramach Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III B**, aby wspierać proces wypracowania i wdrażania wspólnych celów strategicznych w interesie euroregionu, jego obywateli oraz w interesie wzmocnienia go w konkurencji z innymi regionami.
- Poprzez projekty INTERREG III B można było wypracować ważne założenia strategiczne i zapoczątkować ich wdrażanie. W interesie trwałego rozwoju euroregionu partnerzy powinni zaangażować się w **kontynuację tego efektywnego procesu**.

- Poza znajdującą się w fazie kontynuacji inicjatywą na rzecz Środkowoeuropejskiego Korytarza Transportowego oraz projektu BALTIC Gateway+, również „Final Action Plan“ z marca 2006 r. dla obszaru projektu BALTIC+ daje dobre możliwości wykorzystania pomysłów w latach 2007 do 2013. W perspektywie, w której euroregionu Pomerania jest jednym z ważniejszych elementów i podmiotów decydujące znaczenie ma pozyskanie „regionu metropolitalnego Berlin - Szczecin oraz cieśniny Öresund, wzmocnienie tych powiązań i realizacja ambicji bycia regionem pomostowym wzdłuż korytarza transeuropejskiego poprzez wodę i kreowanie w pożądanym kierunku zmian funkcjonalnych rejonów wiejskich ... Głównym elementem strategii rozwojowej zmierzającej do trwałego rozwoju w rejonie południowego Bałtyku ... musi być:
 - Wzmocnienie systemu transportowego,
 - Wspieranie tworzenia się sieci, na przykład poprzez wspieranie uniwersyteckich interakcji i sieci badawczych,
 - Wspieranie wymiany kulturalnej i ekspertów, wymiany idei i wiedzy,
 - Możliwie jak największe zredukowanie barier prawnych i instytucjonalnych.“⁵⁸

Wynikające z wyzwań globalnych przemiany strukturalne zwiększają presję konieczności skoncentrowania się na własnych korzyściach konkurencyjnych i modernizacji, rozbudowany i konieczny potencjał wzrostu wynikający z integracji transnarodowej oraz coraz mniejsze straty spowodowane pewnym niezrozumieniem i istnieniem barier gospodarczych, fizycznych i kulturalnych odgrywają przy tym dużą rolę.

Koncepcja Rozwoju i Działania Euroregionu na lata 2007 – 2013 stwarza wymagane podstawy merytoryczne do celowej skutecznej realizacji procesów zapoczątkowanych przez projekty finansowane z IW w INTERREG III B i wsparcia tego procesu przez finansowanie odpowiednich projektów.

- **Program współpracy transgranicznej (Cel 3)** jest w pierwszym rzędzie ukierunkowany jeszcze bardziej na **transgraniczną wartość dodaną**. Aby sprostać tym wymogom w ocenie ewaluacji śródkresowej, stan na październik 2005 r., znalazły się następujące zalecenia:
 - W przyszłych programach wykazywać jasny opis transgranicznej wartości dodanej;
 - W odpowiedni sposób wyjaśniać potencjalnym wnioskodawcom, iż projekty **muszą posiadać charakter transgraniczny**, to znaczy formę wspólnych wniosków projektowych bądź równoległych aplikacji o takich samych celach i zawierających dowód powiązań transgranicznych;
 - Zbudowanie układu odpowiednich **wskaźników**, które pozwalają ocenić transgraniczną wartość dodaną już na podstawie wniosków projektowych bądź podstaw decyzji/metryczek projektów. Ma on również później odpowiedni kontroling.

⁵⁸ BALTIC+ Final Action Plan, marzec 2006, s. 11, wersja w języku angielskim.

W oparciu o aktualizację Koncepcji Rozwoju i Działania Euroregionu na lata 2007 – 2013 oraz rozpatrując konieczność opracowania przyszłego dokumentu programowego można przy założeniu zasady dalszej koncentracji wypracować następujące merytoryczne priorytety:

- (1) Wspieranie transgranicznych powiązań gospodarczych, głównie w odniesieniu do małych i średnich przedsiębiorstw oraz wzmocnienie współpracy gospodarki i nauki wraz z transferem technologii;
- (2) Transgraniczne rozwijanie zasobów ludzkich, wspieranie nauki, edukacji, kształcenia i podnoszenia kwalifikacji jako czynników kluczowych dla wzrostu gospodarczego i zatrudnienia w regionie;
- (3) Poprawa infrastrukturalnych warunków dla inwestorów oraz sytuacji środowiska naturalnego na pograniczu;
- (4) Wspieranie kooperacji transgranicznej;
- (5) Pomoc techniczna.

Odnosnie możliwych merytorycznych priorytetów dokumentu programowego na lata 2007 – 2013 (Cel 3) należy stwierdzić, iż w polskiej części obszaru pogranicza w najbliższych 10 - 20 latach nadal panować będzie znacząca „potrzeba odrobienia zaległości”, przede wszystkim w zakresie infrastruktury. Dlatego też w ewaluacji śródkresowej zwraca się uwagę na to, iż mimo wspólnego planowania przyszłych struktur programów na lata 2007 - 2013 okres ten będzie cechować się częściowo różnym znaczeniem poszczególnych priorytetów po obu stronach granicy. Decydującym będzie to, aby te priorytety były uzupełniane przez autentyczną kooperację.

6.3 Przyszłe potrzeby – wizje, koncepcje, ramy, odniesienia

W wyniku przeanalizowania materiałów przesłanych do prac nad Euroregionalną Koncepcją Rozwoju i Działania zarysowują się już określone potrzeby do zrealizowania w latach 2007 - 2013. Częściowo znajdują one już swoje odzwierciedlenie w szczegółowych pomysłach na projekty oraz ustalonych **kompleksach działań i działaniach kluczowych**:

- Stworzenie pewnej wizji/wzorca rozwoju kierunkowego dla pogranicza rzeki Odry/regionu wybrzeża, Zalewu Szczecińskiego, przy wzmocnieniu roli Szczecina jako centrum transnarodowego regionu miasto – otoczenie, albo jako siedziby euroregionu;
- Wspólna zintegrowana koncepcja transportowa zawierająca następujące aspekty, połączenia drogowe między polską a niemiecką częścią (połączenia wschód-zachód), dostosowane do siebie połączenia północ-południe, odpowiednie włączenie do koncepcji transportu kołowego, kolejowego, żeglugi, lotnictwa oraz komunikacji publicznej;

- Wypracowanie na tej podstawie konkretnych dostosowanych do siebie planów i projektów realizacji;
- Wsparcie zatrudnienia poprzez pomoc w rozbudowie potencjałów w regionie, turystyki jako ważnego czynnika gospodarczego, transgranicznej współpracy podmiotów gospodarczych/naukowych wraz z tworzeniem klastrów i sieci;
- Rozwijanie oferty edukacyjnej, realizacja działań z zakresu, ustawicznego nauczania, edukacja, wprowadzenie do zawodu, podnoszenie kwalifikacji, mobilność, intensywny transfer badań i innowacji;
- Identyfikacja nowych celów dla obszarów wiejskich w zmienionych warunkach, m.in. przemian demograficznych, projekty na rzecz wzmocnienia obszarów wiejskich w odniesieniu do rolnictwa, leśnictwa i zwiększenia udziału miejsc pracy niezwiązanych z rolnictwem, wykorzystanie potencjału naturalnego oraz poprawa dostępności.

Można oceniać, iż **polsko-niemiecki obszar gospodarczy – wzdłuż Odry, wybrzeża, Zalewu Szczecińskiego**, z uwagi na uwarunkowane historycznie, kulturalnie i gospodarczo różnice **jeszcze przez długi czas wymagać będzie specjalnego wsparcia**.

Przy czym do tej pory koncentracja racjonalna środków pomocowych na określonych projektach miała pozytywny wpływ na osiąganie celów rozwojowych i należy ją koniecznie kontynuować w okresie programowania 2007 - 2013.

W nowym okresie programowania wyższe wymagania stawiane będą koordynacji różnych projektów indywidualnych, łączeniu idei częściowo w oparciu o różne podmioty realizujące te projekty w ramach określonych wytycznych Unii Europejskiej. Związane jest z tym dalsze podnoszenie kwalifikacji jakości pracy wnioskodawców zaangażowanych w procesy struktur, w szczególności biur i centrów serwisowo-doradczych oraz dalsze wykorzystanie środków z pomocy technicznej.

Dla wszystkich zaangażowanych podmiotów komplementarne finansowanie ze źródeł narodowych bądź krajów związkowych stanowi nadal jedno z wąskich gardeł.

Z uwagi na wielkość terytorium, za które odpowiada euroregion, i z uwagi na szerokie spektrum poszczególnych branżowych dziedzin, które należy uwzględnić w trwałym rozwoju regionu szczególne znaczenie ma skuteczny proces doradzania i podejmowania decyzji. Bardzo dużych nakładów wymaga transgraniczne komunikowanie się z partnerami euroregionalnymi.

Kolejną ważną podstawą transgranicznego wspierania projektów jest Wspólny Program Regionalny dla Wsparcia w Ramach Celu 3, zgodnie z projektem rozporządzenia o Europejskim Funduszu Rozwoju Regionalnego (8751/06 z dnia 28.04.2006 r.), który należy opracować.

6.4 Kryteria wyboru projektów w oparciu o założone cele

Aby wypracować procedurę wyboru projektów ustalone zostaną **kryteria wyboru projektów**, które gwarantują osiągnięcie celów zgodnie z zapisami wyżej wymienionego rozporządzenia o Europejskim Funduszu Rozwoju Regionalnego i aby w sposób trwały i zgodny z potrzebami przestrzennymi rozwijać współpracę transgraniczną. Chodzi również o wspieranie powstawania transgranicznych biegunów wzrostu gospodarczego i społecznego.

W przyszłości wartość charakteru transgranicznego w ocenie projektów będzie większa: poza transgranicznymi kryteriami merytorycznymi decydującymi o projektach będzie swoisty dowód o transgraniczności:

- wspólna koncepcja, tzn., jeżeli projekt jest przygotowywany przez partnerów po obu stronach granicy i przez obu planowany;
- wspólna realizacja, tzn., przeprowadzenie projektu przez partnerów po obu stronach granicy;
- wspólne użytkowanie oraz;
- wspólne finansowanie.

Przyszły proces decyzyjny pokaże na ile dojdzie do zmiany procedury w stosunku do obecnej.

Do tej pory **niemieccy potencjalni beneficjenci** składali dokumentację aplikacyjną projektów do środków z IW INTERREG III A w biurze Związku Komunalnego Pomerania Stowarzyszenie Zarejestrowane. Za **polskich wnioskodawców projektów** odpowiedzialny jest Regionalny Punkt Kontaktowy w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Zachodniopomorskiego, Departament Integracji Europejskiej.

Wspólny Sekretariat Techniczny, to znaczy biuro Związku Komunalnego Pomerania Stowarzyszenie Zarejestrowane bądź punkt kontaktowy w Urzędzie Marszałkowskim Województwa Marszałkowskiego, Departament Integracji Europejskiej, opracowują podstawy decyzyjne/metryczki projektu.

Te podstawy decyzyjne służą członkom **Euroregionalnego Komitetu Projektowego (EKP)** ku temu, aby rozpatrzyć kwestie **kwalifikowalności** projektu z punktu widzenia Euroregionu Pomerania. Euroregionalny Komitet Projektowy składa się w układzie parytetowym z polskich i niemieckich reprezentantów regionalnych gmin.

W proces wypracowania decyzji włączani są partnerzy gospodarczy i społeczni (związki zawodowe, izby przemysłowo-handlowe, izby rzemieślnicze, urzędy pracy, instytucje ochrony środowiska, organizacje przedsiębiorców i inne). Tym samym zapewnia się opinie poziomu komunalnego o projektach.

Biuro Związku Komunalnego Pomerania Stowarzyszenie Zarejestrowane spełnia w procesie weryfikacji wniosków funkcje częściowe Wspólnego Sekretariatu Technicznego na zlecenie Instytucji Zarządzającej (Ministerstwo Gospodarki Meklemburgii-Pomorza Przedniego).

Po opinii Euroregionalnego Komitetu Projektowego o kwalifikowalności przedsięwzięcia obraduje **Wspólny Komitet Regionalny (WKR)**. Składa się on z reprezentantów krajów związkowych Meklemburgia-Pomorze Przednie, Brandenburgia, województwa zachodniopomorskiego oraz rządu polskiego, jak i z niemieckich i polskich reprezentantów euroregionu Pomerania.

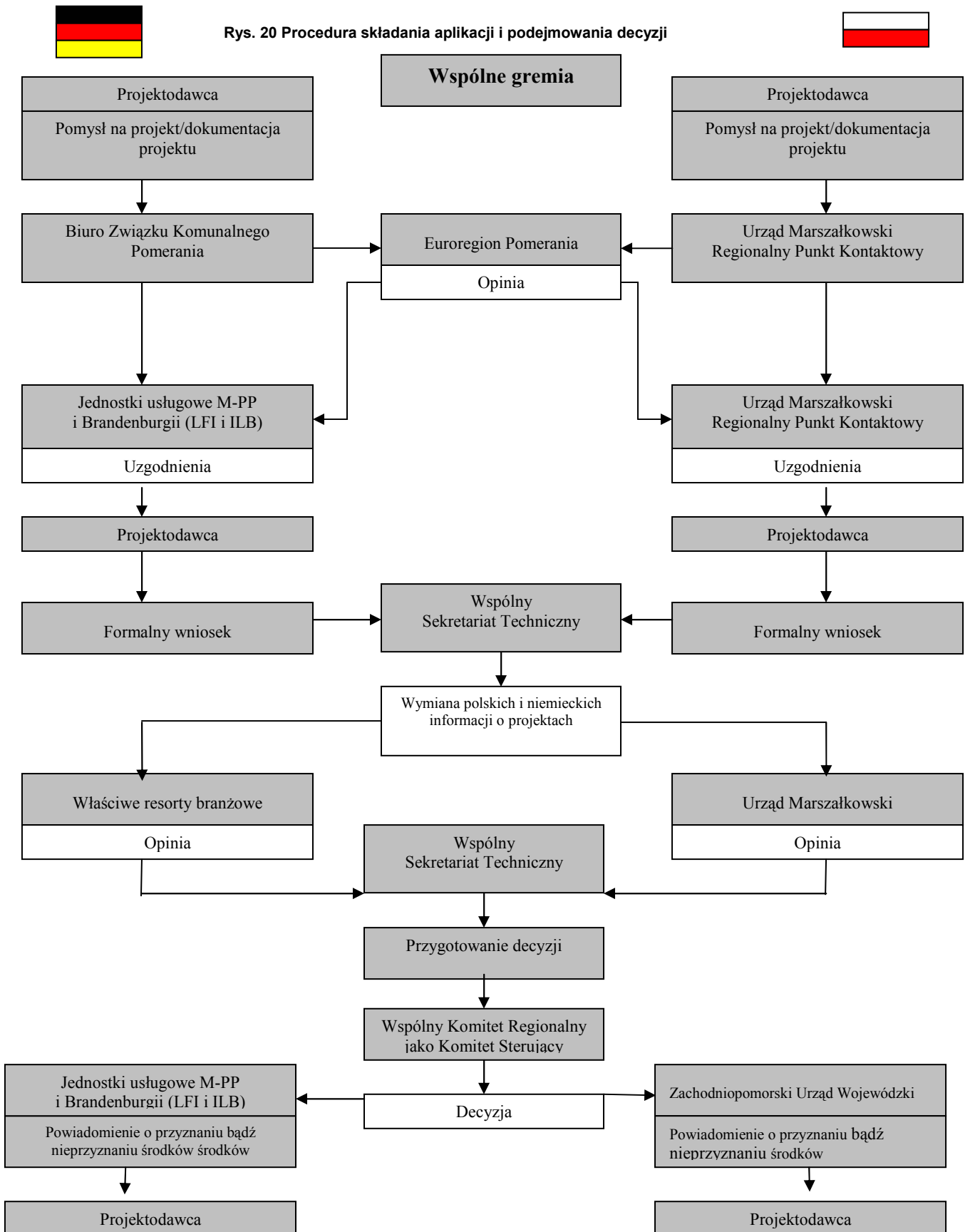
Prace Euroregionalnego Komitetu Regionalnego oraz Wspólnego Komitetu Regionalnego w żaden sposób nie naruszają kompetencji Instytucji Zarządzającej zarządzających funduszem resortów w odniesieniu do przyznawania, rozliczania, zarządzania i kontroli nad środkami.

6.5 Przebieg procedury

Jeżeli chodzi o przebieg procedury bądź o jej strukturę istnieją różnice strukturalne między krajami związkowymi Meklemburgia-Pomorze Przednie i Brandenburgia z jednej strony, a z drugiej w stosunku do polskich partnerów.

Procedura wyboru projektów, składania wniosków i przyznawania środków w ramach INTERREG III A od roku 2004 przedstawiona jest na poniższym schemacie. Zamierza się procedury te zharmonizować tak dalece, jak tylko będzie to możliwe.

Procedura aplikacji, wyboru i zatwierdzania projektów w ramach IW INTERREG III A od 2004 r.

Zródło: Wspólny Dokument Programowy 2000 – 2006, Program Regionalny dla Polsko – Niemieckiego Pogranicza na obszarze Krajów Związkowych Meklemburgia – Pomorze – Przednie / Brandenburgia i Polska (Województwo Zachodniopomorskie) w wersji redakcyjnej z dnia 28.05.2004r.

Zestawienie

Załączników

Załącznik	Tytuł
1	Umowa o Przystąpieniu Związku Gmin Skanii do Euroregionu Pomerania
2	Ludność i powierzchnia członków Euroregionu Pomerania
3	Prognoza demograficzna 2003 do 2020
4	Struktura wiekowa
5	Dane o turystyce
6	Obszary ochrony przyrody i krajobrazu w Województwie Zachodniopomorskim
7	Zagospodarowanie gleb
8	Chronione parki, rezerваты i obszary przyrody
9	Zestawienie - Ocena istniejących opracowań planistycznych studiów koncepcji dokonana w ramach prac nad Koncepcją Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013

Załącznik nr 1

UMOWA O PRZYSTĄPIENIU ZWIĄZKU GMIN SKANII DO EUROREGIONU POMERANIA

Komunalny Związek Celowy Gmin Pomorza Zachodniego "Pomerania", Kommunalgemeinschaft Europaregion POMERANIA e.V. i Miasto Szczecin podpisały 15 grudnia 1995 roku Umowę o Utworzeniu EUROREGIONU POMERANIA. Strony ustaliły, że następnym partnerem przyjętym do Euroregionu będzie Związek Gmin Skanii.

W związku z tym podpisana zostanie Umowa o Przystąpieniu do EUROREGIONU POMERANIA Związku Gmin Skanii. Nastąpi to z uwzględnieniem odpowiedniego uzupełnienia, ewentualnie zmian w postanowieniach Umowy o Utworzeniu EUROREGIONU POMERANIA z dnia 15 grudnia 1995 roku.

Komunalny Związek Celowy Gmin Pomorza Zachodniego "Pomerania",

VERTRAG ÜBER DEN BEITRITT DES GE- MEINDEVERBANDES SKÅNE ZUR EUROREGION POME- RANIA

Der Kommunale Zweckverband der Gemeinden Westpommerns "Pomerania", die Kommunalgemeinschaft Europaregion POMERANIA e.V. und die Stadt Szczecin (Stettin) haben am 15. Dezember 1995 den Vertrag über die Gründung der EUROREGION POMERANIA geschlossen. Von den Vertragspartnern wurde beschlossen, den Gemeindeverband Skane als weiteren Vertragspartner aufzunehmen.

Es wird demgemäß unter entsprechender Ergänzung bzw. Abänderung der Bestimmungen des Gründungsvertrages vom 15. Dezember 1995 der folgende Beitrittsvertrag mit dem Gemeindeverband Skane abgeschlossen.

Der Kommunale Zweckverband der Gemeinden Westpommerns "Pomerania", die Kom-

AVTAL ANGÅENDE KOMMUNFÖRBÜNDET SKÅNES INTRÅDE I EUROREGION POMERANIA

Den kommunala sammanslutningen av kommunerna i västra Pommern (Komunalny Związek Celowy Gmin Pomorza Zachodniego "Pomerania"), den kommunala föreningen "Kommunalgemeinschaft Europaregion POMERANIA e.V." och staden Szczecin slöt den 15 december 1995 ett avtal om etablering av EUROREGION POMERANIA. Avtalsparterna beslöt att ta emot Kommunförbundet Skåne som ytterligare medlem.

I enlighet härmed sluts följande inträdesavtal med vederbörlig komplettering, respektive ändring, av bestämmelserna i stiftelseavtalet från den 15 december 1995.

Den kommunala sammanslutningen av kommunerna i västra Pommern

Kommunalgemeinschaft Europaregion POMERANIA e.V. i Miasto Szczecin przyjmują jako kolejnego partnera Związek Gmin Skanii reprezentowanego przez przewodniczącego Związku – p. Bengta-Görana Hanssona. Związek Gmin Skanii akceptuje włączenie do Euroregionu.

Przyjęcie wejdzie w życie z dniem 26 lutego 1998 roku.

Jeśli z Umowy o Przystąpieniu do EUROREGIONU POMERANIA nie będzie wynikało nic innego, Umowa o Utworzeniu EUROREGIONU POMERANIA z 15 grudnia 1995 roku zostanie niezmieniona i będzie obowiązywała także ze wszystkimi konsekwencjami Związek Gmin Skanii.

PREAMBULA

EUROREGION POMERANIA stwarza podstawy powstania długotrwałych stosunków współpracy transgranicznej w celu równomiernego i zrównoważonego rozwoju regionów Stron.

Strony Umowy dążą do włączenia do współpracy w Euroregionie gmin krajów sąsiednich, w szczególności Królestwa

municipalgemeinschaft Europaregion POMERANIA e.V. und die Stadt Szczecin (Stettin) nehmen als weiteren Vertragspartner den Gemeindeverband Skane, vertreten durch den Vorsitzenden, Herrn Bengt-Göran Hansson auf.

Der Gemeindetag Skane nimmt die Aufnahme an.

Die Aufnahme wird wirksam am 26. Februar 1998.

Soweit sich aus diesem Beitrittsvertrag nicht ausdrücklich etwas anderes ergibt, bleibt der Gründungsvertrag vom 15. Dezember 1995 unverändert und gilt auch zugunsten und zu Lasten des Gemeindeverbandes Skane.

PRÄMBEL

Die EUROREGION POMERANIA bildet Grundlagen zur Entstehung langfristiger Beziehungen der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit mit dem Ziel einer gleichmäßigen und ausgewogenen Entwicklung der Regionen der Seiten.

Die Seiten des Vertrages streben die Aufnahme einer Zusammenarbeit mit den Gemeinden der benachbarten Länder, insbesondere des

“Pomerania”, den kommunala föreningen Europaregion POMERANIA e.V. och staden Szczecin tar emot
Kommunförbundet Skåne, representerad genom ordföranden Bengt-Göran Hansson, som ytterligare part.

Kommunförbundet Skåne accepterar inträdet.

Inträdesdatum är den 26 februari 1998.

Om inget annat uttryckligen anges i detta inträdesavtal, förblir stiftelseavtalet från den 15 december 1995 oförändrat och gäller även till Kommunförbundet Skånes förman och bekostnad.

INLEDNING

EUROREGION POMERANIA skapar underlag för långvariga relationer i det gränsöverskridande samarbetet, där målsättningen är en jämn och välbalanserad utveckling av parternas regioner.

Avtalsparterna strävar efter ett samarbete med kommunerna i grannländerna, i synnerhet i kungariket Danmark, varvid ett

Danii, przy czym pożądana jest transgraniczna współpraca w rejonie Morza Bałtyckiego.

Strony wyrażają zgodę na przystąpienie do Euroregionu gmin duńskich lub związków tych gmin.
Strony Umowy, kierując się we współpracy zasadą równości i uwzględniając postanowienia "Europejskiej Konwencji Ramowej o współpracy transgranicznej samorządów lub władz terytorialnych", sporządzone w Madrycie 21 maja 1980 roku, oraz postanowienia "Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy" z 17 czerwca 1991 roku, postanawiają zawrzeć niniejszą Umowę o współpracy w EUROREGIONIE POMERANIA o następującej treści:

I. NAZWA, SIEDZIBA

§ 1

1. Dla współpracy transgranicznej w ramach niniejszej Umowy przyjmuje się nazwę EUROREGION

Königreiches Dänemark an, wobei eine überregionale Zusammenarbeit im Ostseeraum erwünscht ist.

Die Seiten geben ihre Zustimmung zum Beitritt der dänischen Gemeinden bzw. Gemeindeverbände in die Euroregion.
Die Seiten des Vertrages, unter Anwendung des Prinzips der Gleichberechtigung in der Zusammenarbeit und unter Beachtung der Festlegungen des "Europäischen Rahmenabkommens über die grenzüberschreitende Zusammenarbeit zwischen Gebietskörperschaften", abgeschlossen am 21. Mai 1980 in Madrid sowie des "Vertrages zwischen der Bundesrepublik Deutschland und der Republik Polen über gute Nachbarschaft und freundschaftliche Zusammenarbeit" vom 17. Juni 1991, beschließen den vorliegenden Vertrag über die Zusammenarbeit in der EUROREGION POMERANIA mit folgendem Inhalt:

I. NAME, SITZ

§ 1

1. Für die grenzüberschreitende Zusammenarbeit im Rahmen des vorliegenden Vertrages wird der Name EUROREGION

överregionalt samarbete inom östersjöregionen är önskvärt.

Parterna ger sitt samtycke till inträde i Euroregionen av de danska kommunerna respektive kommunförbunden.
Under tillämpning av principen för jämlikhet i samarbetet och i enlighet med bestämmelserna i det "Europeiska ramavtalet för gränsöverskridande samarbete mellan territoriala korporationer" som ingicks den 21 maj 1980 i Madrid samt "Fördraget mellan Förbundsrepubliken Tyskland och Republiken Polen om god grannsämja och vänskapligt samarbete" av den 17 juni 1991 sluter avtalsparterna detta avtal om samarbete inom EUROREGION POMERANIA med följande innehåll:

I. NAMN, SÄTE

§ 1

1. För det gränsöverskridande samarbetet inom ramen för detta avtal väljs namnet EUROREGION POMERANIA.

POMERANIA.

2. Siedzibą Rady Euroregionu jest Szczecin.

POMERANIA angenommen.

2. Sitz des Rates der Euroregion ist Szczecin (Stettin).

2. Säte för EUROREGIONENS råd är Szczecin (Stettin).

II. CELE I FORMY WSPÓLPRACY W EUROREGIONIE

§ 2

Celem współpracy w EUROREGIONIE POMERANIA jest podejmowanie wspólnych działań dla równomiernego i zrównoważonego rozwoju Regionu oraz zbliżenia jego mieszkańców i instytucji Stron.

§ 3

Cele wymienione w § 2 realizowane będą w szczególności poprzez:

- 1) Podnoszenie poziomu życia obywateli mieszkających w Regionie, w szczególności poprzez wspólne wspierania inwestycji i programów gospodarczych, szkoleń zawodowych i programów zmierzających do likwidacji bezrobocia;
- 2) popieranie idei jednoci europejskiej

II. Ziele und Formen DER ZUSAMMENARBEIT in der Euroregion

§ 2

Ziel der Zusammenarbeit in der EUROREGION POMERANIA ist die Aufnahme gemeinsamer Aktivitäten für eine gleichmäßige und ausgewogene Entwicklung der Region sowie zur Annäherung der Bewohner und Institutionen der Seiten.

§ 3

Ziele, die unter § 2 genannt sind, werden insbesondere realisiert durch:

- 1) Erhöhung des Lebensstandards der in der Region lebenden Bürger, insbesondere durch gemeinsame Unterstützung von wirtschaftlichen Investitionen und Programmen, Berufsbildungsmaßnahmen und Programmen zur Bekämpfung der Arbeitslosigkeit;
- 2) Unterstützung der Ideen der europäischen

II. MÅL OCH FORMER FÖR SAMARBETET INOM EUROREGIONEN

§ 2

Målet för samarbetet inom EUROREGION POMERANIA är att starta gemensamma aktiviteter för en jämn och välbalanserad utveckling av regionen samt få parternas invånare och institutioner att närma sig varandra.

§ 3

Målsättningar som omnämnts under § 2 realiseras framförallt genom:

- 1) att höja levnadsstandarden för den i regionen bosatta befolkningen; i synnerhet genom gemensamt stöd av ekonomiska investeringar och program, åtgärder för yrkesutbildning och program för bekämpning av arbetslöshet;
- 1) att stödja idéerna för europeisk enhet

<p>i międzynarodowego zrozumienia;</p> <ol style="list-style-type: none">3) współpracę i wymianę grup społecznych, naukowych, zawodowych, kulturalnych, środowisk młodzieżowych, a w szczególności tych jej form, które sprzyjają lepszemu wzajemnemu poznaniu społeczności zamieszkujących regiony graniczne;4) utrzymanie oraz poprawianie stanu środowiska naturalnego, poprawę gospodarki rolnej i leśnej;5) budowanie oraz dostosowanie infrastruktury do potrzeb ruchu granicznego i regionalnego;6) rozwój współpracy gospodarczej, wymiany know-how i transferu technologii;7) budowę kompleksowego systemu informacji, w celu wymiany danych w Euroregionie;8) rozwój skoordynowanego transgranicznego planowania przestrzennego;9) współpracę w zakresie likwidacji pożarów i klęsk żywiołowych oraz w sytuacjach awaryjnych;10) wspieranie rozwiązywania problemów przejść granicznych.	<p>Einheit und der internationalen Verständigung;</p> <ol style="list-style-type: none">3) Zusammenarbeit und Austausch von Gesellschafts-, Wissenschafts-, Berufs-, Kultur- und Jugendgruppen insbesondere durch Unterstützung der Formen, die einem besseren gegenseitigen Kennenlernen der Bevölkerung der grenznahen Region dienen;4) Erhaltung und Verbesserung des Umweltschutzes, Entwicklung des ländlichen Raumes;5) Ausbau und Anpassung der Infrastruktur an die Bedürfnisse des Grenz- und Regionalverkehrs;6) Entwicklung der wirtschaftlichen Zusammenarbeit, Austausch des Know-how sowie Technologietransfers;7) Einrichtung eines komplexen Informationssystems zum Datenaustausch in der Euroregion;8) Entwicklung einer koordinierten grenzübergreifenden Raumplanung;9) Zusammenarbeit bei der Bekämpfung von Bränden und den Folgen von Naturkatastrophen sowie in Havariesituationen;10) Unterstützung bei der Lösung von Grenzübergerproblemen.	<p>och internacjonalna forståelse;</p> <ol style="list-style-type: none">3) samarbete och utbyte mellan samhälls-, vetenskaps-, yrkes-, kultur- och ungdomsgrupper, i synnerhet genom att främja de former som gynnar att människorna i de gränsnära regionerna lär känna varandra;4) att upprätthålla och förbättra miljövården och utveckla landsbygden;5) utbyggnad och anpassning av infrastrukturen till gräns- och regionaltrafikens behov;6) utveckling av det ekonomiska samarbetet samt kunskaps- och teknologiskt utbyte;7) att etablera ett komplext informationssystem för datautbyte inom Euroregionen;8) utveckling av en koordinerad områdesplanering över gränserna;9) samarbete vid bekämpning av bränder och följer av naturkatastrofer samt vid haverisituationer;10) stöd vid lösning av problem gällande gränsgångare.
---	---	--

III. PRAWA I OBOWIĄZKI STRON

§ 4

1. Strony wspólnie uzgadniają przedsięwzięcia i projekty o zasięgu ponadgranicznym na płaszczyźnie partnerskiej i w porozumieniu z kompetentnymi organami administracyjnymi.
2. Strony postępują zgodnie z przepisami swojego kraju i uwzględniają prawne uwarunkowania drugiej Strony.
3. Strony informują się wzajemnie o własnych przedsięwzięciach mogących mieć znaczenie ponadgraniczne.
4. Strony umożliwiają członkom organów Euroregionu wzajemne korzystanie z biur i Sekretariatu.

IV. ORGANY EUROREGIONU

§ 5

Organami Euroregionu są:

- Rada Euroregionu,
- Prezydium Euroregionu,

III. RECHTE UND PFLICHTEN DER SEITEN

§ 4

1. Vorhaben und Projekte mit einer grenzüberschreitenden Reichweite vereinbaren die Seiten gemeinsam, auf einer partnerschaftlichen Ebene und unter Absprache mit den kompetenten Verwaltungsorganen.
2. Die Seiten halten sich an die Rechtsvorschriften des eigenen Landes und berücksichtigen die rechtlichen Bedingungen der anderen Seite.
3. Die Seiten informieren sich gegenseitig über eigene Vorhaben, die eine grenzüberschreitende Bedeutung haben können.
4. Die Seiten ermöglichen den Mitgliedern der Organe der Euroregion die gegenseitige Nutzung der Geschäftsstellen und des Sekretariates.

IV. ORGANE DER EUROREGION

§ 5

Organe der Euroregion sind:

- Rat der Euroregion,
- Präsidium der Euroregion,

III. PARTERNAS RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER

§ 4

1. Parterna avtalar gemensamt på kompanjonsnivå, och efter överenskommelse med behöriga myndigheter, planer och projekt med gränsöverskridande räckvidd.
2. Parterna skall följa det egna landets rättsliga bestämmelser och ta hänsyn till motpartens rättsliga villkor.
3. Parterna skall informera varandra om egna planer som kan ha gränsöverskridande betydelse.
4. Parterna skall se till att medlemmarna i Euroregionens organ erbjuds att utnyttja varandras expeditioner samt sekretariatet.

IV. ORGAN INOM EUROREGIONEN

§ 5

Euroregionens organ är:

- Euroregionens råd,
- Euroregionens presidium,

- Sekretariat Euroregionu,
- Grupy Robocze.

§ 6

RADA EUROREGIONU

1. Rada Euroregionu jest organem uchwałodawczym Euroregionu. Jest wspólnym organem doradczym i koordynującym w podstawowych sprawach regionalnej współpracy transgranicznej.
2. Rada Euroregionu składa się z 36 członków, delegowanych po 12 przez Stronę niemiecką, polską i szwedzką. Kadencja odpowiada kadencji organów delegujących Stron. Strony informują się wzajemnie o przyjętych zasadach delegowania swoich przedstawicieli.
3. Rada Euroregionu może przyznać tytuł honorowego członkostwa.
4. Do zadań Rady Euroregionu należą w szczególności:
 - wybór Prezydium Euroregionu;
 - określanie kierunku działania;
 - uchwalanie regulaminu Rady oraz innych regulaminów na wniosek Prezydium;

- Sekretariat der Euroregion,
- Arbeitsgruppen.

§ 6

RAT DER EUROREGION

1. Der Rat der Euroregion ist ein beschlussfassendes Organ der Euroregion. Er ist ein gemeinsames Beratungs- und Koordinierungsorgan in Grundangelegenheiten der regionalen grenzüberschreitenden Zusammenarbeit.
2. Der Rat der Euroregion besteht aus 36 Mitgliedern, von denen die polnische, die deutsche und die schwedische Seite je 12 delegiert. Die Wahlzeit entspricht der in den Mitgliederkörperschaften. Die Seiten informieren sich gegenseitig über die angenommenen Prinzipien der Delegierung der eigenen Vertreter.
3. Der Rat der Euroregion kann Ehrenmitglieder ernennen.
4. Zu den Aufgaben des Rates der Euroregion gehören insbesondere:
 - Wahl des Präsidiums;
 - Festlegung der Richtung der Tätigkeit;
 - Beschlussfassung über die Geschäftsordnung des Rates und anderer Geschäftsordnungen auf Antrag des Präsidiums;

- Euroregionens sekretariat,
- Arbetsgrupper.

§ 6

RÅDET FÖR EUROREGIONEN

1. Euroregionens råd är ett beslutsfattande organ inom Euroregionen. Det är ett gemensamt rådgivnings- och koordinationsorgan för grundläggande ärenden inom det regionala gränsöverskridande samarbetet.
2. Euroregionens råd består av 36 ledamöter, varav den polska, den tyska och den svenska parten delegerar 12 ledamöter vardera. Valperioden motsvarar perioden inom medlemskorporationerna. Parterna informerar varandra om principerna som tillämpas vid delegering av de egna representanterna.
3. Euroregionens råd får utnämna hedersmedlemmar.
4. Euroregionens råd har som huvuduppgifter:
 - att välja presidiet;
 - att fastställa inriktningen för verksamheten;
 - att fatta beslut om rådets arbetsordning och andra arbetsordningar på presidiets yrkande;

<ul style="list-style-type: none">• zatwierdzenie projektów współpracy;• uchwalanie planów finansowych dotyczących wspólnych przedsięwzięć na wniosek Prezydium;• uchwalanie akceptacji sprawozdań z realizacji planów finansowych. <ol style="list-style-type: none">2. Rada Euroregionu spotyka się co najmniej 2 razy w roku na posiedzeniach zwyczajnych.3. Posiedzenia nadzwyczajne mogą być zwołane przez Prezydium w każdym czasie oraz na wniosek co najmniej 9 członków Rady.4. Posiedzenia Rady zwołuje Prezydium Euroregionu.5. Decyzje Rady EUROREGIONU POMERANIA są podejmowane z zasady absolutną większością głosów. Przy podejmowaniu uchwał zobowiązujących każda z trzech stron musi, przynajmniej absolutną większością głosów swoich członków, zaaprobować daną uchwałę przy obecności co najmniej 21 członków, w tym 7 członków strony polskiej, 7 strony niemieckiej i 7 szwedzkiej.	<ul style="list-style-type: none">• Bestätigung der Projekte der Zusammenarbeit;• Beschlußfassung über Finanzpläne der gemeinsamen Vorhaben, auf Antrag des Präsidiums;• Beschlußfassung über Akzeptanz der Berichte über die Realisierung der Finanzpläne. <ol style="list-style-type: none">1. Der Rat der Euroregion tagt mindestens zweimal im Jahr.2. Außerordentliche Sitzungen können durch das Präsidium jederzeit oder auf Antrag von mindestens 9 Ratsmitgliedern einberufen werden.3. Die Sitzungen des Rates der Euroregion werden durch das Präsidium der Euroregion einberufen.4. Die Entscheidungen des Rates der EUROREGION POMERANIA fallen grundsätzlich nach einer absoluten Stimmenmehrheit. Bei verpflichtenden Beschlüssen muß jede der drei Seiten mit mindestens der absoluten Mehrheit ihrer Mitglieder dem Beschluß zustimmen unter Anwesenheit von mindestens 21 Mitgliedern darunter 7 Mitglieder der polnischen Seite, 7 Mitglieder der deutschen Seite und 7 Mitglieder der schwedischen Seite.	<ul style="list-style-type: none">• att bekräfta samarbetsprojekten;• att fatta beslut om finanseringsplaner för gemensamma projekt på presidiets yrkande;• att besluta om godkännande av rapporten om finansplanernas realisering. <ol style="list-style-type: none">1. Euroregionens råd sammanträder minst två gånger om året.2. Extra sammanträden kan sammankallas av presidiet eller på begäran av minst 9 rådsmedlemmar.3. Euroregionens presidium sammankallar till rådets sammanträden.4. Beslut av EUROREGION POMERANIAS råd fattas principiellt med absolut röstmajoritet. Vid tvingande beslut måste var och en av de tre parterna rösta för beslutet med minst absolut majoritet av närvarande ledamöter. Därvid skall minst 21 ledamöter vara närvarande, däribland 7 ledamöter från polska parten, 7 ledamöter från tyska parten och 7 ledamöter från svenska parten.
---	--	---

6. Każdy członek Rady Euroregionu Pomierania dysponuje 1 głosem.

§ 7

PREZYDIUM EUROREGIONU

1. Prezydium składa się z 6 osób, po 2 ze Strony polskiej, niemieckiej i szwedzkiej. W Prezydium są reprezentowane wszystkie Strony Umowy.
2. Prezydium powołuje Prezydentów Euroregionu, po jednym ze Strony polskiej, niemieckiej i szwedzkiej. W sprawach zwykłego zarządu Prezydenci działają samodzielnie. W sprawach przekraczających zakres zwykłego zarządu Prezydenci działają wspólnie i w porozumieniu.
3. Prezydium może upoważnić swoich członków lub inne osoby do podejmowania czynności w imieniu Euroregionu.
4. Organizację i przewodniczenie obradom Prezydium powierza się naprzemiennie tej Stronie, na terytorium której odbywa się posiedzenie.

5. Jedes Mitglied des Rates der Euroregion Pomierania verfügt über 1 Stimme.

§ 7

PRÄSIDIUM DER EUROREGION

1. Das Präsidium der Euroregion besteht aus 6 Personen, die polnische, die deutsche und die schwedische Seite delegieren je 2 Vertreter. Im Präsidium sind alle Seiten vertreten.
2. Das Präsidium beruft die Präsidenten der Euroregion, je einen von der polnischen, deutschen und der schwedischen Seite. In Angelegenheiten der gewöhnlichen Geschäftsführung wirken die Präsidenten selbständig. In Angelegenheiten, die den Umfang der gewöhnlichen Geschäftsführung überschreiten, wirken die Präsidenten gemeinsam und im Einverständnis.
3. Das Präsidium kann seine Mitglieder oder andere Personen ermächtigen, Aktivitäten im Namen der Euroregion durchzuführen.
4. Mit der Organisation und mit dem Vorsitz der Sitzung des Präsidiums wird im Wechsel die Seite beauftragt, auf deren Territorium die Sitzung stattfindet.

5. Varje ledamot i Euroregion Pomierania rådar har en röst.

§ 7

EUROREGIONENS PRESIDIUM

1. Euroregionens presidium består av 6 personer, vardera två representanter från den polska, den tyska och den svenska parten. I presidiet finns samtliga parter representerade.
2. Presidiet utser Euroregionens ordföranden, vardera en från den polska, den tyska och den svenska parten. När det gäller den vanliga affärsverksamheten verkar respektive ordförande självständigt. I ärenden som överskrider omfattningen för den vanliga affärsverksamheten verkar ordförandena gemensamt och i samförstånd.
3. Presidiet kan ge fullmakt åt sina medlemmar, eller andra personer, att utföra aktiviteter i Euroregionens namn.
4. Organisationen och ordförandeskapet för presidiets möte åligger den part på vars territorium mötet äger rum.

5. Do zadań Prezydium Euroregionu należą:
- Reprezentowanie Euroregionu na zewnątrz;
 - zwoływanie posiedzeń Rady Euroregionu;
 - przygotowanie i przedkładanie Radzie projektów uchwał;
 - wykonywanie uchwał Rady;
 - kierowanie pracami Sekretariatu Euroregionu;
 - powoływanie Grup Roboczych z własnej inicjatywy lub na wniosek Rady.
6. Uchwały Prezydium EUROREGIONU POMERANIA są podejmowane jednogłośnie.
7. Prezydium powołuje Sekretarza.

§ 8

SEKRETARIAT EUROREGIONU

1. Tworzy się Sekretariat Euroregionu z siedzibą w Szczecinie.
2. Sekretariat zapewnia obsługę bieżących spraw Euroregionu oraz przygotowuje i organizuje posiedzenia Rady, Prezydium Euroregionu i Grup Roboczych.
3. Koszty działalności Sekretariatu

5. Zu den Aufgaben des Präsidiums der Euroregion gehören:
- Vertretung der Euroregion nach außen;
 - Einberufung der Sitzung des Rates der Euroregion;
 - Vorbereitung und Vorlage von Beschlüssen für den Rat;
 - Durchführung von Beschlüssen des Rates;
 - Leitung der Arbeiten des Sekretariates der Euroregion;
 - Berufung von Arbeitsgruppen aus eigener Initiative oder auf Antrag des Rates.

6. Die Beschlüsse des Präsidiums der EUROREGION POMERANIA fallen einstimmig.
7. Das Präsidium beruft einen Sekretär.

§ 8

SEKRETARIAT DER EUROREGION

1. Es wird ein Sekretariat der Euroregion gebildet, mit Sitz in Szczecin (Stettin).
2. Das Sekretariat gewährleistet die laufenden Angelegenheiten der Euroregion sowie die Vorbereitung und Organisation der Sitzungen des Rates, des Präsidiums der Euroregion und der Arbeitsgruppen.
3. Die Kosten für die Tätigkeit des Sekre-

5. I uppgifterna för Euroregionens presidium ingår:

- att representera Euroregionen utåt;
- att sammankalla till Euroregionens rådsmöten;
- att förbereda och presentera beslutsutkast för rådet;
- att genomföra rådets beslut;
- att leda arbetet hos Euroregionens sekretariat;
- att sammankalla arbetsgrupper på eget initiativ eller på rådets uppdrag.

6. Beslut av EUROREGION POMERANIAS presidium skall fattas enhälligt.

7. Presidiet utser en sekreterare.

§ 8

EUROREGIONENS SEKRETARIAT

1. Ett sekretariat för Euroregionen bildas med säte i Szczecin (Stettin).
2. Sekretariatet ansvarar för löpande ärenden inom Euroregionen samt skall förbereda och organisera sammanträden av rådet, Euroregionens presidium och arbetsgrupperna.
3. Kostnaderna för sekretariatets

ponosi wspólnie Strona polska, niemiecka i szwedzka w równych częściach.

§ 9

GRUPY ROBOCZE

Grupy Robocze powoływane są przez Prezydium Euroregionu. Wypracowują propozycje wspólnych projektów. Uczestnictwo w Grupach Roboczych jest otwarte dla wszystkich zainteresowanych.

§ 10

OBSERWATORZY

1. Strony Umowy umożliwiają rządowi Brandenburgii, Meklemburgii-Przedpomorza, rządowi polskiemu oraz szwedzkim przedstawicielom instytucji państwowych i regionalnych delegowanie obserwatorów prac Euroregionu.
2. Organy Euroregionu mogą zaprosić do udziału w swoich posiedzeniach, w charakterze obserwatorów, także inne osoby lub instytucje, w szczególności przedstawicieli samorządów duńskich oraz Kraju

tariats tragen die deutsche, die polnische und die schwedische Seite gemeinsam und zu gleichen Teilen.

§ 9

ARBEITSGRUPPEN

Die Arbeitsgruppen werden durch das Präsidium der Euroregion berufen. Sie erarbeiten Vorschläge für gemeinsam zu realisierende Projekte. Die Teilnahme an den Arbeitsgruppen ist für alle Interessenten offen.

§ 10

BEOBACHTER

1. Die Seiten des Vertrages werden den Ländern Brandenburg und Mecklenburg-Vorpommern, der polnischen Regierung und schwedischen Vertretern staatlicher Ebene und Vertretern des Regionallandtags Skane die Delegation von Beobachtern in der Euroregion ermöglichen.
2. Die Organe der Euroregion können auch Vertreter anderer Institutionen und Personen, insbesondere dänische Vertreter sowie Vertreter des Bundeslandes Berlin zur Teilnahme an den Sitzungen als Beobachter einladen.

verksamhet bärs gemensamt och till lika delar av den tyska, den polska och den svenska parten.

§ 9

ARBETSGRUPPER

Arbetsgrupperna utses av Euroregionens presidium. De utarbetar förslag till projekt som skall genomföras gemensamt. Alla intressenter kan delta i arbetsgrupperna.

§ 10

OBSERVATÖRER

1. Avtalsparterna skall ge delstaterna Brandenburg och Mecklenburg-Vorpommern, den polska regeringen och representanter för svenska staten samt representanter för Skåne läns landsting (regionfullmäktige) möjlighet att sända observatörer till Euroregionen.
2. Euroregionens organ kan också inbjuda representanter för andra institutioner och personer, i synnerhet danska representanter liksom representanter för delstaten Berlin, att delta som observatörer vid sammanträden.

Związkowego Berlin.

V. JEZYK

§ 11

Oficjalnymi językami używanymi w pracach organów EUROREGIONU POMERANIA są języki: niemiecki, polski i szwedzki. Wszelkie dokumenty EUROREGIONU POMERANIA sporządzone są w tych trzech językach.

V. SPRACHE

§ 11

Die in der Arbeit der Organe der EUROREGION POMERANIA offiziell angewandten Sprachen sind: deutsch, polnisch und schwedisch. Alle Dokumente der EUROREGION POMERANIA sind in diesen 3 Sprachen anzufertigen.

V. SPRÅK

§ 11

De officiella språken i arbetet inom euroregionens organ är tyska, polska och svenska. Alla euroregionens dokument ska avfattas på dessa tre språk.

VI. ZASADY FINANSOWANIA

§ 12

Gospodarka finansowa Euroregionu jest jawna dla Stron.
Środki na działalność Euroregionu mogą pochodzić z:

- wpłaty Stron Umowy;
- dotacji;
- dochodów własnych;
- spadków i darowizn;
- innych źródeł.

§ 13

Przewidywane roczne wpływy i wydatki finansowe zatwierdzone są przez Radę

VI. FINANZIERUNG

§ 12

Die Finanzwirtschaft der Euroregion ist für die Seiten öffentlich.
Mittel zur Finanzierung der Tätigkeit der Euroregion werden gebildet aus:

- Einzahlungen der Seiten des Vertrages;
- Zuschüssen;
- Eigeneinnahmen;
- Erbschaften und Schenkungen;
- Anderen Quellen.

§ 13

Die vorgesehenen finanziellen Einnahmen und Ausgaben werden durch den Rat bis Ende des

VI. FINANSIERING

§ 12

Euroregionens finansförvaltning är offentlig för parterna.
Medel för Euroregionens verksamhet utgörs av:

- inbetalningar från avtalsparterna,
- bidrag,
- egna intäkter,
- arv och gåvor,
- övriga källor.

§ 13

Planerade finansiella intäkter och utgifter beslutas av Euroregionens råd före slutet av

do końca roku poprzedzającego rok finansowy.
Rada przyjmuje do końca marca każdego roku sprawozdanie z realizacji wydatków finansowych z roku poprzedniego.

§ 14

Uzasadnianie jakiegokolwiek wniosku z użyciem nazwy EUROREGION POMERANIA wymaga zgody wszystkich trzech Stron.
Wyjątki stanowią projekty realizowane tylko przez dwie lub jedną ze stron i nie dotyczące strony trzeciej.

VII. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

1. Zmiany niniejszej Umowy wymagają zgodnej woli umawiających się Stron.
2. Umowa zostaje zawarta na czas nieokreślony.
3. Umowa ulega rozwiązaniu, jeśli dwie ze Stron dobrowolnie zgłoszą swoje wystąpienie. W razie wystąpienia jednej ze Stron umowa

Jahres vor dem Finanzjahr beschlossen.

Der Rat bestätigt bis Ende März jeden Jahres die Annahme des Berichtes über die Finanzausgaben des vergangenen Jahres.

§ 14

Die Begründung eines jeden Projektantrages unter Verwendung des Namens EUROREGION POMERANIA bedarf der Zustimmung der drei Seiten.
Ausnahmen bilden Projekte, die nur durch zwei Seiten oder eine der Seiten allein realisiert werden und die jeweilige andere Seite nicht betrifft.

VII. SCHLUSSBESTIMMUNGEN

1. Für Änderungen des vorliegenden Vertrages ist die übereinstimmende Zustimmung der Seiten erforderlich.
2. Der Vertrag wird für eine unbestimmte Zeit abgeschlossen.
3. Der Vertrag wird aufgelöst, wenn zwei von den drei Seiten freiwillig ihren Austritt erklären. Tritt eine Seite aus, wird der Vertrag von den verbleibenden Seiten fortgeführt.

det kalenderår som föregår verksamhetsåret.

Före slutet av mars varje år godkänner rådet redogörelsen för det gångna årets finansiella utgifter.

§ 14

Vid varje projektansökan där namnet EUROREGION POMERANIA skall användas, krävs samtycke från de tre parterna.
Undantag utgör projekt som skall genomföras av endast två parter, respektive en part, och inte berör de andra parterna.

VII. AVSLUTANDE BESTÄMMELSER

1. Ändringar i detta avtal får endast göras i samråd med parterna.
2. Avtalet gäller på obestämd tid.
3. Avtalet upplöses när två av de tre parterna frivilligt begär sitt utträde. Begär en part utträde, fortsätter de kvarvarande parterna avtalet.

kontynuowana jest przez Strony pozostające.

4. O wystąpieniu należy powiadomić Radę Euroregionu co najmniej 6 miesięcy przed planowanym terminem wystąpienia.
5. Rada rozstrzyga w powyższym przypadku o sposobie likwidacji organów Euroregionu i uregulowania wszystkich zobowiązań.
6. Związek Gmin Skanii otrzymał przed podpisaniem tej Umowy o Przystąpieniu egzemplarz Umowy o Utworzeniu z 15 grudnia 1995 roku w języku szwedzkim. Strony umowy potwierdzają wzajemnie zgodność językową przekazanego egzemplarza Umowy o Utworzeniu z 15 grudnia 1995 roku.
7. Umowa została sporządzona w czterech egzemplarzach, każdy w języku polskim, niemieckim i szwedzkim, przy czym wszystkie trzy teksty mają jednakową moc.
8. Związek gmin Skanii nie bierze udziału w finansowaniu czynności i projektów, które uchwalone były

4. Über den Austritt ist der Rat der Euroregion mindestens 6 Monate vor dem geplanten Austrittstermin zu benachrichtigen.

5. Der Rat der Euroregion entscheidet in einem solchen Fall über Art und Weise der Auflösung der Organe der Euroregion und über die Regelung aller Verpflichtungen.

6. Der Gemeindeverband Skane hat vor Unterzeichnung dieses Beitrittsvertrages eine Ausfertigung des Gründungsvertrages vom 15. Dezember 1995 in schwedischer Sprache erhalten. Die Vertragspartner bestätigen wechselseitig die sprachliche Übereinstimmung der übergebenen Ausfertigung des Gründungsvertrages vom 15. Dezember 1995.

7. Der vorliegende Vertrag wurde dreisprachig, in polnischer, deutscher und schwedischer Sprache, in vierfacher Ausfertigung angefertigt, wobei die drei Texte gleichberechtigt sind.

8. Der Gemeindeverband Skane nimmt nicht an der Finanzierung von Tätigkeiten und Projekten teil, die von der EUROREGION

4. Euroregionens råd skall informeras om utträdet minst 6 månader före den planerade tidpunkten för utträdet.

5. Euroregionens råd bestämmer i förekommande fall hur organen inom Euroregionen skall upplösas och hur alla skyldigheter skall regleras.

6. Kommunförbundet Skåne har fått en svensk version av stiftelseavtalet från den 15 december 1995 före undertecknandet av detta inträdesavtal. Avtalsparterna bekräftar ömsesidigt att den erhållna versionen överensstämmer med stiftelseavtalet från den 15 december 1995.

7. Detta avtal har upprättats i fyra exemplar på polska, tyska och svenska språket. De tre texterna är likaberättigade.

8. Kommunförbundet Skåne deltar ej i finansiering av verksamheter och projekt som har beslutats av EUROREGION

przez EUROREGION
POMERANIA przed wstąpieniem i
członkostwem Związku Gmin
Skanii.

POMERANIA vor dem Eintritt und der
Mitgliedschaft des Gemeindeverbandes
Skane beschlossen worden sind.

POMERANIA före Kommunförbundet
Skånes inträde och medlemskap.

9. Umowa wchodzi w życie z dniem
podpisania.

9. Der Vertrag tritt mit dem Tag des Unter-
schreibens in Kraft.

9. Avtalet träder i kraft samma dag det
undertecknas.

Zbigniew Zychowicz

Rainer Haedrich

Bartłomiej Sochański

Bengt-Göran Hansson

*Przewodniczący
Komunalnego Związku Celowego
Gmin Pomorza Zachodniego
"Pomerania"*

*Präsident
der Kommunalgemeinschaft Eu-
roparegion Pomerania e.V.*

*Prezydent
Miasta Szczecina*

*Ordförande
Kommunförbundet Skåne*

*Vorsitzender des Kommunalen
Zweckverbandes der Gemeinden
Westpommerns Pomerania"*

*Präsident Związku Komunalnego
Europaregion Pomerania*

*Präsident
der Stadt Szczecin (Stettin)*

*Vorsitzender
des Gemeindeverbandes Skåne*

*Ordförande för den kommunala
sammanslutningen av kommunerna
i västra Pommern "Pomerania"*

*Präsident Kommunalförbundet
Europaregion Pomerania e.V.*

Präsident Staden Szczecin (Stettin)

*Przewodniczący
Związku Gmin Skanii*

Załącznik nr 2

**Ludność i powierzchnia członków euroregionu
POMERANIA**

W szwedzkim regionie Skania

Gmina / miasto / powiat	Powierzchnia km ²	Mieszkańcy 2005	Gęstość zaludnienia Mieszkańcy / km ²
Bjuv	116	1.007	120,75
Bromölla	187	12.098	64,70
Burlöv	20	15.320	766
Bastad	219	14.044	64,13
Eslöv	426	30.087	70,63
Helsingborg	348	122.062	350,75
Hässleholm	1.315	49.148	37,37
Höganäs	145	23.482	161,94
Hörby	434	14.274	32,89
Höör	322	14.604	45,35
Klippan	380	16.048	42,23
Kristianstad	1.347	75.915	56,36
Kävlinge	155	26.704	172,28
Landskrona	144	39.346	273,24
Lomma	56	18.854	336,68
Lund	443	102.257	230,83
Malmö	159	271.271	1.706,11
Osby	603	12.600	20,90
Perstorp	163	6.886	42,25
Simrishamn	396	19.425	49,05
Sjöbo	509	17.501	34,38
Skurup	196	14.415	73,55
Staffanstorps	108	20.602	190,76
Svalöv	390	13.012	33,36
Svedala	228	18.716	82,09
Tomelilla	399	12.682	31,78
Trelleborg	399	39.830	99,82
Vellinge	145	31.722	218,77
Ystad	358	27.120	75,75
Astorp	93	13.541	145,60
Ängelholm	432	38.347	88,77
Örkelljunga	333	9.553	28,69
Östra Göinge	453	13.991	30,89
Łącznie Związek Komunalny Skanii	11.421	1.169.464	102,40

Źródło: Centralne Biuro Statystyczne Szwecji; http://www.scb.se/default_2154.asp (plik otwarto w dniu : 15.04.2006).

W województwie zachodniopomorskim (2003)

Gmina / miasto / powiat	Powierzchnia km ²	Mieszkańcy 2005	Gęstość zaludnienia Mieszkańcy / km ²
Zachodniopomorskie	22.896	1.696.073	74
Subregion Szczeciński	12.492	1.102.508	88
Miasto Szczecin	301	414.032	1.376
Miasto Swinoujście	195	41.188	211
Powiaty			
Choszczeński	1.328	50.373	38
Goleniowski	1.617	77.621	48
Gryficki	1.018	60.920	60
Gryfiński	1.870	83.042	44
Kamieński	1.007	47.998	48
Łobeski	1.066	38.593	36
Myśliborski	1.181	67.569	57
Policki	664	61.141	92
Pyrzycki	726	40.098	55
Stargardzki	1.519	119.933	79
Subregion Koszaliński	10.404	593.565	57
Miasto Koszalin	83	107.877	1.300
Powiaty			
Białogardzki	845	48.409	57
Drawski	1.772	58.561	33
Kołobrzescki	726	75.409	104
Koszaliński	1.669	63.422	38
Sławieński	1.044	57.907	55
Szczecinecki	1.765	77.399	44
Świdwiński	1.093	49.493	45
Walecki	1.407	55.088	39

Źródło: WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE, 2005

W niemieckich obszarach częściowych POMERANII

Gmina / miasto / powiat	Powierzchnia km ²	Mieszkańcy 2005	Gęstość zaludnienia Mieszkańcy / km ²
Meklemburgia - Pomorze Przednie			
Demmin	1.921	88.277	46
Meklemburgia-Strelitz	2.090	84.559	40
Północne Pomorze Przednie	2.171	113.842	52
Wschodnie Pomorze Przednie	1.911	111.056	58
Rugia	975	72.169	74
Uecker-Randow	1.624	78.794	49
Greifswald	50	52.669	1.044
Neubrandenburg	86	68.451	799
Stralsund	39	58.847	1.510
Brandenburgia⁵⁹			
Barnim	1.502	175.861	118
Uckermark	3.078	141.454	46

Źródło: Krajowy Urząd Przetwarzania Danych i Statystyki Brandenburgii (2005) oraz Ramowy Plan Gospodarczy Uckermark (2005), dane o mieszkańcach na dzień 31.12.2004.

Załącznik nr 3

Prognoza demograficzna na lata 2003 – 2020

W Województwie Zachodniopomorskim

Jednostka terytorialna	2003	2005	2010	2015	2020
	W tysiącach				
Zachodniopomorskie	1.696,1	1.696,3	1.688,2	1.675,8	1.656,2
Subregion Szczeciński	1.102,5	1.102,6	1.096,0	1.085,5	1.069,4
Miasto Szczecin	414,0	413,6	405,8	393,9	377,8
Miasto Świnoujście	41,2	40,9	39,7	38,2	36,5
Powiaty					
Choszczeński	50,4	50,1	49,9	49,7	49,5
Goleniowski	77,6	78,1	79,0	80,0	80,8
Gryficki	60,9	60,8	60,5	60,5	60,4
Gryfiński	83,0	83,5	83,8	84,4	84,9
Kamieński	48,0	47,8	47,8	47,8	48,1
Łobeski	38,6	38,3	38,0	37,9	37,9
Myśliborski	67,6	67,3	66,7	66,2	65,7
Policki	61,1	62,2	65,3	68,1	70,2
Pyrzycki	40,1	39,9	39,6	39,5	39,3
Stargardzki	119,9	119,9	119,7	119,3	118,3
Subregion Koszaliński	593,6	593,7	592,2	590,3	586,9
Miasto Koszalin	107,9	108,2	106,4	103,5	99,7
Powiaty					
Białogardzki	48,4	48,3	48,1	48,0	47,7
Drawski	58,6	58,5	58,3	58,2	58,2
Kołobrzeski	75,4	75,8	76,5	77,3	77,8
Koszaliński	63,4	63,8	65,2	66,6	68,1
Sławieński	57,9	57,7	57,6	57,4	57,3
Szczecinecki	77,4	77,7	77,7	77,7	77,6
Świdwiński	49,5	49,0	48,3	47,8	47,1
Walecki	55,1	54,8	54,3	53,8	53,3

Źródło: WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE, 2005. Dane każdorazowo na dzień 31.12. danego roku.

Rozwój demograficzny i prognoza demograficzna według powiatów i miast wydzielonych w niemieckiej części POMERANII

Powiat / miasto wydzielone	Rozwój demograficzny w latach ⁶⁰			Prognoza demograficzna na lata		
	1990	2000	2004	2010	2015	2020
Meklemburgia – Pomorze Przednie						
Desmin	103 406	94 368	88 277	78 548	71 430	63 308
Meklemburg-Strelitz	86 864	87 951	84 559	80 585	75 700	68 881
Północne Pomorze Przednie	121 531	118 878	113 842	106 812	99 130	89 081
Wschodnie Pomorze Przednie	120 424	114 618	111 056	104 575	97 828	88 716
Rugia	85 275	75 386	72 169	67 890	64 318	59 570
Uecker-Randow	96 571	85 086	78 794	68 324	61 361	53 597
Greifswald	66 251	54 236	52 669	49 707	51 400	53 812
Neubrandenburg	89 284	73 318	68 451	58 951	55 966	53 379
Stralsund	72 780	60 663	58 847	54 767	55 013	55 867
Brandenburgia						
Barnim	150 687 ⁶¹	171 490	175 861	171 308	169 563	166 331
Uckermark	170 500 ⁶²	148 606	141 454	134 300	129 376	123 541

Źródło: Krajowy Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego 2005. Krajowy Zakład Przetwarzania Danych i Statystyki Brandenburgii 1990 i 2005. Krajowy Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego 2005. Krajowy Urząd Środowiska Brandenburgii 2003.

Prognoza demograficzna 2004 do 2015 dla Skanii

Jednostka terytorialna	2004	2010	2015
	W tysiącach		
Skania	1.160,9	1.212,7	1.249,7
Kristianstad	75,6	77,9	79,5
Malmö	269,1	281,1	291,0
Lund	101,4	107,5	111,1

Źródło: Region Skania / SCB 2005

⁶⁰ Każdorazowa na dzień 31.12. danego roku.

⁶¹ Dane z dnia 03.10.1990.

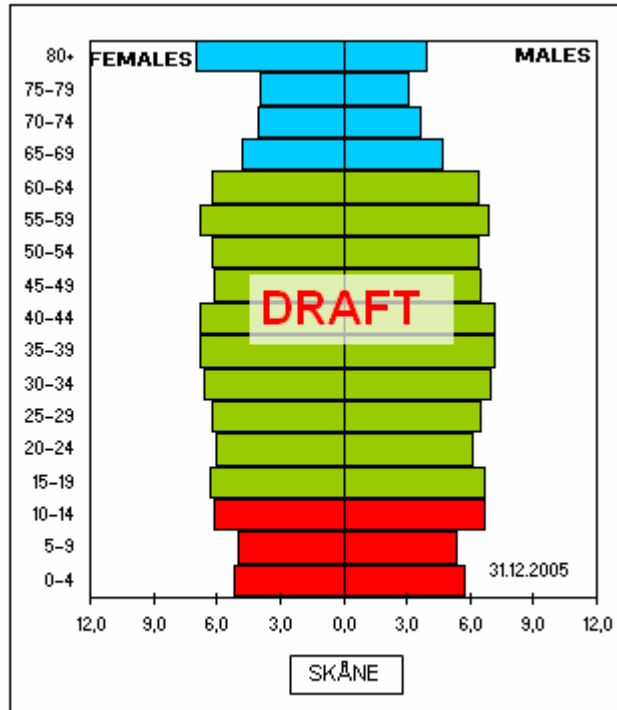
Załącznik nr 4

Struktura wiekowa w regionie Skania 2005

Region	Wiek									
Gmina	łącznie	Kobiety	Mężczyźni	0-6	7-17	18-24	25-44	45-64	65-79	80+
Szwecja	9,047,752	4,561,202	4,486,550	681,064	1,253,175	752,185	2,428,516	2,367,435	1,078,214	487,163
Region Skania	1,169,464	593,569	575,895	87,569	158,970	99,993	316,780	300,550	141,296	84,861
Bjuv	14,007	6,957	7,050	1,135	2,196	984	3,691	3,722	1,641	1,818
Bromölla	12,098	6,020	6,078	875	1,727	918	2,925	3,342	1,630	2,028
Burlöv	15,320	7,738	7,582	1,251	2,265	1,254	3,920	4,136	1,867	706
Båstad	14,044	7,119	6,925	771	1,860	939	2,970	4,052	2,343	1,818
Eslöv	30,087	14,970	15,117	2,457	4,566	2,478	8,042	7,577	3,442	2,449
Helsingborg	122,062	62,805	59,257	9,036	16,000	9,935	33,967	31,447	14,805	2,100
Hässleholm	49,148	24,653	24,495	3,457	7,107	3,881	11,975	12,941	6,564	2,858
Höganäs	23,482	11,978	11,504	1,796	3,325	1,404	5,318	6,761	3,381	3,090
Hörby	14,274	7,127	7,147	1,011	2,084	1,101	3,377	3,999	1,827	3,133
Höör	14,604	7,335	7,269	1,162	2,276	1,041	3,588	4,021	1,709	181
Klippan	16,048	7,953	8,095	1,136	2,270	1,267	3,854	4,420	2,128	1,147
Kristianstad	75,915	38,827	37,088	5,476	10,673	6,720	18,984	20,009	9,653	363
Kävlinge	26,704	13,318	13,386	2,642	3,975	1,754	7,679	6,958	2,692	1,057
Landskrona	39,346	19,916	19,430	2,855	5,296	3,344	10,005	10,472	5,034	2,167
Lomma	18,854	9,552	9,302	1,744	2,968	1,122	4,598	5,088	2,538	3,773
Lund	102,257	51,818	50,439	7,383	12,467	14,255	30,337	24,574	9,025	42,978
Malmö	271,271	139,492	131,779	20,130	31,858	25,478	85,576	62,155	30,304	1,777
Osby	12,600	6,279	6,321	840	1,845	968	2,836	3,439	1,783	3,147
Perstorp	6,886	3,422	3,464	503	1,031	579	1,671	1,781	947	996
Simrishamn	19,425	9,933	9,492	1,071	2,683	1,228	3,705	5,763	3,397	2,575
Sjöbo	17,501	8,629	8,872	1,287	2,515	1,234	4,313	4,938	2,318	1,124
Skurup	14,415	7,193	7,222	1,173	2,250	996	3,654	3,956	1,706	555
Staffanstorps	20,602	10,323	10,279	1,935	3,378	1,405	5,590	5,374	2,343	786
Svalöv	13,012	6,354	6,658	1,085	2,035	964	3,416	3,454	1,390	410
Svedala	18,716	9,332	9,384	1,712	2,995	1,330	5,160	5,013	1,871	863
Tomelilla	12,682	6,347	6,335	869	1,710	998	2,815	3,540	1,941	962
Trelleborg	39,830	20,112	19,718	2,920	5,760	2,873	10,192	10,630	5,289	13,725
Vellinge	31,722	16,043	15,679	2,741	5,105	1,873	7,824	9,082	3,824	2,079
Ystad	27,120	13,996	13,124	1,688	3,499	1,969	6,118	7,815	4,200	386
Åstorp	13,541	6,723	6,818	1,159	2,153	979	3,625	3,539	1,474	329
Ängelholm	38,347	19,700	18,647	2,630	5,448	2,913	9,591	10,182	5,110	1,319
Örkelljunga	9,553	4,694	4,859	654	1,445	733	2,211	2,596	1,283	7,766
Östra Göinge	13,991	6,911	7,080	985	2,205	1,076	3,253	3,774	1,837	572

Źródło: Centralne Biuro Statystyczne Szwecji, http://www.scb.se/default_2154.asp (dzień otwarcia pliku: 15.04.2006).
Dane na dzień 31.12.2005.

Struktura wiekowa w regionie Skania

Ludność w Województwie Zachodniopomorskim według wieku (2003)

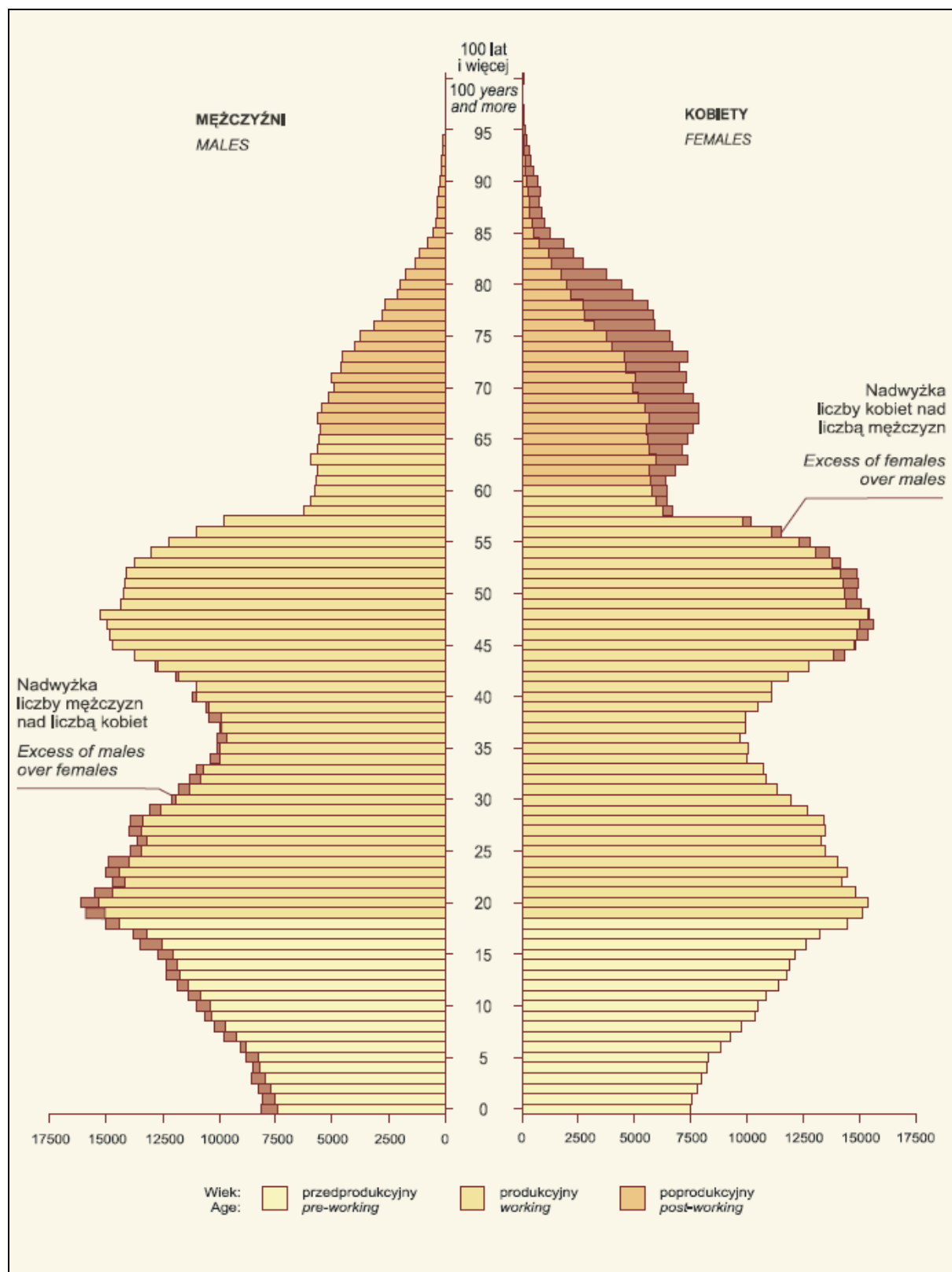
Jednostka terytorialna	Wiek								65 i więcej				
	łącznie	0-2	3-6	7-12	13-15	16-18	19-24	25-29		30-39	40-49	50-59	60-64
Zachodniopomorski	1.696.073	47.223	68.312	126.949	73.225	82.722	180.309	134.968	212.775	272.341	234.791	62.782	199.676
Subregion Szczeciński	1.102.508	30.076	43.288	79.506	45.953	51.831	118.725	89.996	139.091	176.723	154.337	41.096	131.886
Miasto Szczecin	414.032	9.714	13.499	24.002	13.939	16.536	47.421	35.683	52.115	63.660	61.722	17.558	58.183
Miasto Swinoujście	41.188	891	1.294	2.701	1.566	1.862	3.415	3.360	5.502	7.101	6.736	2.032	4.728
Powiaty													
Choszczeński	50.373	1.523	2.180	4.328	2.522	2.809	5.039	3.697	6.285	7.979	6.538	1.799	5.674
Goleniowski	77.621	2.429	3.618	6.429	3.561	3.790	7.994	6.309	9.949	12.457	10.374	2.548	8.163
Gryficki	60.920	1.833	2.766	5.054	2.992	3.185	6.214	4.666	7.524	10.060	7.918	2.035	6.673
Gryfiński	83.042	2.569	3.748	6.971	3.866	4.255	8.994	6.665	10.494	13.429	10.828	2.667	8.556
Kamieński	47.998	1.389	1.887	3.763	2.291	2.404	4.793	3.578	5.732	8.255	6.914	1.662	5.330
Łobeski	38.593	1.171	1.752	3.137	1.889	1.998	3.947	2.781	4.489	6.242	4.974	1.356	4.857
Myśliborski	67.569	1.980	2.872	5.431	3.168	3.526	7.171	5.262	8.273	10.915	8.920	2.401	7.650
Policki	61.141	1.918	2.793	4.794	2.768	3.302	6.845	5.207	8.562	10.832	8.025	1.617	4.478
Pyrzycki	40.098	1.159	1.759	3.354	1.903	2.003	4.128	3.019	5.102	6.284	5.350	1.396	4.641
Stargardzki	119.933	3.500	5.120	9.542	5.488	6.161	12.764	9.769	15.064	19.509	16.038	4.025	12.953

Źródło: WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE, 2005.

Jednostka terytorialna	Wiek										65 i więcej	
	0-2	3-6	7-12	13-15	16-18	19-24	25-29	30-39	40-49	50-59		60-64
Subregion Koszaliński	17.147	25.024	47.443	27.272	30.891	61.584	44.972	73.684	95.618	80.454	21.686	67.790
Miasto Koszalin	2.413	3.485	6.429	3.886	4.851	12.360	8.845	13.119	16.904	16.942	4.705	13.938
Powiaty												
Białogardzki	1.494	2.158	4.104	2.363	2.569	4.984	3.728	6.043	7.556	6.151	1.714	5.545
Drawski	1.769	2.658	4.826	2.891	3.279	5.914	4.384	7.000	9.601	7.779	1.975	6.485
Kołobrzeski	2.055	3.216	5.767	3.211	3.810	7.475	5.837	9.696	12.443	10.557	2.984	8.358
Koszaliński	1.967	3.093	5.620	3.225	3.506	6.817	4.664	8.099	10.539	7.585	1.989	6.318
Sławieński	1.813	2.615	5.118	2.797	2.989	6.015	4.209	7.197	9.259	7.407	2.032	6.456
Szczecinecki	2.311	3.300	6.712	3.861	4.272	7.403	5.485	9.583	12.230	10.300	2.900	9.042
Świdwiński	1.486	2.062	4.199	2.474	2.754	5.022	3.495	5.994	8.225	6.446	1.537	5.799
Walecki	1.839	2.437	4.668	2.564	2.861	5.594	4.325	6.953	8.861	7.287	1.850	5.849

Źródło: WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE, 2005.

Struktura wiekowa ludności w Województwie Zachodniopomorskim na dzień 31.12.2003

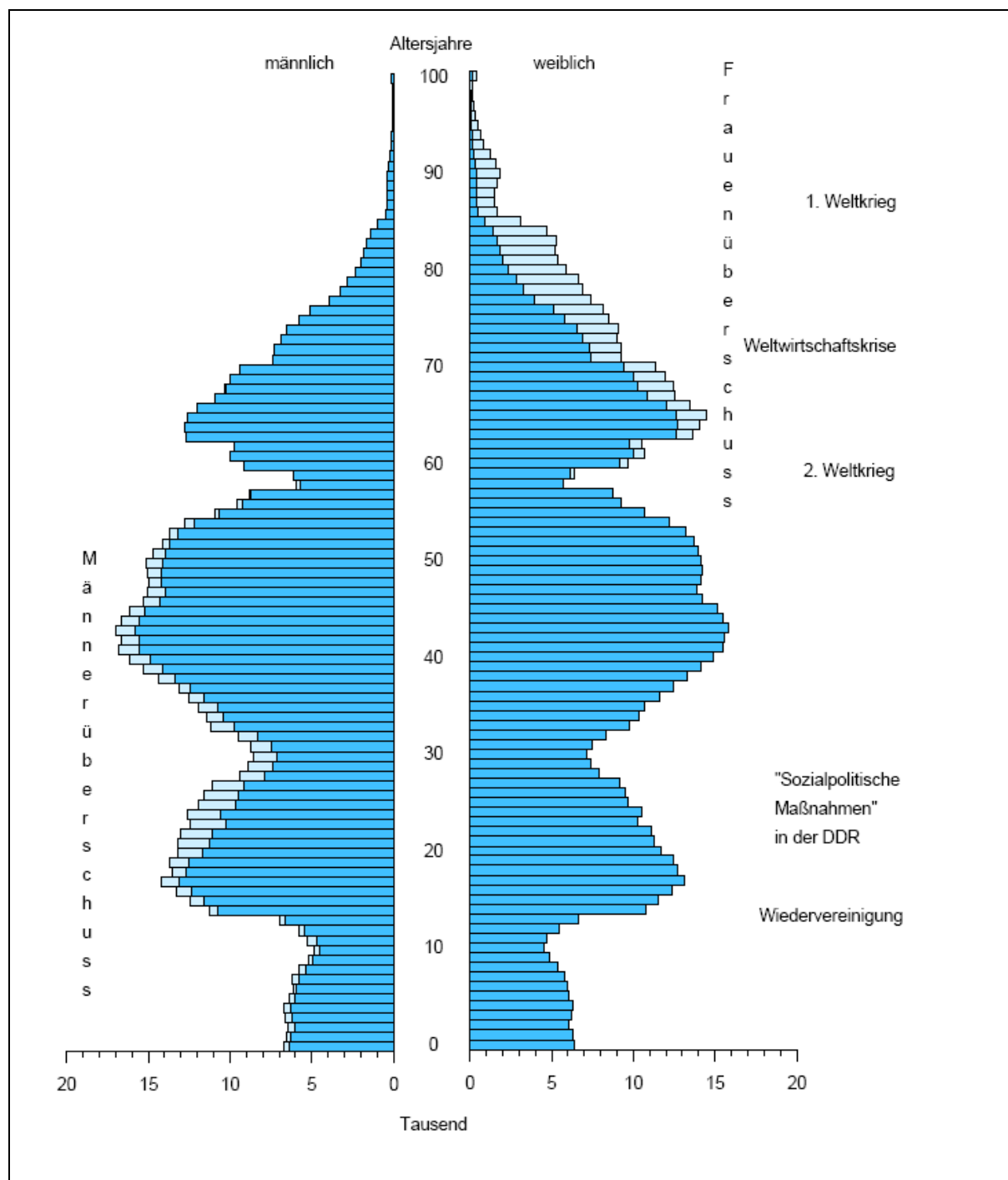
Źródło: WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE, 2005.

Ludność niemieckiej części POMERANII według wieku w porównaniu z Krajem Związkowym Meklemburgia – Pomorze Przednie 2004

Jednostka terytorialna	Wiek									
	łącznie	0-4	5-9	10-14	15-19	20-29	30-49	50-64	65 i więcej	
Meklemburgia – Pomorze Przednie	1.719.653	64.198	57.184	66.229	129.497	215.930	530.728	332.862	322.395	
Miasta wydzielone										
Miasto hanzeatyckie Greifswald	52.669	2.129	1.637	1.747	3.631	9.632	15.070	9.662	9.161	
Miasto hanzeatyckie Stralsund	58.847	2.081	1.732	1.884	3.985	8.475	16.349	11.365	12.976	
Miasto Neubrandenburg	68.451	2.659	2.078	2.292	5.190	9.997	20.243	14.111	11.881	
Powiaty										
Północne Pomorze Przednie	113.842	4.095	3.929	4.610	8.750	12.393	36.249	22.301	21.515	
Wschodnie Pomorze Przednie	111.056	4.014	3.723	4.335	8.464	12.739	34.178	21.926	21.677	
Rugia	72.169	2.495	2.188	2.750	5.650	8.283	22.480	14.486	13.837	
Uecker-Randow	78.794	2.692	2.455	3.017	6.098	9.111	24.417	15.113	15.891	
Demmin	88.277	3.222	3.026	3.664	7.051	9.852	27.676	16.147	17.639	
Meklemburgia-Strelitz	84.559	3.030	2.887	3.423	6.671	9.540	26.988	16.299	15.721	

Źródło: Krajowy Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego 2005; Raport statystyczny: Ludność Meklemburgii – Pomorza Przedniego według wieku i płci 2004r., Dane na dzień 31.12.2004.

Struktura wiekowa ludności w Meklemburgii – Pomorzu Przednim na dzień 31.12.2004

Źródło: Krajowy Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego: Rocznik statystyczny 2005, str. 46.

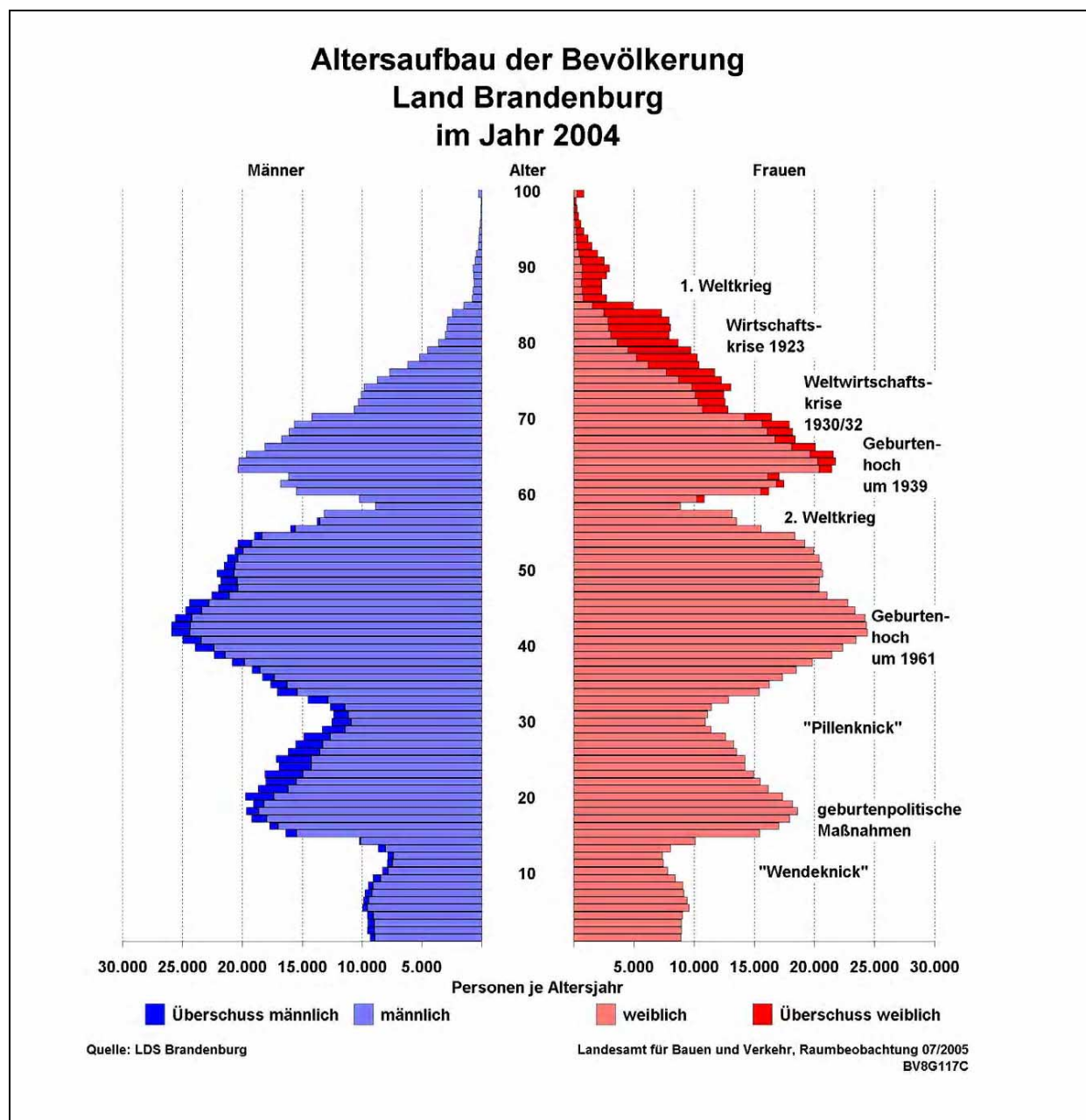
Männerüberschuss	-	nadwyżka mężczyzn nad kobietami
Frauenüberschuss	-	nadwyżka kobiet nad mężczyznami
1. Weltkrieg	-	I Wojna Światowa
2. Weltkrieg	-	II Wojna Światowa
Weltwirtschaftskrise	-	światowy kryzys gospodarczy
„Sozialpolitische Maßnahmen in der DDR“	-	„Działania polityki społecznej w NRD”
Wiedervereinigung	-	ponowne zjednoczenie Niemiec

Ludność niemieckiej części POMERANII według wieku w porównaniu z Krajem Związkowym Brandenburgia 2004

Jednostka terytorialna	wiek									
	łącznie	0-2	3-5	6-11	12-17	18-24	25-49	50-64	65 i więcej	
Brandenburgia	2.567.704	55.234	57.396	101.567	178.964	238.273	944.503	508.596	483.171	
Powiaty										
Uckermark	141.454	2.826	2.906	5.499	10.397	13.036	50.421	28.799	27.570	
Barnim	175.861	3.816	3.821	6.827	12.575	16.436	65.828	36.120	30.438	

Źródło: Krajowy Urząd Przetwarzania Danych i Statystyki Brandenburgii 2005: Raport statystyczny: Ludność Brandenburgii według wieku i płci. Dane na dzień 31.12.2004r.

Struktura wiekowa ludności w kraju związkowym Brandenburgia 2004

Źródło: Krajowy Urząd Przetwarzania danych i Statystyki Brandenburgii 2005, za : Beyer, Wolf (2005): 50 Jahre demographischer Wandel im Land Brandenburg, Einschätzungen und Vorausschätzungen von 1990 bis 2040. IRS Erkner.

Überschuss männlich	-	nadwyżka mężczyzn nad kobietami
Überschuss weiblich	-	nadwyżka kobiet nad mężczyznami
1. Weltkrieg	-	I Wojna Światowa
2. Weltkrieg	-	II Wojna Światowa
Weltwirtschaftskrise	-	światowy kryzys gospodarczy
Geburtenhoch	-	wyż urodzeniowy
„Pillenknick“	-	załamanie po wprowadzeniu pigułki antykoncepcyjnej
Geburtenpolitische Maßnahmen	-	działania polityki pronatalistycznej
„Wendeknick“	-	załamanie po zjednoczeniu Niemiec

Załącznik nr 5

Dane o turystyce w Województwie Zachodniopomorskim (2003)

Jednostka terytorialna	obiekty	Liczba łóżek		Przyjazdy gości		noclegi	
		łącznie	W tym całoroczne	łącznie	W tym obcokrajowcy	łącznie	W tym obcokrajowcy
Zachodniopomorskie	1.011	121.325	42972	1.480.431	337004	9.268.350	1.524.911
Subregion Szczeciński	581	63.964	24.361	884.392	233.945	4.599.942	776.854
Miasto Szczecin	46	5.312	4.712	289.294	142.178	507.644	243.648
Miasto Świnoujście	78	8.894	4.443	128.204	30.330	1.017.934	216.920
Powiaty							
Choszczeński	12	719	89	3.087	61	13.771	218
Goleniowski	10	406	256	13.515	1.316	22.038	2.435
Gryficki	181	22.113	6.301	137.251	12.334	1.304.353	134.672
Gryfiński	23	1.193	552	22.607	3.805	69.678	13.968
Kamieński	166	22.090	6.575	227.115	31.461	1.505.287	138.487
Łobeski	k. A.	62	16	396	15	818	19
Myśliborski	21	677	437	16.528	4.068	43.444	11.290
Policki	8	489	185	7.010	774	19.429	2.925
Pyrzycki	k. A.	130	52	4.361	780	4.491	780
Stargardzki	36	1.879	743	35.024	6.823	91.055	11.492
Subregion Koszaliński	430	57.361	18.611	596.039	103.059	4.668.408	748.057
Miasto Koszalin	10	672	447	37.487	4.900	54.702	8.903
Powiaty							
Białogardzki	3	168	168	5.769	1.014	13.027	1.976
Drawski	32	2.440	539	16.618	1.494	79.045	5.316
Kołobrzegi	149	23.290	11.243	286.285	76.150	2.564.369	632.610
Koszaliński	110	14.633	2.770	120.421	9.065	903.709	46.565
Sławieński	84	13.573	2.148	85.701	2.034	886.967	21.395
Szczecinecki	13	554	262	13.197	3.539	36.175	9.000
Świdwiński	7	752	322	7.066	1.905	43.180	14.720
Walecki	22	1.279	712	23.495	2.958	87.234	7.572

Źródło: WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE, 2005

Dane o turystyce w Meklemburgii – Pomorzu Przednim (2005)

Jednostka terytorialna	Zakłady noclegowe	Liczba łóżek łącznie	Przyjazdy gości łącznie	Średni czas trwania pobytu	Noclegi łącznie	Średnie obłożenie miejsc noclegowych ⁶³
Meklemburgia – Pomorze Przednie	2.627	172.380	5.055.436	4,2	21.228.647	38,2
Miasta wydzielone						
Miasto hanzeatyckie Greifswald	20	1.582	76.487	2,6	195.874	37,5
Miasto hanzeatyckie Stralsund	31	1.997	124.256	2,2	267.971	39,6
Miasto Neubrandenburg	12	995	59.780	2,1	124.674	34,4
Powiaty						
Północne Pomorze Przednie	279	17.027	411.306	5,1	2.091.904	37,7
Wschodnie Pomorze Przednie	462	30.435	732.530	5,2	3.794.212	40,3
Rugia	631	42.449	971.668	5,2	5.028.168	37,1
Uecker-Randow	42	2.588	56.770	3,0	173.078	21,9
Meklemburgia-Strelitz	108	6.293	174.450	3,8	656.058	33,1
Demmin	56	2.498	76.669	2,8	218.152	26,6

Źródło: Krajowy Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego 2006: Turystyka w Meklemburgii – Pomorzu Przednim 2005.

⁶³ Wartości wyliczone (noclegi / oferowane dni pobytu z noclegiem) x 100.

Dane o turystyce w kraju związkowym Brandenburgia (2005 / styczeń 2006)

Jednostka terytorialna	Zakłady noclegowe	Liczba łóżek łącznie	Przyjazdy gości łącznie	Średni czas trwania pobytu	Noclegi łącznie	Średnie obłożenie miejsc noclegowych ⁶⁴
Brandenburgia	1.477	79.216	3.424.949	2,7	9.380.117	32,7
Powiaty						
Barnim	86	6.773	213.292	3,8	808.421	35,2
Uckermark	116	6.179	238.742	3,2	771.876	35,0

Źródło: Krajowy Urząd Przetwarzania Danych i Statystyki Brandenburgii 2006: Goście i noclegi w turystyce w kraju związkowym Brandenburgia 2006 bądź 2005 (wykorzystanie łóżek).

⁶⁴ Wartości wyliczone (noclegi / oferowane dni pobytu z noclegiem) x 100.

Załącznik nr 6

Obszary ochrony przyrody i krajobrazu w Województwie Zachodniopomorskim (2002)

Jednostka terytorialna	Obszary prawnie chronione o wyjątkowych wartościach przyrodniczo - przestrzennych			
	Powierzchnia obszaru łącznie	Z tego		
		Obszary przyrody chronionej	Parki krajobrazowe	Obszaru chronionego krajobrazu
w ha				
Zachodniopomorskie	469.437,1	7.630,3	117.499,4	319.626,4
Subregion Szczeciński	203.249,8	3.936,1	76.498,2	104.886,3
Miasto Szczecin	1.680,1	2,1	356,9	-
Miasto Świnoujście	2.537,0	37,8	-	-
Powiaty				
Choszczeński	69.847,1	40,9	573,8	67.201,3
Goleniowski	1.568,5	1.398,8	-	-
Gryficki	365,6	246,0	-	-
Gryfiński	45.181,7	696,5	43.637,5	-
Kamieński	9.615,9	10,5	-	-
Łobeski	2.923,3	19,3	2.738,0	-
Myśliborski	51.764,2	408,0	13.059,7	37.685,0
Policki	2.218,5	929,1	1.224,2	-
Pyrzycki	42,5	19,5	-	-
Stargardzki	15.505,4	127,6	14.908,1	-
Subregion Koszaliński	266.187,3	3.694,2	41.001,2	214.740,1
Miasto Koszalin	3.713,2	131,3	-	3.545,0
Powiaty				
Białogardzki	222,4	10,5	-	-
Drawski	76.450,0	113,7	28.029,5	48.300,0
Kołobrzесьki	4.891,4	-	-	4.510,0
Koszaliński	33.083,6	418,3	-	31.589,0
Sławieński	13.997,2	134,9	-	13.770,0
Szczecinecki	45.934,5	540,8	4.400,0	40.577,5
Świdwiński	15.398,6	328,3	8.571,7	5.650,0
Wałecki	72.496,4	2.016,4	-	66.798,6

Źródło: WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE, 2005.

Załącznik 7

Zagospodarowanie gleb w Województwie Zachodniopomorskim (2002)

Jednostka terytorialna	Powierzchnia łącznie	Użytki rolne ⁶⁵	Powierzchnia lasów	Pozostałe arealy
	W ha			
Zachodniopomorskie	2.290.148	1.050.942	814.852	424.354
Subregion Szczeciński	1.249.703	610.669	384.205	254.829
Miasto Szczecin	30.083	2.801	5.002	22.280
Miasto Świnoujście	19.510	1.331	4.154	14.025
Powiaty				
Choszczeński	132.795	62.943	52.138	17.714
Goleniowski	161.699	72.395	60.521	28.783
Gryficki	101.819	65.118	21.188	15.513
Gryfiński	186.954	89.414	64.679	32.861
Kamieński	100.665	42.401	27.820	30.444
Łobeski	106.561	59.841	33.590	13.130
Myśliborski	118.671	51.639	50.948	16.084
Policki	66.416	19.475	23.337	23.604
Pyrzycki	72.571	53.923	4.886	13.762
Stargardzki	151.959	89.388	35.942	26.629
Subregion Koszaliński	1.040.445	440.274	430.647	169.524
Miasto Koszalin	8.320	1.368	3.376	3.576
Powiaty				
Białogardzki	84.536	40.766	33.790	9.980
Drawski	177.161	54.053	81.927	41.181
Kołobrzeski	72.586	43.393	15.508	13.685
Koszaliński	166.909	71.315	71.509	24.085
Sławieński	104.362	57.767	30.218	16.377
Szczecinecki	176.522	66.042	77.830	32.650
Świdwiński	109.310	57.858	38.481	12.971
Wałecki	140.739	47.713	78.008	15.018

Źródło: WOJEWÓDZKI URZĄD STATYSTYCZNY W SZCZECINIE, 2005.

⁶⁵ Obejmuje ziemię orną, uprawy ogornicze, łąki i pastwiska.

Wykorzystanie gleb w Meklemburgii – Pomorzu Przednim (2004)

Jednostka terytorialna	Powierzchnia łącznie	Użytki rolne ⁶⁶	Powierzchnia lasów	Pozostałe arealy
Meklemburgia Pomorze Przednie	2.317.845	1.481.277	494.867	341.701
Miasta wydzielone				
Miasto hanzeatyckie Greifswald	5.047	2.328	477	2.242
Miasto hanzeatyckie Stralsund	3.897	1.289	145	2.463
Miasto Neubrandenburg	8.564	2.124	849	5.591
Powiaty				
Północne Pomorze Przednie	217.098	148.178	41.288	27.632
Wschodnie Pomorze Przednie	191.074	132.633	32.771	25.670
Rugia	97.466	67.179	15.173	15.114
Uecker-Randow	162.424	82.702	51.540	28.182
Meklemburgia- Strelitz	208.951	114.517	63.335	31.099
Demmin	192.146	144.329	26.298	21.519

źródło: Urząd Statystyczny Meklemburgii – Pomorza Przedniego 2006: powierzchnia gruntów według rodzaju faktycznego zagospodarowania w Meklemburgii – Pomorzu Przednim 2004.

Wykorzystanie gleb w Brandenburgii (2004)

Jednostka terytorialna	Powierzchnia łącznie	Użytki rolne ⁶⁷	Powierzchnia lasów	Pozostałe arealy
Brandenburgia	2.947.808	1.461.714	1.035.851	450.243
Powiaty				
Barnim	149.431	53.907	69.483	26.041
Uckermark	305.804	192.658	68.126	45.020

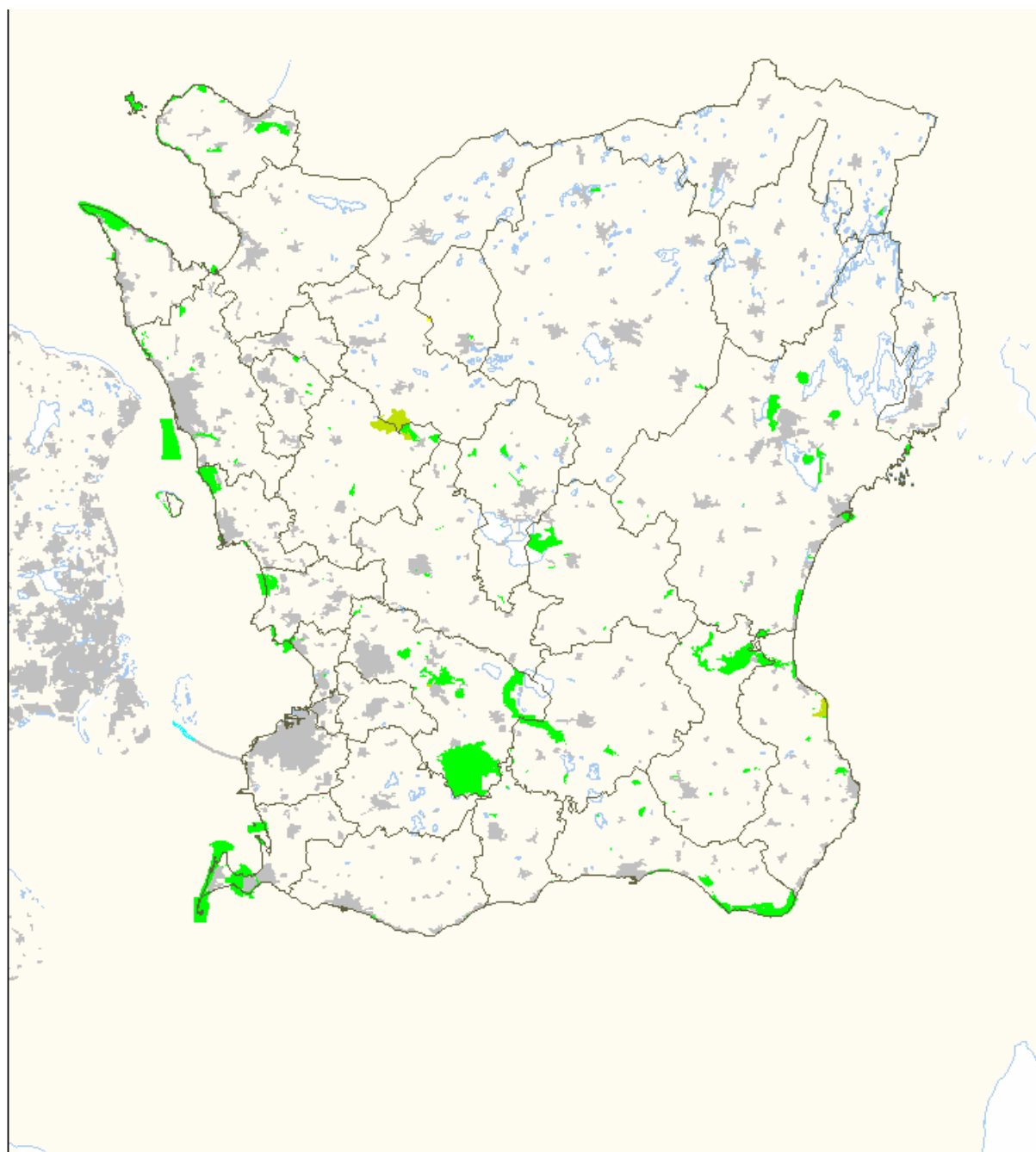
Źródło: Krajowy Urząd Przetwarzania Danych i Statystyki Brandenburgii 2005: Badanie użytkowania powierzchni według faktycznego zagospodarowania.

⁶⁶ W tym tereny podmokłe i wrzospwiska.

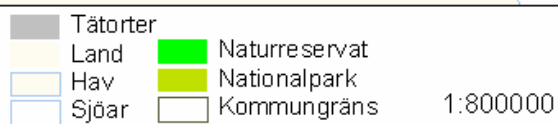
⁶⁷ W tym tereny podmokłe i wrzosowiska.

Załącznik 8

Parki ochrony przyrody i rezerваты w Skanii

Källa: Länsstyrelsen i Skåne 2001

Prawnie chronione obszary przyrody w Województwie Zachodniopomorskim⁶⁸

Legenda:

Obszary chronione, stan na rok 2005

- **Kolor czerwony: Parki Narodowe**
- **Czerwone kropki: Rezerваты przyrody**
- **Zielone kreskowane pola: Parki Krajobrazowe**
- **Niebieskie kreski: Obszary Chronionego Krajobrazu**

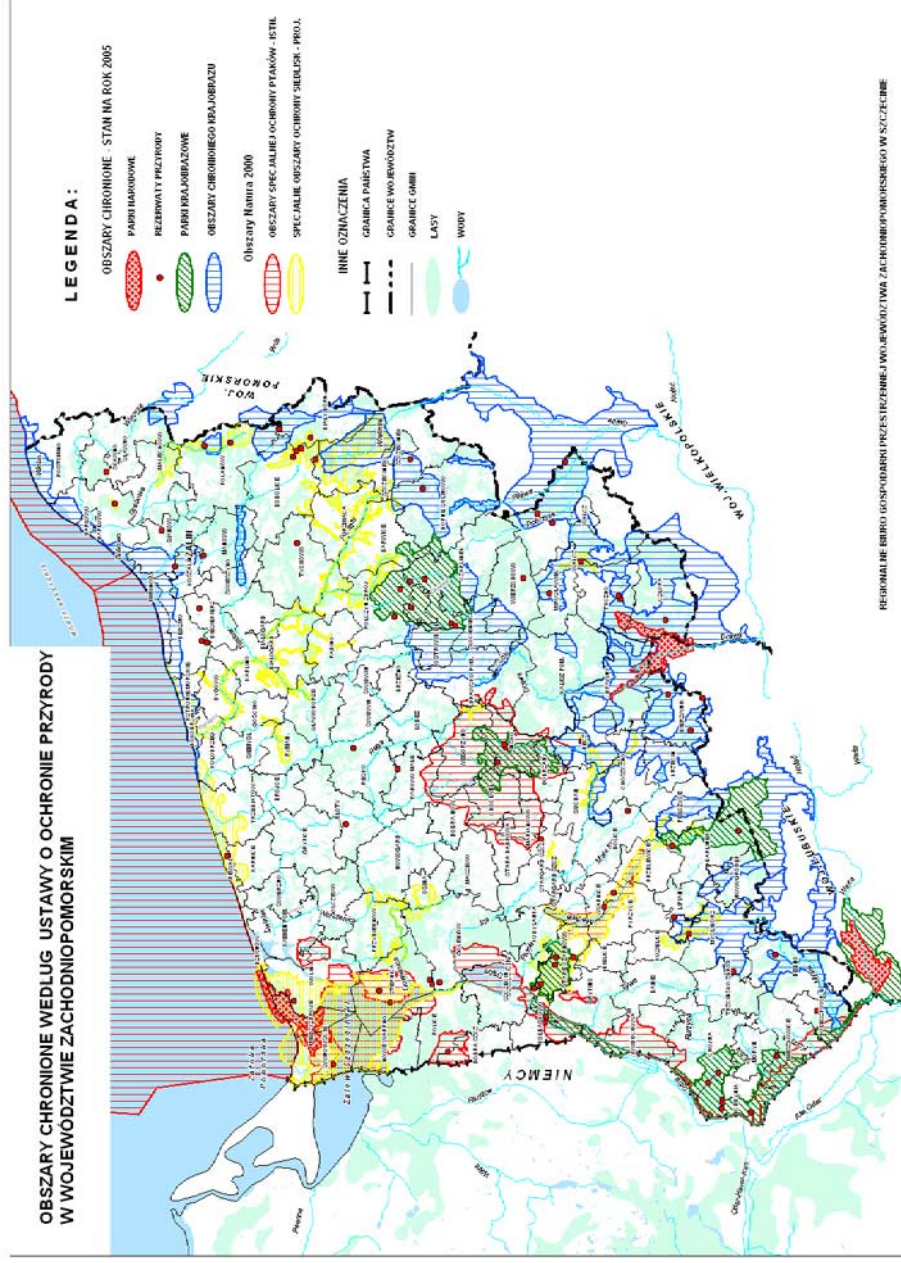
Natura 2000

Czerwone kreski: istniejące obszary chronione z dyrektywy ptasiej

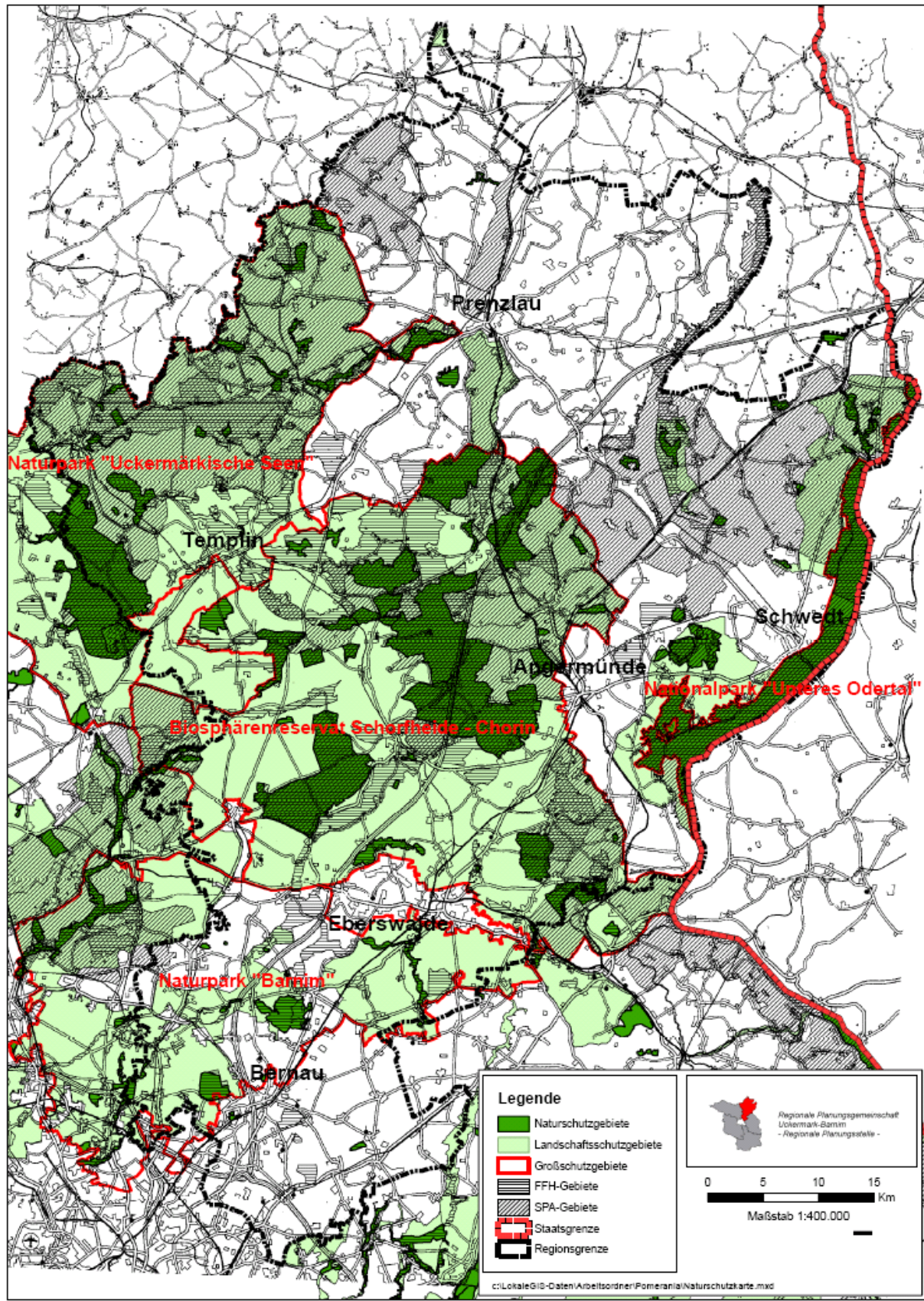
Żółte paski: planowane obszary chronione z dyrektywy siedliskowej

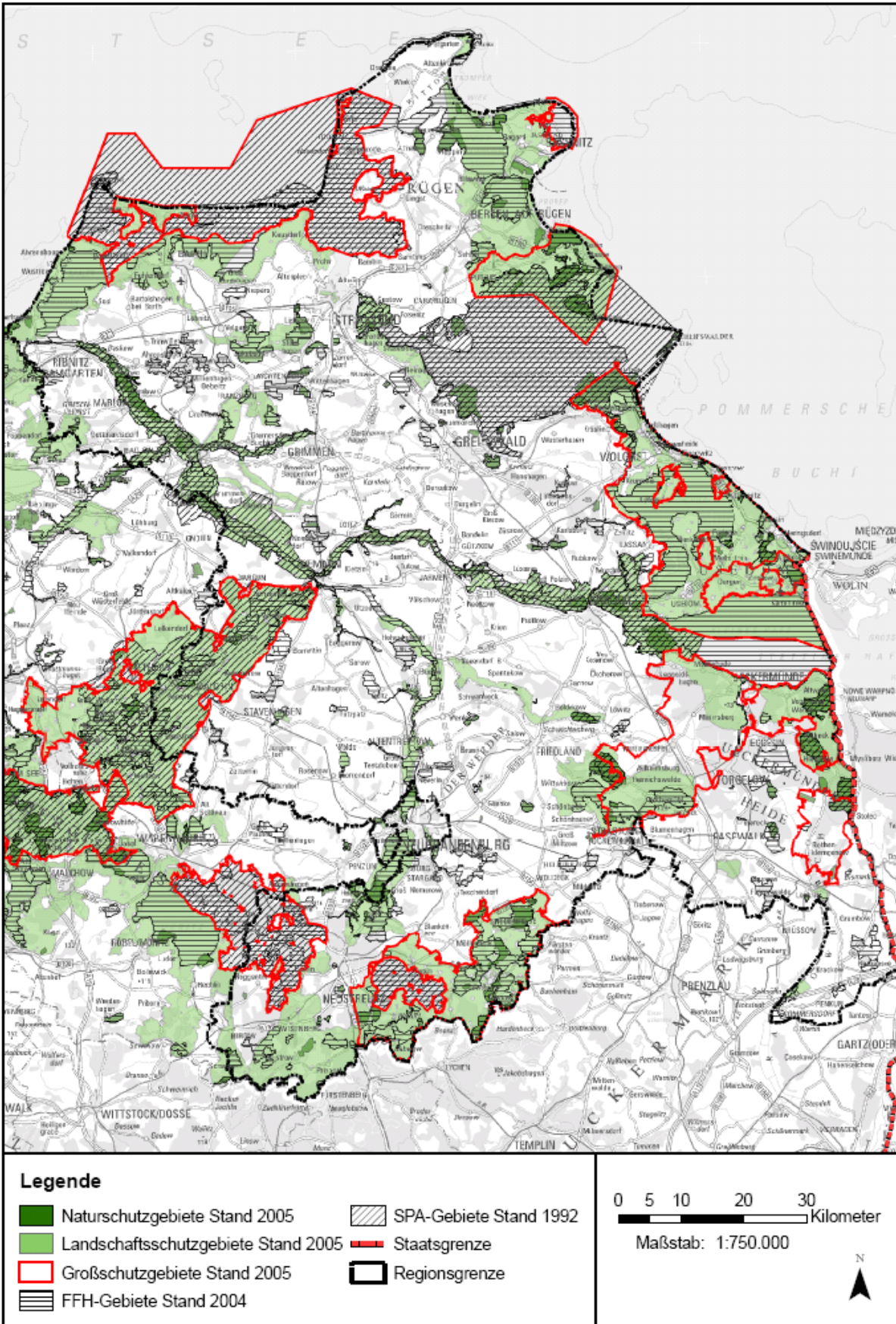
⁶⁸ Źródło: Materiał RBGP Województwa Zachodniopomorskiego, 19.12.2005

Prawnie chronione obszary przyrody w Województwie Zachodniopomorskim

Obszary przyrody chronionej, stan na rok 2005
Obszary chronionego krajobrazu, stan na rok 2005
Wielkoobszarowe obszary chronione, stan na rok 2005
Obszary chronione z dyrektywy siedliskowej, stan na 2004r.
Obszary chronione w dyrektywy ptasiej, stan na rok 1992
Granica państwa
Granica regionu
Maßstab - Skala

Zestawienie

Ocena istniejących opracowań planistycznych, studiów, koncepcji dokonana w ramach prac nad Koncepcją Rozwoju i Działania na lata 2007 – 2013

1. Rada Europejska, Göteborg, konkluzje prezydencji, biuletyn, 18.06.2001
2. Rozporządzenie (WE), nr 1698/2005 RADY z 20 września 2005 r. o Wsparciu Rozwoju Obszarów Wiejskich z Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich
3. Informacja 2004 r. inforegio „Polityka Spójności w momencie przemian 2007“
4. Informacja z września 2005, nr 138 „Wspólne działania na rzecz wzrostu i zatrudnienia: Nowy Początek Strategii Lizbońskiej“
5. Informacja Komisji dla Rady i Parlamentu Europejskiego z 20.07.2005 r.: Wspólne działania na rzecz wzrostu i zatrudnienia: Nowy Początek Strategii Lizbońskiej” [SEK (2005) 981]
6. Informacja Komisji z dnia 05.07.2005 r.: Polityka kohezji w służbie rozwoju i zatrudnienia, strategiczne wytyczne Wspólnoty na lata 2007 – 2013
7. Komisja Wspólnot Europejskich 14.07.2004 r.: Propozycja rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady odnośnie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.
8. Rada Unii Europejskiej 21.12.2005, nr 15942/05: Propozycja rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady o Europejskim Funduszu Rozwoju Regionalnego (ERDF)
9. Rada Unii Europejskiej, 21.12.2005, nr 15931/05: Propozycja rozporządzenia Rady z ogólnymi postanowieniami dotyczącymi Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności
10. Rada Unii Europejskiej, 21.12.2005, nr 13002/05: Propozycja rozporządzenia Rady o ustanowieniu funduszu spójności
11. Rada Unii Europejskiej, 21.12.2005, nr 15944/05: Propozycja rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady o Europejskim Funduszu Społecznym
12. Niemiecka placówka sieciowa LEADER plus „Europejska polityka dla obszarów wiejskich 2007 – 2013“ (ELER)
13. Parlament niemiecki, druk 14/9200, wyciąg „Trwały rozwój“, s. 393 – 400
14. Program rozwoju Kraju Związkowego Meklemburgia-Pomorze Przednie

15. Program rozwoju Kraju Związkowego Brandenburgia na łącznym obszarze (LEPGR)
16. Region stołeczny Berlin-Brandenburgia. Założenia wzorca rozwoju kierunkowego europejskich regionów metropolitalnych, projekt roboczy Wspólnego Departamentu Planowania Krajowego Krajów Związkowych Berlin i Brandenburgia z dnia 15 lutego 2006
17. Wzorzec kierunkowy rozwoju regionu Pojezierza Meklemburskiego, kwiecień 2003
18. Regionalna Koncepcja Rozwoju Pomorza Przedniego, stan na rok 2002
19. Kraj Związkowy Brandenburgia, Ministerstwo Gospodarki, roczny raport o gospodarce 2005
20. Meklemburgia-Pomorze Przednie, Ministerstwo Gospodarki, raport o gospodarce 2004
21. Regionalna Koncepcja Rozwoju Pojezierza Meklemburskiego, maj 2000
22. ILEK, Powiat Uckermark, czerwiec 2005
23. Ramowy Plan Gospodarczy Regionu Uckermark (sprawozdanie końcowe), listopad 2004
24. Zintegrowana Koncepcja Rozwoju Gospodarki Powiatu Barnim (1997) zaktualizowana do końca 2004 r., grudzień 2004
25. Badania odnośnie rozwoju powiatu i gospodarki w powiecie Barnim (jako podstawa aktualizacji Zintegrowanej Koncepcji Rozwoju Gospodarczego Powiatu Barnim 2004 r., październik 2004
26. Zintegrowana Koncepcja Rozwoju Gospodarki Powiatu Barnim, czerwiec 2005
27. Aktualizacja Koncepcji Marketingu Turystycznego Powiatu Barnim, grudzień 2003
28. Koncepcja innowacji na rzecz rozwoju regionalnych biegunów wzrostu w powiecie Barnim i na obszarze Odry poprzez innowacyjne sieci przedsiębiorstw, grudzień 2005
29. Ekspertyza dotycząca parków regionalnych w Brandenburgii, Regionalne Strategie Innowacyjności w rejonach Parków Regionalnych: oddziaływanie i konsekwencje dla rozwoju regionalnego wynikające z obszarów aglomeracji na przykładzie modelu rozwojowego parków regionalnych, Wspólny Departament Planowania Krajowego Krajów Związkowych Berlina i Brandenburgii, GL 4, grudzień 2005
30. Geopark kraina polodowcowa na brzegu Odry, szczególna koncepcja dla ścisłego obszaru między Ziethen i Neugrimnitz, grupa robocza trasy lodowców, Joachimsthal, grudzień 2005

31. Prognoza demograficzna dla Kraju Związkowego Brandenburgia na lata 2005 – 2030, Krajowy Zakład Przetwarzania Danych i Statystyki, marzec 2006
32. Brandenburgia rolnictwo i środowisko – europejskie obszary chronione w Brandenburgii
33. Regionalna Koncepcja Rozwoju Rugii, raport końcowy, luty 2002
34. Strategia Leader dla wyspy Rugii
35. Mieszkać na terenie Rugii, aplikacja lokalnej grupy roboczej Rugia do Europejskiej Inicjatywy Wspólnotowej Leader+, maj 2002
36. Regionalna Koncepcja Rozwoju Powiatu Wschodnie Pomorze Przednie, kwiecień 2004
37. Aktualizacja Zintegrowanej Koncepcji Rozwoju Miasta Uniwersyteckiego i Hanzeatyckiego Greifswald, 2005 wrzesień 2005
38. Koncepcja Turystyczna dla Miasta Hanzeatyckiego Greifswald i Regionu, czerwiec 2003
39. Zintegrowana Koncepcja Rozwoju Miasta Neubrandenburg, lipiec 2002
40. Zintegrowana Koncepcja Rozwoju Regionalnego Miasta Neustrelitz, sprawozdanie międzyokresowe 19.06.2003
41. Regionalna Koncepcja Rozwojowa dla Powiatu Uecker-Randow, grudzień 2002
42. Pierwsza Aktualizacja Regionalnej Koncepcji Rozwoju dla Powiatu Uecker-Randow, czerwiec 2004
43. Ekspertyza powiązań między miejscowościami centralnymi w układzie sieci osadniczej Wschodnia Meklemburgia/Pomorze Przednie/Szczecin
44. Zintegrowana Regionalna Koncepcja Rozwoju dla Powiatu Demmin, czerwiec 2004
45. Koncepcja Rozwoju Gospodarczego w portach leżących przy federalnej drodze rzeki Piany w Powiecie Demmin, grudzień 2002
46. Wieś-miasto region Ucker, Regionalna Koncepcja Rozwoju Gospodarki Regionu Ucker, czerwiec 2002
47. Plan Kraju Związkowego Meklemburgia-Pomorze Przednie na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich 2000 – 2006, Ministerstwo Żywności, Leśnictwa, Rybołówstwa i Środowiska Meklemburgii-Pomorza Przedniego

48. Regionalny Program Wsparcia Meklemburgii-Pomorza Przedniego 2006
49. Analiza sytuacji socjoekonomicznej w Kraju Związkowym Brandenburgia – zalecenia działania w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2007 – 2013
50. 35-ty Ramowy Plan Zadania Wspólnego „Poprawa regionalnej struktury gospodarki“
51. Wytyczne Ministerstwa Gospodarki odnośnie wsparcia komunalnej infrastruktury okołobiznesowej w ramach zadania wspólnego „Poprawa regionalnej struktury gospodarki“ – GA – (GA-I) Obwieszczenie Ministerstwa Gospodarki Kraju Związkowego Brandenburgia z dnia 24 lutego 2006
52. Strategia Regionu Pojezierza Meklemburskiego, pokazanie rozwiązania problemu opieki lekarzy rodzinnych w pobliżu miejsc zamieszkania, stan na 1/2004
53. Modelowe przedsięwzięcie na rzecz stabilizacji obszarów wiejskich w trakcie przemian demograficznych Leader+ Projekt kooperacyjny lokalnych grup akcyjnych regionu Uecker Stowarzyszenie Zarejestrowane, rejon Parku Przyrody Jezior Ueckernark, Stowarzyszenia Zarejestrowanego Fläming-Havel, streszczenie październik 2005
54. Wieś ku przyszłości – warunki ramowe rozwoju obszarów wiejskich u progu nowego okresu wykorzystania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej, dokumentacja LASA- nr 20, październik 2005
55. Cykl Informacyjny Najwyższej Instancji Planowania Krajowego nr 111 12/2005, Rozwój przestrzenny Meklemburgii-Pomorza Przedniego, Rozwój demograficzny w powiatach do roku 2020
56. BALTIC+ „Informator o ekologicznym rolnictwie w Niemczech (Meklemburgia-Pomorze Przednie, Berlin, Brandenburgia), w Szwecji (Skania), w Polsce (Zachodniopomorskie)”, grudzień 2005
57. Znaczenie korytarza Berlin – Szczecin dla rozwoju wspólnego obszaru gospodarczego regionu Odry, luty 2005, Związek Komunalny Pomerania Stowarzyszenie Zarejestrowane
58. Federalne Ministerstwo Ochrony Konsumentów, Żywnienia Rolnictwa, Aktywne regiony, wieś tworzy przyszłość”, lipiec 2002
59. Materiały z powiatów, miast, gmin, uniwersytetów, wyższych szkół zawodowych, stowarzyszeń, organizacji pozarządowych (patrz specjalne zestawienie w załączniku)

Piśmiennictwo i dokumenty wykorzystane w toku analizy regionu Skåne

1. Baltic + project, SWOT Process, Amy Rader-Olsson, Susanne Ingo (Inregia), Region Skåne, 2004
2. ESF rådet i Sverige, SWOT analys för Skånes regionala plan, 2000
3. Länsstyrelsen i Skåne, Lantbruk och landskapsvård i Skåne, 2003
4. Länsstyrelsen i Skåne, NÄRMARE TILL NATUREN I SKÅNE. Skydd av tätortsnära områden för friluftsliv och naturvård, 2003
5. Länsstyrelsen i Skåne, Miljötilståndet i Skåne, 2004
6. Malmö-Lundregionens roll för ökad sysselsättning i Skåne, Mats Marcusson (Inregia), Region Skåne, 2002
7. Skånska kluster- och profilområden, en kritisk granskning, Magnus Langnevik et.al, Region Skåne, 2002
8. Skånsk export, En enkät- och intervjuundersökning i företag med årlig export som överstiger en miljon kronor, Region Skåne, Näringslivsenheten, 2000
9. Skånetrafiken, Trafikförsörjningsplan 2006
10. <http://www.skane.se> (Februar 2006) / Skånefakta (Fakten über Skåne) [fakty o Skanii]
11. www.scb.se (Februar 2006, Schwedische Statistik) [luty 2006, statystyka szwedzka]
12. <http://www.nordregio.se/> (Februar 2006 – v.a. Statistik für Regionen im Norden und Ostseeraum) [luty 2006 – przede wszystkim statystyka dla regionów północnych i basenu Morza Bałtyckiego]
13. www.skane.com (Februar 2006, Wirtschaft in Skåne) [luty 2006, gospodarka w Skanii]
14. <http://www.sknetrafiken.skane.se/> (Februar 2006, Regionalverkehr Skåne) [luty 2006, transport regionalny w Skanii]
15. <http://www.kfsk.se/> (Februar 2006, Gemeindeverband Skåne) [luty 2006, Związek Gmin Skanii]
16. <http://www.orib.se> (März 2006, Infrastruktur und Stadtentwicklung in der Öresund-region) [marzec 2006, infrastruktura i rozwój miast w regionie cieśniny Öresund]

Polskie dokumenty, które zostały wykorzystane przy sporządzaniu Euroregionalnej Koncepcji Rozwoju i Działania

1. Strategia rozwoju Województwa do 2020
2. Strategia budowy społeczeństwa informacyjnego do 2015
3. Strategia innowacyjności Województwa Zachodniopomorskiego
4. Program rozwoju turystyki 2003 - 2006
5. Okresowa ocena planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Zachodniopomorskiego (2002 - 2006)
6. Program ochrony środowiska województwa zachodniopomorskiego
7. Program gospodarowania odpadami w województwie zachodniopomorskim
8. Strategia Rozwoju Sektora Transportu Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2015
9. Strategia rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich województwa zachodniopomorskiego w latach 2002 – 2015